

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชน
มีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว

The development of home stay from the participatory to support
ecotourism at Mo Hin Kao

โดย วิรงรอง มงคลธรรม และคณะ

พฤศจิกายน 2552

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชน
มีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว

The development of home stay from the participatory to support
ecotourism at Mo Hin Kao

คณะผู้วิจัย

วิรงรอง มงคลธรรม
สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์
ชญญา อภิบาลกุล
เจริญ เจสันเทียะ

สังกัด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
กรมการปกครอง

ชุดโครงการ วาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวสู่การพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ปี 2551

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ภูมิศึกษามอหินขาว สำเร็จลงได้ด้วยความรู้และความร่วมมืออันดีจากประชาชนในพื้นที่ บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ช่วยให้คำแนะนำและให้การสนับสนุนข้อมูลในการทำการศึกษาวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณชาวบ้านวังคำแคน นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี และบรรลุดังวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างสูงสุด และขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้ทำวิจัย

25 พฤศจิกายน 2552

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทนำ

บ้านวังคำแคน มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา หุบเขา และที่ลาดชัน ความสูงจากระดับน้ำทะเล 452 เมตร เป็นที่ตั้งของมอหินขาว แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นเฉพาะและความสวยงาม ประกอบกับลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท ยังคงมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่งดงาม เรียบง่าย และมีเอกลักษณ์ตามแบบสังคมชนบทของไทย ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดกิจกรรม หรือรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่าและน่าสนใจ ชุมชนบ้านวังคำแคนจึงได้มีการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็น “กลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว” แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตราค่าให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จึงทำให้การดำเนินโครงการโฮมสเตย์ยังไม่เป็นที่นิยมและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จากศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวทำให้ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และพื้นที่ใกล้เคียงให้ได้รับความนิยมนมากขึ้น แต่ยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ในชุมชนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยประชาชนในพื้นที่นั้นๆ บนพื้นฐานของการการอนุรักษ์ ห่วงเหวน และเห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งเสริมและพัฒนาให้มอหินขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งใหม่อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการดำเนินการศึกษาประกอบด้วย 3 กระบวนการหลัก เพื่อทำการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- ครั้วเรือนในบ้านวังคำแคน จำนวน 69 ชุด (ครั้วเรือน)
- นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว จำนวน 114 ชุด

นอกจากนั้นยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสในการนำเสนอข้อมูล และข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึง ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ และประชาชนที่สนใจ

3. ทำการประเมินบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนที่เปิดให้บริการอย่างต่อเนื่อง และบ้านพักที่มีความสนใจจะเข้าร่วมโครงการ โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (2547) ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์

4. จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ บ้านวังน้ามอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย โดยนำตัวแทนชาวบ้านและผู้นำชุมชนของบ้านวังคำแคน เดินทางศึกษาดูงาน และเรียนรู้วิธีการดำเนินงานของโฮมสเตย์ที่ได้รับรางวัล

5. ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษา เพื่อสรุปเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รูปแบบโฮมสเตย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภูมิศึกษามอหินขาว พร้อมจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

ผลการศึกษาสามารถตอบข้อคำถามในงานวิจัยได้ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 1. ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์รูปแบบโฮมสเตย์ ดังนี้

1. บ้านวังคำแคนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นทางธรณีสัณฐาน ประกอบด้วยกลุ่มแท่นหินรูปร่างแปลก มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นดินนานาชนิดโดยเฉพาะกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่มีสวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและกำลังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยวันละ 50-100 คน (วันชัย, 2549) และมีจำนวนมากขึ้นในช่วงวันหยุดเทศกาล และพบว่าในขณะนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่จะเข้าเที่ยวชมมีจำนวนมากขึ้น

2. มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียงที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติตาดโตนที่อุดมไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่านานาพันธุ์ โดยการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความสะดวก และห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิไม่มากนัก

3. คุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่าบ้านวังคำแคนผ่านการประเมินในระดับดีมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 (จากคะแนนเต็ม 5) เมื่อโดยมีจุดแข็งได้แก่ การให้บริการที่พักที่มีความเหมาะสมและมีคุณภาพมาก มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความพร้อมด้านการรับรองนักท่องเที่ยว คือมีที่เครื่องนอนที่สะอาดตามสภาพของชุมชน มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านให้เรียบร้อยสวยงาม มีบริการอาหารพื้นเมือง อาหารประจำถิ่น มีพื้นที่ในการประกอบอาหาร และการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย ในขณะที่มาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ถูกจัดให้มีความสำคัญเป็นลำดับ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ได้คะแนนต่ำ อันเนื่องมาจากการขาดเวรยามดูแลความปลอดภัย และการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าของโฮมสเตย์พบว่าไม่เคยเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เนื่องจากชาวบ้านให้ความสำคัญกับการดูแลนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งระบบดูแลความปลอดภัย แต่เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ต้องเพิ่มการจัดการมาตรฐานด้านความปลอดภัยขึ้นด้วย

4. สมาชิกชุมชนบ้านวังคำแคนมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และพบว่าปัญหาความขัดแย้งในชุมชนมีน้อย สมาชิกในชุมชนสามารถพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ สมาชิกในชุมชนเข้าใจยอมรับ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่นำโดยกลุ่มบริหารจัดการการ

ท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความสามารถในการเป็นผู้นำท่องเที่ยว สามารถอธิบายรายละเอียดและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี พร้อมกันนั้น สมาชิกในชุมชนยังมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้บริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยินดีและเต็มใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

จากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้หมู่บ้านวังคำแคนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งปัจจุบันมีบ้านพักที่ให้บริการทั้งหมด 12 หลัง แต่มีเพียง 4 หลังเท่านั้นที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลด้านศักยภาพของพื้นที่ที่ได้จากการประเมินความพร้อมด้านต่างๆ ของชุมชน ความเข้าใจและความร่วมมืออันดีของสมาชิกในชุมชน สามารถทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านวังคำแคนที่ชัดเจน เหมาะสม และเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนได้อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัยข้อที่ 2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน ดังนี้

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมีจุดยืนอยู่บนการให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวในชุมชนเกิดความยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ได้ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษา มอหินขาว ที่ได้กำหนดขึ้น ถูกพัฒนาขึ้นบนแนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. มีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในการจัดตั้งโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านได้ร่วมกันประเมินความพร้อมของชุมชนแล้ว และมีความเห็นตรงกันว่าชุมชนมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ พร้อมทั้งมีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการคัดกรองนักท่องเที่ยว ที่ตั้งใจจะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และพักโฮมสเตย์อย่างแท้จริง

2. กิจกรรมโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้น ชาวบ้านวังคำแคนได้รับทราบและเข้าใจในกิจกรรมที่จะจัดขึ้น รวมทั้งการทำความเข้าใจในเรื่องรายได้ซึ่งจะเป็นกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง บ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 19 หลังคาเรือน จะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักผลัดเปลี่ยนกันไปตามลำดับ ทำให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ในส่วนของชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ก็สามารถมีรายได้ในทางอื่นๆ เช่น การขายอาหาร ขายของที่ระลึก รถรับจ้าง เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี ล้วนเป็นวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั้งสิ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนและได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากชาวบ้าน นั้นหมายถึงว่าชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแล้วโดยทางอ้อม
4. การรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านวังคำแคนที่มุ่งจะพัฒนาการท่องเที่ยวขอให้เป็นที่รู้จักคนทั่วไป แสดงให้เห็นถึงความยินยอมพร้อมใจของสมาชิกในชุมชนที่มุ่งจะพัฒนาพื้นที่ของตนให้พร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว ในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านยังสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี โดยไม่ถูกขัดขวางจากคนในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มบริหารจัดการ โดยการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ชุมชนได้คำนึงถึงคุณสมบัติของธรรมชาติและวิถีชีวิตวัฒนธรรมในชุมชนให้ดำรงอยู่ควบคู่กันไป ท่ามกลางการยอมรับของสมาชิกในชุมชน

ผลจากการศึกษาชุมชนบ้านวังคำแคนสามารถกำหนดรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับชุมชนของดังนี้

- 1) จัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ผู้รับผิดชอบ และสมาชิกในกลุ่ม โดยผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสายงานจะต้องเป็นผู้ที่มีความถนัดและความเชี่ยวชาญในสายงานนั้นๆ พร้อมทั้งมีความสมัครใจที่จะอยู่ในสายงานนั้นๆ
- 2) จัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ วิธีการ และระบบการรับนักท่องเที่ยว การจัดสรรผลตอบแทน และข้อห้ามต่างๆ ให้ชัดเจน
- 3) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาจากศักยภาพในด้านพื้นที่และด้านบุคลากร ชีดความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพและให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 4) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเอง เช่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำเว็บไซต์ หรือการให้ข้อมูลผ่านการจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ได้รับการจัดขึ้นโดยหน่วยงานของภาครัฐ
- 5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน โดยการติดตามและประเมินผลจะต้องถูกระบุไว้ในแผนการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์ตั้งแต่วิธีการติดตามและประเมินผล สามารถทำได้โดย การประมวลข้อมูลและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และข้อปัญหาที่ได้จากการสอบถามสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยข้อมูลต่างๆเหล่านี้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

คำถามการวิจัยข้อที่ 3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างไร

การศึกษาครั้งนี้ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยผ่าน 2 กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

1.การประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึง โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐของจังหวัดชัยภูมิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดอำเภอเมือง ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน 3) คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ 4) ประชาชนที่สนใจ

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ พบว่า ได้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐในหลายประเด็น เช่น ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาบ้านวังคำแคน และมอหินขาวโดยภาครัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นความเห็นจากตัวแทนของภาครัฐและตัวแทนของประชาชน ข้อมูลและรายละเอียดในด้านศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และ

โอกาสในการพัฒนา ซึ่งผลจากการระดมสมองของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคนและองค์กรท้องถิ่น

2. การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ โดยกิจกรรมนี้ มุ่งเน้นให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และสมาชิกที่มีความสนใจจะเข้าร่วมได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพของโฮมสเตย์บ้านวังน้ามอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดรูปแบบและการจัดการโฮมสเตย์ของตนเองได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่บ้านวังน้ามอกได้ประสบ ยังถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ทำให้สามารถพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบในครั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดของแนวทางการดำเนินงานพร้อมทั้งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้นำเสนอในหัวข้อแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน

นอกจากนั้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้มากขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สมาชิกจะได้รับ โดยในการศึกษาครั้งนี้ การศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ามอก ถือเป็นตัวอย่างที่ดีเนื่องจากพบว่า สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ามอกมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเป็นผลมาจากการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ ถือเป็นการจุดประกายและเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน นอกจากจะสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์โดยตรงแล้ว โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ และ

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชน จากการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน พบว่า ผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,200 บาท การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกอื่นๆในชุมชน ได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำและจำหน่ายของที่ระลึกและบริการเสริมต่างๆ การจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องคั่วให้แก่นักท่องเที่ยว การให้เช่าพาหนะในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต๋น รถอีแต๋น รายได้จากการนำเที่ยว การเดินป่า เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าหากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการพัฒนาตามรูปแบบที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นซึ่งเป็นผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จนประสบความสำเร็จและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวแล้ว จะทำให้การดำเนินกิจกรรมการค้าและการบริการต่างๆ เหล่านี้สามารถสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน จะยั่งยืนหรือไม่ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงานของกลุ่มสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ที่ต้องดำเนินงานตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และความร่วมมือของชุมชนในการร่วมเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน และจะช่วยส่งผลให้รายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ได้ในอนาคต

2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ควรจัดกิจกรรมและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแล้ว เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

3) ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็ยังคงต้องทำการ

ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ อย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์บ้าน วังคำแคน เช่น การจัดจักรยานแรลลี่ขึ้นมอหินขาว การปลูกป่า และกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ตามโอกาส โดยจัดขึ้นเป็นเทศกาลที่ชุมชนเป็นเจ้าของแล้วเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4) การจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังก้านั้น เพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสาขางานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสาขางานจะต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิก และคำนึงถึงความถนัด ความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสาขางานนั้นๆ และนอกจากนั้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญของสมาชิกในแต่ละสาขางาน เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพผลงานของแต่ละสาขางานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ของบ้าน วังคำแคนได้เป็นอย่างดี

5) การประชาสัมพันธ์แหล่งมอหินขาวที่จัดทำขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่หากการทำแผนประชาสัมพันธ์นั้นขาดการประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่เพื่อร่วมกันกำหนดวิธีการและแนวทางในการรองรับผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว อาจเป็นผลให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และมีแนวโน้มที่จะถูกทำลายได้รวดเร็วขึ้น

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : ABTC/NAT/0004

ชื่อโครงการ : การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม
กรณีศึกษามอหินขาว

ชื่อนักวิจัย : วิรงรอง มงคลธรรม, สุณีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์, ชัญญา อภิบาลกุล, เจริญ เจสันเทียะ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น และกรมการปกครอง

E-mail Address : recmert@kku.ac.th

ระยะเวลาโครงการ : 1 กันยายน 2551 – 31 สิงหาคม 2552

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ 2) ศึกษาแบบแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ผลจากการศึกษาพบว่าบ้านวังคำแคนมีศักยภาพที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างสูง ไม่ว่าจะเป็น ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ นอกจากนี้ คุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ ผ่านการประเมินในระดับดีมาก ผลจากการศึกษาชุมชนบ้านวังคำแคนสามารถกำหนดรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับชุมชนของดังนี้ 1) ให้มีการจัดตั้งองค์กร แบ่งสายงานและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน 2) จัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ วิธีการ และระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ การจัดสรรผลตอบแทน และข้อห้ามต่างๆ ให้ชัดเจน 3) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาจากศักยภาพในด้านพื้นที่และด้านบุคลากร และให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ดำเนินการตลาดและประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ 5) ติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

จากการศึกษาพบว่า การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน นอกจากจะสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์โดยตรงแล้ว ยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน ได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดทำและจำหน่ายของที่ระลึกและบริการเสริมต่างๆ การจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องดื่มให้นักท่องเที่ยว การให้เช่าพาหนะในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต็ก รถอีแต่น รายได้จากการนำเที่ยว การเดินป่า เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่า หากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ได้รับการพัฒนาตามรูปแบบที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จนประสบความสำเร็จและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวแล้ว จะทำให้การดำเนินกิจกรรมการค้าและการบริการต่างๆ เหล่านี้ สามารถสร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

คำหลัก : การจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, โฮมสเตย์, การมีส่วนร่วมของชุมชน

ABSTRACT

Project Code : ABTC/NAT/0004

Project Title : The development of homestay from the participatory to support ecotourism at Mo Hin Kao

Investigators : Mongkonthum W. , Leopenwong S. , Apipalakul C. , J-suntiea J.
Khon Kaen University and Department of Provincial Administration

E-mail Address : recmert@kku.ac.th

Project Duration : 1 September 2008 – 31 August 2009

The purpose of this research was 1) study the potential of Vang kam Kan Community, Tha Hin Ngom sub-district, Muang district, Chaiyaphom province led to the management of ecotourism in form of homestay 2) study the appropriate patterns to manage homestay via the participation of local community and government offices 3) Study the guidance to support the community participation of homestay management to increase community income. The research revealed that the potential contributing of Vang Kam Kan community to homestay management is high. Sample of the potential are, close to Mor Hin Kao and other tourism destinations which can be connected to each, the quality standard of Vang Kam Kan community and area potential obtained the best level of assessment. Based on the research's findings, baan Vang Kam Kan could possibly determine the suitable homestay within five stages. First of all, set up an organization and clearly assign tasks and responsibility to each line agency. Second, regulate the rules, prohibition, procedures and administrative system of homestay management as well as allocate compensation. Third, arrange tour activities which derived from the community's potential, area and personnel dimensions particularly. Besides, the importance of any tourist place in the community including art, culture, and local wisdom are taking into account. Four, marketing and informing as long as promoting the tourist places' information like data and any kind of tour services of

community propagandizing. Fifth, monitoring and evaluating the practice of ban Vang Kam Kan homestay in order to improve and develop the performance of homestay.

The research also found that homestead under homestay implementation brought ban Vang Kam Kan income improving throughout homestay group' member and it also distributed income toward other people in community by souvenir, goods, food and beverage making and selling as well as vehicle rental, trekking tour and other supplementary services. Hence, if the eco-tourism, homestay practice of ban Vang Kam Kan, which is success and satisfy tourist, is developed accordance with the community determination, it will be strengthened and people quality of life will be improved.

Keywords: Management, Eco-tourism, Homestay, community participatory

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ฎ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฐ
สารบัญ	ผ
สารบัญตาราง	ด
สารบัญภาพ	ถ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ	6
คำถามการวิจัย (Research Question)	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ขอบเขตของการวิจัย	8
ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Output)	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcomes)	9
แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	9
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)	45
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล	46
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
บทที่ 4 ผลการศึกษา และการอภิปรายผล	61
ผลการศึกษาสำหรับการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1	61
ผลการศึกษาสำหรับการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2	114
ผลการศึกษาสำหรับการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3	148

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 บทสรุป	153
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. บทความการวิจัย	
ภาคผนวก ข. บริบทชุมชนบ้านวังแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ	
ภาคผนวก ค. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	
ภาคผนวก ง. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้	
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้ที่ได้รับตลอดโครงการ	
ภาคผนวก จ. ตัวอย่างแบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์	
ภาคผนวก ฉ. ตารางแสดงกำหนดลำดับที่ตัวชี้วัดเพื่อการประเมิน	
และตารางแสดงการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์โดยคณะผู้วิจัย	
ภาคผนวก ช. รูปภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย	
ภาคผนวก ฌ. ประวัติคณะผู้วิจัย	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เกณฑ์ในการพิจารณา 4 ด้าน	34
ตารางที่ 2.2 คะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ	34
ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย	48
ตารางที่ 3.2 แสดงค่าน้ำหนักของมาตรฐานแต่ละด้าน	58
ตารางที่ 4.1 สรุปผลการประเมินโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน	63
ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน	68
ตารางที่ 4.3 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อม ในการรองรับนักท่องเที่ยวด้านสาธารณูปโภค	72
ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อม ในการรับนักท่องเที่ยวด้านการจัดการ การตลาด การบริการ	75
ตารางที่ 4.5 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อม ในการรับนักท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	80
ตารางที่ 4.6 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชน ด้านความพร้อม ในการรับนักท่องเที่ยวทางกายภาพ	83
ตารางที่ 4.7 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน	85
ตารางที่ 4.8 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว	88
ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของครัวเรือน ด้านปัญหาการท่องเที่ยว ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	91
ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของครัวเรือน เกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ใน ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน	92
ตารางที่ 4.11 กิจกรรมหน่วยงานราชการที่ดำเนินการในการสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	93
ตารางที่ 4.12 แสดงประสบการณ์ครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม	99
ตารางที่ 4.14 แสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเข้าพักที่พักรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน	104
ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เคยแวะพักหรือท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคน	108
ตารางที่ 4.16 แสดงความคิดเห็นต่อความพร้อมของบ้านวังคำแคนในการจัด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์	108
ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในด้านการพัฒนาโฮมสเตย์ และการท่องเที่ยว (SWOT)	115
ตารางที่ 4.18 แสดงกิจกรรมทางการเกษตรตลอดทั้งปีของหมู่บ้าน	126
ตารางที่ 4.19 แสดงงานบุญประจำปีของหมู่บ้าน	127

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แสดงกลุ่มหินที่มีลักษณะโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว	4
ภาพที่ 4.1 แสดงโครงสร้างการจัดสายงานการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน	132
ภาพที่ 4.2 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 1	140
ภาพที่ 4.3 ป้ายบอกเส้นทางท่องเที่ยวกลุ่มที่ 1 มอหินขาว เชื้อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน (ตามลำดับ)	141
ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 2	142
ภาพที่ 4.5 แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 2	143
ภาพที่ 4.6 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 3	144
ภาพที่ 4.7 แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 3	145
ภาพที่ 5.1 แสดงแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน	159

บทที่ 1 บทนำ

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน ที่ยึดเอารูปแบบการจัดที่พัก เป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม เพื่อบริการให้กับนักท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในชุมชนมีบทบาทในการกำหนดแนวทาง ในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึง

- 1.1 หลักการและเหตุผล
- 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ
- 1.3 คำถามการวิจัย
- 1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ
- 1.5 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.6 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Output)
- 1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการ (Outcomes)
- 1.8 แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
- 1.9 สรุป

1.1 หลักการและเหตุผล

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดธุรกิจที่ผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อาทิเช่น การสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ การปรับและเพิ่มมูลค่าการค้าและบริการของประเทศ การเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ รวมทั้งการกระจายรายได้และการจ้างงาน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อสังคมและวัฒนธรรม โดยเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนทำให้ประชาชนเกิดความรักและความภูมิใจในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนมีสุขภาพจิตที่ดีเป็นพื้นฐานที่ดีของการพัฒนาสังคมต่อไป

จากการสัมภาษณ์ทางวิชาการเรื่อง “จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง” ได้กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยวรูปแบบ โฮมสเตย์ว่า “ปัจจุบันการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นซึ่งสืบเนื่องจากกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ที่ชาวไทยและต่างประเทศสนใจท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมหัตถกรรมของท้องถิ่น ฯลฯ ความหมาย และ มาตรฐานของโฮมสเตย์ จึงหมายถึง บ้านพักประเภทหนึ่งที่

นักท่องเที่ยวพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจัดที่พักและอาหารให้กับนักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทนตามความเหมาะสม” (เอกสารประกอบการสัมมนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

การศึกษารวบรวมและค้นคว้าข้อมูลถึงความหมายของโฮมสเตย์ พบว่า โฮมสเตย์มีความหมายมากกว่าคำว่า "ที่พัก" หรือ "บ้านพัก" กล่าวคือ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหนึ่ง ที่ยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมอยู่ด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดในชุมชน ที่ยึดเอารูปแบบที่พักเป็นศูนย์กลาง และจัดให้มีกิจกรรมต่างๆตามความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนด วางแผนและดำเนินการต่างๆด้วยตัวเอง ทำให้การจัดการท่องเที่ยวรูปแบบนี้กลายเป็นกลไกที่มีบทบาทและมีความสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน น.พ.ประเวศ วะสี (2547) ราษฎรอาวุโสได้กล่าวไว้ว่า “องค์กรชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนคือหัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่องค์กรชุมชนจะเป็นกุญแจที่ช่วยในการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและสังคมในทุกๆด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม การเมืองและวัฒนธรรม” ดังนั้นการสนับสนุนให้ชุมชนใช้ประโยชน์ทรัพยากรประเภทต่างๆที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งในแง่ของแหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี มาสร้างให้เกิดเป็นรายได้ โดยเกิดจากการวางแผน จัดการ และดำเนินการของคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

บ้านวังคำแคน หมู่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ หมู่บ้านในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการที่จะดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีต้นทุนทางการท่องเที่ยวสูงทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนลักษณะทางสังคมภายในหมู่บ้าน โดยความโดดเด่นในทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การเป็นหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นพิเศษและมีลักษณะเฉพาะจากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน โดยวันชัย อัครทิวทอง (2549) พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีศักยภาพมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยผลจากตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่

1. อธิบายของผู้นำชุมชน และชุมชนบ้านวังคำแคน
2. ความพิเศษหรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาชมได้น้อยมาก
3. ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เชื้อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ” ที่จัดทำโดยศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณโดยจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2549 พบว่า การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวภายในพื้นที่มอหินขาวควรพิจารณากิจกรรมเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับแหล่งธรรมชาติ ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการศึกษาหาความรู้ในระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กันไปกับการได้รับความเพลิดเพลิน เป็นกิจกรรมที่มีผลกระทบน้อยที่สุดหรือเป็นผลกระทบที่สามารถป้องกันแก้ไขได้ เช่น การเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ศึกษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตั๊กแตมบี้ เนื่องจากประเด็นสำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่มอหินขาวคือสภาพทางธรณีสัณฐานที่มีลักษณะเฉพาะ พันธุ์พืชท้องถิ่นและสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ อาจมีกิจกรรมอื่นๆ เชิงนิเวศเสริม เช่น การถ่ายภาพธรรมชาติ การชมหินขาวในคืนพระจันทร์เต็มดวง การเล่าตำนานท้องถิ่นและเรื่องราวจากหินจากรูปร่างต่างๆ การเดินชมพืชท้องถิ่นที่ใช้เป็นพืชสมุนไพร การปักค้างคิ่นกับคนในพื้นที่เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น ควรละเว้นกิจกรรมที่อาจทำลายทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่ โดยเฉพาะการปีนป่ายหินซึ่งมีความเปราะบางต่อการถูกทำลายง่าย โดยได้นำเสนอการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวไว้ ดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา การผูกพันของเปลือกหิน
2. การท่องเที่ยวศึกษาพืชพรรณธรรมชาติศึกษาพืชพรรณธรรมชาติพื้นถิ่นชนิดต่างๆ เช่น กัลยไม้ป่า เอ็นอ้า แก้มขาว ที่ลานหินกล้วยไม้ หรือที่ป่าชุมชน
3. การท่องเที่ยวชมความงามของวิวทิวทัศน์ธรรมชาติ ชมวิวทิวทัศน์ ภูเขา ธรรมชาติโดยรอบ ชมบรรยากาศช่วงพระอาทิตย์อัสดง ที่จุดชมวิว ผาหวนาค
4. การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผากกล้วยไม้การปลูกต้นไม้ การบำรุงรักษาต้นไม้ ชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมในการปลูกป่า
5. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน พัก Home stay ที่บ้านวังคำแคน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

6. การท่องเที่ยวเพื่อทัศนศึกษาและนันทนาการ การท่องเที่ยวเพื่อทัศนศึกษาและนันทนาการการเข้าค่ายพักแรมเพื่อศึกษาธรรมชาติวิทยาพืชพรรณ และวิทยาศาสตร์ (ชมดาวกลางคืน) และกิจกรรมนันทนาการ

7. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชมสวนผลไม้ เช่น สับปะรด ลำไย ฝรั่ง มะไฟ คอแลน อ้อย มันสำปะหลังไร่ผลไม้ของชาวบ้าน

8. การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การเดิน - วิ่ง การขี่จักรยาน ตามเส้นทางที่กำหนด

ภาพที่ 1.1 แสดงกลุ่มหินที่มีลักษณะโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว

บ้านวังคำแคน มีประชากรทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน จำนวน 214 คน พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นภูเขา หุบเขา และที่ลาดชัน ความสูงจากระดับน้ำทะเล 452 เมตร (รายงานประจำปีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม, 2549) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกสิกรรม ได้แก่ การทำไร่อ้อย, มันสำปะหลัง ทำสวนผลไม้เช่น มะม่วง สับปะรด ฝรั่ง ลำไย และเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงปลา ไก่เนื้อ และหมู แต่รายได้ของเกษตรกรยังไม่เพียงพอ เพราะผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ไม่แน่นอน ประกอบกับกลไกการตลาด ทำให้ราคาผลผลิตแปรปรวนและตกต่ำ นอกจากนั้นพื้นที่ทำการเกษตรยังมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรกรรม

ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงนับว่าจะเป็นกลไกที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้มากขึ้น

จากการที่ชุมชนมีต้นทุนสูงในด้านการเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นเฉพาะ และมีความสวยงาม ประกอบกับลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท ยังคงมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่งดงาม เรียบง่าย และมีเอกลักษณ์ตามแบบสังคมชนบทของไทย ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดกิจกรรม หรือรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่าและน่าสนใจ

จากการที่มีต้นทุนทางการท่องเที่ยวสูง รวมทั้งการเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี และให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดีตลอดมา ชุมชนบ้านวังคำแคนจึงได้มีการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็น “กลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว” โดยมีสมาชิกจำนวน 41 คน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยยึดหลักการอนุรักษ์ตามวิถีและองค์ความรู้ของชาวบ้าน นอกจากนี้แล้วยัง มีความพยายามจัดตั้งบ้านพักโฮมสเตย์ในชุมชน โดยกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาวมีสมาชิกเข้าร่วมโครงการ จำนวน 9 หลังคาเรือน แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาวขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตราค่าให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จึงทำให้การดำเนินโครงการโฮมสเตย์ยังไม่เป็นที่นิยมและประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยในปัจจุบันเหลือสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพียง 3 หลังคาเรือน

จากการที่ชุมชนบ้านวังคำแคนเป็นชุมชนที่มีความพร้อมในแง่ของการส่งเสริมให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ในชุมชน เนื่องจากประชาชนมีจิตสำนึก ความรัก ความหวงแหน และเห็นคุณค่าของการดูแลจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และจากศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น เล็งเห็นถึงความสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และพื้นที่ใกล้เคียงให้ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่ยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ในชุมชนที่ถูกกำหนดขึ้นโดยประชาชนในพื้นที่นั้นๆ บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ หวงแหน และเห็นความสำคัญของ

แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งเสริมและพัฒนาให้มอหินขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติแหล่งใหม่ อย่างยั่งยืนตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
- 1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร
- 1.3.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร
- 1.3.3 แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างไร

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.4.1 โฮมสเตย์ หมายถึง โฮมสเตย์ในหมู่บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
- 1.4.2 ที่พักโฮมสเตย์หรือที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วม หมายถึง ที่พักที่สมาชิกในหมู่บ้านวังคำแคนได้แบ่งห้องพักในบ้านของตนให้นักท่องเที่ยวมาพักค้างคืน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนและเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในชุมชนกับนักท่องเที่ยว

- 1.4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่สมาชิกในหมู่บ้านวังคำแคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งการจัดตั้งธุรกิจบ้านพักแบบโฮมสเตย์โดยมิได้บังคับ และเป็นการทำงานร่วมกันในการคิด วางแผน และตัดสินใจปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน และพัฒนาชุมชนให้เกิดรายได้และผลประโยชน์ร่วมกัน
- 1.4.4 ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความเหมาะสม และความพร้อมของพื้นที่บ้านวังคำแคน ในการพัฒนาให้เป็นโฮมสเตย์ ที่ได้จากการประเมินโดยตัวชี้วัด และค่าความสำคัญของตัวชี้วัดที่เป็น องค์ประกอบด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความพร้อม ความเต็มใจ ความพึงพอใจของครัวเรือนที่จะให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์
- 1.4.5 การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการดำเนินงานและการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมอหินขาว บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และมีผู้รับผิดชอบจัดการท่องเที่ยวทั้งภายนอกและภายในชุมชน
- 1.4.6 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศบริเวณมอหินขาว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การสร้างจิตสำนึกและการเรียนรู้ธรรมชาติ การกระจายผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น
- 1.4.7 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง สภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมถึงการจัดการเพื่อความยั่งยืนของระบบนิเวศ การเรียนรู้ธรรมชาติ ความเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- 1.4.8 ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรอบรู้ในสาขาด้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่สามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยได้

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ คณะผู้วิจัยได้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ จำนวน 8 ตัวอย่าง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูแลนคา องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โรงเรียนบ้านท่าหินโงม สาขาวังคำแคน และวัด สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมอหินขาว

1.6 ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ (Output)

- ทราบศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
- ทราบความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์
- ได้ต้นแบบการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์
- ชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบและวิธีการในการจัดทำโฮมสเตย์
- ชุมชนทราบถึงอัตลักษณ์ของตนเอง
- ความคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมประชุมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
- ได้รูปแบบการจัดตั้งโฮมสเตย์และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม
- ข้อเสนอแนะจากชุมชนหลังจากที่ทีมงานวิจัยได้นำเสนอไป
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถนำรูปแบบ และแนวทางไปจัดตั้งโฮมสเตย์ได้ด้วยตนเอง
- รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

- ทราบว่าชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
- ทราบถึง SWOT ของชุมชน
- แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Outcomes)

- 1.7.1 มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มขึ้น
- 1.7.2 ประชากรในหมู่บ้านวังคำแคน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดตั้งโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่
- 1.7.3 ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการประสานร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วยตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1.8 แนวทางในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.8.1 นำผลสรุปงานวิจัยที่ได้เสนอต่อชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- 1.8.2 ตีพิมพ์ในเอกสาร/วารสาร ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 1.8.3 ใช้งานวิจัยเป็นแนวทางในการสอน หรือฝึกอบรมด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
- 1.8.4 เกิดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

1.9 สรุป

คณะผู้วิจัยได้จัดทำกรวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้ทราบถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการร่วมกันกำหนดทิศทาง เพื่อกำหนดดำเนินโครงการพัฒนาใดๆ ในชุมชนด้วยตนเอง ผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาใดๆ นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนโดยตรงและยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรักและห่วงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น อันจะทำให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์และดูแลเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่ใช้เป็นแนวคิดในการศึกษา การอธิบายเนื้อหา และปรากฏการณ์ที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แนวคิดการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน
6. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. สรุป

1. แนวคิดการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวของคนนั้น อาจเกิดจากแรงผลักดันหลายด้าน เช่น ความเบื่อหน่าย ความต้องการที่จะเปลี่ยนบรรยากาศ ความต้องการสิ่งใหม่ๆ ซึ่งแน่นอนที่สุดก็จะมีแรงดึงดูดที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้เดินทางไป ณ ที่นั้น สถานที่ที่แรงดึงดูด มีศักยภาพที่ทำให้คนอยากไปเที่ยว คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวนี้เป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนเดินทางไปเที่ยวที่นั้น ดังนั้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมได้ ซึ่งมีการแบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น

- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน
- ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม

ส่วนจากรายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการแบ่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา แม่น้ำ น้ำตก เกาะ สันดอน แก่ง ถ้ำ พิงผา เคลือบหิน วนอุทยาน อุทยาน

แห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด ป่าสงวน สวนรุกขชาติ แหล่งน้ำเขื่อน หนองบึง อ่างเก็บน้ำ โป่ง น้ำพุ น้ำพุร้อน หาดทราย หาดหิน พงหญ้า พงราบ แหล่งแร่ธรรมชาติ แหล่งซากดึกดำบรรพ์ ฯลฯ

2. แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์และโบราณคดี หมายถึง แหล่งหลักฐานบอกอดีตของมนุษยชาติ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปรางค์ ปราสาท กู่ สถูป ธาตุ เมือง และชุมชนโบราณ ศาสนสถานเก่า คูเมือง คลองเมือง กำแพงเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน วัง ศิลาจารึก พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ

3. แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่แสดงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนาอาราม ที่เป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมในปัจจุบัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนหรือเผ่าชนต่างๆ ในท้องถิ่นที่สืบมรดกทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์เด่น ศาสนสถานหรือสำนักสงฆ์ที่โดดเด่นด้านปฏิบัติธรรม ตลอดจนงานเทศกาลประเพณีเด่นๆ และสำคัญๆ ในท้องถิ่น

4. แหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่มีศิลปกรรมด้านต่างๆ เช่น แหล่งรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน แหล่งศิลปะการแสดงท้องถิ่น ดนตรีพื้นเมือง นาฏศิลป์พื้นบ้าน จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

5. แหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการผลิต หมายถึง แหล่งกำเนิดผลผลิตด้านต่างๆ ทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมโรงงาน เช่น แหล่งหัตถกรรมพื้นบ้าน หมูบ้าน ทอผ้า ทอเสื่อ แหล่งจักสาน แหล่งปั้น แหล่งพื้นบ้าน แหล่งเจียระไน แหล่งผลิตอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่สำคัญ และแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่เด่นๆ และสำคัญๆ ในท้องถิ่น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดประการแรก ที่เป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่นั้น เพื่อที่จะเข้ามาชื่นชมกับ ทรัพยากรธรรมชาตินั้น แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีมากมายในแต่ละพื้นที่ ซึ่งทรัพยากรแต่ละอย่างมีศักยภาพ ความสำคัญ แรงดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่เท่ากัน ดังนั้นการประเมินศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ เพื่อจะเป็นสิ่งที่ช่วยในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนจนถึงการวางแผนการลงทุนเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว (เศกสรรค์ ยงวนิชย์, 2536)

องค์ประกอบการท่องเที่ยว

ในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง นอกจากจะมีแหล่งท่องเที่ยวแล้ว จำเป็นต้องมีองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งแนวคิดของระบบการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ ความต้องการ (demand) และการบริการ (supply) อันประกอบไปด้วยการขนส่ง สิ่งดึงดูดใจ การบริการที่พักอาศัย อาหาร ข้อมูล ผลิตภัณฑ์ เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (3As)

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Site) เหตุการณ์ (Event) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าสนใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้อย่างรวดเร็ว ปลอดภัยและสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้นการก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ประกอบด้วย เส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง (อ้างถึงในเพ็ญประภา เพชรบูรณ์, 2547)

หลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องมีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงขีดความสามารถในการรับรองของสภาพทางกายภาพ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต
2. ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว
3. ต้องก่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เกิดการกระจุกตัวของรายได้เพียงแค่วงวนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. การจัดการพื้นที่ต้องเป็นไปตามความยินยอมของประชาชนในชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น

นพดล ภาคพรต (2546) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยหลัก 10 ประการ

1. การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน เป็นการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางในการทำธุรกิจระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปและความจำเป็นและการลดของเสีย เป็นการลดเงินค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาความหลากหลาย เป็นการรักษาและส่งเสริมให้มีความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. การผสมผสานกับการท่องเที่ยวเข้ากับการวางแผน เป็นการผสมผสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนงาน กลยุทธ์ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้การท่องเที่ยวคงอยู่ต่อไปได้ในระยะยาว
5. การสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่สนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทั้งเป็นการประหยัดและหลีกเลี่ยงที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลายอีกด้วย
6. การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ตอบแทนแก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวมเท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพของประสบการณ์การท่องเที่ยว
7. ปรีกษาหารือกับผู้ที่มีส่วนได้เสียและสาธารณชน เป็นการปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอระหว่างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น โดยองค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมงานในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ปัญหาและลดความขัดแย้งในผลประโยชน์
8. การฝึกอบรมบุคลากร เป็นการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเข้าสู่การปฏิบัติงานของบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของการบริการการท่องเที่ยว
9. การตลาดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นการตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลเบื้องต้นอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
10. การดำเนินงานวิจัย เป็นการวิจัยและติดตาม ตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง โดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะได้ใช้ข้อมูลและการวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว อุตสาหกรรมและผู้บริโภค

จากหลักการที่กล่าวมาข้างต้นย่อมเกิดผลดีกับชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ ชุมชนเกิดความร่วมมือในการดำเนินงาน การพัฒนาตามแผนงานอย่างเป็นระบบ โดยตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ให้มีรายได้เกิดขึ้น การหมุนเวียนด้านเศรษฐกิจ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม จนสามารถพึ่งตนเองได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อศึกษาชื่นชมเพลิดเพลินกับความงามของสภาพธรรมชาติ สภาพสังคมวัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนั้นๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน เกิดการเคารพต่อสังคมวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นดีขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ส่งผลให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่า รู้สึกหวงแหนและเกิดการอนุรักษ์ทางสังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศของชุมชนเอาไว้ ในที่สุด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ เพื่อป้องกันไม่ให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในด้านการจัดการต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หรือให้มีผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด ส่วนกิจกรรมและกระบวนการทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นต้องให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่จะก่อประโยชน์ต่อท้องถิ่น เช่น การกระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพต่อไป การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผู้ศึกษาไว้หลายคน ดังนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2537: 11-12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า คือการท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติ ซึ่งต้องมีการให้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆอย่างแท้จริง เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันความหมายนี้ยังได้รวมไปถึงสภาพทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นด้วยความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Endemic) ที่ต้องรักษาไว้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมุ่งเน้นการสัมผัสธรรมชาติและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ยูดี นิรัตน์ตระกุล (2538: 50) ได้แสดงทรรศนะว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ทุนธรรมชาติอย่างมีอรรถและต้องมีความมั่นคง ยั่งยืน และในท้ายที่สุดจะต้องคืนทุนต่อสังคม ในที่นี้หมายถึง การให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสตั้งแต่เริ่มเรียนรู้ตัดสินใจมีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์ เหล่านี้ถือเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ พิจารณาทั้งในเรื่องทุนธรรมชาติและทุนทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อทุนทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ได้

นำชัย ทนุผล (2543: 24-25) ได้ให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยอ้างนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมที่ประสานความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ 4 ส่วนคือ

1. การอนุรักษ์ที่สนับสนุนการท่องเที่ยว (Conservation Supporting Tourism) เป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม วิถีชีวิตหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงไว้และมีสภาพที่สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายในระบบนิเวศวิทยาของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมนั้นก็เพื่อผลประโยชน์ของมวลมนุษยชนในที่สุด

2. การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Run Tourism) คือ การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวทุกประเภทที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในทุกท้องถิ่น ดังนั้นการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยว จะต้องไม่ทำให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม หรือจะต้องพยายามให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐาน (Nature Based Tourism) เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพด้านภูมิศาสตร์ และวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี เพื่อสัมผัสกับประสบการณ์ที่แตกต่างจากที่ตนอยู่ โดยยึดหลักที่ว่าเราจะต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นให้คงสภาพเดิมและมีความสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

4. การท่องเที่ยวที่เป็นการศึกษาสิ่งแวดล้อม (Environmentally Educated Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่จะต้องให้การศึกษาทั้งต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ถึงคุณลักษณะและคุณค่าของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

วัฒนธรรม ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ ได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น

การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยทั่วไปแล้วการจัดการด้านการท่องเที่ยวต้องครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว (2) ด้านการบริการ (3) ด้านการตลาดของการท่องเที่ยว และ (4) ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงองค์กรและกฎระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวข้อง ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (คณวณศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมไปถึงการกำหนดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม และความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่เสื่อมโทรมลงไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นตามมา การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเน้น

1.1 การประเมินคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อธรรมชาติ วิถีชีวิตท้องถิ่น และการอนุรักษ์ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ การได้พบเห็นสัตว์ป่า ระบบนิเวศที่มีความโดดเด่น ความน่าสนใจในด้านอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือการรักษาสภาพแวดล้อม ความสวยงามและแปลกตาของภูมิทัศน์หรือแหล่งท่องเที่ยว และวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตท้องถิ่นดั้งเดิม เป็นต้น

1.2 การจัดการเพื่อรักษาคุณค่าความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้ ต้องระมัดระวังต่อการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนหมดสภาพความเป็นธรรมชาติ หรือความเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้น การจัดการพื้นที่จึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของพื้นที่หรือทรัพยากรในการรองรับการท่องเที่ยว โดยไม่เน้นการปรับปรุงหรือพัฒนาเกินความจำเป็นเพื่อเปลี่ยนแปลงให้พื้นที่มีความสามารถในการรับร่อนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

1.3 ต้องมีการจำแนกเขตการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศ รวมไปถึงกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขการใช้พื้นที่ต่างๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตท้องถิ่น

1.4 แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นพันธมิตรในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืน โดยทุกฝ่ายต้องยึดถือหลักของการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและปณิธานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเองโดยเคร่งครัด

1.5 ต้องมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้จากการท่องเที่ยวไปยังทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.6 ต้องมีการติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่เสมอ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจจัดการพื้นที่และทรัพยากรที่ถูกต้อง

สำหรับกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นสามารถกำหนดได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ กิจกรรมท่องเที่ยวที่ออกแบบสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเภท active หรือ hard core ecotourist และนักท่องเที่ยวประเภท passive หรือ casual ecotourist ซึ่งบางครั้งอาจเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน แต่ลักษณะแตกต่างกันในรายละเอียด โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อประสบการณ์ท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มคาดหวังที่จะได้รับ เช่น ประสบการณ์ท่องเที่ยวแบบตื่นเต้นผจญภัย หรือ แบบพักผ่อนกับธรรมชาติ หรือ ประสบการณ์ด้านการร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น

กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรต้องเป็นกิจกรรม (1) มีโอกาสได้ใกล้ชิดและได้รับประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น (2) มีโอกาสได้เข้าใจเรียนรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว (3) มีโอกาสที่จะสร้างงานและรายได้แก่คนท้องถิ่น (4) กิจกรรมที่ส่งผลด้านการอนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการด้านการตลาด นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะปะปนอยู่ทั่วไปในสังคม ส่วนใหญ่จะค่อนข้างสูงอายุ (40 - 50 ปี) มีการศึกษาและรายได้ดี นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความปรารถนาที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่ ที่เป็นธรรมชาติหรือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แปลกตาต่างไปจากชีวิตประจำวัน มีความประสงค์ที่จะได้รับรู้และ/หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความสนุกสนาน และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะไปได้เดินทางท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้น จึงเป็นผู้พร้อมที่ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยหรือคุ้นเคย หรือในลักษณะที่ได้รับจากการบริการในเมืองใหญ่ ดังนั้น ความ

สะดวกสบายในการเดินทางท่องเที่ยวไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญเท่าใดนัก แต่นักท่องเที่ยวประเภทนี้ มักจะไม่อดทนกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัดเสียงอึกทึกและสิ่งแปลกปลอมที่ขัดกับธรรมชาติ

โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผู้ที่สนใจและเคร่งครัดในการรับผิดชอบดูแล ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน้าใหม่ที่ขาดประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องเหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่เจ้าของพื้นที่และผู้ประกอบการ (ภาคเอกชน) ที่จะต้องให้ความรู้ความ เข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในการปฏิบัติตนและกฎระเบียบต่าง ๆ ก่อนการท่องเที่ยวจะเริ่มต้น

การท่องเที่ยวจะยั่งยืนประสบผลสำเร็จทางเศรษฐกิจได้ต้องอาศัยการตลาดเป็นเครื่องมือในการติดต่อประชาสัมพันธ์เป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การตลาดยังเป็นเครื่องมือในการเลือกสรรคุณภาพและ ประเภทของนักท่องเที่ยว โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่ควรคาดหวังจากการท่องเที่ยว (expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว การดำเนินการด้านการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่ได้ หมายถึงเฉพาะการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น แต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการด้านการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มี คุณภาพ มีปณิธานและความตั้งใจอย่างจริงจังในการท่องเที่ยวอย่างตระหนักในคุณค่าของทรัพยากร ท่องเที่ยว และมีความมุ่งมั่นในการช่วยกันรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวเหล่านั้นไว้ให้ได้ รวมไปถึงการ สื่อสารให้เข้าใจตรงกันถึงลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจล่วงหน้าว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้เป็นการท่องเที่ยวที่ตนเองต้องการหรือไม่ และพร้อมที่จะกระทำตามเงื่อนไข การใช้พื้นที่โดยเคร่งครัดและไม่อึดอัด หรือมีความกดดัน ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่พึงพอใจจาก การเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้น ด้วยวิธีการและกลยุทธ์ทางตลาด นักจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและมีความต้องการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่าง แท้จริง เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเหมาะสมกับทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการ ให้บริการที่จัดไว้ให้

3. การบริการด้านต่าง ๆ การบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมการบริการ ตั้งแต่ ที่พัก อาหาร ยานพาหนะขนส่งนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยว การ นำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ในบางแห่งการบริการเรื่องที่พักหรือ อาหารอาจไม่จำเป็น ขึ้นอยู่กับสภาพหรือลักษณะเฉพาะของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเน้นการบริการด้านสื่อความหมายและการให้ข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น

การบริการศูนย์ข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยว การบริการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวในระหว่างการประชุมกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น

การบริการด้านต่าง ๆ ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่น เช่น บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมัคคุเทศก์นำเที่ยวนั้น เน้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจการต่าง ๆ ในภาคบริการดังกล่าว เช่น จัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นมัคคุเทศก์นำทางในการเดินป่า และเป็นนักสื่อความหมายธรรมชาติ

อย่างไรก็ดี การบริการต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวข้ออื่น ๆ เช่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกควรมีขนาดเล็ก และกลมกลืนกับรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่นนั้น ๆ การบริการอาหารไม่ควรนำเนื้อสัตว์ป่ามาประกอบอาหารให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น หรือการบริการนำเที่ยวต้องไม่เก็บหาหรือนำของป่าออกมาเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว เป็นต้น การบริการนั้นไม่ควรยึดถือมาตรฐานการบริการที่จัดในสภาพแวดล้อมเมืองโดยเปลี่ยนแปลงสภาพของวิถีชีวิตหรือธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาจากสภาพแวดล้อมเมืองมีความสุขสบายความเคยชิน แต่ควรเน้นการบริการที่สะอาด ประหยัดและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน

4. การบริหารจัดการ จัดว่าเป็นแกนหรือกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการนี้ ประกอบด้วย องค์กรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมไปถึง แผนงาน โครงการ มาตรการและกฎระเบียบต่าง ๆ ในการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้อง และยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

หลักการพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกหลักการหนึ่งของศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2528) นำเสนอในองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนและบุคคลอื่น ๆ เช่น ราษฎรในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ เจ้าหน้าที่ ล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น

วิธีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นมักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ (interpretation programs) เช่นการจัดให้มีศูนย์สื่อความหมาย นิทรรศการหรือแผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุดท่องเที่ยว

ต่าง ๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้า หรือทางเดินป่า ที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหลากหลายแก่ ผู้มาเยือน รวมไปถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรกโดยตรง กล่าวคือ นักท่องเที่ยวมักเป็นกลุ่มที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่างๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากมากต่อการเดินทางและทำทนาย (Kutay, 1989; Anon, 1992; Eagles and Cascagnett, 1993 อ้างถึงใน ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2538) และมักไม่สนใจความสะดวกสบาย เช่น การเดินทางท่องเที่ยวแบบชายหาด พักตามรีสอร์ตหรือโรงแรมหรู ๆ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมมากกว่า ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบนี้จึงต้องพิจารณาถึงการจัดให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยวและได้รับความพึงพอใจกลับไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

ในอดีตที่ผ่านมาการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยรู้จักในชื่อ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agro tourism) สรสวัสดิ์ อาสาสรรพกิจ (2540) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมว่าเป็นความต้องการให้มีการกระจายรายได้ไปยังท้องถิ่นอย่างแท้จริง ด้วยการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนภาคเกษตรกรรม และศึกษาหาประสบการณ์ความรู้ ในขณะที่นักท่องเที่ยวจะได้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนด้านเกษตรกรรม บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) เห็นว่าการท่องเที่ยวแบบนี้เป็นการจัดการรูปแบบหนึ่งของธุรกิจที่พักแรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเท่านั้น และมีความเห็นคล้ายกับนักวิชาการท่านอื่นๆ ว่า ปกติมักให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่พื้นบ้าน อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ปัจจุบันได้ปรับรูปแบบเพิ่มขึ้น กล่าวคือมิได้มีกรอบจำกัดอยู่เฉพาะชุมชนเกษตรกรรมเท่านั้น แต่สามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวได้ในหลายพื้นที่ นอกจากนี้ยังพบว่าในต่างประเทศการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์สามารถจัดได้ในเมืองเช่นกัน โดยที่แนวคิดของโฮมสเตย์นี้ได้ถูกอธิบายให้มีขอบเขตความหมายกว้างมากกว่าการท่องเที่ยวในแหล่งเกษตรกรรม แต่พื้นฐานด้านวัตถุประสงค์ของการจัดการไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ

การท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการจัดการเชิงธุรกิจชุมชน ในส่วนการจัดการที่มีความแตกต่างไปจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั่วไป ได้แก่ เจ้าของบ้านในแหล่งท่องเที่ยวจะจัดสรรห้องส่วนหนึ่งไว้บริการที่พักแรมแก่นักท่องเที่ยว แต่รูปแบบการพักของนักท่องเที่ยวที่ได้รับจะแตกต่างไปจากการพักในโรงแรม รีสอร์ทหรือเกสเฮาส์ทั่วไป เพราะการพักอยู่กับเจ้าของบ้านนี้ ทั้งสองฝ่ายคือเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวต่างต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ที่เป็นมิตร อย่างไรก็ดี การรับนักท่องเที่ยวมาค้างคืนในบ้านนั้น นักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านหรือทั้งสองฝ่ายต้องมีความพึงพอใจและทราบรายละเอียดของกันและกันก่อน (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2539) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นี้ถือว่าการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการบนแนวคิดของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ การท่องเที่ยวแบบนี้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ ให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมและระบบนิเวศชุมชนได้มากกว่า โดยชุมชนจะมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนตั้งแต่การดำเนินกิจกรรม การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

อย่างไรก็ดี พื้นที่โครงการโฮมสเตย์จะถูกคัดเลือกจากพื้นฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว ความน่าสนใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และเส้นทางเข้าถึงได้ง่ายและความสามารถของเจ้าบ้านในการให้บริการพื้นฐาน ผ่านความเรียบง่ายและความเป็นมิตรที่มีต่อนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ในโครงการโฮมสเตย์ได้กำหนดแนวทางการให้บริการที่มีต่อนักท่องเที่ยว รวมถึงที่พัก ราคาประหยัดและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยบริการที่พักรจะถูกจัดให้เพียงพอกับมาตรฐานความเป็นอยู่ของการพักทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นความเงียบสงบ ไม่พลุกพล่าน ประหยัด สะอาด หรืออาหารพื้นเมืองประเภทต่างๆ ตามความต้องการของผู้เข้าพัก ดังนั้นในการจัดที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ สิ่งที่ใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวอาจไม่ได้ขึ้นอยู่กับราคาค่าใช้จ่าย แต่ขึ้นอยู่กับเอกลักษณ์เฉพาะของการแบ่งปันบ้านส่วนตัวที่เต็มไปด้วยมิตรภาพ วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ควบคู่ไปกับวิถีชีวิตพื้นเมือง

อาจกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม มิตรภาพ และความเป็นกันเอง ตลอดจนวิถีชีวิตรูปแบบต่างๆของชุมชน สามารถนำมาใช้เป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ยังได้ระบุถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ว่าต้องประกอบไปด้วย

1. ทรัพยากรที่มีอยู่ท้องถิ่น

1.1 ด้านการตลาด ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน หรือหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่

1) ที่พักและอาหาร จะจัดให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างคืนในสถานที่ที่จัดไว้ในหมู่บ้านหรือภายในบ้านของชาวบ้าน โดยนักท่องเที่ยวจะร่วมกิจกรรมและวิถีชีวิตเดียวกับชาวบ้าน ตั้งแต่วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ จนถึงการทำมาหากิน

2) ศูนย์ข่าวสารการท่องเที่ยว ภายในหมู่บ้านทุกครัวเรือนจะสามารถให้ข้อมูลพื้นฐานทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้

3) ยานพาหนะ นักท่องเที่ยวจะใช้ยานพาหนะต่างๆ เช่นเดียวกับชาวบ้าน ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น การเดินทางมาและจากไป อาจจำเป็นต้องใช้ยานพาหนะที่รวดเร็วและสะดวกสบายมากกว่า

1.3 สิ่งดึงดูดเชิงจิตวิทยา ได้แก่ อัญมณีไมตรี การต้อนรับอย่างอบอุ่นตามแบบประเพณีของไทย

2. ทรัพยากรที่มุ่งเน้นการดำเนินการ ประกอบด้วย

2.1 การวางแผนและการกำหนดกิจกรรม เช่น การเรียนรู้การทำอาหาร การเรียนรู้การทำเกษตรกรรม การเรียนรู้วิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้าน

2.2 ระบบขนส่ง เช่น การปรับสภาพภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านให้มีความงามอย่างธรรมชาติ ดูแลรักษาความสะอาดของถนนหนทางในหมู่บ้าน จัดระบบการคมนาคมระหว่างตัวเมืองกับหมู่บ้าน

2.3 เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด มีระบบประปาหรือไฟฟ้าที่มีความปลอดภัยในการบริโภค

2.4 ระบบสนับสนุนอุตสาหกรรม เช่น ที่ศูนย์อนามัย มีระบบรักษาความปลอดภัย มีแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติของหมู่บ้าน

2.5 ระบบแรงงาน เช่น การฝึกอบรม และฝึกทักษะการให้บริการที่จำเป็น

2.6 เงินทุน การจัดการของโฮมสเตย์ไม่จำเป็นต้องใช้เงินทุนในการดำเนินการมากนัก การจัดฉากหรือสร้างสิ่งแปลกปลอมในวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำในการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ว่าเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในชนบทซึ่งจะให้ผลประโยชน์มากขึ้นในอนาคต การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นี้เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ดำเนินการบนแนวคิดของการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ นอกเหนือจากลักษณะรูปธรรมด้านอื่นๆ เช่น การดำน้ำ การเดินป่า ฯลฯ การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์นี้สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณให้คุณค่าแก่วัฒนธรรมและระบบนิเวศในชุมชนได้มากกว่า โดยชุมชนจะมีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนตั้งแต่การดำเนินกิจกรรม การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว การเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวจนถึงการพัฒนาชุมชนในที่สุด ดังนั้นการจัดการจึงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและพิจารณาได้ในหลายความหมาย เช่น

1. เป็นความคิดรวบยอด (Concept) ในการจัดการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นผลได้ 2 ด้านพร้อมๆ กัน คือ การปรับปรุงคุณภาพของสวัสดิการในชุมชน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมไปด้วย
2. เป็นปรากฏการณ์ (Phenomenon) ในการพัฒนาชนบทที่เป็นเป้าหมายเกิดจากปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ เช่น ทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยีและงบประมาณ
3. เป็นกลยุทธ์ (Strategy) การจัดทำแผนที่ดีที่สุดเพื่อให้ผลประโยชน์ตกแก่สังคมมากที่สุดด้วยความร่วมมือระหว่างเจ้าบ้าน นักท่องเที่ยว และความสอดคล้องของสิ่งแวดล้อม
4. เป็นวิชาการ (Discipline) เป็นที่รวมของสหวิชาการต่างๆ วิทยาการด้านการจัดการท่องเที่ยว การจัดการทางด้านการตลาด วิชาการด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และเกษตรศาสตร์ซึ่งได้นำมาประยุกต์ใช้ประสานกัน

ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ สามารถสรุปความหมายได้ว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าพักอาศัยค้างคืนในหมู่บ้านกับเจ้าของบ้านได้โดยตรง โดยเจ้าของที่พักได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ภายใต้วัตถุประสงค์คือเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยวต้องการแลกเปลี่ยน เรียนรู้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิดเห็น และวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยการรับนักท่องเที่ยวมาพักด้วยนั้น ทั้งสองฝ่ายต้องพึงพอใจและยอมรับเงื่อนไขการเข้าพักระหว่างกันก่อน

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยในปี 2551 ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานด้านที่พัก ต้องเป็นลักษณะบ้านที่เป็นสัดส่วน ที่พักที่นอนสะอาดและสบาย มีห้องอาบน้ำ และห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือชุมชน
2. มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ ต้องคำนึงถึงชนิดของอาหารและวัตถุดิบที่ใช้ ประกอบอาหาร มีน้ำดื่มสะอาด ภาชนะที่บรรจุอาหารสะอาด มีห้องครัวและอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวถูกสุขลักษณะ
3. มาตรฐานด้านความปลอดภัย มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย
4. มาตรฐานด้านอธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้านและสมาชิก ต้องมีการต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย มีการสร้างกิจกรรมและเปลี่ยนความรู้ในวิถีชุมชน
5. มาตรฐานด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้องมีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชน มีข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว และเจ้าของบ้านเป็นภาคีภาคีท้องถิ่น หรือประสานงานให้ภาคีภาคีท้องถิ่นนำเที่ยว
6. มาตรฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ต้องมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง มีการดูแลแหล่งท่องเที่ยว มีแผนงาน หรือมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและลดสภาวะโลกร้อน
7. มาตรฐานด้านวัฒนธรรม ที่การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รักษาวิถีชุมชนให้คงไว้เป็นกิจวัตรปกติ
8. มาตรฐานด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกหรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ต้องมีผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าและมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
9. มาตรฐานด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ ต้องมีเอกสาร สิ่งพิมพ์ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนและต้องมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เริ่มตั้งแต่การแสดงความสนใจในกิจกรรม วิเริ่ม วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในการแก้ปัญหา และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้นๆ

อย่างทั่วถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ ปราศจากการครอบงำ แทรกแซง หรือบังคับใดๆ

เสน่ห์ จามริก (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527: 3) ได้นิยามว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงคือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซงครอบงำ บังคับ ให้ได้พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดแจง ใช้ควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนอย่างเชื่อมั่น เพื่อเป้าหมายแห่งการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ปรีชา เวสารักษ์ (2528: 170) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ ออมทรัพย์
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างในทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527: 188) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ตามลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชน และกลุ่มต่างๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่ม กรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

5. แนวคิดเกี่ยวกับบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

บ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน หมายถึง บ้านพักราคาประหยัดที่เจ้าของบ้านพักแบ่งห้องพักที่เหลือในบ้านให้กับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนได้เข้าพักกับครอบครัวเจ้าของบ้านมากกว่าหนึ่งคืน โดยเจ้าของบ้านพักไม่จำเป็นต้องทำการปลูกสร้าง หรือเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยของตนขึ้นใหม่ แต่อาจมีการปรับปรุงและดูแลในเรื่องความสะดวกและความเหมาะสมในด้านการใช้พื้นที่ภายในบ้าน เช่น จัดห้องนอนให้สะอาดมีความเป็นส่วนตัว ห้องน้ำ ห้องส้วม ต้องได้รับดูแลรักษาความสะอาดอยู่อย่างสม่ำเสมอ นักท่องเที่ยวที่เข้าพักจะได้รับการปฏิบัติเสมือนหนึ่งสมาชิกในครอบครัว รับประทานอาหารที่เจ้าของบ้านพักเตรียมไว้ให้ร่วมกัน โดยเน้นให้เป็นอาหารพื้นบ้านที่เจ้าของบ้านมักรับประทานอยู่เป็นประจำ เจ้าของบ้านอาจไม่จำเป็นต้องเตรียมอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวทุกมื้อ นอกจากจะรับประทานอาหารร่วมกันแล้ว ก็อาจจะร่วมวงสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือเมื่อมีงานเทศกาลและเพณีต่างๆ ในชุมชน เจ้าของบ้านก็จะพานำชมหรือพานักท่องเที่ยวไปร่วมงาน โดยการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนการบริการอาหารและที่พัก เจ้าของบ้านพักจะคิดราคาค่าบริการในราคาที่เหมาะสมซึ่งถือเป็นรายได้เสริมในครอบครัว และที่สำคัญเจ้าของบ้านจะต้องแจ้งรายละเอียดต่างๆ เช่น รายละเอียดของครอบครัว การประกอบอาชีพ การบริการที่พักและอาหาร การบริการนำเที่ยว และราคาค่าบริการให้แก่นักท่องเที่ยวได้รับทราบอย่างละเอียด เพื่อความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวที่เข้าพักก็ต้องแจ้งรายละเอียดส่วนตัวและปฏิบัติตามข้อบังคับ การบริการที่เจ้าของบ้านพักกำหนดด้วยเช่นกัน

อภิรักษ์ บัณฑิต (2542: 68) ได้กล่าวถึงบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้นซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เข้าไปใช้ชีวิตในชุมชน ศึกษาและค้างแรมในชุมชน ได้รู้ได้เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิตในชุมชน

สุวัฒน์ คุ่มวงษ์ (2537: 18) ได้ให้ความหมายบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนว่าหมายถึง ที่พักที่เกิดจากการดัดแปลงบ้านพักอาศัยของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวโดยที่เจ้าของบ้านก็ยังคงพักอาศัยและประกอบอาชีพอยู่อย่างเดิม รูปแบบอย่างนี้จะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น เช่น ลักษณะสถาปัตยกรรม การตกแต่ง อาหารการกิน การพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติ รวมทั้งทำให้เกิดรายได้ตกถึงมือประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง

เจริญ ตันมหาพราน (2542: 71-72) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนว่าคือ การจัดการที่พักอาศัยในท้องถิ่นในบ้านของชาวบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพักแทนการเข้าพักในโรงแรม เจ้าของบ้านจะมีรายได้จากการบริการที่พัก อาหาร หรือการนำนักท่องเที่ยวดูสถานที่ที่น่าสนใจในหมู่บ้านหรือบริเวณใกล้เคียง นักท่องเที่ยวที่จะมาพักควรเป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของเจ้าบ้านเป็นพื้นฐานด้วย บ้านพักควรมีความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว มีความสะดวกพอสมควร เจ้าของบ้านเตรียมอาหารแบบที่เจ้าของบ้านกินให้กับผู้เข้าพักได้กินร่วมกันเหมือนคนในครอบครัว ระยะเวลาในการเข้าพักของนักท่องเที่ยวไม่ควรสั้นจนเกินไปเพราะนักท่องเที่ยวจะยังไม่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ และการจัดการที่พักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนให้ประสบความสำเร็จนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ ความพร้อมในการเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้เข้ามาพัก รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจอันดีจากเจ้าของบ้านด้วยเช่นกันที่จะทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่มีคุณค่าต่อไป

Michael J. Hatton (1999: 38) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนว่าเป็นรูปแบบที่นักท่องเที่ยวพักอาศัยในบ้านพักของคนในท้องถิ่น ใช้ชีวิตเหมือนกับคนในท้องถิ่น หากมีกิจกรรมใดๆในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวก็จะได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้นด้วย เช่น กิจกรรมการทำอาหาร การเข้าร่วมพิธีแต่งงานในท้องถิ่น และการชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น บ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนมีวัตถุประสงค์คือเป็นกิจกรรมของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรงที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของโครงการ เป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย ขณะเดียวกันบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนก็จะเป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และเสริมสร้างค่านิยมท้องถิ่น เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณีบางอย่างที่สูญหายไปจากชุมชน อันเป็นอิทธิพลที่เกิดจากการพัฒนาตามโลกตะวันตก และยิ่งไปกว่านั้นกิจกรรมบ้านพักแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนก็จะเป็นตัวริเริ่มให้คนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าเกิดการยอมรับคุณค่าซึ่งกันและกัน เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และเป็นการเพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เป็นต้น

6. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจทำให้พัฒนาหรือปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

ดร.ณี บุณยธรรม (2543) พบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยว มีพื้นที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และต้องประกอบด้วย ลักษณะที่ตั้งถิ่นฐาน ภูมิอากาศ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และความเชื่อ

ความเหมาะสมของพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวของมันเอง การจัดการใดๆ ในพื้นที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือการเข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม รวมถึงการ ส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวว่า ต้องประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ความปรารถนาของนักท่องเที่ยว ต้องประเมินความต้องการในประเภทและการบริหารการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ดีกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สามารถใช้ป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ดี

2. ความสามารถในการใช้บริการของนักท่องเที่ยว ความสามารถด้านนี้มีขึ้นอยู่กับการปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือค่าบริการที่สมเหตุสมผล การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือค่าบริการที่สูง จะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตราค่าบริการที่ต่ำกว่าได้ เป็นต้น

3. ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวใดที่ตั้งอยู่ไกลเกินไปถึงแม้การคมนาคมจะสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึง ย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความท้อแท้ที่จะไปใช้บริการได้ง่าย อย่างไรก็ตามสถานที่เช่นนั้น อาจจะเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัย หรือต้องการความท้าทาย

4. ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติภายในและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ใดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อาศัยมีการสูญเสียทรัพยากรบ้างไม่มากก็น้อย แต่ก็ต้องมีความคุ้มค่ากับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่ดีต้องคำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเติบโต ไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมมากเกินไป และได้มีนักวิชาการเสนอแนวทางการจัดการ ขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวไว้หลายๆ แนวดังนี้

1. แนวทางที่อิงสิ่งแวดล้อม (An environmentally based perspective) เสนอว่าการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการรักษาสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว โดยให้มีการกำหนดสถานะของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าปรารถนาไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว

2. แนวทางที่อิงการตลาด (A market-driven approach) เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่ไม่สามารถรองรับได้ จะส่งผลให้ความปรารถนาของนักท่องเที่ยวมีความต้องการหรืออุปสงค์ทางการตลาดที่ลดลง จึงต้องมีมาตรการเพื่อนำมาแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวได้ อาจจะเป็นรูปแบบของการขยายการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว หรือการจำกัดกิจกรรมการท่องเที่ยวลงได้

3. แนวทางที่อิงชุมชน (A community-based perspective) มุ่งเน้นที่ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนก่อนที่จะชุมชนบริเวณดังกล่าวจะรู้สึกถึงผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้น การจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวตามแนวทางนี้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความเห็นพ้องกันระหว่างทุกฝ่ายในชุมชน เช่น ผู้นำ หน่วยงานราชการและเอกชน เพื่อกำหนด

นอกจากแนวทางทั้งสามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น Williams & Gill (1994 อ้างถึงใน มนัส สุวรรณ และคณะ, 2541) ยังได้เสนอแนวคิดใหม่ของการจัดการขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว คือ การจัดการเชิงระบบ หมายถึง สภาวะที่พึงปรารถนา ซึ่งสามารถตอบสนองเป้าหมายของแหล่งท่องเที่ยวได้ดีที่สุด แม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมจะเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวก็ตาม แต่ทรัพยากรเหล่านี้ ไม่ได้เป็นตัวกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว แต่หากเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการที่กำหนดโดยชุมชนนั่นเอง ดัชนีบ่งชี้ถึงความคงที่ของอัตราความเติบโตทางประชากร ได้แก่ ระดับการอพยพเข้าออก โครงสร้างทางอายุ เพศ ฉะนั้นหากเป้าหมายและวัตถุประสงค์เปลี่ยนแปลงไป ดัชนีชี้วัดก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตรวจสอบกันอย่างสม่ำเสมอ

มัคคุเทศก์ พบว่า ปัจจุบันยังขาดมาตรฐานและทิศทางในการดำเนินงาน ซึ่งผู้ให้บริการต้องการคำแนะนำที่ถูกต้องและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังขาดมัคคุเทศก์เฉพาะที่สามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างละเอียดชัดเจน ควรมีเอกสารข้อมูลก่อนการเดินทาง การแนะนำการปฏิบัติตัวระหว่างเดินทาง และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเดินทาง และอีกประการหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวขาดความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลเอาใจใส่และถูกทำลายหรือทำให้เสื่อมโทรม ปัญหาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาสำคัญที่ ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ด้านการรักษาความสะอาด การส่งเสียงดัง การไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงสรุปได้ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์นั้น หากมีการจัดการที่ดีย่อมนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ประชาชนในท้องถิ่นต่างได้รับประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้นภายใต้การจัดการระบบการตลาด การบริหารการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง และในขณะเดียวกันสามารถปลูกจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการอนุรักษ์บำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว โดยการใช้กฎกติกาให้ถูกต้อง กฏเกณฑ์ และเงื่อนไขของชุมชน ซึ่งกฎเกณฑ์เงื่อนไขต่างๆ เช่น การตลาด และการบริหารการจัดการที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น จะเกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรในชุมชน อาศัยการประสานความร่วมมือในลักษณะของเครือข่ายภายนอกชุมชน ทั้งในองค์กรเอกชนหรือหน่วยงานราชการ อย่างไรก็ตามการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนจะเกิดความสมบูรณ์ได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ความเป็นผู้นำ อาศัยทรัพยากรที่เหมาะสมที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามา

เที่ยว ปัจจัยที่เหมาะสมประกอบด้วยความสามารถในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งหมดคือ ศักยภาพของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะถูกใช้เป็นการรอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การที่จะเกิดศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนนั้นปัจจัยที่จะเป็นตัวนำไปสู่การมี ศักยภาพของชุมชน โดย Methews (1996) ได้รวบรวมเงื่อนไขต่างๆ ของชุมชนที่ส่งผลต่อศักยภาพ ของชุมชน ประกอบด้วย

1) โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน

- 1.1) การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กรรมมีมากน้อยเพียงใด
- 1.2) ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
- 1.3) จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์เพื่อแก้ปัญหาชุมชน
- 1.4) ประเด็นการพูดคุย/ ถกปัญหาในชุมชน
- 1.5) ระดับความสัมพันธ์ในของคนชุมชน
- 1.6) เครื่องมือสื่อสาร

2) กระบวนการเฉพาะบางอย่าง

- 2.1) กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยรวมของชุมชนเป็นอย่างไร การมี ส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงใด บทบาทของผู้นำชุมชนในการตัดสินใจเป็นอย่างไร
- 2.2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือการหา ข้อสรุปร่วมกันในการแก้ปัญหา

3) ผู้นำ

- 3.1) จำนวนผู้นำในชุมชน
- 3.2) บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดง ความคิดริเริ่ม การสร้างกระบวนการ กิจกรรมให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายภายใน และภายนอกชุมชน

3.3) คุณสมบัติ เช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหา การเปิดกว้างในการเรียนรู้

4) กระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

- 4.1) เป็นการประเมินว่าชุมชนมีระบบความคิดด้านต่างๆ มากน้อยเพียงใด
- 4.2) การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมพอๆ กับผลงาน
- 4.3) การดึงคนให้มาร่วมกระบวนการคิด การตัดสินใจให้มากที่สุด
- 4.4) การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มาร่วมกันเป็นต้นทุนของสังคมมากกว่ามองว่า เป็นปัญหาของชุมชน

4.5) ความคิดเกี่ยวกับ “อำนาจ” หรือ “พลัง” ในการเปลี่ยนแปลง (เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังที่ผู้มี “อำนาจ” หรือไม่)

4.6) ความคิดเกี่ยวกับการรับผิดชอบแก้ไขปัญหามุมชนด้วยตนเอง

5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่างๆ ในชุมชน

5.1) การพึ่งพากับหน่วยงานของรัฐมากน้อยเพียงใด กับหน่วยงานไหน

5.2) ความร่วมมือสนับสนุน ความใกล้ชิดของโรงเรียน วัด และสถานบริการในชุมชน

6) ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชุมชนเดียวกันและมองหาทางออกของความร่วมมือในชุมชนเป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้ผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ เพียงไร โดยพิจารณาจาก

6.1) ประวัติศาสตร์ คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาชุมชน

6.2) การทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน

6.3) ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้ามาร่วมงานพัฒนาชุมชนให้เข้ามาร่วมด้วย

จากการศึกษาแนวคิด ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงได้นำปัจจัยที่จะทำให้เกิดศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้บางส่วน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน เช่น การรวมกลุ่ม/องค์กร นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านผู้นำ และกระบวนการที่เกี่ยวกับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ได้กำหนดหนดเกณฑ์การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็น 2 กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ธรรมชาติ ได้แก่

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีศักยภาพหรือความดึงดูดใจในการที่จะพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบด้านคุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

ตารางที่ 2.1 เกณฑ์ในการพิจารณา 4 ด้าน

เกณฑ์	คะแนน
1. คุณค่าทางด้านชีวภาพ	10
2. คุณค่าทางด้านกายภาพ	10
3. คุณค่าทางสังคม	10
4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	10
รวม	40

ทั้งนี้ เกณฑ์แต่ละข้อจะมีค่าคะแนนเท่ากับ 10 คะแนน ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 20 คะแนน หรือได้คะแนนร้อยละ 50 ขึ้นไป แต่ถ้าแหล่งธรรมชาติได้คะแนนต่ำกว่า 20 คะแนน แสดงว่า พื้นที่นั้น ขาดความดึงดูดใจหรือมีศักยภาพต่ำ ในการพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งธรรมชาติที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน ถ้าประสงค์จะขอรับการประเมินจะต้องทำการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านคุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสำคัญของคะแนนน้อยที่สุด รายละเอียดของค่าคะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่

ตารางที่ 2.2 คะแนนเต็มในแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	คะแนนเต็ม
1. คุณค่าของแหล่งธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	40
2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว	25
3. การบริหารจัดการ	35
รวม	100

โครงการพัฒนาเทคนิควิธีการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2545) การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2547) กำหนดมาตรฐานการ

ประเมินคุณค่าความสำคัญ ในชั้นรายละเอียดของแต่ละแหล่งธรรมชาติ จะต้องทำการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติกับบริเวณใกล้เคียงว่ามีความเกี่ยวพันกันในด้านใดบ้าง การกำหนดหลักเกณฑ์ประเมินคุณค่าความสำคัญของแต่ละแหล่งธรรมชาติ จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัวของแหล่งธรรมชาติในแต่ละสถานที่ ดังนั้นการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละด้านของแหล่งธรรมชาติแต่ละแห่งจะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการกำหนดหลักเกณฑ์ของการประเมินคุณค่าความสำคัญของแหล่งธรรมชาติ

ตัวชี้วัดด้านศักยภาพ การประเมินศักยภาพของแหล่งธรรมชาติ คือ การประเมินองค์ประกอบที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ให้มีความสำคัญ มีความงดงามหรือมีเอกลักษณ์ที่จะทำให้แหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ยิ่งน่าจะได้รับการดูแล หวงแหนมิให้เกิดการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงจนเสื่อมสภาพหรือหมดสภาพลง เช่น ในกรณีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติประเภทเดียวกัน แต่ในแหล่งธรรมชาติหนึ่งอาจมีบางสิ่งบางอย่างที่งดงามมากหรือเป็นเอกลักษณ์ที่ท้องถิ่นรู้จักกันหรือเป็นแหล่งธรรมชาติที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ ซึ่งแหล่งธรรมชาติที่อื่นไม่มี เป็นต้น ถือว่าแหล่งธรรมชาติที่มีองค์ประกอบเหล่านี้มีศักยภาพของการเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์มากกว่าปกติ ในบางกรณีแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ อาจเป็นแหล่งธรรมชาติของแหล่งธรรมชาติประเภทอื่น เช่น แหล่งธรรมชาติประเภทภูเขาที่ติดอยู่กับชายหาด มีลักษณะพิเศษที่ทำให้ผู้อยู่ในแหล่งธรรมชาตินั้นสามารถชื่นชมทัศนียภาพได้ภาพในมุมกว้าง นั่นคือศักยภาพในการเป็นแหล่งที่ทำให้มีมุมมองที่ดีควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น

วิธีการประเมิน

1) การกำหนดค่าระดับคะแนนของตัวชี้วัด

การประเมินจะใช้แบบสอบถามแบบ Rating scale แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

มากที่สุด	เท่ากับ 5 คะแนน
มาก	เท่ากับ 4 คะแนน
ปานกลาง	เท่ากับ 3 คะแนน
น้อย	เท่ากับ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	เท่ากับ 1 คะแนน

2) การกำหนดค่าความสำคัญและตัวชี้วัด

การกำหนดค่าความสำคัญและตัวชี้วัดจะไม่กำหนดไว้ตายตัว ทั้งนี้เพราะเหตุผลและข้อกำหนดที่ว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งแม้จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน แต่ก็ไม่มีอะไรที่

เหมือนกันทุกอย่าง การกำหนดค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดเท่ากัน สามารถทำให้กำหนดมาตรฐานคุณภาพมีความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้

1. ค่าความสำคัญของตัวชี้วัด แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

3 หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีความสำคัญมาก

2 หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีความสำคัญปานกลาง

1 หมายถึง ตัวชี้วัดนั้นมีความสำคัญน้อย

2. การกำหนดค่าความสำคัญของตัวชี้วัด โดยอ้างอิงจากหลักวิชาการ โดยโครงการพัฒนาเทคนิควิธีการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

3. การคำนวณคะแนนจากตาราง การหาคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ตามตัวชี้วัดด้านศักยภาพ วิธีหาโดยการหาความสำคัญของตัวชี้วัดที่เป็นค่าสูงสุด (ในที่นี้คือ 3) แล้วคูณด้วยค่าสูงสุดของระดับคะแนน (ในที่นี้คือ 5) และคูณด้วยจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด ซึ่งหมายถึงคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ของแต่ละประเด็น ผลรวมของคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้นี้เทียบเป็น 100 เปอร์เซนต์ (%) สำหรับเป็นเกณฑ์คะแนนเต็ม เพื่อที่จะเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้จากการประเมินจริงจากระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ
ไทย ดังนี้

คะแนนมากกว่า 81	ความหมาย	ดีเยี่ยม
คะแนน 71-81	ความหมาย	ดีมาก
คะแนน 61-71	ความหมาย	ดี
คะแนน 51-60	ความหมาย	ปานกลาง
คะแนน 41-50	ความหมาย	ต่ำ
น้อยกว่า 40	ความหมาย	ควรปรับปรุง

4. ตัวอย่างการคิดคะแนนตัวชี้วัดด้านศักยภาพ

ตัวอย่างตัวชี้วัดด้านศักยภาพ มีทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด ค่าความสำคัญของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 3 ระดับคะแนนสูงสุดของทุกตัวชี้วัดมีค่าเท่ากับ 5 คะแนน เพราะฉะนั้นค่าคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้จะเท่ากับ $(3 \times 5) \times (12) = 180$ คะแนน คิดเป็น 100 % ของคะแนนเต็ม

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชมนาด ตันติเสรี (2546) ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน นอกจากนี้ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้นำชุมชน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้แนวประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ปัจจัยด้านประชาชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์น้อยที่สุดจากสื่อโทรทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับปานกลาง และมีการยอมรับบทบาทผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหาร ส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้มีความคิดเห็นว่าประธานองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วม อธิปไตยของผู้นำชุมชนและชุมชน การติดต่อประสานงานกับชุมชนภายนอก และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน

นิฐริน ไล่พันธ์ (2546) ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากเจ้าหน้าที่อุทยาน ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวผลการศึกษา พบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศและด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพปานกลาง และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีศักยภาพต่ำ

กนกพร ชัยวรพร (2546) ศึกษาศักยภาพเชิงการบริหารของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เก็บรวบรวมข้อมูลจาก สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้แบบสอบถาม ผสมกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนากรประจำตำบล ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ นอกจากนี้ทำการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า งบประมาณ และวัสดุ

อุปกรณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ส่วนศักยภาพเชิงการบริหารของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า อยู่ในระดับค่อนข้างสูงทั้งในภาพรวม ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพเชิงการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประสบการณ์ในการฝึกอบรม การยอมรับนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความพร้อมของงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล

มธุรส ปรานไพรี (2547) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่า

1. ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว คือ การรวมกลุ่มของสมาชิก โดยมีผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีศักยภาพ ความเป็นชาติพันธุ์ที่สะท้อนเป็นชุมชนเดียวกัน ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมชุมชนที่สามารถสืบทอดกันมา โดยเฉพาะระบบอุดมการณ์ในชุมชน และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ชุมชนยังมีศักยภาพในลักษณะ ภูมิประเทศ การคมนาคม วัฒนธรรม สิ่งปลูกสร้าง และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ที่สามารถพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้

2. ปัจจัยที่มีผลในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

2.1 วัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็ง โดยได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องและมีผลต่อความเป็นชุมชน โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษและพิธีกรรม

2.2 การพึ่งตนเองของชุมชน โดยอาศัยปัจจัยภายในชุมชนที่มีอาชีพและรายได้ โดยเห็นว่าการท่องเที่ยวคืออาชีพเสริมจึงไม่เกิดการพึ่งพาการท่องเที่ยว การมีผู้นำสูง ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ได้รับความเคารพนับถือจากชุมชนและเป็นผู้ที่มีความรู้ จึงทำให้ชุมชนต่างมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ตั้งแต่ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จนถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกโครงการซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุน ทำให้เกิดการยอมรับต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประกิจพันธ์ จุวรรณ (2547) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา กลุ่มตัวอย่าง 3 ประเภท ได้แก่ นิสิต จำนวน 391 คน บุคลากรของ

วิทยาเขตสารสนเทศ จำนวน 88 คน และประชากรอายุระหว่าง 15-29 ปี ที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 356 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินศักยภาพพื้นที่ และประเด็นการอภิปรายกลุ่มย่อย ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ด้านสิ่งที่น่าสนใจในพื้นที่ ส่วนองค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการจัดการ ด้านการจัดองค์กร และด้านกิจกรรมและกระบวนการจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนา ส่วนความต้องการในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความปลอดภัย และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ธวัชชัย รัตนซ้อน (2542) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่ราบสูง บ้านห้วยฮี้ ตำบลห้วยปูลิง อำเภอเมือง แม่ฮ่องสอน ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำธรรมชาติ คณะกรรมการกลุ่มจัดการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และนักพัฒนาจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามาดำเนินการด้านการท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดได้รับการตรวจสอบความถูกต้องแล้วทำการวิเคราะห์แล้วนำเสนอโดยการบรรยาย ผลการศึกษา พบว่า โครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของชุมชนไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เพียงแต่ไม่ได้ปรับตัวที่สำคัญหลายประการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน แต่ระบบคุณค่าของการเคารพธรรมชาติซึ่งมีสิ่งเหนือธรรมชาติควบคุมอยู่ ได้ทำให้ระบบการผลิตของชุมชนยังคงเป็นระบบการผลิตแบบเลี้ยงตนเอง ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เอื้อต่อการแบ่งปันความสามัคคีช่วยเหลือกัน ในด้านการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้อย่างเดียว ชุมชน มีการจัดองค์กรโดยใช้ระบบสัมพันธ์ทางเครือญาติผสมผสานกับระบบการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่แบ่งงานการทำงาน ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อองค์กรร่วมกันมีระบบการจัดสรรผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งระดับครัวเรือน ระดับกลุ่มและระดับชุมชน โดยมีการจัดสรรรายได้ให้ครัวเรือนสมาชิก ร้อยละ 80 ระดับกลุ่มร้อยละ 15 และระดับชุมชน ร้อยละ 5 ชุมชนบนพื้นที่สูงมีศักยภาพทั้งทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม ตลอดจนถึงบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะ

ธุรกิจชุมชนพร้อมๆ กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมเพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน สุทธิชัย อบอุ่น (2541) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการบริการและการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวมากกว่า การให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ควรที่จะให้การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองด้วยเพราะคนส่วนใหญ่จะรักและหวงแหนภูมิลำเนาของตนมาก พยายามรักษาทรัพยากรที่มี อนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนให้มากที่สุด แต่ในขณะนี้ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและความต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ฉะนั้นเพื่อให้การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรที่จะให้การฝึกอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเน้นการดูแลรักษา สถานการณ์แวดล้อมให้ดี จัดให้มีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการจัดการผลประโยชน์ของชุมชน และการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ธวัชชัย รัตนชัย (2542) ได้ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนที่สูง พบว่า ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว ในชุมชนได้มีการจัดการองค์กรโดยใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความเป็นพี่น้องผสมผสานกับระบบการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนดโครงสร้าง หน้าที่ และการแบ่งงานกันทำ ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบ เมื่อมีรายได้จะเกิดการจัดสรรผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งระดับครัวเรือนและระดับกลุ่ม และระดับชุมชน ในสัดส่วนที่ยอมรับได้ในทุกกลุ่ม คือ ร้อยละ 80, 15 และ 5 ตามลำดับ ส่วนด้านศักยภาพของชุมชนนั้นแสดงออกได้ในหลายด้าน คือ ด้านธรรมชาติ วัฒนธรรมและบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นกิจกรรมทางเลือก สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจใน

ลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

มิสรา สามารถ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้เสนอรูปแบบองค์กรที่ควรเข้ามาบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น 2 รูปแบบ คือ ให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่มเป็นผู้บริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การบริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนหลายกลุ่ม และมีคณะที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่างๆ เช่น กลุ่มพาหนะนำเที่ยว กลุ่มร้านอาหาร/ภัตตาคาร กลุ่มร้านค้าของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มเจ้าของที่พักแรม ได้แก่ โรงแรม บังกะโล เกสเฮาส์ หรือ โฮมสเตย์ ซึ่งตัวแทนแต่ละกลุ่มจะช่วยเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐ คณะกรรมการ และสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่าน่าจะจะสามารถประสานผลประโยชน์และความร่วมมือในการบริหารจัดการร่วมกับคณะที่ปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการร่วมกับตัวแทนกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายพื้นที่และมีคณะที่ปรึกษาร่วมให้คำปรึกษาแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่างๆ เช่นเดียวกับรูปแบบที่หนึ่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ประสานให้กลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกกลุ่มในพื้นที่ มีผู้แทนมาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เพื่อการประสานผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นกับคณะที่ปรึกษา

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบที่หนึ่ง หรือรูปแบบที่สอง ควรที่จะมีมาตรการในการดำเนินงาน เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเรื่องดังกล่าวของชุมชนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากที่สุด ซึ่งมิสรา สามารถ (2543) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีการประชุมในลักษณะของไตรภาคีหรือพหุภาคี ระหว่างคณะกรรมการ คณะที่ปรึกษา และสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจในประเด็นและปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกัน

2) ควรกำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในคณะกรรมการ และกลุ่มที่เข้าร่วมให้ชัดเจน เพื่อร่วมมือกันดำเนินการกิจของชุมชนและสร้างจิตสำนึกให้ทุกคน

3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นแกนหลักในการจัดการประชุม และเชิญทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุม กำหนดประเด็นการสนทนา ตลอดจนการจัดสถานที่ในการประชุมเพื่อการประสานความร่วมมือของชุมชนได้อย่างจริงจัง

4) ควรกำหนดระเบียบข้อบังคับที่ได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐระดับพื้นที่ไว้ให้ชัดเจน และเป็นทางการ เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนต่อการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

5) ควรมีการระดมทุนเพื่อร่วมกันจัดทำแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยว ในลักษณะของการร่วมหุ้น หรือเงินค่าสมาชิก เพื่อเป็นกองทุนในการดำเนินการ โดยกำหนดสัดส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส การระดมทุนสามารถดำเนินการได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชนด้วย

6) ควรกำหนดแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนไว้ให้ชัดเจนเพื่อความเข้าใจตรงกัน

7) ควรให้มีการพัฒนาศึกษาเรียนรู้แก่สมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองในเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงธรรมชาติ เพื่อความเข้าใจถูกต้องและตรงกันอย่างทั่วถึง

วันชัย อัครทวีทอง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอมะนัง จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวมีศักยภาพมาก ร้อยละ 61.76 ตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1. ทัศนียภาพของผู้นำชุมชน และชุมชน บ้านวังคำแคน 2. ความพิเศษหรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาดทรายได้น้อย และ 3. ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเขื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน คิดเป็นร้อยละ 79.05, 75.31 และ 74.45 ตามลำดับ ส่วนตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนต่ำสุด 3 อันดับ ได้แก่ 1. โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ 2. สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก ที่จอดรถ ห้องสุขา และ 3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.54, 34.11 และ 41.66 ตามลำดับ

จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยว มอหินขาว ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตราค่าให้บริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว

การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ ควรจัดทำข้อมูลพื้นที่ท่องเที่ยวด้านธรณีวิทยา โบราณคดี พืชพรรณธรรมชาติและด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ในพื้นที่ท่องเที่ยวให้เหมาะสม กลมกลืนกับสภาพภูมิประเทศและสอดคล้องกับหลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ควรจัดทำเท่าที่จำเป็น ในส่วนชุมชนควรจัดเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้ และทัศนศึกษาดูงาน

ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ได้สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน มอหินขาว เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวภายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว โดยประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว แล้วนำมาจัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น อันจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ด้วยการศึกษาค้นคว้าและสำรวจ ปักผังแนวเขตพื้นที่มอหินขาว ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านธรณีวิทยา จำแนกประเภทและคุณลักษณะของพืชพรรณ เสนอแนะความเหมาะสมทางด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนถึงการออกแบบผังการใช้ที่ดิน รวมทั้งการฝึกอบรมชาวบ้าน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและชุมชนเป็นผู้ดูแล รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว จังหวัดชัยภูมิ ควรดำเนินการดังนี้

1. ส่งเสริมตำบลท่าหินโงมเป็นตำบลท่องเที่ยว (Total Tourism)
2. จัดทำป้ายสื่อความหมาย ป้ายให้ความรู้ทางธรณีวิทยาของแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์
3. จัดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
4. การบริการพิเศษแก่นักท่องเที่ยว
5. การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว / การกำหนดการใช้พื้นที่กิจกรรม และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

8. สรุป

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะการร่วมมือเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ ปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป และนอกจากนั้น ประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนจะได้รับภายใต้ความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวคือ รายได้ที่เพิ่มขึ้น และความร่วมมือความสามัคคีที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และกำหนดแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร
3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างไร

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 183 ตัวอย่าง เนื่องจากเป็นประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงด้านการจัดการท่องเที่ยว ด้วยเงื่อนไขตามความเหมาะสมของการประสานงานระหว่างช่วงเวลาการศึกษา

กลุ่มที่ 1 ประชากรในหมู่บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จากจำนวนทั้งสิ้น 69 ครัวเรือน ตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน คิดเป็น 69 ตัวอย่าง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมอหินขาว จำนวน 114 ตัวอย่าง จากสถิติในแต่ละเดือน มีนักท่องเที่ยวเข้าชม 5-6 กลุ่ม กลุ่มละ 5-10 คน นอกจากช่วงที่มีกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม จึงจะมีนักท่องเที่ยวประมาณ 50-100 คน (วันชัย : 2549, 48)

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สำหรับการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อกำหนดรูปแบบโฮมสเตย์

แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามที่ใช้กับนักท่องเที่ยว และแบบสอบถามที่ใช้กับครัวเรือน

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว มีเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบและความต้องการประกอบการตัดสินใจเข้าพักโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพพื้นที่ด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

แบบสอบถามครัวเรือน มีเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

ส่วนที่ 3 การสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริม

การท่องเที่ยวในชุมชน

แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาความพร้อม และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึนึกคิด ทักษะคติ ประสิทธิภาพทางการท่องเที่ยว รวมทั้งความพร้อมของชุมชน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์และสนทนา ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งดำเนินการด้วยผู้วิจัยเองในชุมชนหมู่บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ในระหว่างวันที่ 10 ธันวาคม 2551 - วันที่ 25 มกราคม 2552 ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจาก

3.3.1 แบบสอบถาม: เก็บจากทุกครัวเรือนในหมู่บ้านวังคำแคน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ทราบรูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านวังคำแคน

3.3.2 แบบสัมภาษณ์: แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Depth Interview) สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่น และเอกลักษณ์ของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดตั้งโฮมสเตย์ ตลอดจนได้ข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมเพื่อการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลที่รวบรวมแล้วมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้ในการบรรยาย และใช้สูตรคำนวณทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ค่าต่างๆทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้ Microsoft Office Excel 2003

- ค่าสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ประกอบด้วยความถี่ (f) ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (μ)

3.4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) โดยอาศัยบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นพื้นฐาน พร้อมนำปัจจัยด้านต่างๆ จากการศึกษามาทำการเปรียบเทียบ และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาแนวทางจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวที่เหมาะสม

การประเมินศักยภาพศักยภาพพื้นที่ด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ คณะวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ได้ทำการวิเคราะห์ และร่วมกันสรุป โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
1.ด้านที่พัก	1.1 โครงสร้างบ้านมีความมั่นคง	โครงสร้างบ้านมีความมั่นคง หมายถึงลักษณะ 2 ประการ คือ 1. ตัวบ้านมั่นคงแข็งแรง ไม่อยู่ในสภาพชำรุด และเสี่ยงอันตรายจากการใช้สอย 2. วัสดุที่ใช้ก่อสร้างบ้านแข็งแรง ซึ่งไม่ควรใช้ไม้ไผ่ ฝาขัดแตะ หรือใบไม้เป็นวัสดุ เว้นแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ซึ่งจะต้องอยู่ในสภาพที่แข็งแรง
	1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึงไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้	1. ห้องต่าง ๆ ของบ้านออกแบบให้ลมผ่านได้ทุกจุด เช่นห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัวและห้องน้ำ ในขณะเดียวกันต้องมีความปลอดภัยควบคู่ไปด้วย 2. วัสดุที่ใช้มุงหลังคาควรเป็นกระเบื้อง หรือสังกะสี และหากเป็นวัสดุอื่นจะต้องไม่มีรอยรั่วซึมลงตัวบ้านเมื่อฝนตก หากตรวจพบว่ามีรูรั่วก็ควรซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม
	1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด	1. มีที่นอนและเครื่องนอนสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เตียง พูก ผ้าปู หมอน ผ้าห่ม หรือเสื่อ 2. ที่นอนและเครื่องนอนได้รับการทำความสะอาดอยู่เสมอ มีการเปลี่ยนเครื่องนอนสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าพักใหม่ทุกครั้ง หรือตามความเหมาะสม
	1.4 มีห้องอาบน้ำและห้องน้ำที่สะอาด	1. มีความมิดชิดปลอดภัย 2. มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก 3. มีสบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟันสำรองไว้ 4. มีที่แขวน หรือราวตากผ้าในบริเวณห้องน้ำ

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับนอนนอนทุกครั้งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพัก	ที่นอนและเครื่องนอนได้รับการทำความสะอาดอยู่เสมอ มีการเปลี่ยนเครื่องนอนสำหรับนักท่องเที่ยวเข้าพักใหม่ทุกครั้ง หรือตามความเหมาะสม
	1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน	การกำจัดไม่ควรใช้สารเคมีที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพของเจ้าของบ้าน และแขกที่มาพัก แต่ควรใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สมุนไพร หรือเครื่องดักสัตว์ เป็นต้น
	1.7 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน	1. มีพื้นที่พักผ่อนภายในบ้านหรือบริเวณโดยรอบที่สามารถนั่งหรือนอน และมีบรรยากาศผ่อนคลาย เช่น ลานบ้าน ใต้ต้นไม้ ศาลาน้ำบ้าน 2. มีการรักษาความสะอาดบริเวณรอบบ้าน สวนครัว ต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ ร่องน้ำ อยู่เสมอ
2. ด้านอาหารและโภชนาการ	2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี	1. มีปริมาณและประเภทอาหารที่เหมาะสม 2. มีการปรุงอาหารอย่างถูกสุขลักษณะโดยใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่จากท้องถิ่น
	2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย	มีภาชนะใส่อาหาร เช่น ถ้วย ชาม จาน ช้อน ช้อนกลาง ทับพี โถข้าว หรืออาจเป็นวัสดุธรรมชาติเป็นต้น อยู่ในสภาพที่สะอาดและปลอดภัย ไม่มีคราบ กลิ่นคาว กลิ่นอับ

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	2.3 ครั้วอยู่ในสภาพที่ สะอาดไม่มีกลิ่น	1. ครั้วอาจอยู่ในบ้าน หรือแยกจากตัวบ้านก็ได้ และมีการดูแลความสะอาดอยู่เสมอ 2. มีภาชนะหรืออุปกรณ์การเก็บเครื่องปรุง วัตถุดิบที่สะอาดสามารถป้องกันเชื้อโรค และสิ่ง สกปรก เช่น มีที่เก็บมิดชิด ที่แขวน หรือมีฝาชี ครอบ หรือคลุมผ้าสะอาด 3. มีการจัดการขยะที่ถูกสุขลักษณะ
	2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัว สะอาดถูกสุขลักษณะ	มีภาชนะหรืออุปกรณ์การเก็บเครื่องปรุง วัตถุดิบ ที่สะอาดสามารถป้องกันเชื้อโรค และสิ่งสกปรก เช่น มีที่เก็บมิดชิด ที่แขวน หรือมีฝาชีครอบ หรือ คลุมผ้าสะอาด
	2.4 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่ สะอาด	1. มีภาชนะที่สะอาดไว้เก็บน้ำ มีฝาปิดมิดชิด 2. มีน้ำดื่มที่สะอาด ผ่านกระบวนการทำความสะอาด มาแล้ว และไม่มีตะกอน 3. น้ำที่ใช้มีความสะอาด อาจเป็นประปาหมู่บ้าน ประปาภูเขา หรือน้ำดิบที่ปล่อยทิ้งไว้ระยะหนึ่ง
	2.6 มีร้านอาหารในชุมชน	ควรมีร้านอาหารในชุมชน ควรเป็นเครือข่ายที่ ร่วมมือกันต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่าง ยิ่ง ต้องร่วมมือในเรื่องความสะอาดของอาหาร ราคาไม่แพงจนเกินไป และมีบริการที่ยิ้มแย้ม แจ่มใสเป็นที่น่าประทับใจ
3. ด้านความ ปลอดภัย	3.1 มีการจัดเวรยามดูแล ความปลอดภัย	1. มีการแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนันรับทราบ ว่าขณะนี้มีย่านท่องเที่ยวในบ้าน 2. มีการจัดระบบการดูแลความปลอดภัย ใน ชีวิตและทรัพย์สินสำหรับนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	3.2 มีเครื่องมือสื่อสารกับ เจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้าย หรือกรณีนักท่องเที่ยว เจ็บป่วย	มีเครื่องมือสื่อสารที่สามารถติดต่อกับหน่วยงาน ที่รับผิดชอบได้ในกรณีฉุกเฉิน
	3.3 มีการเตรียมความ พร้อมเกี่ยวกับการปฐม พยาบาลเบื้องต้น	1. มีการอบรมการปฐมพยาบาลเพื่อช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวในกรณีที่เกิดเจ็บป่วย หรือได้รับ อุบัติเหตุ 2. มียาสามัญประจำบ้านที่อยู่ในสภาพพร้อมใช้ (ยังไม่หมดอายุ)
	3.4 มีการเตือน นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการ รักษาทรัพย์สินและเตรียม ความพร้อมเกี่ยวกับยาใน กรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรค ประจำตัว	1. มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษา ทรัพย์สิน ควรบอกให้ระวางทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ เช่น กระเป๋าเงิน แหวน สร้อย และเครื่องประดับ อื่น ๆ 2. ควรสอบถามเกี่ยวกับโรคประจำตัว นักท่องเที่ยว และควรเตือนให้เตรียมยาไว้ ล่วงหน้า และควรระบุเรื่องดังกล่าวไว้ในเอกสาร ลงทะเบียนด้วย
	3.5 มีการดูแลและ ซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ใน ที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่ เสมอ	เจ้าของบ้านต้องหมั่นดูแลสิ่งต่าง ๆ เช่น ประตู หน้าต่าง ตู้ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง และใช้งาน ได้อยู่ตลอดเวลา หากชำรุดให้รีบดำเนินการ ซ่อมแซมทันที
4.ด้านการจัดการ	4.1 มีการรวมกลุ่มของ ชาวบ้านจัดการในรูปของ ชมรม หรือสหกรณ์	การบริหารจัดการต้องเป็นการรวมกลุ่มโดยการ มีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกกลุ่ม เพื่อให้ชุมชน มีส่วนร่วมมากที่สุด บุคคลอื่นจากนอกพื้นที่อาจ เข้ามาสนับสนุนได้ แต่ไม่ควรดำเนินธุรกิจซึ่งจะ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	4.2 มีคณะกรรมการบริหาร โครงการ	มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารงาน คณะกรรมการทุกคนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการ ขั้นตอน วิธีการทำงานของโฮมสเตย์ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
	4.3 มีข้อกำหนด ข้อปฏิบัติ สำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิ ให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ความเชื่อของชุมชน	กรรมการบริหารโฮมสเตย์ของชุมชน ต้อง ร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยว ทราบล่วงหน้า โดยกำหนดสิ่งที่นักท่องเที่ยวทำ ได้ และทำไม่ได้ เพื่อให้นักท่องเที่ยวยอมรับและ เข้าใจก่อนเดินทาง ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาที่ ขัดต่อวัฒนธรรมชุมชน
	4.4 มีระบบการจอง ล่วงหน้าและลงทะเบียน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับ นักท่องเที่ยว	1. มีแนวปฏิบัติในการจองล่วงหน้า 2. มีข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว 3. มีการลงทะเบียนนักท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูล สำหรับการเตรียมการ และการให้บริการแก่ นักท่องเที่ยว
	4.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียมและการ ให้บริการต่าง ๆ ให้ นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	มีการระบุค่าธรรมเนียมและค่าบริการต่าง ๆ ที่ ชัดเจนและเป็นปัจจุบัน ไว้ในข้อมูลการ ประชาสัมพันธ์เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าน้ำ เที่ยว ซึ่งอาจคิดเป็นรายหัวหรือคิดในลักษณะ เหมาจ่าย เป็นต้น
	4.6 มีข้อมูลกิจกรรม ท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้ นักท่องเที่ยวเลือก	มีข้อมูลรายละเอียดกิจกรรมในรายการ ท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างกันตาม ภูมิศาสตร์ ฤดูกาลและสภาพสังคมวัฒนธรรม ของท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกได้ ตามความต้องการ

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	4.7 ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้องไม่มีผลกระทบต้ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน	มีความรู้ความเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริม โดยไม่มุ่งเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มผลกำไร หรือมีการลงทุนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวฝ่ายเดียว ทั้งนี้ หน่วยงานภายนอกที่สนับสนุน และบริษัททัวร์ ต้องเข้าใจตรงกัน
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	5.1 มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ชิม้ำ ปีนเขา ชี้อภริยาน ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	เนื่องจากกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนมีหลากหลายตามสภาพพื้นที่และภูมิประเทศ กิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนจะร่วมกันจัดขึ้น และกำหนดไว้ชัดเจน มีผู้นำเที่ยว มีความปลอดภัย และเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้พร้อม
	5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ	เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม กับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม
	5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่น เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ	เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางถึงชุมชน ควรจัดกิจกรรมต้อนรับโดยอาศัยวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ที่เคยปฏิบัติอยู่แล้ว เช่น การบายศรีสู่ขวัญ หรือการต้อนรับด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส โดยกิจกรรมดังกล่าวไม่ควรปรุงแต่งจนขัดแย้งกับประเพณีดั้งเดิมของชุมชน
	5.4 มีกิจกรรมบันเทิง เช่น ดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน	มีกิจกรรมบันเทิง หรือนันทนาการยามว่าง หรือตามเวลาที่เหมาะสม ควรจัดให้นักท่องเที่ยวเลือกด้วยเช่น การเต้น / รำ การแสดงพื้นบ้าน และควรเป็นการแสดงของชุมชน

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
	5.5 มีกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมทุกประเภทที่จัดให้นักท่องเที่ยวต้องยึด หลักการเดียวกัน คือ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ทิ้งขยะ ไม่ขีดเขียนแผ่นดิน ไม่ส่งเสียงดัง
	5.6 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน	เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม กับ นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม
6. ด้าน สิ่งแวดล้อม	6.1 มีแหล่งท่องเที่ยว ประเภทใด ประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภทเช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่ง ท่องเที่ยวทางการเกษตร	ในบริเวณใกล้ที่พัก ควรมีแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมหรือวิถีชีวิตที่ดึงดูดความสนใจของ นักท่องเที่ยวซึ่งอาจเป็นแม่น้ำ ภูเขา วัด เจดีย์ สวนผลไม้ แปลงผัก การทำนา เป็นต้น
	6.2 การดูแลรักษา สภาพแวดล้อมทั้งที่เป็น แหล่งท่องเที่ยวและชุมชน อยู่เสมอ	ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยร่วมมือ กับหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษา
	6.3 มีสถานพยาบาล ไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ ไกลเกินไป	ควรอยู่ไม่ไกลจากสถานพยาบาล เพื่อความ สะดวกในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวเมื่อ เจ็บป่วย ไปรษณีย์ ธนาคาร ก็เช่นกัน หากไม่ อยู่ใกล้ชุมชนก็ควรรู้สถานที่ที่อยู่ใกล้มากที่สุด เพื่อนำนักท่องเที่ยวได้
	6.4 พื้นที่หลักยังคงสภาพ เดิมของชุมชนและยังรักษา วัฒนธรรมและประเพณี ของตน	การดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นปกติ เช่นการประกอบ อาชีพ การทำกิจกรรมทางศาสนา หรือตาม ความเชื่อ ไม่มีการดัดแปลง หรือจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3.1 มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ต่อ)

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	รายละเอียด
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม	7.1 มีร้านขายของที่ระลึก ในชุมชน	ควรมีร้านค้า หรือมุมเล็ก ๆ ของชุมชนเป็นจุด จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
	7.2 มี ผลิตภัณฑ์จาก ชุมชน และใช้วัตถุดิบใน ท้องถิ่นผลิต	มีผลผลิต / ผลิตภัณฑ์จากชุมชน หรือชุมชน ใกล้เคียงนำมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้ทั้ง เป็นของบริโภค สิ่งประดิษฐ์ สิ่งทอ ของที่ระลึก โดยใช้วัสดุและวัตถุดิบท้องถิ่นเป็นหลัก
	7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่ วัฒนธรรมของชุมชน	ได้เผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนในทุก ๆ ด้านให้ นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและชื่นชม
	7.4 มีโอกาสพัฒนา ศักยภาพของบุคลากรใน ชุมชนในด้านการบริการให้ ประทับใจ	ชุมชนมีโอกาสดำเนินการต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ละครั้งคน ในชุมชนได้มีโอกาสแสดงความสามารถของ ตนเอง ตามถนัด เช่น การต้อนรับ การปรุง อาหาร มัคคุเทศก์ เป็นต้น
8. ข้อมูลด้านการ ส่งเสริมการตลาด	8.1 มีเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ การท่องเที่ยว	มีรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน หรือ บริเวณใกล้เคียง และกิจกรรมการท่องเที่ยวผลิต ออกเป็นเอกสาร เช่น แผ่นพับ แผนที่การ เดินทาง ค่าใช้จ่ายและสถานที่ติดต่อ
	8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์	การติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีโฮมเพจทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ
	8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการ ท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของ กระทรวงการท่องเที่ยวและ กีฬา	ควรติดต่อเพื่ออยู่ในระบบ โฮมสเตย์ของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

3.5 หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์

3.5.1 หลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์

การคัดสรรโฮมสเตย์มาตรฐานไทยครั้งนี้ ใช้กรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐาน เป็นแนวทางการประเมิน ซึ่งมีจำนวนมาตรฐาน 8 ด้าน จำนวน 43 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1.1 ด้านที่พัก
- 1.2 ด้านอาหารและโภชนาการ
- 1.3 ด้านความปลอดภัย
- 1.4 ด้านการจัดการ
- 1.5 ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว
- 1.6 ด้านสภาพแวดล้อม
- 1.7 ด้านมูลค่าเพิ่ม
- 1.8 ด้านการส่งเสริมการตลาด

3.5.2 วิธีการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์

การสร้างแบบประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์มีเนื้อหาตามกรอบดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ 8 ด้าน และ 43 ตัวชี้วัด กำหนดให้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) มี 6 ระดับ ได้แก่

- ระดับมากที่สุด	5 คะแนน
- ระดับมาก	4 คะแนน
- ระดับปานกลาง	3 คะแนน
- ระดับน้อย	2 คะแนน
- ระดับน้อยที่สุด	1 คะแนน
- ระดับไม่มี/ไม่ทำ	0 คะแนน

3.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ดำเนินการประเมินตามแบบประเมินเรียบร้อยแล้ว จะนำแบบประเมินดังกล่าว มาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์โดยสมการ

$$\text{ดังนี้ } \bar{X} = \bar{X}_1 + \bar{X}_2 + \bar{X}_3 + \bar{X}_4 + \bar{X}_5 + \bar{X}_6 + \bar{X}_7 + \bar{X}_8$$

ความหมายของสัญลักษณ์

$\bar{X}$ คือค่าเฉลี่ยทั้งหมด

$\bar{X}_1$ คือค่าเฉลี่ยด้านที่พัก

$\bar{X}_2$ คือค่าเฉลี่ยด้านอาหารและโภชนาการ

$\bar{X}_3$ คือค่าเฉลี่ยด้านความปลอดภัย

$\bar{X}_4$ คือค่าเฉลี่ยด้านการจัดการ

$\bar{X}_5$ คือค่าเฉลี่ยด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

$\bar{X}_6$ คือค่าเฉลี่ยด้านสภาพแวดล้อม

$\bar{X}_7$ คือค่าเฉลี่ยด้านมูลค่าเพิ่ม

$\bar{X}_8$ คือค่าเฉลี่ยด้านการส่งเสริมการตลาด

3.5.4 การจัดลำดับความสำคัญ

เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2546 สำนักงานพัฒนา การท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้จัดลำดับ ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพทั้ง 8 ด้าน สรุปได้ดังนี้

ความสำคัญลำดับที่ 1 ได้แก่ มาตรฐานด้านความปลอดภัย ($\bar{X}_3$)

ความสำคัญลำดับที่ 2 ได้แก่ มาตรฐานด้านที่พัก ($\bar{X}_1$)

ความสำคัญลำดับที่ 3 ได้แก่ มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ ($\bar{X}_2$)

ความสำคัญลำดับที่ 4 ได้แก่ มาตรฐานด้านการจัดการ ($\bar{X}_4$)

ความสำคัญลำดับที่ 5 ได้แก่ มาตรฐานด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ($\bar{X}_5$)

ความสำคัญลำดับที่ 6 ได้แก่ มาตรฐานด้านมูลค่าเพิ่ม ($\bar{X}_7$)

ความสำคัญลำดับที่ 7 ได้แก่ มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{X}_6$)

ความสำคัญลำดับที่ 8 ได้แก่ มาตรฐานด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X}_8$)

การสร้างสมการเพื่อนำไปหาค่าเฉลี่ยรวม จากผลการจัดลำดับความสำคัญตามการจัดลำดับความสำคัญ สามารถนำมาสร้างเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\bar{X} = 0.19 \bar{X}_1 + 0.17 \bar{X}_2 + 0.22 \bar{X}_3 + 0.14 \bar{X}_4 + 0.11 \bar{X}_5 + 0.06 \bar{X}_6 + 0.08 \bar{X}_7 + 0.03 \bar{X}_8$$

วิธีหาค่าน้ำหนักของแต่ละด้าน

1. รวมค่าน้ำหนักทั้ง 8 ด้าน ดังนี้ $1+2+3+4+5+6+7+8=36$
2. หาค่าน้ำหนักของมาตรฐานแต่ละด้าน มีลำดับความสำคัญอันดับ 1 ให้คะแนนสูงสุด คือ 8 ส่วนลำดับความสำคัญรองลงมาให้คะแนนลดลง ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 3.2 แสดงค่าน้ำหนักของมาตรฐานแต่ละด้าน

มาตรฐานคุณภาพ	ลำดับ ความสำคัญ	คะแนนสูงสุด = 8 คะแนนต่ำสุด = 1	แทนค่าสูตร ค่าน้ำหนัก = คะแนน ค่าน้ำหนัก	สรุปค่า น้ำหนัก
1 ด้านที่พัก	2	7	$7/36$	0.19
2 ด้านอาหารและ โภชนาการ	3	6	$6/36$	0.17
3 ด้านความปลอดภัย	1	8	$8/36$	0.22
4. ด้านการจัดการ	4	5	$5/36$	0.14
5. ด้านกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	5	4	$4/36$	0.11
6. ด้าน สภาพแวดล้อม	7	2	$2/36$	0.06
7.ด้านมูลค่าเพิ่ม	6	3	$3/36$	0.08
8.ด้านการส่งเสริม การตลาด	8	1	$1/36$	0.03

3.5.5 เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย นำค่าเฉลี่ยรวมที่ได้ ($\bar{x} = 4.02$) แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.17-5.00 หมายถึง โสมสเตยมีระดับดีเยี่ยม

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.33-4.16 หมายถึง โสมสเตยมีระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.49-3.32 หมายถึง โสมสเตยมีระดับดี

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.65-2.48 หมายถึง โสมสเตยมีระดับต้องปรับปรุง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.81-1.64 หมายถึง โสมสเตยมีระดับต้องปรับปรุงมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.00-0.80 หมายถึง โสมสเตยมีระดับต้องปรับปรุงมากที่สุด

ในการกำหนดเกณฑ์ เพื่อพิจารณาว่าโสมสเตยใดมีคุณภาพมาตรฐาน ตามกรอบดัชนีที่วัดหรือไม่ พิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดที่ได้ คือ ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับ 2.50 ขึ้นไป จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน โสมสเตยดังกล่าวถือว่ามีความคุณภาพมาตรฐาน ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยรวมต่ำกว่า 2.49 ถือว่าเป็นโสมสเตยที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

3.5 สรุป

วิธีดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ พูดคุย และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยกรอบการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลที่เป็นบริบท จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างประชาชนในหมู่บ้าน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และศึกษาการดำเนินกิจกรรมต่างๆของกลุ่มโฮมสเตย์เดิมในหมู่บ้านวังคำแคน

การวิจัยนี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนหมู่บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพร้อม และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบกับปัจจัยด้านบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

4.1 ผลการศึกษา

คำถามการวิจัยข้อที่ 1. ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร

ผลการศึกษาสำหรับการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกับประชากรในหมู่บ้านวังคำแคน จำนวน 69 ชุด นักท่องเที่ยวจำนวน 114 ชุด และรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่

ในการนำเสนอผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอเกี่ยวกับข้อมูลศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

ส่วนที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

โครงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ในบทนี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์ ศักยภาพพื้นที่และความพร้อมของครัวเรือน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ทั้งการประเมินโดยทีมวิจัย และการประเมินตนเองของชาวบ้านวังคำแคน โดยการลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูล และการเก็บแบบสอบถามครัวเรือนในบ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 และวิเคราะห์พื้นที่โดยรอบที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อเป็นข้อมูลในการ

กำหนดรูปแบบและกิจกรรมเพื่อการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ในลำดับต่อไป ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 การประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนโดยทิมวิชัย

การประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน คณะวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ ได้ทำการวิเคราะห์ และร่วมกันสรุป โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผลการประเมินมาตรฐานทั้ง 8 ด้าน พร้อมทั้งตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูงและตัวชี้วัดที่ต้องทำการปรับปรุงของบ้านวังคำแคน แสดงในตารางที่ 5 ข้างล่างนี้ โดยการประเมินระดับความเหมาะสม คุณภาพของมาตรฐาน การให้คะแนน และแปลความหมาย ยึดตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินคุณภาพโฮมสเตย์ที่กำหนดในวิธีการศึกษา ที่แสดงไว้ในบทที่ 3 ข้อ 3.5.2

จากการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนทั้ง 8 ด้าน ตามดัชนีชี้วัดในแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) พบว่า มีเพียง 2 มาตรฐานที่มีระดับความเหมาะสมหรือคุณภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (ได้คะแนนตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป) ได้แก่ มาตรฐานด้านที่พัก และมาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ ในขณะที่ 5 มาตรฐานที่เหลือ ซึ่งได้แก่ มาตรฐานด้านความปลอดภัย, มาตรฐานด้านการจัดการ, มาตรฐานด้านกิจกรรมท่องเที่ยว, มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม และมาตรฐานด้านมูลค่าเพิ่ม มีระดับความเหมาะสมหรือคุณภาพน้อย และมี 1 มาตรฐานที่มีคุณภาพน้อยที่สุด ได้แก่ มาตรฐานด้านส่งเสริมการตลาด

เมื่อทำการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์โดยพิจารณาลำดับความสำคัญ พบว่าบ้านวังคำแคนผ่านการประเมินในระดับดีมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 (จากคะแนนเต็ม 5) สาเหตุเนื่องจากมาตรฐานที่ได้รับการประเมินให้คะแนนสูง เป็นมาตรฐานที่ถูกจัดให้มีลำดับความสำคัญในระดับสูง ในขณะที่มาตรฐานที่ได้รับการประเมินคะแนนต่ำ เป็นมาตรฐานที่อยู่ในลำดับความสำคัญต่ำด้วย ดังนั้นผลจากการประเมินที่พบว่าด้านที่พักและโภชนาการถือเป็นจุดแข็งและมีความพร้อมมากของบ้านวังคำแคน จึงทำให้โฮมสเตย์ของหมู่บ้านผ่านการประเมินในระดับดีมาก และหากมีการพัฒนามาตรฐานที่มีความสำคัญสูงที่สุดซึ่งได้แก่ มาตรฐานด้านความปลอดภัย ก็จะทำให้โฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการประเมินในระดับดีเยี่ยมได้ ผลการประเมินและให้คะแนนของคณะวิจัย (ดูในภาคผนวก ฉ ตารางแสดงกำหนดลำดับที่ตัวชี้วัดเพื่อการประเมินและตารางแสดงการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์โดยคณะผู้วิจัย)

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน

มาตรฐาน	ระดับความ เหมาะสม/คุณภาพ		ตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูง	ตัวชี้วัดที่ต้องทำการปรับปรุง
	คะแนน	ความหมาย		
1. ด้านที่พัก	3.77	ปานกลางถึง มาก	- โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง - มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด - มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุก ครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพัก - บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง - ไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้ - มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด - มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน	-
2. ด้านอาหารและ โภชนาการ	3.33	ปานกลาง ถึงมาก	- มีอาหารปรุงมาอย่างดี - ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย - มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด - ครวอยู่เ็นสภาพที่สะอาดไม่มีกลิ่น	- การมีร้านอาหารในชุมชน

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน (ต่อ)

มาตรฐาน	ระดับความเหมาะสม/ คุณภาพ		ตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูง	ตัวชี้วัดที่ต้องทำการปรับปรุง
	คะแนน	ความหมาย		
3. ด้านความปลอดภัย	2.52	น้อย	- มีเครื่องมือสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย - มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ในที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ	- มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย - มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในพยาบาลเบื้องต้น
4. ด้านการจัดการ	2.60	น้อย	- มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรม หรือสหกรณ์ - มีคณะกรรมการบริหารโครงการ - ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้องไม่มีผลกระทบต้ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน - มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	- มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก - มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการให้บริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน - มีข้อกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิดปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชน

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน (ต่อ)

มาตรฐาน	ระดับความเหมาะสม/ คุณภาพ		ตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูง	ตัวชี้วัดที่ต้องทำการปรับปรุง
	คะแนน	ความหมาย		
5. กิจกรรมท่องเที่ยว	2.60	น้อย	- มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม - มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ขี่ม้า ปีนเขา ขี่จักรยาน ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	- มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ - มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่นเช่น บายศรี สู่ขวัญ ฯลฯ - มีกิจกรรมบันเทิงเช่นดนตรี การเต้นรำ การแสดงพื้นบ้าน
6. ด้านสภาพแวดล้อม	2.85	น้อย	- มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใด ประเภทหนึ่งหรือหลายประเภทเช่นแหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร เป็นต้น - พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชนและยังรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของตน	- มีสถานพยาบาลไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป - การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม	2.30	น้อย	- มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนในด้านการบริการให้ประทับใจ - มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน	- มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน - มีผลิตภัณฑ์จากชุมชน และใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต

ตารางที่ 4.1 สรุปผลการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน (ต่อ)

มาตรฐาน	ระดับความเหมาะสม/ คุณภาพ		ตัวชี้วัดที่มีศักยภาพสูง	ตัวชี้วัดที่ต้องทำการปรับปรุง
	คะแนน	ความหมาย		
8. ด้านส่งเสริม การตลาด	1.3	น้อยที่สุด	-	- มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา - มีเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์การท่องเที่ยว - มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ และความพร้อมของครัวเรือน

โดยชาวบ้านวังคำแคน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสอบถามครัวเรือน จำนวน 69 ครัวเรือน โดยดัดแปลงจากดัชนีชี้วัด คุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ ไทยจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2551

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และการประเมินศักยภาพครัวเรือนเพื่อจัดตั้งโฮมสเตย์ ได้แก่

1. ด้านสาธารณูปโภค/ สิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 14 ตัวชี้วัด
2. ด้านการจัดการ การตลาด การบริการ จำนวน 15 ตัวชี้วัด
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 9 ตัวชี้วัด
4. ทางกายภาพ ประเด็นนี้มีจำนวน 5 ตัวชี้วัด
5. ศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน จำนวน 11 ตัวชี้วัด
6. ปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชน (มอหินขาว) ในปัจจุบัน
7. การสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน
8. ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

1.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูล จากภาพรวมบริบทชุมชน ความพร้อม และบริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสม

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (69)	ร้อยละ (100)
1. เพศ		
● ชาย	28	40.6
● หญิง	41	59.4
2. สถานภาพส่วนตัว		
● โสด	8	11.6
● สมรส	60	87.0
● หย่า	1	1.4
● อื่น ๆ		
3. อายุ		
● ต่ำกว่า 20 ปี	6	8.7
● 20-30 ปี	7	10.1
● 31-40 ปี	13	18.8
● 41-50ปี	15	21.7
● 51-60 ปี	17	24.6
● สูงกว่า 60 ปีขึ้นไป	11	15.9
4. การศึกษา		
● ประถมศึกษา	56	81.2
● มัธยมต้น	6	1.7
● มัธยมปลาย	1	1.4
● อนุปริญญา / ปริญญาตรี	4	5.8
● ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	1.4
5. อาชีพ		
● เกษตรกรรม	46	66.7
● ค้าขาย	2	2.9

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (69)	ร้อยละ (100)
5. อาชีพ		
● รับจ้าง	5	7.2
● บริษัทเอกชน	9	13.0
● ค้าขาย	2	
● ไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ	7	10.1
6. รายได้ต่อเดือน		
● ต่ำกว่า 5,000	42	60.9
● 5,001 – 10,000	16	23.2
● 10,001 – 15,000	4	5.8
● 15,001 – 20,000	3	4.3
● 20,001 ขึ้นไป	4	5.8
7. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม		
● อาชีพหลัก	1	1.4
● อาชีพเสริม	16	23.2
● ไม่ได้ทำ	52	75.4
8. บ้านของท่านให้บริการพักรมแก่นักท่องเที่ยว หรือไม่		
● ไม่ให้บริการ	57	82.6
● ให้บริการ	12	17.4
8.1 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม Home Stay หรือไม่		
● เป็น	16	23.2
● ไม่เป็น	53	76.8

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (69)	ร้อยละ (100)
8.2 มีการพบปะแลกเปลี่ยนในกลุ่มสมาชิก เพื่อหา แนวทางการปรับปรุงการบริการ แบบHome Stay หรือไม่		
● มี	17	24.6
● ไม่มี	52	75.4
9. ระยะเวลาที่ท่านประกอบอาชีพธุรกิจการ ท่องเที่ยว		
● 1-3 ปี	7	10.1
● 4-5 ปี	4	5.8
● ไม่ได้ทำ	58	84.1
10. ท่านมีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวประมาณ (บาท / เดือน)		
● 500 บาท	1	1.4
● 700 บาท	1	1.4
● 1,500 บาท	1	1.4
● 3,000 บาท	3	4.3
● ไม่มีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว	63	91.3
11. ความถี่ของการมีนักท่องเที่ยวมาพัก		
● 2-3 ครั้ง/สัปดาห์	1	1.4
● 2-3 ครั้ง / เดือน	4	5.8
● ไม่มีนักท่องเที่ยวมาพัก	64	92.8
12. ค่าบริการที่พักแรม		
● 300 – 500 บาทต่อคืน	13	18.8
● ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าพัก	56	81.2

ตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (69)	ร้อยละ (100)
13. วิธีการติดต่อเข้าพักในที่พักของท่าน		
● นักท่องเที่ยวติดต่อเข้าพักด้วยตนเอง	3	4.3
● ติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว	1	1.4
● ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการ เช่น อบต./ อบจ.	4	5.8
● ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าพัก	61	88.5

จากตารางที่ 4.2 แสดงข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน จำนวน 69 ครัวเรือน สรุปได้ดังนี้ ประชากรที่ตอบแบบสอบถาม เพศชาย ร้อยละ 40.6 เพศหญิงร้อยละ 59.4 สถานภาพ ร้อยละ 87.0 สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51- 60 ปี ร้อยละ 24.6 รองลงมาคืออายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 21.7 ประชากรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 81.2 และส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 66.7 ด้านรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.9 รองลงมามีรายได้เดือนละ 5,001-10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 23.2

การประกอบอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยว พบว่า ประชากรร้อยละ 23.2 มีอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยว ในจำนวนนี้ร้อยละ 17.4 เป็นผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ รายได้เฉลี่ยจากธุรกิจท่องเที่ยวต่อเดือน 2,200 บาท/เดือน ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์นั้น พบว่า ร้อยละ 23.2 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ โดยร้อยละ 73.9 ไม่มีการพบปะแลกเปลี่ยนในกลุ่มสมาชิกเพื่อหาทางปรับปรุงการบริการแบบโฮมสเตย์ ในประเด็นระยะเวลาที่ประกอบอาชีพธุรกิจการท่องเที่ยวพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจนี้มาเป็นเวลา 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.1 ร้อยละ 5.8 ดำเนินธุรกิจมา 4-5 ปี ด้านความถี่ของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ พบว่าส่วนใหญ่ประมาณ 2-3 ครั้ง / เดือน อัตราค่าที่พัก 300 – 500 บาทต่อคืน ด้านวิธีการติดต่อเข้าพักในที่พัก ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะติดต่อผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.2 รองลงมาจะติดต่อผ่านทาง หน่วยงานราชการ เช่น อบต./ อบจ. ร้อยละ 5.8 และร้อยละ 4.3 ที่นักท่องเที่ยวติดต่อเข้าพักด้วยตนเองกับเจ้าของบ้าน เมื่อสอบถามเกี่ยวกับด้านความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.9 ตอบว่า พึงพอใจ เนื่องจากการท่องเที่ยว ช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น หมู่บ้านจะมีความเจริญขึ้น การคมนาคมจะ

สะดวกสบายขึ้น ส่วนร้อยละ 7.2 ที่ตอบว่าไม่พึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยว นั้น มีความเห็นว่า ควรมีการปรับปรุงถนนเพื่อการเดินทางที่สะดวกสบาย และควรมีการสร้าง / พัฒนาจุดเด่นของชุมชนให้มากกว่านี้ โดยภาพรวมของข้อมูลวิเคราะห์ได้ว่า ครั้วเรือนที่มีอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยว ที่ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์นั้น จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับครั้วเรือนที่ไม่ได้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ แต่เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานเป็นกลุ่ม หรือการติดต่อสัมพันธ์ของสมาชิกด้วยกัน เพื่อหาทางปรับปรุงกิจกรรมโฮมสเตย์ในชุมชนนั้น พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มบริหารจัดการ ฯ ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถดูได้จาก ข้อคำถาม เรื่องการพบปะระหว่างสมาชิกด้วยกันในการจะหารูปแบบ หรือการปรับปรุงบริการ แบบ โฮมสเตย์ ที่ได้รับคำตอบว่ามีน้อยมาก หรือด้านรูปแบบการติดต่อที่พัก ที่นักท่องเที่ยวใช้นั้นมีหลายช่องทาง หากสามารถกระตุ้นให้กลุ่มบริหารจัดการ ฯ มีความเข้มแข็ง สามารถรวมกลุ่มทำงานได้อย่างเป็นระบบและมีแบบแผน และแนวทางในการดำเนินการที่ชัดเจนจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2.2 ข้อมูลด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และการประเมินศักยภาพแหล่ง ท่องเที่ยวมอหินขาว และการประเมินศักยภาพครัวเรือนเพื่อจัดตั้งโฮมสเตย์

ตารางที่ 4.3 แสดงความคิดเห็นของครั้วเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรองรับ
นักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภค

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
สาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก					
1. ที่พัก	1.4	20.3	26.1	40.6	10.1
2. ร้านอาหาร	17.4	37.7	24.6	15.9	2.9
3. ร้านขายของที่ระลึก	44.9	40.6	10.1	2.9	-
4. สภาพถนนลาดยาง, คอนกรีต, ลูกกรง	27.5	53.6	14.5	2.9	-
5. แหล่งน้ำดื่ม	1.4	24.6	39.1	-	1.4
6. แหล่งน้ำใช้	1.4	23.2	31.9	37.7	4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรองรับ
นักท่องเที่ยว ด้านสาธารณูปโภค (ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
7. อาคารบริการ นักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล	4.3	42.0	29.0	21.7	1.4
8. สถานพยาบาล (ที่ใกล้เคียง)	8.7	63.3	15.9	10.1	-
9.สถานที่จอดรถยนต์	1.4	27.5	26.1	40.6	2.9
10. การดูแลรักษา ความปลอดภัย	1.4	17.4	24.6	44.9	10.1
11. โทรศัพท์สาธารณะ	15.9	44.9	24.6	10.1	2.9
12. ห้องน้ำ	1.4	31.9	37.7	26.1	1.4
13.ถังขยะ	4.3	50.7	27.5	14.5	1.4

ตารางที่ 4.3 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน ที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวใน
ชุมชนด้านความพร้อมของชุมชน ในเรื่ององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อการรับนักท่องเที่ยว ด้าน
สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จำนวน 13 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1. ด้านที่พัก

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่ามีความพร้อมในเรื่องที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ
40. 6 ร้อยละ 26.1มีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 10.1มีความพร้อมมากที่สุด ร้อยละ 20.3 มี
ความพร้อมน้อย และร้อยละ 1.4 มีความพร้อมน้อยที่สุด

2. ร้านอาหาร

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องการให้บริการร้านอาหารในชุมชน มี
น้อยคิดเป็นร้อยละ 37.7 ร้อยละ 24.6 มีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 17.4มีความพร้อมน้อยที่สุด
ร้อยละ 15.9 มีความพร้อมมาก และร้อยละ2.9 ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด

3. ร้านขายสินค้าที่ระลึก

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องการให้บริการร้านขายสินค้าที่ระลึก
มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.9 ร้อยละ 40.6 มีความพร้อมน้อยที่สุด ร้อยละ 10.1 มีความพร้อม
ปานกลาง และร้อยละ2.9 ตอบว่ามีความพร้อมมาก

4. สภาพถนนลาดยาง ,คอนกรีต,ลูกรัง

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของถนนในชุมชนมีน้อย คิดเป็นร้อยละ 53.6 ร้อยละ 27.5 มีความพร้อมน้อยที่สุดร้อยละ 14.5 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง และร้อยละ2.9 ตอบว่ามีความพร้อมมาก

5. แหล่งน้ำดื่ม

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของน้ำดื่ม ,แหล่งน้ำดื่ม ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 39.1 ร้อยละ 24.6 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย และร้อยละ1.4 ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด

6. แหล่งน้ำใช้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของน้ำใช้ ,แหล่งน้ำใช้ ในระดับมากคิดเป็นร้อยละ 40.6 ร้อยละ 31.9 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ23.2 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย และร้อยละ 4.3 9ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด

7. อาคารบริการนักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมในเรื่องของอาคารบริการนักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 42.0 ร้อยละ 29.0 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ21.7 ตอบว่ามีความพร้อมมาก ร้อยละ 4.3 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย และร้อยละ1.4 ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด

8. สถานพยาบาลในชุมชน หรือที่ใกล้เคียง

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมเรื่องสถานพยาบาลในชุมชน หรือที่ใกล้เคียง ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 63.3 ร้อยละ 15.9 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ10.1ตอบว่ามีความพร้อมมาก และร้อยละ 8.7 ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด

9.สถานที่จอดรถยนต์

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมเรื่องสถานที่จอดรถยนต์ ในชุมชน ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 63.3 ร้อยละ 27.5 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย ร้อยละ26.1 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 2.9 ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด และร้อยละ 1.4 ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด

10. การดูแลรักษาความปลอดภัย

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมเรื่องการดูแลรักษาความปลอดภัย ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 44.9 ร้อยละ 24.6 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ17.4 ตอบว่ามีความ

พร้อมน้อย ร้อยละ 10.1ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด และร้อยละ 1.4 ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด

11. โทรศัพท์สาธารณะ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่าชุมชนมีความพร้อมเรื่องโทรศัพท์สาธารณะ ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 44.9 ร้อยละ 24.6 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ15.9ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด ร้อยละ 10.1 ตอบว่ามีความพร้อมมาก และร้อยละ 2.9 ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด

12. ห้องน้ำ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมด้านห้องน้ำ ในระดับปานกลาง ร้อยละ37.7 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย ร้อยละ 31.9ตอบว่ามีความพร้อมมาก ร้อยละ 26.1 ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด ร้อยละ 1.4

13. ถึงขยะ และการกำจัดขยะ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมด้านถึงขยะ และการกำจัดขยะ ว่ามีความพร้อมน้อย ร้อยละ 50.7 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง 27.5 ร้อยละ 14.5 ตอบว่ามีความพร้อมมาก ร้อยละ 4.3 ตอบว่าพร้อมน้อยที่สุด และร้อยละ 1.4 ตอบว่าพร้อมมากที่สุด

ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับ นักท่องเที่ยว ด้านการจัดการ การตลาด การบริการ

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
การจัดการ / การตลาด / การบริการ					
1. มีหน่วยประสานงานในพื้นที่	-	23.2	31.9	37.7	4.3
2. มีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ,แผนที่ และรายละเอียดข้อมูลพื้นที่	1.4	36.2	36.2	23.2	1.4

ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับ
นักท่องเที่ยว ด้านการจัดการ การตลาด การบริการ (ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
3. จัดเตรียมหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	-	17.4	31.9	40.6	7.2
4. มีข้อมูลจำนวน หรือฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวชอบเข้าไปในพื้นที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาท่องเที่ยวได้	-	30.4	37.7	21.7	8.7
5. มีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าพักในชุมชน	-	27.5	23.2	39.1	8.7
6. มีโอกาสปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการท่องเที่ยว	2.9	23.2	23.2	33.3	15.9
7. มีข้อมูลค่าใช้จ่ายให้แก่นักท่องเที่ยว	5.8	20.3	34.8	27.5	8.7
8. มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม เกี่ยวกับการนำขยะประเภทต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน	5.8	39.1	26.1	20.3	5.8
9. มีการแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ สม่ำเสมอ	-	21.7	18.8	39.1	18.8

ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับ
นักท่องเที่ยว ด้านการจัดการ การตลาด การบริการ (ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
10. กำหนดกิจกรรมให้แก่ นักท่องเที่ยว อย่าง เหมาะสมสอดคล้องกับ วัฒนธรรมท้องถิ่น	1.4	36.2	30.4	26.1	4.3
11. จัดเตรียมล่ามหรือผู้ที่ สามารถสื่อสารกับบุคคล หลายกลุ่ม	17.4	44.9	20.3	8.7	7.2
12. มีการจัดกิจกรรมให้แก่ นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไป ตามวัน เวลา ฤดูกาล	4.3	47.8	31.9	10.1	2.9
13. สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว มี ความตระหนักและ ระมัดระวังต่อความเสื่อม โทรมของแหล่งท่องเที่ยว	-	21.7	30.4	24.6	21.7
14. บริษัทท่องเที่ยว / หน่วยงานราชการ มาติดต่อ เพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวเป็นประจำ	2.9	31.9	26.1	33.3	4.3
15.สามารถจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อยู่อาศัยของท่านได้อย่าง อิสระ	-	27.5	24.6	37.7	7.2

ตารางที่ 4.4 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน เพื่อประเมินความพร้อม ด้านการจัดการ การตลาด การบริการ ต่าง ๆ ที่สำคัญ เพื่อการรับนักท่องเที่ยว ของชุมชน โดยประเมินจากการดำเนินงานที่ผ่านมาของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน, กลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยมี 15 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1. การมีหน่วยประสานงานในพื้นที่

กลุ่มตัวอย่างประชากร ตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.7 ร้อยละ 31.9 ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย และร้อยละ 4.3 ตอบว่าพร้อมมากที่สุด

2. การมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ,แผนที่ และรายละเอียดข้อมูลพื้นที่

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมน้อย และปานกลางจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 36.2 ตอบว่ามีความพร้อมมาก ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามีความพร้อมน้อยที่สุด และมากที่สุดร้อยละ 1.4

3. การจัดเตรียมหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมในการจัดเตรียมหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว มากร้อยละ 40.6 รองลงมาตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 31.9 ตอบว่ามีความพร้อมน้อย ร้อยละ 17.4 และตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด ร้อยละ 7.2

4. มีข้อมูลจำนวน หรือฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวชอบเข้าไปในพื้นที่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาท่องเที่ยวได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีความพร้อมปานกลาง ร้อยละ 30.4 รองลงมาตอบว่ามีความพร้อมน้อย ร้อยละ 30.4 ตอบว่ามีความพร้อมมาก ร้อยละ 21.7 และตอบว่ามีความพร้อมมากที่สุด ร้อยละ 8.7

5. มีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าพักในชุมชน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าพักในชุมชนมาก ร้อยละ 39.1 รองลงมาตอบว่ามีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าพักในชุมชนน้อย คิดเป็นร้อยละ 27.5 ตอบว่ามีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวปานกลาง ร้อยละ 23.2 และตอบว่ามีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวมากที่สุด ร้อยละ 8.7

6. มีโอกาสปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่ามีโอกาสมากที่สุดที่จะปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการท่องเที่ยว ร้อยละ 33.3 รองลงมาตอบว่าน้อย และปานกลาง ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามีโอกาส

ปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการท่องเที่ยว มากที่สุด ร้อยละ 15.9 และตอบว่าน้อยที่สุด ร้อยละ 2.9

7. มีข้อมูลค่าใช้จ่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

ด้านความพร้อมด้านการจัดเตรียมข้อมูลรายละเอียดค่าใช้จ่ายแก่นักท่องเที่ยว ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.8 ตอบว่า มีความพร้อมด้านข้อมูลค่าใช้จ่ายแก่นักท่องเที่ยว ในระดับปานกลาง รองลงมาตอบว่าพร้อมมาก ร้อยละ 27.5 ร้อยละ 20.3 ตอบว่าความพร้อมน้อย และร้อยละ 8.7 และร้อยละ 5.8 ตอบว่าพร้อมมากที่สุด และน้อยที่สุดตามลำดับ

8. มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม เกี่ยวกับการนำขยะประเภทต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน

การวางระเบียบกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการนำขยะประเภทต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.1 ตอบว่า การวางระเบียบกฎเกณฑ์ด้านนี้ มีน้อย ร้อยละ 26.1 ตอบว่าการวางระเบียบกฎเกณฑ์ด้านนี้ มีปานกลาง ร้อยละ 20.3 ตอบว่ามาก และร้อยละ 5.8 ตอบว่าการวางระเบียบกฎเกณฑ์ มีน้อยที่สุดตามลำดับ

9. มีการแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ สม่ำเสมอ

การแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.1 ตอบว่า มีการแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ สม่ำเสมอ ร้อยละ 21.7 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 18.8 ตอบว่ามีการแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ สม่ำเสมอ ในระดับปานกลาง และมากที่สุด

10. การกำหนดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การกำหนดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.2 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 30.4 ตอบว่า มีปานกลาง ร้อยละ 26.1 ตอบว่า มีมาก ร้อยละ 4.3 ตอบว่ามากที่สุด และร้อยละ 1.4 ตอบว่าน้อยที่สุด

11. จัดเตรียมล่ามหรือผู้ที่สามารถสื่อสารภาษา กับบุคคลหลายกลุ่ม ด้านการจัดเตรียมล่ามหรือผู้ที่สามารถสื่อสารภาษา กับบุคคลหลายกลุ่ม ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.9 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 20.3 ตอบว่า มีปานกลาง ร้อยละ 17.4 ตอบว่า มีน้อยที่สุด ร้อยละ 8.7 และร้อยละ 7.2 ตอบว่า มีมาก และมากที่สุดตามลำดับ

12. มีการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามวัน เวลา ฤดูกาล

การจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามวัน เวลา ฤดูกาล ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.8 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 31.9 ตอบว่า มีปานกลาง ร้อยละ 10.1 ตอบว่า มีมาก ร้อยละ 4.3 ตอบว่าน้อยที่สุด และร้อยละ 2.9 ตอบว่า มีมากที่สุด

13. สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว มีความตระหนักและระมัดระวังต่อความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยว ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.4 ตอบว่ามีในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.6 ตอบว่า มีมาก ร้อยละ 21.7 ตอบว่ามีน้อย และมีมากที่สุด

14. บริษัทท่องเที่ยว / หน่วยงานราชการ มาติดต่อเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นประจำ

ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.3 ตอบว่า มีมาก ร้อยละ 31.9 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 26.1 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 4.3 ตอบว่ามากที่สุด และร้อยละ 2.9 ตอบว่ามีน้อยที่สุด

15.การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อยู่อาศัยของท่านได้อย่างอิสระ

ครั้วเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 37.7 ตอบว่า มาก ร้อยละ 27.5 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 24.6 ตอบว่าปานกลาง และร้อยละ 7.2 ตอบว่ามากที่สุด จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รับประทานอาหาร พักผ่อน ได้ตามอัธยาศัย

ตารางที่ 4.5 แสดงความคิดเห็นของครั้วเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
1. ชุมชนของท่านมีการติดต่อช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี	2.9	11.6	21.7	52.2	11.6
2. มีการประชุม พูดคุยหาหรือระดับหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ	1.4	14.5	17.4	52.2	13.0
3. คนในชุมชนของท่านเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านทุกครั้ง	5.8	15.9	30.4	42.0	5.8

ตารางที่ 4.5 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับ
นักท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน (ต่อ)

การมีส่วนร่วมของชุมชน	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
4. คนในชุมชนร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภายนอกเป็นอย่างดี	1.4	18.8	26.1	46.4	5.8
5. เมื่อมีงานหรือกิจกรรมส่วนรวม คนในชุมชนร่วมมือกันเป็นอย่างดี	1.4	7.2	27.5	47.8	14.5
6. คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับผู้นำเป็นอย่างดี	1.1	11.6	29.0	50.7	7.2
7. คนในชุมชนมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์	17.4	34.8	24.6	17.4	5.8
8. คนในชุมชนช่วยเหลือกันเฉพาะเครือญาติเท่านั้น	11.6	42.0	21.7	18.8	5.8
9. คนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นอย่างดี	1.4	5.8	18.8	47.8	24.6

ตารางที่ 4.5 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ประเด็นนี้มีจำนวน 9 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนมีการติดต่อช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.2 ตอบว่า ชุมชนได้รับการติดต่อช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดีในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 21.7 ตอบว่า มีปานกลาง ร้อยละ 11.6 ตอบว่า มีน้อย และมากที่สุด ร้อยละ 2.9 ตอบว่า มีน้อยที่สุด

2. มีการประชุม พุดคุยหาหรือระดับหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.2 ตอบว่า ชุมชนมีการประชุม พุดคุยหาหรือระดับหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ เป็นอย่างดี มาก ตอบว่า มีปานกลาง ร้อยละ 17.4 ตอบว่า มีน้อย ร้อยละ 14.5 ตอบว่า มีมากที่สุด ร้อยละ 13.0 และ ตอบว่า มีน้อยที่สุด ร้อยละ 1.4

3. คนในชุมชนเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านทุกครั้ง

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า คนในชุมชนเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านทุกครั้งในระดับ ดีมาก ร้อยละ 40.2 ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 30.4 ตอบว่า น้อย ร้อยละ 15.9 และ ร้อยละ 5.8 ตอบว่า น้อยที่สุด กับมากที่สุด

4. คนในชุมชนร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภายนอกเป็นอย่างดี

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า คนในชุมชนร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภายนอกเป็นอย่างดี คิดเป็นร้อยละ ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 26.1 ตอบว่า น้อย ร้อยละ 18.8 ตอบว่า มากที่สุด ร้อยละ 5.8 และ ตอบว่า น้อยที่สุด ร้อยละ 1.4

5. เมื่อมีงานหรือกิจกรรมส่วนรวม คนในชุมชนร่วมมือกันเป็นอย่างดี

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า คนในชุมชนร่วมมือกันเป็นอย่างดี คิดเป็น ร้อยละ 47.8 ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 27.5 ตอบว่า มากที่สุด ร้อยละ 14.5 ตอบว่า น้อย ร้อยละ 7.2 และ ตอบว่า น้อยที่สุด ร้อยละ 1.4

6. คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับผู้นำเป็นอย่างดี

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า ดี ร้อยละ 50.7 ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 29.0 ตอบว่า น้อย ร้อยละ 11.6 ตอบว่า มาก ร้อยละ 7.2 และ ตอบว่า น้อยที่สุด ร้อยละ 1.1

7. คนในชุมชนมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า คนในชุมชนมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์กันน้อย ร้อยละ 34.8 ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 24.6 และ ร้อยละ 17.4 ตอบว่า น้อย กับมาก

8. คนในชุมชนช่วยเหลือกันเฉพาะเครือญาติเท่านั้น

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่า การช่วยเหลือกันเฉพาะในหมู่ญาติพี่น้องนั้น มีส่วนน้อย คิดเป็นร้อยละ 42.0 ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 21.7 ตอบว่า มาก ร้อยละ 18.8 ตอบว่า มากที่สุด ร้อยละ 5.8 และ ตอบว่า น้อยที่สุด ร้อยละ 11.8

9.คนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นอย่างดี

ครัวเรือนส่วนใหญ่ตอบว่าคนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนมาก ร้อยละ 47.8 ตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 24.6 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 18.8 ตอบว่าน้อย ร้อยละ 5.8 และตอบว่าน้อยที่สุดร้อยละ 1.4

ตารางที่ 4.6 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือนต่อชุมชน ด้านความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวทางกายภาพ

ด้านกายภาพ	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
1. จัดทำป้ายแสดงการต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อนถึงบริเวณชุมชน	5.8	26.1	27.5	36.2	2.9
2. จัดทำป้ายบอกเส้นทางหรือสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย	4.3	15.9	23.2	49.3	4.3
3. จัดทำแผนที่หรือรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านที่เข้าร่วม โครงการHome Stay	8.7	40.6	31.9	17.4	-
4. มีรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิประเทศในชุมชน	10.1	36.2	34.8	8.7	1.4
5. เตรียมข้อมูลพื้นฐานชุมชน เช่น จำนวนคน วัฒนธรรม กำหนดกฎระเบียบ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นต้น	11.8	34.8	34.8	14.5	2.9

ตารางที่ 4.6 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องด้านความพร้อม ความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว ทางกายภาพ ประเด็นนี้มีจำนวน 5 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1. จัดทำป้ายแสดงการต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อนถึงบริเวณชุมชน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.2 ตอบว่า ชุมชนมีการจัดทำจัดทำป้ายแสดงการต้อนรับ นักท่องเที่ยวก่อนถึงบริเวณชุมชนในระดับมาก ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 27.5 ตอบว่ามีน้อย ร้อยละ 26.1 ตอบว่ามีน้อยที่สุด ร้อยละ 5.8 และตอบว่ามากที่สุดร้อยละ 2.9

2. จัดทำป้ายบอกเส้นทาง หรือสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.3 ตอบว่า ชุมชนมีการจัดทำจัดทำป้าย บอกเส้นทาง หรือ สถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน ในระดับมาก ตอบว่า ปานกลาง ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามีน้อย ร้อยละ 15.9 ตอบว่ามีน้อยที่สุด และมากที่สุดร้อยละ 4.3

3. จัดทำแผนที่หรือรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านที่เข้าร่วม โครงการ Home Stay

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.3 ตอบว่า ชุมชนมีการจัดทำจัดทำแผนที่หรือรายละเอียดเกี่ยวกับ บ้านที่เข้าร่วม โครงการHome Stay อย่างชัดเจน ในระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 40.6 ตอบว่ามี ปานกลางร้อยละ 31.9 ตอบว่ามีมากร้อยละ 17.4 ตอบว่ามีน้อยที่สุดร้อยละ 8.7

4. มีรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิประเทศในชุมชน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.3 ตอบว่า ชุมชนมีการจัดทำรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิ ประเทศในชุมชนในระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 36.2 ตอบว่ามีปานกลางร้อยละ 34.8 ตอบว่ามีน้อย ที่สุดร้อยละ 10.1 ตอบว่ามาก และมากที่สุด ร้อยละ 8.7 และ 1.4 ตามลำดับ

5. เตรียมข้อมูลพื้นฐานชุมชน เช่น จำนวนคน วัฒนธรรม กำหนดกฎ ระเบียบ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวปฏิบัติอย่างชัดเจน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ตอบว่า ชุมชนมีการจัดทำรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิประเทศใน ชุมชนในระดับน้อย ถึงมีปานกลางร้อยละ 34.8 ตอบว่ามีมากร้อยละ 14.5 ตอบว่ามีน้อย ร้อยละ 11.8 และตอบว่ามีน้อยที่สุด ร้อยละ 2.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม
และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
1.รายได้จากการดำเนิน ธุรกิจการท่องเที่ยวของ ครัวเรือน	14.5	23.2	36.2	17.4	7.2
2.ความสม่ำเสมอด้าน รายได้ที่ได้รับจากกิจกรรม ท่องเที่ยว	10.1	31.9	37.7	13.0	5.8
3.คุณภาพของนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเที่ยวชมและมาพัก อาศัยพักแรมในพื้นที่	1.4	18.8	24.6	40.6	13.0
4.การเสื่อมโทรมหรือการ สูญเสียความเป็นธรรมชาติ ในชุมชน	18.8	49.3	18.8	8.7	1.4
5. ครัวเรือนมีการจัดการ เรื่องขยะ	1.4	52.2	36.2	8.7	-
6. ครัวเรือนมีการจัดการ เรื่องน้ำเสีย	5.8	59.4	27.5	5.8	-
7. มีความสูญเสียทาง วัฒนธรรม ประเพณีของ ท้องถิ่น	26.1	56.5	13.0	2.9	-
8.มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ สำหรับใช้ในการท่องเที่ยว ชัดเจน	2.9	30.4	42.0	13.0	7.2

ตารางที่ 4.7 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน (ต่อ)

ประเด็น	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
9. ท่านสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้	4.3	26.1	11.6	29.0	26.1
10. ท่านสามารถจัดบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้	4.3	20.3	18.8	33.3	20.3
11.ท่านสามารถประกอบอาหารท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวรับประทานได้	5.8	20.3	23.2	29.0	20.3
12.ท่านคิดว่าสามารถหานักท่องเที่ยวมาใช้บริการได้อย่างสม่ำเสมอ	8.7	23.2	34.8	20.3	10.1

ตารางที่ 4.7 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน ด้านศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน ในประเด็นนี้มีจำนวน 12 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1.รายได้จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของครัวเรือน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.2 ตอบว่า พอใจต่อรายได้จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของครัวเรือนในระดับปานกลาง รองลงมาตอบว่าพอใจน้อย ร้อยละ 23.2 ตอบว่าพอใจมาก ร้อยละ 17.4 ตอบว่าพอใจน้อยที่สุด ร้อยละ 14.5 และตอบว่าพอใจมากที่สุดร้อยละ 7.2

2.ความสม่ำเสมอด้านรายได้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 37.7 ตอบว่า ความสม่ำเสมอด้านรายได้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยวของครัวเรือนมีในระดับ ปานกลาง รองลงมาตอบว่ามีน้อย ร้อยละ 31.9 ตอบว่ามีมาก ร้อยละ 13.0 ตอบว่ามีน้อยที่สุด ร้อยละ 10.1 และตอบว่ามีมากที่สุดร้อยละ 5.8

3.คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและมาพักอาศัยพักผ่อนในพื้นที่

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.6 ตอบว่า คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและมาพักอาศัยพักผ่อนในพื้นที่มีในระดับมาก รองลงมาตอบว่ามีคุณภาพปานกลาง ร้อยละ 24.6

ตอบว่ามีคุณภาพน้อย ร้อยละ 18.8 ตอบว่ามีมากที่สุดร้อยละ 13.0 และ ตอบว่ามีคุณภาพน้อยที่สุด ร้อยละ 1.4

4. การเสื่อมโทรมหรือการสูญเสียความเป็นธรรมชาติในชุมชน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.3 ตอบว่า การเสื่อมโทรมหรือการสูญเสียความเป็นธรรมชาติในชุมชนมีในระดับน้อย รองลงมาตอบว่าเสื่อมโทรมน้อยที่สุด ถึงระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 18.8 ตอบว่าเสื่อมโทรมมาก ร้อยละ 8.7 และ ตอบว่าเสื่อมโทรมมากที่สุด ร้อยละ 1.4

5. ครัวเรือนมีการจัดการเรื่องขยะ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.2 ตอบว่าในครัวเรือนมีการจัดการเรื่องขยะ ในระดับน้อย รองลงมา ตอบว่ามีการจัดการเรื่องขยะระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.2 ตอบว่ามีการจัดการเรื่องขยะในระดับมาก ร้อยละ 8.7

6. ครัวเรือนมีการจัดการเรื่องน้ำเสีย

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 59.4 ตอบว่าในครัวเรือนมีการจัดการเรื่องน้ำเสีย ในระดับน้อย รองลงมา ตอบว่ามีการจัดการเรื่องน้ำเสียระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 27.5 ตอบว่ามีการจัดการเรื่องขยะ ในระดับน้อยและมาก อัตราเท่า ๆ กันคือ ร้อยละ 5.8

7. มีความสูญเสียทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.5 ตอบว่ามีความสูญเสียทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น ในระดับน้อย รองลงมา ตอบว่าน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.1 ตอบว่ามีความสูญเสียทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น ในระดับปานกลาง ถึงมาก ร้อยละ 13.0 และ 2.9 ตามลำดับ

8. มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.0 ตอบว่ามีการกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน ในระดับปานกลาง รองลงมา ตอบว่าน้อย คิดเป็นร้อยละ 30.4 ตอบว่ามีการกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 13.0 ระดับมากที่สุด ร้อยละ 7.2 และ มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน ระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 2.9

9. ท่านสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.0 ตอบว่าสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ ในระดับมากที่สุด รองลงมา ตอบว่าระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.1 ตอบว่าน้อย

คิดเป็นร้อยละ 26.1 ตอบว่าสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 11.6 และ ระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 4.3

10. ท่านสามารถจัดบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.3 ตอบว่าสามารถจัดบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาตอบว่ามากที่สุด และน้อย คิดเป็นร้อยละ 20.3 ตอบว่า ระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 4.3

11.ท่านสามารถประกอบอาหารท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวรับประทานได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.0 ตอบว่าสามารถประกอบอาหารท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวรับประทานได้ได้ในระดับมาก รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 20.3 และ ระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 5.8

12.ท่านคิดว่าสามารถหานักท่องเที่ยวมาใช้บริการได้อย่างสม่ำเสมอ

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.8 ตอบว่าสามารถหานักท่องเที่ยวมาใช้บริการได้อย่างสม่ำเสมอได้ในระดับปานกลาง รองลงมาตอบว่าน้อย ร้อยละ 23.2 ตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 10.1 และ ระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 8.7

1.2.3 ศักยภาพพื้นที่ต่อการท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 4.8 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

ประเด็น	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
1. มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว	1.1	7.2	14.5	55.1	21.7
2. มีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์	11.6	26.1	21.7	39.1	1.4
3. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย / เดินป่า	1.4	2.9	21.7	56.5	17.4

ตารางที่ 4.8 แสดงความคิดเห็นของครัวเรือน ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชน
และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว (ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
4. พื้นที่ท่องเที่ยวเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ โดยคุณภาพการบริการไม่สูญเสีย	-	7.2	20.3	52.2	20.3
5. มีพื้นที่อีกมาก ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้	4.3	20.3	34.8	34.8	4.3
6. ระบบสาธารณูปโภคเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว	-	18.8	40.6	36.2	4.3
7. ชุมชนมีระบบจัดการขยะที่เพียงพอ และเหมาะสม	7.2	55.1	27.5	10.1	-
8. ชุมชนมีระบบจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม	7.2	58.0	30.4	4.3	
9. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวชุมชนไม่สูงมากนัก	1.4	23.2	29.0	36.2	10.1
10. สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว	-	15.9	17.4	53.6	11.6
11. ชุมชนมีความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	-	7.2	17.4	43.5	30.4

ตารางที่ 4.8 เป็นการประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน ที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ในประเด็นนี้มีจำนวน 11 ตัวชี้วัด สรุปได้ดังนี้

1. มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.1 ตอบว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีสภาพธรรมชาติที่ดีและ

สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ในระดับมาก รองลงมาตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 21.7 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 14.5 ตอบว่าพบน้อย ร้อยละ 7.2 และตอบว่าน้อยที่สุดร้อยละ 1.1

2. ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.1 ตอบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์ในระดับมาก รองลงมาตอบว่าน้อย ร้อยละ 26.1 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 21.7 ตอบว่าน้อยที่สุด ร้อยละ 11.6 และตอบว่ามากที่สุดร้อยละ 1.4

3. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย / เดินป่า

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.5 ตอบว่า ชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย / เดินป่าในระดับมาก รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 21.7 ตอบว่ามาก ร้อยละ 17.4 ตอบว่าน้อย ร้อยละ 2.9 และตอบว่ามากที่สุดร้อยละ 1.4

4. ชุมชนมีพื้นที่ท่องเที่ยวเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ โดยคุณภาพการบริการไม่สูญเสีย

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.2 ตอบว่า ชุมชนมีพื้นที่ท่องเที่ยวเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ โดยคุณภาพการบริการไม่สูญเสีย ในระดับมาก รองลงมาตอบว่าปานกลาง และมาก ร้อยละ 20.3 ตอบว่าน้อย ร้อยละ 7.2

5. ชุมชนมีพื้นที่อีกมาก ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.8 ตอบว่า ชุมชนยังคงมีพื้นที่อีกมาก ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ ในระดับปานกลาง ถึงมาก รองลงมาตอบว่าน้อย ร้อยละ 20.3 ตอบว่าน้อยที่สุด และมากที่สุด ร้อยละ 4.3

6. ระบบสาธารณูปโภคชุมชนเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.8 ตอบว่า ระบบสาธารณูปโภคชุมชนเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยวได้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 40.6 รองลงมาตอบว่ามาก ร้อยละ 36.2 ตอบว่าน้อยร้อยละ 18.8 และมากที่สุด ร้อยละ 4.3

7. ชุมชนมีระบบจัดการขยะที่เพียงพอ และเหมาะสม

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.1 ตอบว่า ชุมชนมีระบบจัดการขยะที่เพียงพอ และเหมาะสมในระดับน้อย รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 27.5 ตอบว่ามาก ร้อยละ 10.1 และน้อยที่สุด ร้อยละ 7.2

8. ชุมชนมีระบบจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.0 ตอบว่า ชุมชนมีระบบจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม

ในระดับน้อย รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 30.4 ตอบว่าน้อยที่สุด ร้อยละ 7.2 และมาก ร้อยละ 4.3

9. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวชุมชนไม่สูงมากนัก

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.2 ตอบว่า ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวชุมชนไม่สูงมากนัก ในระดับมาก รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 29.0 ตอบว่าน้อย ร้อยละ 23.2 มาก ร้อยละ 10.1 และตอบว่าน้อยที่สุด ร้อยละ 1.4

10. สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.6 ตอบว่า สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว ในระดับมาก รองลงมาตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 17.4 ตอบว่าน้อย ร้อยละ 15.9 และตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 11.6

11. ชุมชนมีความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

ครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.5 ตอบว่า ชุมชนมีความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ในระดับมาก รองลงมาตอบว่ามากที่สุด ร้อยละ 30.4 ตอบว่าปานกลาง ร้อยละ 17.4 และตอบว่าน้อย ร้อยละ 7.2

ปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชน (มอหินขาว) ในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของครัวเรือน ด้านปัญหาการท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว มอหินขาว

เรื่อง	ร้อยละ
1. หน่วยงานราชการไม่เข้ามาดูแล จัดการให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติ ตามกฎระเบียบ	24.6
2. นักท่องเที่ยวไม่รักษาระเบียบ กฎ กติกาของชุมชน	2.9
3. นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณี	2.9
4. แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว	11.6
5. นักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว	8.7
6. ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว	10.1
7. ไม่แสดงความคิดเห็น	39.2

เมื่อพิจารณาจากตารางการประเมินสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ในแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวในปัจจุบัน พบว่า ปัญหาที่ถูกระบุในลำดับต้น ๆ คือเรื่อง หน่วยงานราชการไม่เข้ามาดูแล จัดการให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้น คราวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 24.6 ระบุ มาเป็นอันดับ 1 รองลงมา ร้อยละ 11.6 ตอบว่า แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว และ ปัญหาเรื่องชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ร้อยละ 10.1

การสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของครัวเรือน เกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

ประเด็น	ไม่มี (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)
การสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ในด้านการสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน				
1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด	15.9	30.4	18.8	33.3
2. องค์การบริหารส่วนตำบล	8.7	17.4	21.7	52.2
3. คณะกรรมการชุมชน	4.3	11.6	21.7	62.3
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	24.6	34.8	20.3	18.8
5. กรมป่าไม้	8.7	24.6	17.4	49.3
การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนมีลักษณะ อย่างไร				
1. ได้รับนโยบายมาจาก หน่วยงานราชการ (ระบุ)	23.2	18.8	40.6	15.9
2. สมาชิกในชุมชนช่วยกัน กำหนดนโยบาย	10.1	13.0	30.4	46.4
3. บริษัทท่องเที่ยวมาช่วย กำหนดนโยบาย	24.6	42.0	26.	5.8

จากตารางที่ 4.10 ชี้ให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว นั้นได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม เพื่อให้เกิดการพัฒนา จากหลายองค์กรด้วยกัน กล่าวคือ องค์กรที่มีบทบาทมากในการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ คณะกรรมการชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม และองค์การบริหารส่วนจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 62.3 52.2 และ 33.3 ตามลำดับ โดยมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ดังที่กล่าวมาแล้ว

กิจกรรมที่หน่วยงานราชการ หรือองค์กรในท้องถิ่น ได้กระทำในด้านการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 4.11 กิจกรรมที่หน่วยงานราชการที่ดำเนินการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน

เรื่อง	ร้อยละ
1. กำหนดมาตรการป้องกันการทำลายป่าและสภาพแวดล้อม	66.7
2. การพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว	81.2
3. การรักษาความสะอาดในชุมชน	58.0
4. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน	13.0
5. การบริหาร การจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการ การท่องเที่ยว	62.3
6. เรื่องอื่น ๆ การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค	2.9

ตารางที่ 4.11 กิจกรรมที่หน่วยงานราชการ หรือองค์กรในท้องถิ่น ได้กระทำในด้านการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน เป็นลำดับต้น ๆ นั้น ได้แก่ การพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 81.2 รองลงมาคือ กำหนดมาตรการป้องกันการทำลายป่าและสภาพแวดล้อม ร้อยละ 66.7 การบริหาร การจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว ร้อยละ 62.3 และการรักษาความสะอาดในชุมชน 58.0

ประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ตารางที่ 4.12 แสดงประสบการณ์ครัวเรือน ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

เรื่อง	ร้อยละ
1. ท่านเคยรับการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจาก ชุมชนอื่นหรือไม่	
● เคยบ่อย ๆ	7.2
● นาน ๆ ครั้ง	34.8
● ไม่เคย	58.0
2. ท่านเคยเข้ารับการฝึกอบรมเรื่อง การจัดการท่องเที่ยว เชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์หรือไม่	
● เคยบ่อย ๆ	43.5
● ไม่เคย	55.1
3.ขณะนี้ท่านทำหน้าที่ หรือมีความรับผิดชอบด้านใดบ้าง	
● นำเที่ยวชมธรรมชาติ	23.2
● ทำร้านค้าขายอาหาร / เครื่องดื่ม	2.9
● บริการที่พัก	17.4
● บริการอาหาร	23.2
4. เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านต้องการความช่วยเหลือ ด้านใดบ้าง	
● การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั่วไป	52.2
● การบริหารจัดการและการทำบัญชีการเงิน	27.5
● การบริการอาหาร	44.9
● การบริการที่พัก	58.0
● การต้อนรับนักท่องเที่ยว	53.6

จากตารางที่ 4.12 ในประเด็นประสบการณ์ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ ไม่เคย ได้รับการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากชุมชนอื่น คิดเป็นร้อยละ 58.0 และส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ คิดเป็นร้อยละ 55.1 ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น ส่วนใหญ่ มีหน้าที่นำเที่ยวชมธรรมชาติ และ บริการอาหารคิดเป็นร้อยละ 23.2 ด้านทักษะ ความรู้ ที่ครัวเรือนต้องการเพิ่มเติม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีดังนี้ การบริการที่พักคิดเป็น ร้อยละ 58.0 การต้อนรับนักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 53.6 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 52.2 การบริการอาหาร คิดเป็นร้อยละ 44.9 และการบริหารจัดการและการ ทำบัญชีการเงิน คิดเป็นร้อยละ 27.5

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านวังคำแคน ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

สรุปการวิเคราะห์ภาพรวมความพร้อมของชุมชน ในการรับนักท่องเที่ยว ประเมินตาม ตัวชี้วัดมาตรฐานโฮมสเตย์ 5 มาตรฐาน 55 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. ด้านสาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 13 ตัวชี้วัด
2. การจัดการ / การตลาด / การบริการ จำนวน 15 ตัวชี้วัด
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 9 ตัวชี้วัด
4. ด้านกายภาพ จำนวน 5 ตัวชี้วัด
5. ศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน
จำนวน 12 ตัวชี้วัด

1. ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ชุมชน

มีความพร้อมสูง ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 1 ด้านที่พัก

ตัวชี้วัดที่ 10 การดูแลรักษาความปลอดภัยในชุมชน

มีความพร้อมค่อนข้างน้อยถึงปานกลาง ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 2 ร้านอาหาร

ตัวชี้วัดที่ 3 ร้านขายสินค้าที่ระลึก

ตัวชี้วัดที่ 4 สภาพถนนลาดยาง ,คอนกรีต, ลูกวัง

ตัวชี้วัดที่ 5 แหล่งน้ำดื่ม

ตัวชี้วัดที่ 6	แหล่งน้ำใช้
ตัวชี้วัดที่ 7	อาคารบริการนักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล
ตัวชี้วัดที่ 8	สถานพยาบาลในชุมชน หรือที่ใกล้เคียง
ตัวชี้วัดที่ 9	สถานที่จอดรถยนต์
ตัวชี้วัดที่ 11	โทรศัพท์สาธารณะ
ตัวชี้วัดที่ 12	ห้องน้ำ
ตัวชี้วัดที่ 13	ถังขยะ และการกำจัดขยะ

2. ด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการบริการที่ชุมชน

มีความพร้อมสูง ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 1	ด้านการประสานงานในพื้นที่ พบว่าชุมชนมีผู้ประสานงานในพื้นที่ สำหรับการติดต่อเข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์
ตัวชี้วัดที่ 3	การจัดเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว
ตัวชี้วัดที่ 5	สมาชิกกลุ่ม / ครั้วเรือนมีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะ เข้าพักในชุมชน
ตัวชี้วัดที่ 6	สมาชิกกลุ่ม ครั้วเรือน มีโอกาสปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการ ท่องเที่ยว
ตัวชี้วัดที่ 14	การติดต่อจากบริษัทท่องเที่ยว หรือ หน่วยงานราชการ ในการนำ นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวอยู่เป็นประจำ
ตัวชี้วัดที่ 15	การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ อยู่อาศัยของท่านได้อย่าง อิสระว่า เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ สามารถทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ รับประทานอาหาร พักผ่อน ได้ตามอัธยาศัย

ด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการบริการที่ชุมชนมีความพร้อม

ค่อนข้างน้อยถึงปานกลาง ได้แก่

ตัวชี้วัดที่ 2	การมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว , แผนที่ และรายละเอียด ข้อมูลพื้นที่
ตัวชี้วัดที่ 4	การมีข้อมูลจำนวน หรือฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวชอบเข้าไปในพื้นที่ ให้ ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาท่องเที่ยวได้

- ตัวชี้วัดที่ 7 การมีข้อมูลค่าใช้จ่ายให้แก่นักท่องเที่ยว
- ตัวชี้วัดที่ 8 การกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม เกี่ยวกับการนำขยะประเภทต่างๆ เข้าไปในชุมชน
- ตัวชี้วัดที่ 9 การแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่างๆ สม่่าเสมอ
- ตัวชี้วัดที่ 10 การกำหนดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ วัฒนธรรมท้องถิ่น
- ตัวชี้วัดที่ 11 การเตรียมล่ามหรือผู้ที่สามารถสื่อสารภาษา กับบุคคลหลากหลายกลุ่ม
- ตัวชี้วัดที่ 12 การจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามวัน เวลา ฤดูกาล

3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการประเมินด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น พบว่า ชุมชนมีการร่วมมือในการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน และกิจกรรมนอกชุมชนเป็นอย่างดี มีการประชุม พุดคุยหารือระดับ หมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ในชุมชนมีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ค่อนข้างน้อย และคนในชุมชน ยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นอย่างดี

4. การประเมินความคิดเห็นโดยครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องด้านความพร้อม

ในการรับนักท่องเที่ยว ทางกายภาพ มีความพร้อมสูง ได้แก่

- ตัวชี้วัดที่ 1 จัดทำป้ายแสดงการต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อนถึงบริเวณชุมชน
- ตัวชี้วัดที่ 2 จัดทำป้ายบอกเส้นทาง หรือสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย

มีความพร้อมค่อนข้างน้อยถึงปานกลาง ได้แก่

- ตัวชี้วัดที่ 3 จัดทำแผนที่หรือรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านที่เข้าร่วม โครงการHome Stay
- ตัวชี้วัดที่ 4 มีรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิประเทศในชุมชน
- ตัวชี้วัดที่ 5 เตรียมข้อมูลพื้นฐานชุมชน เช่น จำนวนคน วัฒนธรรม กำหนดกฎ ระเบียบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติอย่างชัดเจน

5. ศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว

ในชุมชน ที่มีศักยภาพสูง ได้แก่

- ตัวชี้วัดที่ 3 คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและมาพักอาศัยพักแรม ในพื้นที่
- ตัวชี้วัดที่ 7 ชุมชนมีความสูญเสียทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นน้อย

- ตัวชี้วัดที่ 9 สามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้
- ตัวชี้วัดที่ 10 สามารถจัดบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้
- ตัวชี้วัดที่ 11 สามารถประกอบอาหารท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวรับประทานได้

มีความพร้อมปานกลาง ค่อนข้างน้อย ได้แก่

- ตัวชี้วัดที่ 1 รายได้จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของครัวเรือน
- ตัวชี้วัดที่ 2 ความสม่ำเสมอด้านรายได้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยว
- ตัวชี้วัดที่ 5 ครัวเรือนมีการจัดการเรื่องขยะ
- ตัวชี้วัดที่ 6 ครัวเรือนมีการจัดการเรื่องน้ำเสีย

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ และความพร้อมของชุมชนบ้านวังคำแคนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยนักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาส่วนนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยว จำนวน 114 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาศักยภาพพื้นที่ “มอหินขาว” บ้านวังคำแคน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เนื้อหาในแบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบและความต้องการประกอบการตัดสินใจเข้าพักโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพพื้นที่ด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ได้แก่

- ความสวยงามของทิวทัศน์ ภูมิประเทศและบรรยากาศ
- วัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์ที่โดดเด่น
- สาธารณูปโภค/สิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการศึกษาแสดงดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (114)	ร้อยละ (100)
1. เพศ		
• ชาย	49	43.0
• หญิง	65	57.0
2. สถานภาพส่วนตัว		
• โสด	56	49.1
• สมรส	49	43.0
• หย่า	7	6.1
• อื่น ๆ	1	0.9
3. อายุ		
• ต่ำกว่า 20 ปี	19	16.7
• 20-30 ปี	41	36.0
• 31-40 ปี	19	16.7
• 41-50 ปี	22	19.3
• 51-60 ปี	12	10.5
• สูงกว่า 60 ปีขึ้นไป	1	0.9
4. การศึกษา		
• ม. 1-6 / ปวช.	64	56.1
• อนุปริญญา / ปริญญาตรี	42	36.8
• ปริญญาโท	5	4.4
• ปริญญาเอก	1	0.9
• ไม่ตอบ	2	1.8

ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (114)	ร้อยละ (100)
5.อาชีพ		
● นักเรียน, นิสิต, นักศึกษา	30	26.3
● ค้าขาย	18	15.8
● รับราชการ	13	11.4
● พนักงานบริษัท ห้างร้าน	17	14.9
● อื่น ๆ เช่น เกษตรกร ประกอบธุรกิจส่วนตัว รัฐวิสาหกิจ แม่บ้าน รับจ้างทั่วไป	30	26.3
● ไม่ตอบ	6	5.3
6. รายได้ต่อเดือน		
● ต่ำกว่า 5,000	39	34.2
● 5,001 – 10,000	33	28.9
● 10,001 – 15,000	9	7.8
● 15,001 – 20,000	7	6.1
● 20,001 ขึ้นไป	18	15.8
● อื่นๆ (ไม่มีรายได้)	8	7.2
7. ท่านพักค้างคืนที่ จังหวัดชัยภูมิ หรือไม่		
● ไม่ค้างคืน	54	47.4
● ค้างคืน	60	52.6
พักค้างคืนจำนวนกี่คืน		
● 1 คืน	17	14.9
● 2 คืน	4	3.5
● 3 คืน	5	4.4
● 5 คืน	2	1.8
● ไม่ค้าง	86	75.4

ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (114)	ร้อยละ (100)
8. ประเภทที่พัก ที่ท่านพักค้างคืนในจังหวัดชัยภูมิ		
● โรงแรม	25	21.9
● เกสต์เฮาส์	1	0.9
● บังกาโล / รีสอร์ท	12	10.5
● บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	18	15.8
● บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน	4	3.5
● ไม่ได้พัก	46	43.4
● กางเต้นท์	4	3.5
● ไม่ตอบ	4	3.5
9. ท่านจัดการการเดินทางมายังจังหวัดชัยภูมิอย่างไร		
● จัดการเดินทางเอง	100	87.7
● มากับบริษัทนำเที่ยว	7	6.1
● หน่วยงานจัดการให้	4	3.5
● ไม่ตอบ	3	2.6
10. ท่านทราบข้อมูลมอหินขาวจากแหล่งใด		
● ญาติ/เพื่อน	57	50.0
● โทรทัศน์/วิทยุ	48	42.1
● เว็บไซต์	33	28.9
● ป้ายโฆษณา/แผ่นพับ	20	17.5
● นิทรรศการด้านการท่องเที่ยว	17	14.9
● หนังสือแนะนำเที่ยว/สิ่งพิมพ์	16	14.0
● บริษัทนำเที่ยว	2	1.8
● อื่นๆ	2	1.8

ตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน (114)	ร้อยละ (100)
11. ท่านเดินทางมามอหินขาวแล้วกี่ครั้ง		
● ครั้งแรก	62	54.4
● 2-4 ครั้ง	40	35.1
● 5-10 ครั้ง	6	5.3
● มากกว่า 10 ครั้ง	6	5.3
12. ท่านเคยท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay หรือไม่		
● เคย	24	21.1
● ไม่เคย	85	74.6
● ไม่ตอบ	5	4.4
13. ท่านทราบหรือไม่ว่าบ้านวังคำแคน มีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay		
● ทราบ	38	33.3
● ไม่ทราบ	75	65.8
● ไม่ตอบ	1	0.9
14. หากบ้านวังคำแคน มีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay ท่านจะพักค้างคืนหรือไม่		
● พัก	57	50.0
● ไม่พัก	46	40.4
● ไม่ตอบ	11	9.6

จากตารางที่ 4.13 แสดงข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว จำนวน 114 คน สรุปได้ดังนี้ ประชากรที่ตอบแบบสอบถาม เพศหญิง ร้อยละ 57.0 เพศชายร้อยละ 43.0 ด้านสถานภาพ ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 49.1 รองลงมาคือสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 43.0 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.0 รองลงมาคืออายุ

ระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.3 การศึกษาของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ คิดเป็นร้อยละ 56.1 รองลงมาคือระดับอนุปริญญา หรือปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 36.8 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ นักเรียน นิสิต หรือ นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ เกษตรกร ประกอบธุรกิจส่วนตัว รัฐวิสาหกิจ แม่บ้าน รับจ้างทั่วไป คิดเป็น ร้อยละ 26.3 ด้านรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.2 รองลงมามีรายได้เดือนละ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.9

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดชัยภูมิ พักค้างคืนที่จังหวัดชัยภูมิ คิดเป็นร้อยละ 52.6 และส่วนมากพักค้างคืนเพียงแค่หนึ่งคืน และเลือกพักค้างคืนที่โรงแรม คิดเป็นร้อยละ 21.9 รองลงมาคือพักค้างคืน บ้านญาติ/บ้านเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 15.8 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ จัดการเดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 87.7 รองลงมาคือ มากับบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 6.1 และหน่วยงานจัดการให้ ร้อยละ 3.5 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว จากญาติ/เพื่อนเป็นส่วนมาก คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมาคือ โทรทัศน์/วิทยุ ร้อยละ 42.1, เว็บไซต์ ร้อยละ 28.9, ป้ายโฆษณา/แผ่นพับ ร้อยละ 17.5, นิทรรศการด้านการท่องเที่ยว ร้อยละ 14.9, หนังสือแนะนำเที่ยว/สิ่งพิมพ์ ร้อยละ 14.0 และบริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 1.8 ตามลำดับ

ส่วนมากนักท่องเที่ยวเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวเป็นครั้งแรก คิดเป็นร้อยละ 54.4 รองลงมาคือ เคยมาแล้ว 2-4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 35.1 และ 5-10 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.3 ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเหล่านี้ยังไม่เคยท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay ซึ่งมีอัตราสูงถึงร้อยละ 74.6 และไม่ทราบว่าที่บ้านวังคำแคน มีการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ ร้อยละ 65.8 ซึ่งหากบ้านวังคำแคนเปิดให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์อย่างเต็มรูปแบบ นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าพัก คิดเป็นร้อยละ 50.0, ไม่พัก ร้อยละ 40.4 และไม่แสดงความคิดเห็น ร้อยละ 9.6 ซึ่งถือว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่บ้านวังคำแคน คิดเป็นครึ่งหนึ่งของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจ

ส่วนที่ 2 รูปแบบและความต้องการในการเข้าพักโฮมสเตย์

หากชุมชนบ้านวังคำแคน จัดให้มีที่พักแบบโฮมสเตย์ประเด็นในการตัดสินใจเข้าพักของ นักท่องเที่ยว แสดงในตารางที่ 18 ข้างล่างนี้ จะคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14 แสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเข้าพักที่พักรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน

ประเด็น	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
1. ด้านที่พัก					
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคง และมีความปลอดภัย	-	1.8	18.0	27.0	53.2
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ	-	0.9	13.5	23.4	62.2
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพของ ชุมชน และเครื่องนอนที่สะอาด	-	1.8	10.8	36.9	50.5
1.4 มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด	0.9	2.7	13.6	21.8	60.9
1.5 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณ บ้านและหมู่บ้าน	-	0.9	16.2	24.3	58.6
2. ด้านอาหารและโภชนาการ					
2.1 บริการอาหารพื้นเมือง/อาหาร ประจำถิ่น	0.9	4.5	17.9	33.0	43.8
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย	0.9	8.1	11.7	22.5	56.8
2.3 มีการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย	1.8	7.3	12.7	22.7	55.5
2.4 มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด	5.4	4.5	9.8	25.9	54.5
3. ด้านความปลอดภัย					
3.1 มีการจัดเวรยามรักษาความ ปลอดภัย	2.7	7.1	14.3	25.9	50.0
3.2 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับ การพยาบาลเบื้องต้น	5.4	4.5	17.0	25.0	48.2
4. ด้านการจัดการ					
4.1 มีระบบการจองล่วงหน้า และ ลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลนักท่องเที่ยว	2.7	2.7	15.2	28.6	50.9

ตารางที่ 4.14 แสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเข้าพักที่พักรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน
(ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
4.2 มีรายละเอียดเกี่ยวกับ ค่าธรรมเนียม และบริการต่าง ๆ ให้ นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	3.6	3.6	11.6	28.6	52.7
4.3 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่าง ละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก	2.7	1.8	13.5	26.1	55.9
5. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว					
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม	0.9	1.8	11.6	21.4	64.3
5.2 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นฐาน	3.6	5.4	11.6	27.7	51.8
5.3 มีรถนำเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว	4.5	4.5	17.1	22.5	51.4
5.4 มีไกด์ท้องถิ่นนำเที่ยว	5.4	4.5	17.1	23.4	49.5
6. ด้านสภาพแวดล้อม					
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ บริเวณใกล้ ที่พัก (ไปเที่ยวชมได้สะดวก)	3.6	2.7	20.5	26.8	46.4
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยว และชุมชนอยู่เสมอ	-	-	15.2	27.7	57.1
6.3 พื้นที่ยังคงสภาพเดิมของชุมชน และยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตน	10.7	2.7	10.7	20.5	55.4
6.4 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมใน ชุมชน เช่น มีถังขยะไว้บริการอย่าง เพียงพอ	3.6	3.6	12.5	21.4	58.9

ตารางที่ 4.14 แสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเข้าพักที่พักรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน
(ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม					
7.1 มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน	6.3	4.5	14.3	27.7	47.3
7.2 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจาก วัตถุดิบในท้องถิ่น	4.5	6.3	14.3	19.6	55.4
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด					
8.1 มีการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ เช่น รายการกิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง เป็นต้น	3.6	3.6	9.8	20.5	62.5

จากตารางที่ 4.14 แสดงให้เห็นถึงปัจจัยในการตัดสินใจเข้าพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน
ของนักท่องเที่ยว ซึ่งหากนักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าพัก จะคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ด้านที่พัก จาก 5 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็น
ต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ ร้อยละ 62.2
- มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด ร้อยละ 60.9
- มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านและหมู่บ้าน ร้อยละ 58.6
- โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคงและมีความปลอดภัย ร้อยละ 53.2
- มีที่นอนที่สบายตามสภาพของชุมชน และเครื่องนอนที่สะอาด ร้อยละ 50.5

ประเด็นที่ 2 ด้านอาหารและโภชนาการ จาก 4 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้
ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับตามสำคัญ ดังนี้

- ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย ร้อยละ 56.8
- มีการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย ร้อยละ 55.5
- มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด ร้อยละ 54.5
- บริการอาหารพื้นเมือง/อาหารประจำถิ่น ร้อยละ 43.8

ประเด็นที่ 3 ด้านความปลอดภัย จาก 2 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย ร้อยละ 50.0
- มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการพยาบาลเบื้องต้น ร้อยละ 48.2

ประเด็นที่ 4 ด้านการจัดการ จาก 3 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- มีข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวได้เลือก ร้อยละ 55.9
- มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน ร้อยละ 52.7
- มีระบบการจองล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลนักท่องเที่ยว ร้อยละ 50.9

ประเด็นที่ 5 ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว จาก 4 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 64.3
- มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ร้อยละ 51.8
- มีรถนำเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว ร้อยละ 51.4
- มีไกด์ท้องถิ่นนำเที่ยว ร้อยละ 49.5

ประเด็นที่ 6 ด้านสภาพแวดล้อม จาก 4 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น มีถังขยะไว้บริการอย่างเพียงพอ ร้อยละ 58.9
- มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนอยู่เสมอ ร้อยละ 57.1
- พื้นที่ยังคงสภาพเดิมของชุมชนและยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตน ร้อยละ 55.4
- มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ บริเวณใกล้ที่พัก (ไปเที่ยวชมได้สะดวก) ร้อยละ 46.4

ประเด็นที่ 7 ด้านมูลค่าเพิ่ม จาก 2 ตัวชี้วัดข้างต้น นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆ ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

- จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น ร้อยละ 55.4
- มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน ร้อยละ 47.3

ประเด็นที่ 8 ด้านการส่งเสริมการตลาด มี 1 ตัวชี้วัด ได้แก่

- มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ เช่น รายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เดินทาง เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในประเด็นนี้ ร้อยละ 62.5

ตารางที่ 4.15 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวที่เคยแวะพักหรือท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคน

ประเด็น	ร้อยละ
ท่านเคยแวะพักหรือท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคนหรือไม่	
● เคย (โปรดตอบส่วนที่ 3)	31.0
● ไม่เคย	69.0

จากตารางที่ 4.15 แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวเคยแวะพักและ/หรือเคยมาท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคน เพียงร้อยละ 31.0 เท่านั้น

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพบ้านวังคำแคน

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนบ้านวังคำแคนในด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.16 แสดงความคิดเห็นต่อความพร้อมของบ้านวังคำแคนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ประเด็น	น้อยที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
ความสวยงามของทิวทัศน์ ภูมิประเทศ และบรรยากาศเหมาะสมในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	-	-	6.3	21.9	71.8
มีวัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์ ที่โดดเด่น	15.6	3.1	15.6	28.2	37.5
สาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก					
● ที่พัก	6.1	12.1	15.2	33.3	33.3

ตารางที่ 4.16 แสดงความคิดเห็นต่อความพร้อมของบ้านวังคำแคนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ (ต่อ)

ประเด็น	น้อย ที่สุด (ร้อยละ)	น้อย (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	มาก (ร้อยละ)	มากที่สุด (ร้อยละ)
สาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวก (ต่อ)					
● ร้านอาหาร	18.2	9.1	3.0	24.2	45.5
● ร้านขายของที่ระลึก	21.9	9.4	9.4	21.9	37.5
● สภาพถนน/เส้นทางเดินรถ	16.7	6.7	20.0	13.3	43.3
● แหล่งน้ำดื่ม	12.1	15.2	15.2	12.1	45.4
● แหล่งน้ำใช้	12.5	9.4	21.9	9.4	46.8
● อาคารบริการนักท่องเที่ยว/ ศูนย์ข้อมูล	18.7	9.4	25.0	9.4	37.5
● สถานพยาบาล (ใกล้เคียง)	9.7	16.1	22.6	12.9	38.7
● สถานที่จอดรถ	15.6	15.6	9.4	28.1	31.3
● การดูแลรักษาความปลอดภัย	3.2	22.6	16.1	12.9	45.2
● โทรศัพท์สาธารณะ	24.2	9.1	18.2	18.2	30.3
● ห้องน้ำ	15.2	12.1	15.2	15.2	42.3
● ถังขยะ	15.6	15.6	18.8	9.4	40.6

จากตารางที่ 4.16 แสดงถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เคยแวะพักและ/หรือมา
ท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคนแล้ว ซึ่งมีความคิดเห็นต่อความพร้อมของบ้านวังคำแคนในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ดังต่อไปนี้

- นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่า บ้านวังคำแคน มีความสวยงามของทิวทัศน์ ภูมิ
ประเทศ และบรรยากาศเหมาะสมในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในระดับมากที่สุด
คิดเป็นร้อยละ 71.8

- นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นว่า บ้านวังคำแคน มีวัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์
ที่โดดเด่น ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.5

- นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นต่อความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านวังคำแคน ดังนี้

- ความพร้อมด้านที่พัก อยู่ในระดับมาก และมากที่สุด เท่ากัน
คือ ร้อยละ 33.3 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.2
- ความพร้อมด้านร้านอาหาร อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 45.5
รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 24.2
- ความพร้อมด้านร้านขายของที่ระลึก อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 37.5
รองลงมาอยู่ในระดับมาก และน้อยที่สุด เท่ากัน คือ ร้อยละ 21.9
- ความพร้อมด้านสภาพถนน/เส้นทางเดินรถ อยู่ในระดับมากที่สุด
ร้อยละ 43.3 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 20.0
- ความพร้อมด้านแหล่งน้ำดื่ม อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 45.4
รองลงมาอยู่ในระดับน้อย และปานกลาง เท่ากัน คือ ร้อยละ 15.2
- ความพร้อมด้านแหล่งน้ำใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 46.8 รองลงมา
อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 21.9
- ความพร้อมด้านอาคารบริการนักท่องเที่ยว/ศูนย์ข้อมูล อยู่ในระดับมาก
ที่สุด ร้อยละ 37.5 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.0
- ความพร้อมด้านสถานพยาบาลใกล้เคียง อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ
38.7 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 22.6
- ความพร้อมด้านสถานที่จอดรถ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 31.3
รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 28.1
- ความพร้อมด้านการดูแลรักษาความปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อย
ละ 45.2 รองลงมาอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 22.6
- ความพร้อมด้านโทรศัพท์สาธารณะ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 30.3
รองลงมาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ร้อยละ 24.2
- ความพร้อมด้านห้องน้ำ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 42.3 รองลงมาอยู่
ในระดับน้อยที่สุด ปานกลาง และมาก เท่ากัน คือ ร้อยละ 15.2
- ความพร้อมด้านถังขยะ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 40.6 รองลงมาอยู่
ในระดับปานกลาง ร้อยละ 18.8

สรุป

โครงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เกิดขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ผลจากการสำรวจและเก็บข้อมูลทั้งโดยการลงพื้นที่สำรวจของคณะนักวิจัยและการใช้แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยในบ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และนักท่องเที่ยว สามารถสรุปศักยภาพชุมชนบ้านวังคำแคนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ได้ดังนี้

1. บ้านวังคำแคนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นทางธรณีสัณฐาน ประกอบด้วยกลุ่มแท่นหินรูปร่างแปลก มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นดินนานาชนิดโดยเฉพาะกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่มีสวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและกำลังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยวันละ 50-100 คน (วันชัย, 2549) และมีจำนวนมากขึ้นในช่วงวันหยุดเทศกาล และพบว่าในขณะนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งผลการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่จะเข้าเที่ยวชมมีจำนวนมากขึ้น
2. นอกจากจะมีแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแล้ว ในบริเวณใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว เป็นเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม มีการจัดเรือนแพและร้านอาหารตามริมขอบของเขื่อนไว้บริการ ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 17 กิโลเมตร เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ และนั่งตกตาดโตน เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ประกอบด้วยลานหิน มีน้ำไหลตลอดปี ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติตาดโตนที่อุดมไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่านานาพันธุ์ ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 20 กิโลเมตร โดยการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความสะดวก และห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิไม่มากนัก

3. จากการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่าบ้านวังคำแคนผ่านการประเมินในระดับดีมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 (จากคะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาการให้คะแนนแต่ละมาตรฐานพบว่า มาตรฐานด้านที่พักของบ้านวังคำแคนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหมายถึงที่พักที่ให้บริการได้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพมาก รองลงมาได้แก่ มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม มาตรฐานด้านการจัดการและด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ บ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนที่ให้บริการอยู่ในปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งนั้น มีลักษณะดังนี้ คือ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความพร้อมด้านการรับรองนักท่องเที่ยว คือมีที่เครื่องนอนที่สะอาดตามสภาพของชุมชน มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านให้เรียบร้อย สวยงาม มีบริการอาหารพื้นเมือง อาหารประจำถิ่น มีพื้นที่ในการประกอบอาหาร และการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย (ดูในภาคผนวก ง ตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์)

ในขณะที่มาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ถูกจัดให้มีความสำคัญเป็นลำดับ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ ได้คะแนนจากการประเมินมาในลำดับที่ 5 โดยในตัวของมาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ได้คะแนนต่ำได้แก่ การขาดเวรยามดูแลความปลอดภัย และการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าของโฮมสเตย์พบว่าไม่เคยเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในขณะที่เข้าพักในบ้านพักโฮมสเตย์ในหมู่บ้านวังคำแคนเลย เนื่องจากชาวบ้านมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการดูแลนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งระบบดูแลความปลอดภัย แต่หากต้องการให้ชุมชนมีความพร้อมและสามารถรองรับและดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้าพักได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะต้องมีพิจารณาและจัดการมาตรฐานด้านความปลอดภัยเพิ่มขึ้นด้วย

4. ผลจากการศึกษาพบว่า จุดแข็งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนบ้านวังคำแคน ได้แก่ ความร่วมมือเป็นอย่างดีของสมาชิกในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และพบว่าปัญหาความขัดแย้งในชุมชนมีน้อย เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สมาชิกในชุมชนสามารถพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ สมาชิกในชุมชนเข้าใจ ยอมรับ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่นำโดยกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความสามารถในการเป็นผู้นำท่องเที่ยว สามารถอธิบายรายละเอียดและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี พร้อมกันนั้น สมาชิกในชุมชนยังมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้บริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยินดีและเต็มใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

จากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้หมู่บ้านวังคำแคนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งปัจจุบันมีบ้านพักที่ให้บริการทั้งหมด 12 หลัง แต่มีเพียง 4 หลังเท่านั้นที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลด้านศักยภาพของพื้นที่ที่ได้จากการประเมิน ความพร้อมด้านต่างๆ ของชุมชน ความเข้าใจและความร่วมมืออันดีของสมาชิกในชุมชน สามารถทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านวังคำแคนที่ชัดเจน เหมาะสม และเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนได้อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัยข้อที่ 2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิเป็นอย่างไร

ผลการศึกษาสำหรับการตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 2 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาโดยการจัดการประชุมตามกระบวนการมีส่วนร่วม และการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ

ผลการศึกษาในการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วมได้จัดการดำเนินการเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสในการนำเสนอข้อมูล และข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึง มีผู้เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้จำนวน 44 คน ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดอำเภอเมือง ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา

- ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน
- คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์
- ประชาชนที่สนใจ

ประเด็นคำถาม มี 2 ประเด็นหลัก คือ

1. การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในด้านการพัฒนาโฮมสเตย์และการท่องเที่ยว (SWOT)
2. ความต้องการของชุมชน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในด้านการพัฒนาโฮมสเตย์
และการท่องเที่ยว (SWOT)

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)	โอกาส (Opportunity)	อุปสรรคหรือ ข้อจำกัด(Threat)
1. มีบ้านพักโฮมสเตย์พร้อมอาหาร และการบริการมัคคุเทศก์	1. การบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ไม่มีการแบ่งกระจายนักท่องเที่ยวให้กับบ้านสมาชิกหลังอื่น ๆ	1. มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ทำให้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นเกิดความชัดเจนมาก	1.ขาดการติดต่อประสานงานของกลุ่มโฮมสเตย์ที่ชัดเจน และการดำเนินการอย่างจริงจัง
2. ภายในชุมชนมีสภาพแวดล้อมสิ่งแวดลอมดีเป็นธรรมชาติ	3. ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจน เกี่ยวกับการบริการบ้านพักโฮมสเตย์	3. มีบุคลากรในด้านต่าง ๆ มาอบรมให้กับชุมชน	3. นักท่องเที่ยวมาเที่ยว และเข้าพักไม่ต่อเนื่อง
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็ง สามัคคีชาวบ้านอรัญาศัยดีมีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว	2. ไม่มีเอกสาร แผนที่แสดงจุดที่ตั้งบ้านโฮมสเตย์	2. มีเว็บไซต์ของหลายหน่วยงานเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว	2. หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ดูแลเท่าที่ควร
4. มีประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สวยงาม เช่น การบายศรีสู่ขวัญ	4.การเดินทางสู่หมู่บ้านเส้นทางเดินทางไม่สะดวก โดยเฉพาะหน้าฝน ถนนลื่น เป็นอันตราย	4. มีนโยบายการอบรมและส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อนำมาประกอบอาหารแก่นักท่องเที่ยว	-

ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในด้านการพัฒนาโฮมสเตย์
และการท่องเที่ยว (SWOT) (ต่อ)

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)	โอกาส (Opportunity)	อุปสรรคหรือ ข้อจำกัด(Threat)
5. มีรถนำเที่ยวเพื่อ บริการนักท่องเที่ยว อย่างเพียงพอ	5. ไม่มีผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานเพื่อ รับนักท่องเที่ยวอย่าง ชัดเจน	5. มีบุคลากรในชุมชนที่มี ความรู้เฉพาะด้าน เช่น ทอผ้า และจักสาน เป็น ต้น	-
6. มีกลุ่มบ้านพัก โฮมสเตย์ที่ผ่านการ อบรม เกี่ยวกับการ เป็นเตรียมความ พร้อม และการเป็น เจ้าบ้านที่ดี	-	-	-
7. อยู่ใกล้แหล่ง ท่องเที่ยวมอหินขาว กลุ่มหินขนาด ต่าง ๆ ที่มีเรื่องราว บอกเล่าต่อกันมา และมีสถานที่ ท่องเที่ยวที่สวยงาม บนมอหินขาว	-	-	-
8. มี ผัก - ผลไม้ตาม ฤดูกาลให้ นักท่องเที่ยวได้เลือก ซื้อ ● ฤดูร้อน สับปะรด มะม่วง มะไฟ ลิ้นจี่	-	-	-

ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในด้านการพัฒนาโฮมสเตย์ และการท่องเที่ยว (SWOT) (ต่อ)

จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)	โอกาส (Opportunity)	อุปสรรคหรือ ข้อจำกัด(Threat)
• ฤดูฝน สลับปะรด ลำไย หน่อไม้ เห็ด • ฤดูหนาว สลับปะรด	-	-	-
9.มีแหล่งท่องเที่ยว ใกล้เคียงที่ นักท่องเที่ยวสามารถ ไปเที่ยวชมได้อีก เช่น เขื่อนลำนางรอง วัดพระเกตุแก้วจุฬาราม มุนี น้ำตกตาดโตน นักท่องเที่ยวสามารถ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ชุมชนใกล้เคียง เช่น ที่บ้านห้วยหมากแง มีกลุ่มจักสาน ทอผ้า	-	-	-

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ชุมชนบ้านวังคำแคนมีความพร้อมหรือจุดแข็งหลายอย่างที่เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมในเรื่องการจัดเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สามารถบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ และคนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ยังพบว่าด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการบริการ ยังมีข้อด้อย เช่น การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักตามบ้านพักหลังต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง การมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่ และรายละเอียดข้อมูลพื้นที่ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อ การจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องได้รับการแก้ไข

ขณะเดียวกันพื้นที่บ้านวังคำแคนก็มีโอกาสในการพัฒนา เช่น มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ ทำให้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นเกิดความชัดเจนมาก ซึ่งสอดคล้องกับมติที่ประชุมวาระเร่งด่วนเพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ที่ประชุมได้กำหนดให้มอหินขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนในพื้นที่ของจังหวัดเป็นอันดับ 2 และบรรจุเข้าในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเร่งด่วนของจังหวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิได้ประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนา และที่ประชุมมีข้อเสนอให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวมอหินขาวตลอดทั้งปี เช่น กิจกรรม ดูนก- ชมดาว ศึกษาระบบนิเวศ เป็นต้น และนอกจากนั้นที่ประชุมยังเสนอให้โฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ให้นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างแรมได้มีส่วนร่วมเรียนรู้วิถีชุมชน อีกทั้งต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข่าวสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง และที่ประชุมเน้นให้เกิดการสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ชุมชน เช่น การแปรรูปผลไม้ในชุมชน การจัดทำของที่ระลึกต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผลผลิต ตลอดจนการจัดทำของที่ระลึกมอหินขาว ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อกลับไปด้วย

ในด้านอุปสรรคหรือข้อจำกัดในการพัฒนาโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวบ้านวังคำแคน ได้แก่ การขาดการติดต่อประสานงานของกลุ่มโฮมสเตย์ที่ชัดเจน และการดำเนินงานอย่างจริงจัง การเข้าพักที่ไม่ต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว และการไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ

2. ความต้องการของชุมชน เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ที่ประชุม มีความเห็นว่า ต้องการให้หมู่บ้านมีความเจริญ มีสาธารณูปโภคที่ครบครัน มีถนนลาดยางเพื่อการเดินทางที่สะดวก ต้องการพัฒนามอหินขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และต้องการให้เกิดบ้านพักโฮมสเตย์อย่างจริงจัง เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยชุมชนได้ร่วมกันนำเสนอประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ ได้แก่

1. รถจักรยาน สำหรับให้นักท่องเที่ยวเช่า
2. อุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น เต้นท์ ตะเกียง ไฟฉาย
3. อ่างเก็บน้ำเอนกประสงค์ เพื่อใช้ในหมู่บ้าน
4. ถนนลาดยางเป็นระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ขึ้นมอหินขาว
5. หอกระจายข่าว สำหรับประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชน
6. ห้องน้ำที่สะอาด และเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว

7. เปลี่ยนระบบประปาภูเขา เป็นระบบประปาหมู่บ้านผลิตน้ำสะอาดไว้ใช้ในชุมชน
8. การจัดอบรมมัคคุเทศก์น้อย
9. จัดกิจกรรมในพื้นที่ตลอดทั้งปี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรม ดูนก- ชมดาว
10. กิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายไว้ให้นักท่องเที่ยวที่มาพักค้างแรม ได้มีส่วนร่วมเรียนรู้วิถีชุมชน เช่น การทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นต้น

3. ผลจากการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ได้นำตัวแทนชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และผู้นำชุมชนของบ้านวังคำแคนเดินทางไปประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ณ โฮมสเตย์ต้นแบบ คือ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอสรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ต้นแบบ เนื่องจากโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอกมีการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ที่เป็นระบบ และได้รับรางวัลกินรีทองคำ ในปี 2551 ในผลงาน “ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน” ประเภทองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งความคล้ายคลึงกันทางลักษณะชุมชน คือ เป็นชุมชนยากจน และประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน คือ รอบล้อมด้วยพื้นที่เกษตรกรรมและมีธารน้ำภายในหมู่บ้าน ทำให้คณะผู้วิจัยเลือกที่จะใช้โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก เป็นต้นแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านวังคำแคน

ผลที่ได้จากการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้กลุ่มชาวบ้านวังคำแคนได้สัมผัส เห็นภาพ เข้าใจ ตลอดจนเรียนรู้หลักการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จทั้งจากการถ่ายทอดประสบการณ์ การให้คำแนะนำเรื่องการจัดการท่องเที่ยว และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในฐานะนักท่องเที่ยว จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ทราบถึงความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถสรุปความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยวต่อการเลือกท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่

- ความสะดวกสบายพอสมควร
- ความสะอาดโดยเฉพาะต่อสุขอนามัย
- ความปลอดภัยตลอดเวลาที่เดินทางท่องเที่ยว

- การเรียนรู้จากประสบการณ์ในการท่องเที่ยวชุมชน

อีกทั้งนักท่องเที่ยว จะให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ตามธรรมชาติของชุมชน และสินค้าทางการท่องเที่ยว ประเภทของที่ระลึกที่แสดงเอกลักษณ์ของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก ดังนั้นการผลิตสินค้าทางการท่องเที่ยว เช่น การบริการอาหาร ที่พัก และของที่ระลึก จึงควรแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชุมชน และหากมีประโยชน์ใช้สอยด้วย ก็จะได้ดึงดูดความสนใจในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความรับผิดชอบในการดำเนินการ และต้องมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

ในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตัวแทนชุมชนบ้านวังคำแคนได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนขึ้น โดยใช้กรณีศึกษาบ้านวังน้ำมอก โดยกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการ ได้โดยการกำหนดกลุ่มและหน้าที่รับผิดชอบ โดยแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มบ้านพัก

ในปัจจุบัน กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีทั้งสิ้น 19 หลังคาเรือน มีประธานกลุ่ม คือ นางแหม่ หนองสระ และรองประธานกลุ่ม คือ นางสมหวัง เจสันเทียะ

หน้าที่ของกลุ่มบ้านพักที่ถูกกำหนดอย่างชัดเจน ได้แก่

- ทำความสะอาดบ้านพักให้มีความสะอาด เป็นระเบียบอยู่เสมอ
- ทำความสะอาดเครื่องนอน ที่นอน หมอน มุ้ง อย่างสม่ำเสมอและหลังนักท่องเที่ยวเข้าพัก
- จัดเตรียมบุคลากรไว้สำหรับบริการ อำนวยความสะดวก และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ตลอดระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวพำนักอยู่ในบ้านวังคำแคน
- การกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้าน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้ามส่งเสียงดัง ในเวลากลางคืน ห้ามดื่มสุราในบริเวณบ้านพักที่มีนักท่องเที่ยว ห้ามมีสิ่งเสพติดทุกชนิด ในครอบครอง และห้ามเล่นการพนัน เป็นต้น
- ตรวจตราและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 2 กลุ่มอาหารและงานบ้าน

ได้กำหนดประธานกลุ่ม คือ นางจันทร์สร พงษ์ทิพร รองประธานกลุ่ม คือ นางแฉ่ม หนองสระ

หน้าที่ของกลุ่มอาหารและงานบ้าน ได้แก่

- จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งอาหารแต่ละชนิดจะเน้นอาหารพื้นถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เงินหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านมากที่สุด เพื่อเป็นการประหยัดรายจ่ายในการต้อนรับนักท่องเที่ยว
- รายการอาหารที่จะเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ หมกหน่อไม้ ส้มตำ ผัดหมี่ชัยภูมิ น้ำพริกปลาทุ ขี้เจียวหมูสับ ปลาเผา ต้มไก่บ้าน และไก่ทอด เครื่องดื่มไว้สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว คือ น้ำใบเตย และอาหารว่าง คือ ขนมหมก (ขนมพื้นบ้านทำจากผัก)

3. กลุ่มต้อนรับและการแสดง

ประธานกลุ่ม คือ นางสาววิไลวรรณ อิมกลาง รองประธานกลุ่ม คือ นางสาวอารมย์ เต็มพิมาย หน้าที่ของกลุ่มต้อนรับและการแสดงได้แก่

- ต้อนรับนักท่องเที่ยวและจัดเตรียมการแสดงต่างๆ ตลอดจนพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- จัดเตรียมหาดอกไม้ โดยใช้ดอกไม้ตามธรรมชาติที่หาได้ในหมู่บ้าน ไว้เตรียมต้อนรับนักท่องเที่ยว และเชิญชวนคนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย
- ประสานงานกับกลุ่มอาหารและงานบ้าน เพื่อนำเครื่องดื่มและอาหารว่าง มาต้อนรับนักท่องเที่ยว
- เตรียมการแสดงไว้รอต้อนรับนักท่องเที่ยวในภาคค่ำโดยประสานงานกับโรงเรียนท่าหินโงม ให้เป็นผู้จัดเตรียมการแสดง โดยการแสดงที่จัดให้มีขึ้นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีอีสาน การแสดงที่จัดให้มีขึ้น ได้แก่
 - รำดั่งหวาย
 - รำเซิ้ง
 - รำวง
 - การร้องเพลงขับกล่อมนักท่องเที่ยว
 - รำเหย้าไข่มดแดง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มจัดการท่องเที่ยว

ประธานกลุ่ม คือ นายวันทม ศูนย์สันติเยะ รองประธานกลุ่ม คือ นายสมชาย

มีหน้าที่นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน และบริการนำนักท่องเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว พร้อมทั้งจัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่นซึ่งได้แก่ สมาชิกในชุมชนและมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์จากโรงเรียนในพื้นที่บรรยายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่

- การบริการรถกระบะเพื่อนำนักท่องเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว
- การนำชมแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่ ได้แก่
 - พะลานหิน วงคำแคน ซึ่งมีลักษณะเป็นลานหินขนาดใหญ่ มีธารน้ำไหลผ่าน
 - บ้านห้วยหมากแฉะ มีกลุ่มทอผ้า จักสาน และขายผลไม้ท้องถิ่นตามฤดูกาล
 - โล่ใหญ่ ปาในหมู่บ้าน มีกล้วยไม้ขนาดใหญ่ ป่าตะเคียนและป่ายาง
 - นมัสการหลวงปู่ขาว ศาลปู่ตาที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพของหมู่บ้าน
- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายความเป็นมาและเรื่องเล่าต่างๆ เกี่ยวกับกลุ่มหินแก่นักท่องเที่ยวฟังตลอดเส้นทาง
- จัดพื้นที่พักแรมบนมอหินขาว (ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว)
- ประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว เพื่อปรับปรุงการจัดการนำเที่ยวให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

กลุ่มที่ 5 กลุ่มสินค้าและบริการ

ประธานกลุ่ม คือ นายธนกฤต พุทธิพร รองประธานกลุ่ม คือ นายสำลิต เจสันติเยะ

มีหน้าที่ จัดหาวัตถุดิบในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของฝากของที่ระลึก เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้แก่ชุมชน

ของฝากของที่ระลึกที่ชุมชนมีศักยภาพในการผลิต ได้แก่

- หน่อไม้ถนอม หน่อไม้อัดปิ้ง
- ผลไม้สด และผลไม้แปรรูป เช่น ลำไย สับปะรด ขนุน
- ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เช่น ตุ๊กตา พวงกุญแจ กระบวยตักน้ำ เครื่องดนตรี (ซอฮู้) เป็นต้น

- งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น งานจักสาน
- เลื่อยอัด หมวก กระเป๋า พิมพ์สัญลักษณ์มอหินขาว

กลุ่มที่ 6 กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประธานกลุ่ม คือ นายสวัสดิ์ หมูหนองสังข์ รองประธานกลุ่ม คือ นายอำนาจ สิทธิเทศ มีหน้าที่ คือ

- ทำความสะอาดบริเวณบ้าน เก็บกวาดให้สวยงาม
 - ปลูกไม้ประดับหรือผักสวนครัวบริเวณรั้วบ้าน
 - ปรับปรุงลานหินบริเวณน้ำตกในหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
 - ปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆ เช่น โครงการคืนป่าสู่มอหินขาว
 - ปลูกต้นไม้ที่เป็นเครือเถา ตกแต่งตามแนวถนน เพื่อความสวยงาม
 - ปรับปรุงทางขึ้นมอหินขาว เช่น หาไม้ดอก หรือดอกหญ้าที่ขึ้นง่าย
- ในท้องถิ่น ปลูกเป็นทุ่งกว้าง เพื่อความสวยงามและไม่บดบังทัศนียภาพของมอหินขาว

4. แนวทางการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน

ผลจากการศึกษาศักยภาพด้านพื้นที่ของบ้านวังคำแคน รวมถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และผลจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่ได้จัดทำขึ้น และการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การวางแผน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งในกรณีนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งสามารถจัดให้มีกิจกรรมเสริม เช่น การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน จึงต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการวางแผนการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยในการวางแผนการดำเนินงาน ต้องพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 นโยบายในการดำเนินงาน

- 1.1.1 ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่และชุมชน
- 1.1.2 สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน
- 1.1.3 เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ได้เรียนรู้และศึกษาวิถีชุมชน ทั้งความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน

1.2 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

1.2.1 ความพร้อมด้านพื้นที่ที่จะใช้ดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาองค์ประกอบด้านกายภาพของพื้นที่ พบว่า บ้านวังคำแคน มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่มีความหลากหลาย โดยมีพื้นที่บางส่วนเป็นเนินสูงสลับกับที่ราบ มีลำห้วยไหลผ่าน มีลานหินขนาดใหญ่

บ้านวังคำแคน มีต้นทุนของการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนทางทางธรรมชาติ และต้นทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง มีบรรยากาศเหมาะสม ในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ภายในหมู่บ้านมีลำห้วยคำแคนไหลผ่าน ทำให้หมู่บ้านมีความชุ่มชื้นสวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน หมู่บ้านมีกิจกรรมทางการเกษตรตลอดทั้งปี ทั้งยังอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ เช่น เชื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน ทำให้บ้านวังคำแคนมีความพร้อม และเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่หลากหลาย เช่น การพักค้างคืนในหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้วิถีชุมชน การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่าเพื่อศึกษาพืชพันธุ์ไม้ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สามารถดำเนินการได้ตลอดทั้งปี เช่น

- ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือน มีนาคม สิ้นสุดประมาณเดือนพฤษภาคม นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ และฝึกการทำกิจกรรมการเกษตรประเภทต่างๆ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพที่ปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มขึ้น

- ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน สิ้นสุดเดือน ตุลาคม นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้การหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ ได้
- ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือน พฤศจิกายน สิ้นสุดประมาณเดือน กุมภาพันธ์ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสหิมะนอก ที่บริเวณผาห้วยนา และเดินป่าเพื่อชมพันธุ์ไม้ และกล้วยไม้บนนาชนิด

นอกจากนั้น จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ชาวบ้านได้เสนอแนะกิจกรรมทางการเกษตรอื่นๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านที่สามารถพัฒนาให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวได้ ตามตารางที่ 4.18 ข้างล่างนี้

นอกจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว บ้านวังคำแคนยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการจัดงานเทศกาลประจำแต่ละเดือนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี เช่น งานประเพณีปู่ดงย่าดี ที่จัดขึ้นในเดือนมีนาคม เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อแสดงถึงความเคารพ และระลึกถึงบรรพบุรุษของหมู่บ้าน และงานบุญประจำปีอื่นๆ ที่หมู่บ้านได้จัดขึ้น แสดงในตารางที่ 4.19 ข้างล่างนี้

กิจกรรมทางการเกษตรตลอดปีของหมู่บ้าน

ลำดับ	กิจกรรม	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1.	กุ่มัน (เก็บมัน)	←	→										→
2.	เตรียมดินปลูกมัน		←	→									
3.	ตัดอ้อย	←		→									→
4.	เตรียมดินปลูกอ้อย				←	→							
5.	ทำร่นมัน – อ้อย (ดายหญ้า)					←	→						
6.	ผักสวนครัว (เสริม)									←	→		→
7.	เก็บหน่อไม้ - เห็ดชนิดต่างๆ						←	→					
8.	ไม้ผล (ขนุน, มะม่วง, มะไฟ)			←	→								
9.	ไม้ผล (สับปะรด)	←	→				←	→					→
10.	ข้าวโพด, ฟักทอง		เก็บ										ปลูก
11.	กระเจียว (มอหินขาว)			←	→								
12.	เก็บผัก ห่ออาหารจากธรรมชาติ	←	→										→

ตารางที่ 4.18 แสดงกิจกรรมทางการเกษตรตลอดปีของหมู่บ้าน

งานบุญประจำปีของหมู่บ้าน

เดือน	กิจกรรม (งาน)
มกราคม	ทำบุญตักบาตรขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์	งานแต่งงาน, งานบวช
มีนาคม	งานประเพณีปู้ดวงย่าดี จัดที่บ้านเก่าย่าดี
เมษายน	เทศกาลสงกรานต์ (รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ)
พฤษภาคม	ทำบุญกลางบ้าน, บุญบั้งไฟ
มิถุนายน	-
กรกฎาคม	ทำบุญตักบาตรวันเข้าพรรษา
สิงหาคม	จุดเทียนเฉลิมพระเกียรติวันแม่แห่งชาติ
กันยายน	-
ตุลาคม	ทำบุญตักบาตรออกพรรษา, เวียนเทียน
พฤศจิกายน	ลอยกระทง, ประภวณางนพมาศ, ประภวดกระทง
ธันวาคม	งานวันพ่อแห่งชาติ จัดร่วมกับทางโรงเรียน, จัดขบวนแห่

ตารางที่ 4.19 แสดงงานบุญประจำปีของหมู่บ้าน

1.2.2 ความพร้อมด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว

บุคลากรทางการท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมให้กับบุคลากรทางการท่องเที่ยวในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนของกรรมการหมู่บ้าน เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ และชาวบ้านวังคำแคน ทุกคนจะต้องมีพื้นฐานเดียวกันในการมุ่งมั่นที่จะรักษา และอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงถึงวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยไม่มุ่งเน้นแต่จะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของบุคลากรท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. สามารถเผยแพร่ความรู้ได้อย่างแม่นยำ
2. ควรกล้าแสดงออกในการถ่ายทอดข้อมูล
3. จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันขณะเดินทาง
4. ต้องชำนาญทาง

การเตรียมความพร้อมของบุคลากรทางการท่องเที่ยวของบ้านวังคำแคนเพื่อให้สอดคล้องกับคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้กระทำโดย

1. การเดินทางไปศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก
2. การจัดประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนชาวบ้าน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกบ้านวังคำแคนส่วนใหญ่ มีความสามารถเป็นผู้นำเที่ยวได้ โดยทุกคนมีความสามารถในการบอกเล่าเรื่องราว และประวัติความเป็นมาของแหล่งต่างๆ มีความชำนาญเส้นทางท่องเที่ยวต่างๆ เป็นอย่างดี และส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์นำนักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านยังมีเยาวชนที่มีความสามารถในการนำเที่ยวได้ หากแต่ยังขาดความรู้ทางด้านวิชาการ ในการอธิบายถึงข้อมูลที่มีความจำเพาะเจาะจง เช่น ชื่อที่ถูกต้องของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ข้อมูลเบื้องต้นทางธรณีวิทยาที่ถูกต้อง ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพและทำให้เกิดรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรต้องจัดให้มีโครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านนี้

1.2.3 ความพร้อมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้บ้านวังคำแคนจะมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวมอหินขาว และกลุ่มโฮมสเตย์ขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น แต่พบว่าไม่มีการดำเนินงานด้านการตลาดอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน เช่น ไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านที่พัก มัคคุเทศก์ เส้นทางท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ อันได้แก่ แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ แต่พบว่าวิธีการเผยแพร่ข้อมูลการบริการด้านต่างๆ ที่มีของบ้านวังคำแคน จะทำโดยผ่านการบอกกล่าวให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสอบถาม จากแบบสอบถามดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดทำเว็บไซต์แนะนำโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน การจัดทำโบรชัวร์ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น จะทำให้การท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เป็นที่รู้จักมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในชุมชนมากที่สุด ดังนั้นเพื่อให้การบริการด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ที่มีอยู่ของบ้านวังคำแคนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน จึงควรจัดให้มี

- 1) กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของการบริการที่ชัดเจน เช่น รายละเอียดของบ้านพักโฮมสเตย์ รายละเอียดการนำเที่ยว กิจกรรมเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น (ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดรูปแบบที่ชัดเจนไว้แล้ว)
- 2) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเอง เช่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำเว็บไซต์
- 3) สอบถามจากนักท่องเที่ยวผ่านแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจท่องเที่ยวบ้านวังคำแคน เพื่อทำการประเมินผลการประชาสัมพันธ์ที่ได้จัดทำขึ้น

2. การดำเนินงาน

การดำเนินงานที่สำคัญเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน เป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

2.1 การจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ผู้รับผิดชอบ และสมาชิกในกลุ่ม

ปัจจุบันนี้กลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีผู้รับผิดชอบและสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจน ดังแสดงในภาพที่ 4.1 ข้างล่างนี้ และเพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสายงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสายงานจะต้องคำนึงถึงความถนัดและความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสายงานนั้นๆ นอกจากนั้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญของสมาชิกในแต่ละสายงาน เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพผลงานของแต่ละสายงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้เป็นอย่างดี

2.2 จะต้องมีการจัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และวิธีการ เพื่อจัดระบบการรับนักท่องเที่ยวเข้าพักในที่พั้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ผลจากการศึกษา สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับนักท่องเที่ยวและการแบ่งปันและจัดสรรผลประโยชน์ได้คร่าวๆ ดังนี้

2.2.1 นักท่องเที่ยวที่จะเข้าพัก จะต้องลงทะเบียนเข้าพักตามที่ทางกลุ่มได้กำหนดขึ้นไม่ว่าจะติดต่อผ่านช่องทางใดก็ตาม

2.2.2 การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักแต่ละหลัง จะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เช่น การจัดลำดับและหมุนเวียน

2.2.3 การคิดราคาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ทางกลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้กำหนดราคาและรายละเอียด ซึ่งจะแตกต่างกันไป เช่น หากนักท่องเที่ยว มาเป็นหมู่คณะขนาดใหญ่ กลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอาหารและการแสดง ดังนั้นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จะได้ค่าตอบแทนในส่วน of ค่าที่พัก แต่หากนักท่องเที่ยว มาจำนวนไม่มากนัก สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่รับนักท่องเที่ยวจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องอาหารด้วย และต้องหักเงินบางส่วนเข้ากลุ่มบริหารจัดการเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการ การกำหนดราคาที่พัก และบริการ รวมทั้งสัดส่วนการหักเงินเข้ากลุ่มบริหารจัดการและค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ต้องถูกกำหนดขึ้นจากมติของที่ประชุม

กลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เพื่อให้มั่นใจได้ว่า สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

2.2.4 สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับผลตอบแทนที่เท่าเทียมกันในแง่ของการเป็นสมาชิกของแต่ละสายงานและเข้าร่วมปฏิบัติงานทุกครั้งอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งเงินปันผลที่กลุ่มบริหารจัดการได้กำหนดไว้ โดยผลตอบแทนในส่วนนี้มาจากการหักค่าเช่าพักและบริการที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์

หลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลตอบแทน มีดังต่อไปนี้

1. การคิดราคาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ทางกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์จะเป็นผู้กำหนดราคาและรายละเอียด ซึ่งจะแตกต่างกันไป

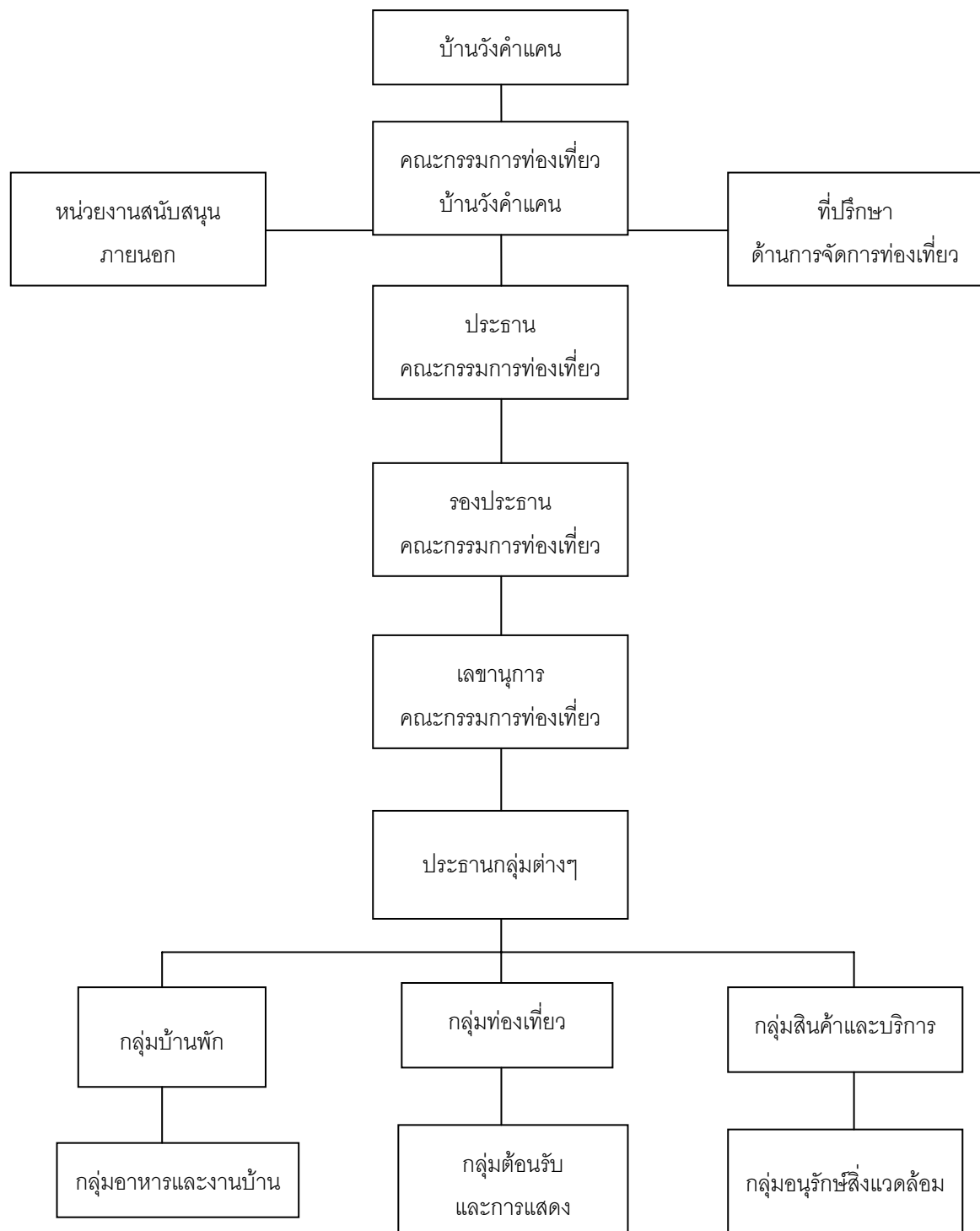
- หากนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะขนาดใหญ่ กลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอาหารและการแสดง ดังนั้นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่ให้บริการบ้านพักจะได้ค่าตอบแทนเฉพาะในส่วนของการที่พักเท่านั้น

- หากนักท่องเที่ยวมาจำนวนไม่มากนัก สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่ให้บริการบ้านพักจะต้องรับผิดชอบในเรื่องอาหาร โดยทุกครั้งต้องหักเงินร้อยละ 30 เข้ากลุ่มบริหารจัดการ โดยเงินที่ถูกหักเข้ามามีค่าจะถูกเก็บในรูปกองทุนและการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามความเห็นและมติของสมาชิกกลุ่ม เช่น ใช้เป็นงบในการบริหารจัดการองค์กร หรือเป็นเงินปันผลให้กับสมาชิกกลุ่ม

2. ในการดำเนินการเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว สมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้มาปฏิบัติงานในส่วนต่างๆ เช่น ประกอบอาหาร จัดเตรียมและทำความสะอาดสถานที่ และนักแสดง เป็นต้น จะได้รับค่าตอบแทนในอัตราที่ถูกกำหนดขึ้นจากมติที่ประชุม

3. ฝ่ายเหรัญญิกจะต้องจัดทำบัญชี พร้อมทั้งสรุปและแสดงรายการค่าใช้จ่ายต่างๆ และนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์เป็นประจำทุกไตรมาส

ทั้งนี้การกำหนดราคาที่พักและบริการ สัดส่วนการหักเงินเข้ากลุ่มบริหารจัดการ ค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และการใช้เงินใดๆก็ตาม ต้องผ่านความเห็นชอบจากมติที่ประชุมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ภาพที่ 4.1 แสดงโครงสร้างการจัดสายงานการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์
บ้านวังคำแคน

2.3 กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมเสริมที่ชัดเจน โดยแบ่งกิจกรรมหลักออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดและวิธีการ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การต้อนรับนักท่องเที่ยว

ในกรณีที่นักท่องเที่ยวติดต่อประสานงานเข้ามายังชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าจะเดินทางมายังบ้านวังคำแคนวันเวลาใด เมื่อชาวบ้านได้รับทราบข้อมูล รายละเอียดของกลุ่มนักท่องเที่ยวแล้ว จะต้องมีการประชุม วางแผนงาน ให้แต่ละฝ่ายได้ไปเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยว

รูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์และสมาชิกในชุมชน ให้การต้อนรับเพื่อกล่าวต้อนรับโดยอาจมีการมอบดอกไม้ประจำถิ่นหรือการต้อนรับด้วยเครื่องดื่มสมุนไพร หรือน้ำผลไม้ที่ผลิตได้เองในชุมชน แล้วนำนักท่องเที่ยวไปยังศูนย์ประสานงานกลางของหมู่บ้าน แล้วให้นักท่องเที่ยวลงทะเบียนตามแบบฟอร์มที่กำหนดขึ้น จัดนักท่องเที่ยวเข้าประจำแต่ละบ้านพัก พร้อมทั้งทำความรู้จักกับเจ้าของบ้าน การต้อนรับนักท่องเที่ยวถึงแม้จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายต้อนรับที่ได้ถูกกำหนดไว้ในสายงานแล้วนั้น สมาชิกในบ้านวังคำแคนทุกคนสามารถที่จะเข้าร่วมได้เพื่อแสดงถึงการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอุ่นใจและเป็นกันเองในการเข้าพักนอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะต้องได้รับแจ้งรายละเอียด กฎระเบียบ ข้อบังคับ และตารางกิจกรรมต่างๆ อย่างชัดเจน

ในกรณีของนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้าเพื่อเข้าพักนั้น กลุ่มบริหารจัดการจะต้องกำหนดศูนย์ประสานงานเพื่อการให้ข้อมูลและติดต่อประสานงานในการเข้าพักแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยสมาชิกในชุมชนทุกคนจะต้องให้ข้อมูลและบอกตำแหน่งของศูนย์ประสานงานนี้ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ ในปัจจุบันศูนย์ประสานงานที่พักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนอยู่ที่บ้านพักผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงสถานที่ได้ตามมติและความเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

นอกจากนั้น ในส่วนหนึ่งของการต้อนรับ ควรจะต้องประกอบด้วยการรับประทานอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้าน การสังสรรค์ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดง การละเล่นต่างๆ หรือแม้แต่การเสวนาพูดคุยแลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม

2.3.2 การบริการที่พักรูปแบบโฮมสเตย์

องค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบโฮมสเตย์นั้น จากการสัมภาษณ์และสังเกตในชุมชน พบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความพร้อมและยินดีที่จะให้บริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ สมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนทราบว่า นอกจากการบริการที่พักรูปแบบโฮมสเตย์แล้ว เจ้าของบ้านยังจะต้องสร้างสัมพันธ์อันดีแก่นักท่องเที่ยวที่มาอาศัยด้วย เพื่อสร้างไมตรีและถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

การให้บริการที่พักรูปแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว เริ่มจากการพบปะ พูดคุยกับนักท่องเที่ยว การสอบถามถึงความต้องการเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่นักท่องเที่ยวได้แจ้งไว้ การให้บริการที่พัก เครื่องนอนควรจะต้องมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ ตามเกณฑ์ที่กำหนดในคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ และเน้นความเรียบง่าย และเป็นไปตามวิถีของชุมชน

จากการศึกษา โดยวิธีการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวพักในปัจจุบัน พบว่าเจ้าของบ้านไม่ทราบข้อมูลหรือประวัติของนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพักที่บ้านของตนเอง ซึ่งตามเกณฑ์ทั่วไปของการบริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ทั้งสองฝ่ายคือนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านจะต้องทราบข้อมูลและประวัติของแต่ละฝ่ายก่อนการเข้าพัก เพื่อให้ทราบว่าสามารถเข้าพักในสถานที่นั้นได้หรือไม่ เพราะนักท่องเที่ยวแต่ละคนหรือเจ้าของบ้านพัก จะมีข้อมูลบางประการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเข้าพักอาศัยด้วย ดังนั้นแบบลงทะเบียนที่ถูกจัดทำขึ้นและการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวในเบื้องต้น จะทำให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างเหมาะสม

ปัจจุบันบ้านพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนที่พร้อมเปิดให้บริการมีอยู่ทั้งสิ้น 19 หลังคาเรือน โดยกระจายอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักนั้น กำหนดให้บ้านพัก 1 หลัง รับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 4 คน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการดูแลนักท่องเที่ยวของเจ้าของบ้านเอง โดยมีระบบการจัดนักท่องเที่ยวเข้าพัก คือ ใช้ระบบคิวหมุนเวียนกันไปจนครบทั้ง 19 หลัง แต่หากนักท่องเที่ยวเดินทางกันมาเป็นคณะทัวร์ขนาดใหญ่ อาจจะต้องจัดให้พักในบ้านละแวกเดียวกันเพื่อสะดวกในการดูแลทั่วถึง และง่ายต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจจะมีการข้ามคิวไปบ้าง แต่ก็ขึ้นอยู่กับความสะดวกร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งพบว่าวิธีการดำเนินการดังกล่าว

ถือว่ามีประสิทธิภาพ แต่ยังคงขาดรูปแบบและวิธีในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน

แม้ลักษณะของบ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 19 หลังของบ้านวังคำแคนที่ให้บริการอยู่ในปัจจุบันจะแตกต่างกันไปตามฐานะทางเศรษฐกิจ แต่การเตรียมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน คือ จัดที่นอนให้เป็นสัดส่วน มีเครื่องนอนที่สะอาด มีห้องน้ำที่สะอาด มีอาหารพื้นบ้านที่ถูกละเลียด ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามข้อกำหนดของการเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ให้มีความพร้อมในการบริการอยู่เสมอ

2.3.3 การเตรียมอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

การบริการด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนในปัจจุบัน เป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลัง ในอนาคตรูปแบบการให้บริการด้านอาหารอาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การจัดเลี้ยงอาหาร ณ พื้นที่ส่วนกลางของหมู่บ้านที่ถูกจัดเตรียมขึ้น โดยการเตรียมอาหารจะเป็นหน้าที่ของกลุ่มอาหาร

อาหารที่เจ้าของบ้านพักเตรียมไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว นั้น จะเน้นการประกอบอาหารจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ปลา หน่อไม้ และผักสดชนิดต่างๆ รวมถึงส้มตำ ซึ่งเป็นอาหารพื้นถิ่นที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำทานกันเองเป็นประจำ หรือหมกหน่อไม้ เมนูขึ้นชื่อของบ้านวังคำแคน ซึ่งเมนูอาหารเหล่านี้แสดงถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้านวังคำแคน ในการประกอบอาหารในแต่ละมื้อนั้น สามารถจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาหารได้ เช่น เรียนรู้วิธีการประกอบอาหารแต่ละประเภท เรียนรู้วิธีการแปรรูปอาหารแต่ละประเภท เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมการประกอบอาหารพื้นบ้านของชุมชน

2.3.4 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวหลัก ซึ่งได้แก่ มอหินขาว หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ ชุมชนจะต้องมีความพร้อม ดังต่อไปนี้

- 1) ความพร้อมในด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ มัคคุเทศก์ โดยจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถอธิบาย พร้อมทั้งถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และสามารถตอบคำถามของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

- 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น ควรเป็นกิจกรรมเสริมที่เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยจะต้องให้ความสำคัญกับให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่คนในชุมชนเห็นว่า มีความสำคัญและต้องการถ่ายทอดหรือแสดงออกให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็น ดังนั้นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน จึงไม่ควรมองข้ามสิ่งเล็กน้อยในชุมชนที่มีอยู่ หากแต่ต้องส่งเสริมและผลักดันให้เสน่ห์ของชุมชนเหล่านี้ ได้ถ่ายทอดออกสู่สายตาของบุคคลภายนอกด้วย การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนที่ดีร่วมกับการจัดการที่ดีจะให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

จากผลการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ทั้งในด้านลักษณะของพื้นที่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของบ้านวังคำแคน สามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมให้การท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ได้ดังนี้

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน สามารถกำหนดระยะเวลาเบื้องต้นที่นักท่องเที่ยวสามารถอยู่ร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้อย่างครอบคลุม คือ

ตัวอย่างที่ 1 ระยะเวลา 1 วัน

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮจส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาหัวนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- รับประทานอาหารกลางวันบนมอหินขาว
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

ตัวอย่างที่ 2 นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมที่บ้านวังคำแคน ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน

วันที่หนึ่ง

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- เข้าที่พักแบบโฮมสเตย์ / พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมอีสาน เช่น การทอผ้า การจักสาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
- รับประทานอาหารกลางวัน
- มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮลส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาห้วยนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เดินชมธรรมชาติภายในหมู่บ้าน
- พิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ / รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน / ชมการแสดงพื้นบ้านอีสานของบ้านวังคำแคน
- นำนักท่องเที่ยวกลับเข้าที่พักโฮมสเตย์

วันที่สอง

- มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว ชมพระอาทิตย์ขึ้น
- ร่วมตักบาตรกับชาวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- เดินทางกลับ

ตัวอย่างที่ 3 นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมที่บ้านวังคำแคน ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

วันที่หนึ่ง

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- นำนักท่องเที่ยวเข้าที่พักแบบโฮมสเตย์ / ที่พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมอีสาน เช่น การทอผ้า การจักสาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
- รับประทานอาหารกลางวัน
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮจส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาห้วยนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน
- ที่พักผ่อนตามอัธยาศัย / เดินชมธรรมชาติภายในหมู่บ้าน
- พิธีต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ / รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน / ชมการแสดงพื้นบ้านอีสานของบ้านวังคำแคน
- นำนักท่องเที่ยวกลับเข้าที่พัก

วันที่สอง

- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว ชมพระอาทิตย์ขึ้น
- ร่วมตักบาตรกับชาวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงกับชาวบ้านวังคำแคน เช่น การทำเกษตรกรรมพื้นบ้าน การเลี้ยงปลา / เลี้ยงกบ
- รับประทานอาหารกลางวัน

- เข้าร่วมกิจกรรมทางการเกษตรต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น ชมสวนผักและผลไม้
- รับประทานอาหารเย็น
- นำนักท่องเที่ยว กางเต็นท์นอนดูดาวบนมอหินขาว*

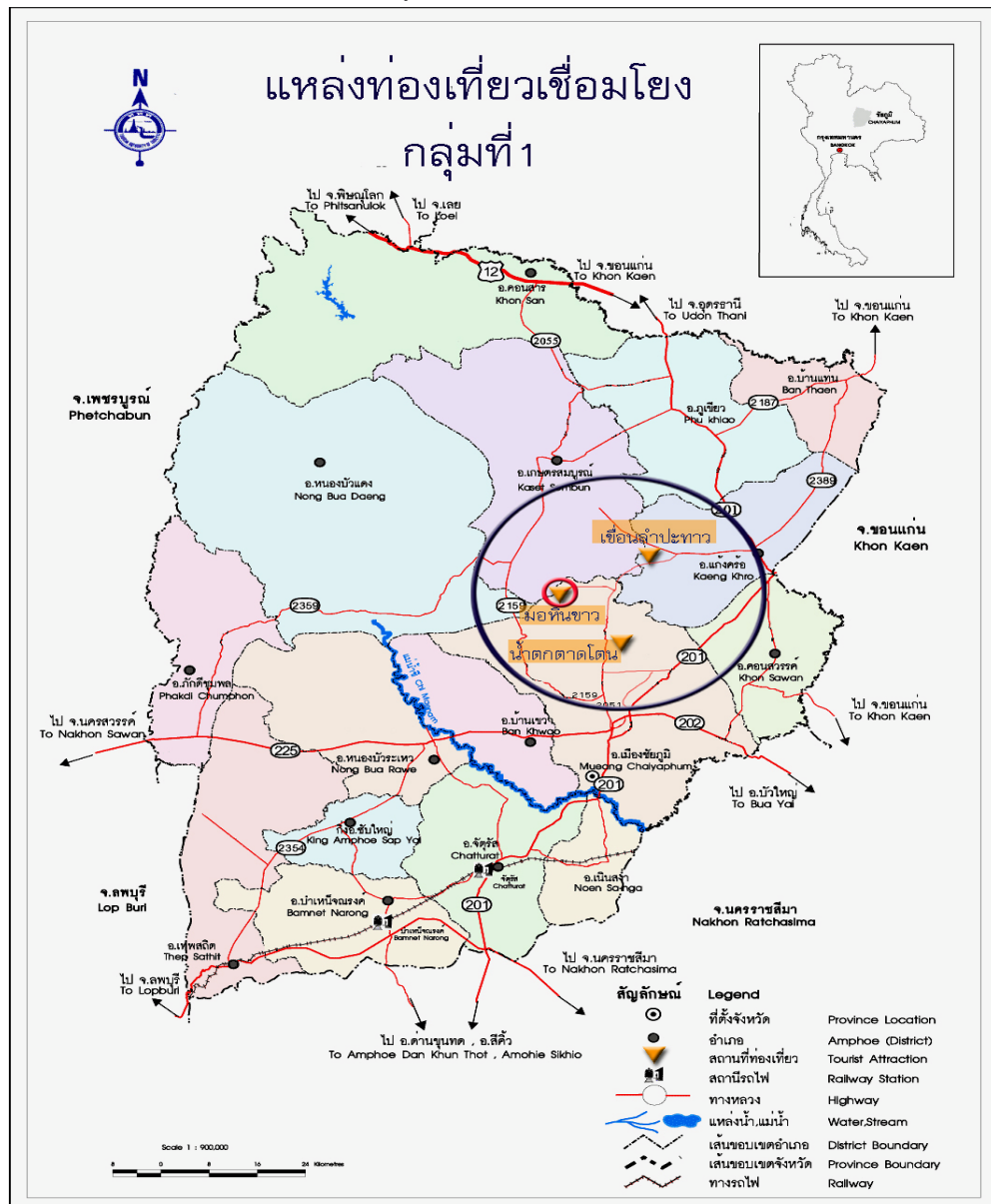
* (นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่า จะนอนค้างคืนบนมอหินขาว หรือ กลับลงมาอนที่บ้านพัก
ทั้งนี้ต้องแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าของบ้านที่ตนเองพักล่วงหน้า)

วันที่สาม

- ร่วมดำนาปลูกข้าวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

โดยนอกจากตัวอย่างของกิจกรรมที่แนะนำแล้วนี้ หากนักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพักแรมอยู่ที่บ้านวังคำแคนนานกว่าในกิจกรรมที่แนะนำข้างต้น ชุมชนสามารถกำหนดกิจกรรมที่หลากหลายในนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม เช่น ศึกษาการทำเกษตร ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน เป็นต้น หรือการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น น้ำตกตาดโตน เขื่อนลำปะทาว และในแหล่งท่องเที่ยวที่ไกลออกไป เช่น วัดป่าสุคะโต สุสานหินโบราณ พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การนำเสนอวิถีชีวิตอันเป็นกิจวัตรประจำวันของชาวบ้านวังคำแคน สามารถพัฒนาให้เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าพักในโฮมสเตย์ได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวบ้านวังคำแคน
แผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 1: มอหินขาว เขื่อนลำปะทาวและน้ำตกตาดโตน

ภาพที่ 4.2 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 1

เส้นทางที่ 1

มอหินขาว - บ้านวังคำแคน - เขื่อนลำปะทาว – อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน - จังหวัด

ชัยภูมิ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2051 รัศมีการเดินทางประมาณ 50 กิโลเมตร

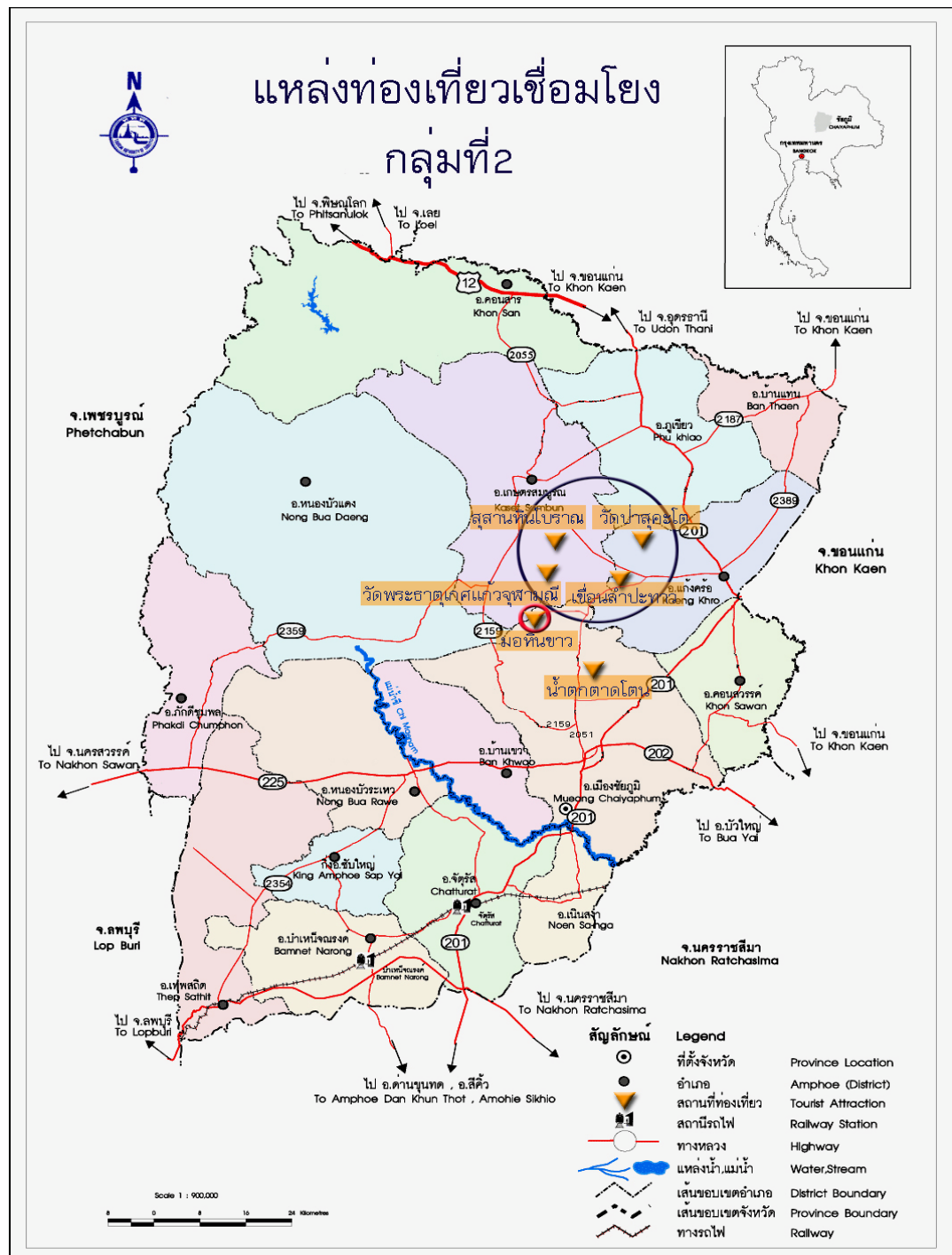

แหล่งท่องเที่ยว

1. มอหินขาว
2. เขื่อนลำปะทาว
3. อุทยานแห่งชาติน้ำตกตาดโตน

กิจกรรม

1. ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ศึกษาธรรมชาติ
2. ท่องเที่ยวศึกษาพืชพรรณธรรมชาติ
3. ท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชาวบ้าน Home Stay ที่บ้านวังคำแคน
4. ค่ายพักแรม ชมดาวตอนกลางคืน
5. ท่องเที่ยวธรรมชาติ เล่นน้ำตก
6. รับประทานอาหารพื้นถิ่นและซื้อของที่ระลึกพื้นถิ่น เช่น ผ้าไหม เสื้อผ้า ผลไม้ สับประรดกวน ปลาน้ำจืด อาหารอีสาน
7. ชี้อภิรยาชมธรรมชาติที่มอหินขาว
8. ชมทิวทัศน์ธรรมชาติ เช่น แนวหินธรรมชาติ

ภาพที่ 4.4 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 2

เส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 2

มอหินขาว - เขื่อนลำปะทาว – วัดป่าสุคะโต – สุสานหินโบราณ - พระธาตุเกตแก้วจุฬามณี
ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 201 รัศมีการเดินทางประมาณ 50 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.5 แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 2

กิจกรรม

ท่องเที่ยวศึกษาพืชพรรณธรรมชาติ ศึกษาธรรมชาติ ท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา ชี้อักรยาน ค่ายพักแรม ชมดาวตอมกลางคืน ท่องเที่ยวสัมผัสวิถีชาวบ้าน Home Stay ที่บ้านวังคำแคน ที่มอหินขาว

นมัสการเกจิอาจารย์ ปฏิบัติธรรม ทำบุญที่วัดป่าสุคะโต ชมศิลปะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานและ
นมัสการพระธาตุเกศแก้วจุฬามณี ชมเทคโนโลยีการจัดการน้ำ ชื่นชมธรรมชาติ รับประทานอาหาร
พื้นถิ่นอีสาน ปลาน้ำจืด ตกปลาหรือปั่นจักรยานออกกำลังกาย ที่เขื่อนลำปะทาว ท่องเที่ยวศึกษา
เชิงธรณีวิทยาของหินโบราณที่อุทยานหินโบราณ

แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง กลุ่มที่ 3:

กุ่มแดง หมู่บ้านทอผ้าไหม ศาลเจ้าพ่อพญาแล ปรากฏกุ่มและใบเสมาบ้านกุดโง้ง

ภาพที่ 4.6 แผนที่ท่องเที่ยวแสดงเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงกลุ่มที่ 3

เส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 3

กู๋แดง – หมู่บ้านทอผ้าไหม – ศาลเจ้าพ่อพญาแล – ปรากฏ์กู๋ – โบสถ์บ้านกุดโง้ง ใช้
เส้นทางหลวงหมายเลข 201 รัศมีการเดินทางประมาณ 40 กิโลเมตร

ภาพที่ 4.7 แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มที่ 3

กิจกรรม

ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมพุทธศาสนาหายานสมัยขอมที่ปรากฏ์กู๋และกู๋แดง นมัสการ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองชัยภูมิที่ศาลเจ้าพ่อพญาแล ศึกษาประวัติศาสตร์เมืองจากหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ ที่สร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ภูมิเมือง เช่น ศาลบรวงสรวง ประวัติเจ้าพ่อ
ต้นมะขามยักษ์ ออกกำลังกาย เพลิดเพลินกับกิจกรรมนันทนาการ เช่น ทำบุญปล่อยนก ปล่อย

ปลา ให้อาหารปลาและชมเต่าโบราณ เต่าเผือก ที่สวนสาธารณะหนองปลาเฒ่า ขอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวและสินค้าของที่ระลึกจากหน่วยบริการนักท่องเที่ยว อบจ. ชัยภูมิ ที่ริมหนองปลาเฒ่า ด้านสวนสุขภาพ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศิลปะสมัยทวารวดีจากใบเสมาหินทราย รูปพุทธประวัติที่วัดกุฎีไ่ง

3. การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน จะทำให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการติดตามและประเมินผลจะต้องถูกระบุไว้ในแผนการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์ตั้งแต่ขั้นตอนแรก วิธีการติดตามและประเมินผล สามารถทำได้โดย การประชุมสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง เพื่อประชุมสรุปผลการดำเนินกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง โดยทำการประมวลข้อมูลและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ที่ได้จากการพูดคุย สัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่แจกให้กับนักท่องเที่ยวระหว่างเข้าพัก และข้อปัญหาที่ได้จากการสอบถามสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยข้อมูลต่างๆเหล่านี้ จะทำให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ แล้วร่วมกันคิดหาวิธีการในการแก้ปัญหาเหล่านั้น แล้วนำไปพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

สรุป

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยมีจุดยืนอยู่บนการให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวในชุมชนเกิดความยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ได้ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาวที่ได้กำหนดขึ้น ถูกพัฒนาขึ้นบนแนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไปนี้

1. มีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในการจัดตั้งโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านได้ร่วมกันประเมินความพร้อมของชุมชนแล้ว และมีความเห็นตรงกันว่าชุมชนมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ พร้อมทั้งมีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการคัดกรองนักท่องเที่ยว ที่ตั้งใจจะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และพักโฮมสเตย์อย่างแท้จริง

2. กิจกรรมโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้น ชาวบ้านวังคำแคนได้รับทราบและเข้าใจในกิจกรรมที่จะจัดขึ้น รวมทั้งการทำความเข้าใจในเรื่องรายได้ซึ่งจะเป็นกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง บ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 19 หลังคาเรือน จะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักผลัดเปลี่ยนกันไปตามลำดับ ทำให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ในส่วนของชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ก็สามารถมีรายได้ในทางอื่นๆ เช่น การขายอาหาร ขายของที่ระลึก รถรับจ้าง เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี ล้วนเป็นวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั้งสิ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนและได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากชาวบ้าน นั้นหมายถึงว่าชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแล้วโดยทางอ้อม
4. การรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านวังคำแคนที่มุ่งจะพัฒนาการท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นที่รู้จักคนทั่วไป แสดงให้เห็นถึงความยินยอมพร้อมใจของสมาชิกในชุมชนที่มุ่งจะพัฒนาพื้นที่ของตนให้พร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว ในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านยังสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี โดยไม่ถูกขัดขวางจากคนในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มบริหารจัดการ โดยการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ชุมชนได้คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติและวิถีชีวิต วัฒนธรรมในชุมชนให้ดำรงอยู่ควบคู่กันไป ท่ามกลางการยอมรับของสมาชิกในชุมชน

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) จัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ผู้รับผิดชอบ และสมาชิกในกลุ่ม (รายละเอียดตามข้อ 2.1 หน้า 130)
- 2) จัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ วิธีการ และระบบการรับนักท่องเที่ยว การจัดสรรผลตอบแทน และข้อห้ามต่างๆ ให้ชัดเจน
- 3) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาจากศักยภาพในด้านพื้นที่และด้านบุคลากร และให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น (รายละเอียดและรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวแสดงไว้ในตัวอย่างการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน หน้า 136)

- 4) การตลาดและการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเอง เช่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำเว็บไซต์ หรือการให้ข้อมูลผ่านการจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ได้รับการจัดขึ้นโดยหน่วยงานของภาครัฐ
- 5) การติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน โดยการติดตามและประเมินผลจะต้องถูกระบุไว้ในแผนการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์ ตั้งแต่ขั้นตอนแรก วิธีการติดตามและประเมินผล สามารถทำได้โดย การประมวลข้อมูลและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และข้อปัญหาที่ได้จากการสอบถามสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ โดยข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

คำถามการวิจัยข้อที่ 3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างไร

จากผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็ตาม เพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม จะต้องสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นใน 5 ประเด็นตามหลักในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (สมา ณ ระนอง, 2545) อันได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหา

หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต้องร่วมกันค้นหาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านวังคำแคนอันส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิถีชีวิต ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ทุกคนจะต้องรับรู้ปัญหาในท้องถิ่น หากบุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น จะทำให้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องหลายๆ ฝ่าย หากได้รับข้อมูลรายละเอียดที่เป็นปัญหาที่แท้จริง จะทำให้เกิดความชัดเจนในการมีส่วนร่วม และเกิดพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ประชากรในพื้นที่ทุกคนต้องร่วมกับหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ร่วมกันตัดสินใจนำปัญหาและความต้องการของชุมชนเสนอต่อที่ประชุมเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ ข้อบัญญัติหรือ

กฎหมายท้องถิ่น เพื่อดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ท้องถิ่นให้ดำรงอยู่คงเดิม ปลุกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม สร้างจุดขายให้กับท้องถิ่น และร่วมกันประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวขอให้นักท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ผู้นำชุมชนต้องมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เห็นความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ตลอดจนต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ผู้เกี่ยวข้องในชุมชนทั้งหมด ต้องร่วมกันดำเนินการในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้าน และสนับสนุนให้เยาวชนในหมู่บ้านได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน โดยจัดอบรมภาคทฤษฎีท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ในการแนะนำนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชนต้องร่วมกันผลักดันและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ เพื่อให้สามารถตรวจสอบขั้นตอนการทำงานได้ในภายหลัง และต้องประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนลงมือดำเนินการอย่างแท้จริง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนและชาวบ้านวังคำแคนมีศักยภาพและมีภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและส่งเสริม ทำให้ชาวบ้านมองข้ามศักยภาพของตนเอง ส่งผลให้ไม่ได้นำมาออกใช้ ซึ่งหากทุกคนในชุมชนมีความพร้อมที่จะร่วมมือกันพัฒนา จะทำให้คนในชุมชนได้ใช้ความสามารถที่ตนเองมีอยู่อย่างเต็มที่ นอกจากจะเกิดผลดีต่อชุมชนแล้ว ยังทำให้ชาวบ้านได้พัฒนาประสิทธิภาพความสามารถของตนเองอีกด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

หน่วยงานของรัฐ ผู้นำชุมชน ประชากรในพื้นที่ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน ได้ร่วมกันประเมิน และเห็นตรงกันว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในบ้านวังคำแคนนั้น จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชนและจังหวัดชัยภูมิ เพราะปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวขอให้นักท่องเที่ยวกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และเป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากขึ้น ดังนั้นการเร่งพัฒนาบ้านวังคำแคนให้มีการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์จึงเป็นเรื่องดี และสามารถเป็นตัวเลือกหนึ่งให้นักท่องเที่ยวในการเลือกพักแรมได้ เพราะในปัจจุบันหลังจากนักท่องเที่ยวขึ้นไปเที่ยวชมบนมอหินขาวแล้ว นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับทันที หรือบางส่วนก็กลับไปพักแรมที่โรงแรมในตัวจังหวัด แต่หากบ้านวังคำแคนมีที่พักแรมโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวก็สามารถที่จะเลือกพักค้างแรมที่โฮมสเตย์ของหมู่บ้านได้ เพื่อทำกิจกรรมดูดาวในเวลากลางคืน หรือ ดูพระอาทิตย์ขึ้นในยามเช้าได้ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวด้วย

5. การมีส่วนร่วมในการรับผล

ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงประชากรในชุมชน ต้องมีประโยชน์ร่วมกันในการรับผลจากการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น คนในหมู่บ้านก็จะมีงานทำ มีอาชีพขายของ เกิดการหมุนเวียนเงินตราในท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ และเศรษฐกิจในหมู่บ้านก็จะดีขึ้น เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมอีสาน เมื่อมีคนมาเที่ยว เจ้าของบ้านก็ยินดีที่จะต้อนรับและปรับปรุงภูมิทัศน์บ้านตนเองให้ดูดีอยู่เสมอเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เมื่อชุมชนเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี หน่วยงานของรัฐและผู้ที่ให้การสนับสนุนก็จะได้รับความชื่นชมจากคนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นวิธีที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนระหว่างหน่วยงานต่างๆ และภาคประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการจัดให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกขั้นตอน รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการท่องเที่ยวต้องเป็นธรรมและชัดเจน รวมถึงกิจกรรมที่จะจัดขึ้นในชุมชน หากมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนแล้วก็สามารถที่จะพัฒนากิจกรรมนั้นได้แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของชุมชน

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยผ่าน 2 กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

1.การประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึง โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ จำนวน 44 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐของจังหวัดชัยภูมิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดอำเภอเมือง ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแลนคา 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน 3) คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ 4) ประชาชนที่สนใจ

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ พบว่า ได้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐในหลายประเด็น เช่น ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาบ้านวังคำแคน และมอหินขาวโดยภาครัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นความเห็นจากตัวแทนของภาครัฐและตัวแทนของประชาชน ข้อมูลและรายละเอียดในด้าน

ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนา ซึ่งผลจากการระดมสมองของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคนและองค์กรท้องถิ่น

2. การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ โดยกิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และสมาชิกที่มีความสนใจจะเข้าร่วมได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพของโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดรูปแบบและการจัดการโฮมสเตย์ของตนเองได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่บ้านวังน้ำมอกได้ประสบ ยังถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ทำให้สามารถพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบในครั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดของแนวทางการดำเนินงานพร้อมทั้งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้นำเสนอในหัวข้อแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน (หน้า 123)

นอกจากนั้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้มากขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สมาชิกจะได้รับ โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ถือเป็นตัวอย่งที่ดีเนื่องจากพบว่า สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอกมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเป็นผลมาจากการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ ถือเป็นการจุดประกายและเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชน จากการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน พบว่า ผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,200 บาท ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจนี้มาเป็นเวลา 1-3 ปี นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ 2-3 ครั้งต่อ

เดือน โดยมีอัตราค่าที่พักคืนละ 300 – 500 บาท จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ฐานฐาน มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ดูแลรับผิดชอบงานด้านโฮมสเตย์ไทย ที่กล่าวไว้ว่า “รายได้ของแต่ละภาคจากนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์แตกต่างกันออกไป ภาคใต้จะมีรายได้ประมาณปีละ 52,000 บาท ส่วนภาคอีสาน 9,300 บาทต่อปี ขึ้นอยู่กับความนิยมจากการท่องเที่ยวของภาคนั้นๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ลงภาคใดมากจะมีรายได้ต่อครัวเรือนต่อปีมาก” จึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางให้ผู้คนรู้จักกันในวงกว้างมากขึ้น และโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้มีการพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก มีการจัดการและการดำเนินงานที่ดี มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จะช่วยส่งผลให้ครัวเรือนและชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ นอกจากจะสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์โดยตรงแล้ว ยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มโฮมสเตย์ โดยผ่านการดำเนินงานของกลุ่มสินค้าและบริการ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดหาทรัพยากรในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของที่ระลึก และบริการเสริมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์มีรายได้จากนักท่องเที่ยว กลุ่มทำของที่ระลึกมีรายได้จากการรับจ้างผลิต และการจำหน่ายของที่ระลึก ร้านค้าในชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องดื่ม สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการให้เช่าพาหนะในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต๋น รถอีแต่น รายได้จาก การนำเที่ยว การเดินป่า รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในครัวเรือน เช่น ผักผลไม้ตามฤดูกาล และผลิตภัณฑ์แปรรูป เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าหากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการพัฒนาจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว จะเป็นผลให้การดำเนินกิจกรรมการค้า และการบริการต่างๆ เหล่านี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

บทที่ 5 บทสรุป

โครงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เกิดขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ที่เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นครัวเรือนจำนวน จำนวน 69 ชุด กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 114 ชุด การสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้จัดการดำเนินการประชุมตามกระบวนการมีส่วนร่วมขึ้น เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสในการนำเสนอข้อมูล และข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึงประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ และประชาชนที่สนใจ ทั้งได้สำรวจหมู่บ้านโฮมสเตย์ ที่ได้รับการคัดเลือกจากการประเมินของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ และการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยนำตัวแทนชาวบ้านและผู้นำชุมชนของบ้านวังคำแคน เดินทางไปประชุม คือ บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย จากนั้นจึงได้ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษา เพื่อสรุปเป็นแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษามอหินขาว พร้อมจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

5.1 บทสรุป

ผลจากการศึกษา พบว่า การที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวได้รับความนิยมและกำลังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว นั้น ทำให้หมู่บ้านวังคำแคนซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว เล็งเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการท่องเที่ยว จึงเกิดกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาวขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และในปัจจุบันก็ยังคงดำเนินงานกันอยู่ กิจกรรมที่เห็นเด่นชัด คือ การให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ และชุมชนบ้านวังคำแคนเองก็มีความพร้อมหลายอย่างที่เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมในเรื่องการจัดเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว สามารถบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้ และคนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นอย่างดี

ดี แต่ยังพบว่าด้านการบริหารจัดการ การตลาด และการบริการ ยังมีข้อด้อย เช่น การกระจายนักท่องเที่ยวเข้าพักตามบ้านพักหลังต่าง ๆ การมีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว แผนที่ และรายละเอียดข้อมูลพื้นที่ การประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อ การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องได้รับการแก้ไข ผลจากการศึกษาสามารถตอบข้อคำถามในงานวิจัยได้ดังนี้

คำถามการวิจัยข้อที่ 1. ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

โครงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เกิดขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ผลจากการสำรวจและเก็บข้อมูลทั้งโดยการลงพื้นที่สำรวจของคณะนักวิจัยและการใช้แบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยในบ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบล ท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ และนักท่องเที่ยว สามารถสรุปศักยภาพชุมชนบ้านวังคำแคนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ได้ดังนี้

1. บ้านวังคำแคนเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ติดกับแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นทางธรณีสัณฐาน ประกอบด้วยกลุ่มแท่นหินรูปร่างแปลก มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นดินนานาชนิดโดยเฉพาะกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่มีสวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและกำลังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยวันละ 50-100 คน (วันชัย, 2549) และมีจำนวนมากขึ้นในช่วงวันหยุดเทศกาล และพบว่าในขณะนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่จะเข้าเยี่ยมชมมีจำนวนมากขึ้น

2. นอกจากจะมีแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแล้ว ในบริเวณใกล้เคียงยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว เป็นเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม มีการจัดเรือนแพและร้านอาหารตามริมขอบของเขื่อนไว้บริการ ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 17 กิโลเมตร เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ และน้ำตกตาดโดน เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ประกอบด้วยลานหิน มีน้ำไหลตลอดปี ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติตาดโดนที่อุดมไป

ด้วยป่าไม้และสัตว์ป่านานาพันธุ์ ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 20 กิโลเมตร โดยการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความสะดวก และห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิไม่มากนัก

3. จากการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่าบ้านวังคำแคนผ่านการประเมินในระดับดีมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 (จากคะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาการให้คะแนนแต่ละมาตรฐานพบว่ามาตรฐานด้านที่พักของบ้านวังคำแคนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งหมายถึงที่พักที่ให้บริการได้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพมาก รองลงมาได้แก่ มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม มาตรฐานด้านการจัดการและด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ บ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนที่ให้บริการอยู่ในปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งนั้น มีลักษณะดังนี้ คือ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีความพร้อมด้านการรับรองนักท่องเที่ยว คือมีที่เครื่องนอนที่สะอาดตามสภาพของชุมชน มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านให้เรียบร้อยสวยงาม มีบริการอาหารพื้นเมือง อาหารประจำถิ่น มีพื้นที่ในการประกอบอาหาร และการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย (ดูในภาคผนวก ตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์) ในขณะที่มาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ถูกจัดให้มีความสำคัญเป็นลำดับ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ ได้คะแนนจากการประเมินมาในลำดับที่ 5 โดยในตัวชี้วัดของมาตรฐานด้านความปลอดภัยที่ได้คะแนนต่ำได้แก่ การขาดเวรยามดูแลความปลอดภัย และการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าของโฮมสเตย์พบว่าไม่เคยเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในขณะที่เข้าพักในบ้านพักโฮมสเตย์ในหมู่บ้านวังคำแคนเลย เนื่องจากชาวบ้านมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการดูแลนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องมีการจัดตั้งระบบดูแลความปลอดภัย แต่หากต้องการให้ชุมชนมีความพร้อมและสามารถรองรับและดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้าพักได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะต้องมีพิจารณาและจัดการมาตรฐานด้านความปลอดภัยเพิ่มขึ้นด้วย

4. ผลจากการศึกษาพบว่า จุดแข็งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของชุมชนบ้านวังคำแคน ได้แก่ ความร่วมมือเป็นอย่างดีของสมาชิกในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และพบว่าปัญหาความขัดแย้งในชุมชนมีน้อย เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สมาชิกในชุมชนสามารถพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ สมาชิกในชุมชนเข้าใจยอมรับ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่นำโดยกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความสามารถในการเป็นผู้นำท่องเที่ยว สามารถอธิบายรายละเอียดและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี พร้อมกันนั้น สมาชิกในชุมชนยังมีความตระหนักและเห็น

ความสำคัญในการให้บริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยินดีและเต็มใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

จากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้หมู่บ้านวังคำแคนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งปัจจุบันมีบ้านพักที่ให้บริการทั้งหมด 12 หลัง แต่มีเพียง 4 หลังเท่านั้นที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลด้านศักยภาพของพื้นที่ที่ได้จากการประเมิน ความพร้อมด้านต่างๆของชุมชน ความเข้าใจและความร่วมมืออันดีของสมาชิกในชุมชน สามารถทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านวังคำแคนที่ชัดเจน เหมาะสม และเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนได้อย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัยข้อที่ 2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน

บ้านวังคำแคน มีต้นทุนของการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนทางทางธรรมชาติ และต้นทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง มีบรรยากาศเหมาะสม ในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ภายในหมู่บ้านมีลำห้วยคำแคนไหลผ่าน ทำให้หมู่บ้านมีความชุ่มชื้นสวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน หมู่บ้านมีกิจกรรมทางการเกษตรตลอดทั้งปี ทั้งยังอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ เช่น เขื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน ยังมีต้นทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ การเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษา ขนบประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิต เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน จึงมีความพร้อม และมีความเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรม พักค้างคืนในหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้วิถีชุมชน การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า เพื่อศึกษาพืชพันธุ์ไม้ ซึ่งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สามารถดำเนินการได้ตลอดทั้งปี นอกจากนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน แล้วยังจะได้สัมผัสบรรยากาศที่หนาวเย็นและชมความสวยงามของดอกไม้ป่านานาชนิดในช่วงฤดูหนาว

ผลการศึกษาในการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ได้จัดการดำเนินการ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ผู้นำชุมชน คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ และประชาชนที่สนใจพร้อมทั้งการจัดรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความพึงพอใจ และความสนใจของนักท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว จึงได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามความพึงพอใจ โดยมีทั้งการท่องเที่ยวแบบวันเดียวกลับและแบบพักค้างคืน ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนนั้น เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามศักยภาพในแต่ละด้านของชุมชนที่มี โดยเป็นการดึงดูดเด่นที่น่าสนใจที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความสวยงาม ออกมานำเสนอเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน

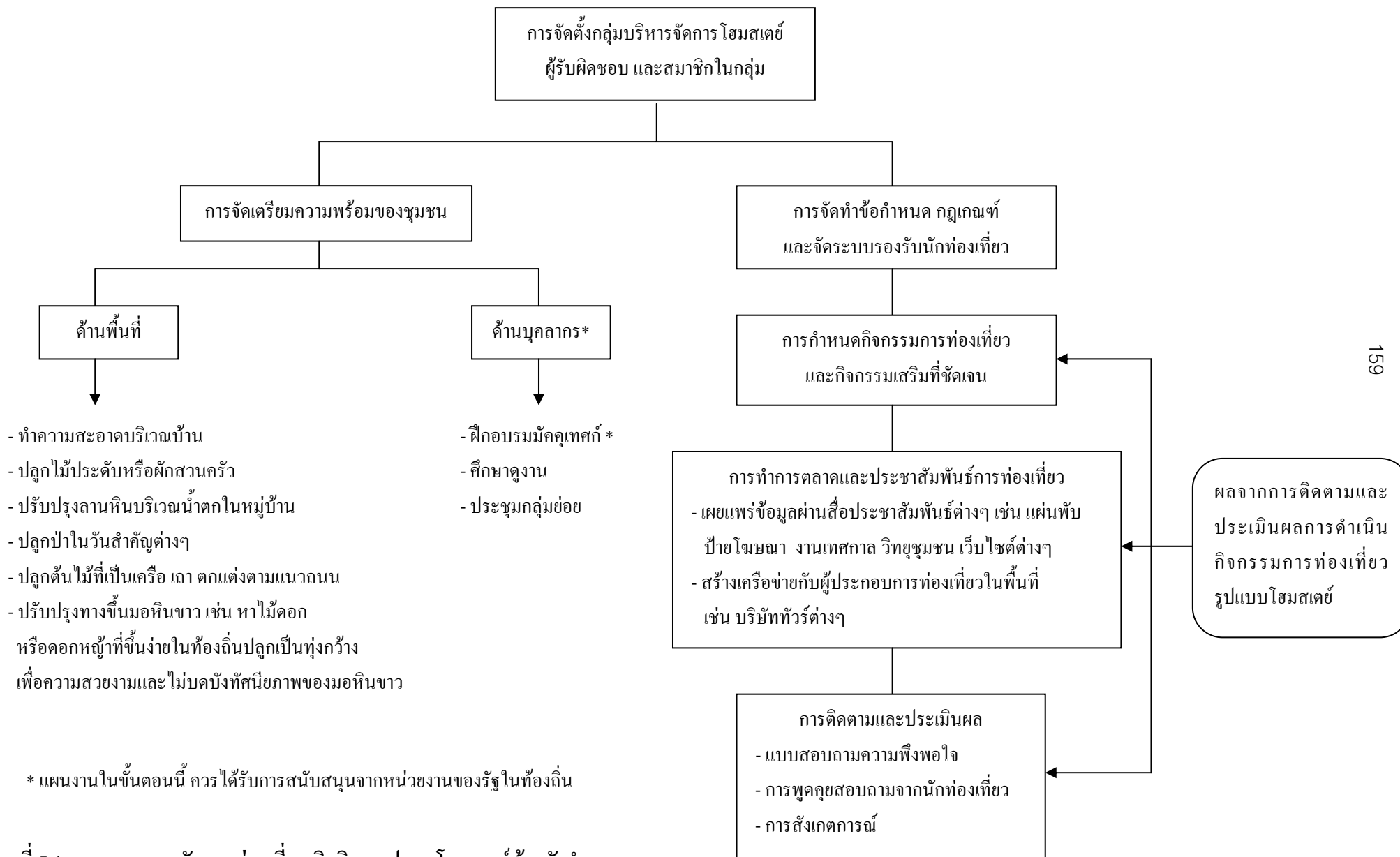
รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาวที่ได้กำหนดขึ้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวข้างต้น ดังนี้

1. มีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ในการจัดตั้งโฮมสเตย์ขึ้นในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านได้ร่วมกันประเมินความพร้อมของชุมชนแล้ว และมีความเห็นตรงกันว่า ชุมชนมี

ความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ พร้อมทั้งมีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการคัดกรองนักท่องเที่ยว ที่ตั้งใจจะเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และพักโฮมสเตย์อย่างแท้จริง

2. กิจกรรมโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้น ชาวบ้านวังคำแคนได้รับทราบและเข้าใจในกิจกรรมที่จะจัดขึ้น รวมทั้งการทำความเข้าใจในเรื่องรายได้ซึ่งจะเป็นกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง บ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 19 หลังคาเรือน จะมีนักท่องเที่ยวเข้าพักสลับเปลี่ยนกันไปตามลำดับ ทำให้ได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ในส่วนของชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ก็สามารถมีรายได้ในทางอื่นๆ เช่น การขายอาหาร ขายของที่ระลึก ไร่รับจ้าง เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ล้วนเป็นวิถีการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านทั้งสิ้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนและได้ศึกษาเรียนรู้สิ่งเหล่านี้จากชาวบ้าน นั้นหมายถึงว่าชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแล้วโดยทางอ้อม
4. การรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านวังคำแคนที่มุ่งจะพัฒนาการท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แสดงให้เห็นถึงความยินยอมพร้อมใจของสมาชิกในชุมชนที่มุ่งจะพัฒนาพื้นที่ของตนให้พร้อมต่อการรองรับนักท่องเที่ยว ในการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้านยังสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี โดยไม่ถูกขัดขวางจากคนในพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มบริหารจัดการ โดยการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ชุมชนได้คำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติและวิถีชีวิตวัฒนธรรมในชุมชนให้ดำรงอยู่ควบคู่กันไป ท่ามกลางการยอมรับของสมาชิกในชุมชน

ผลจากการวิจัย สามารถกำหนดขั้นตอนและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน ได้ดังต่อไปนี้

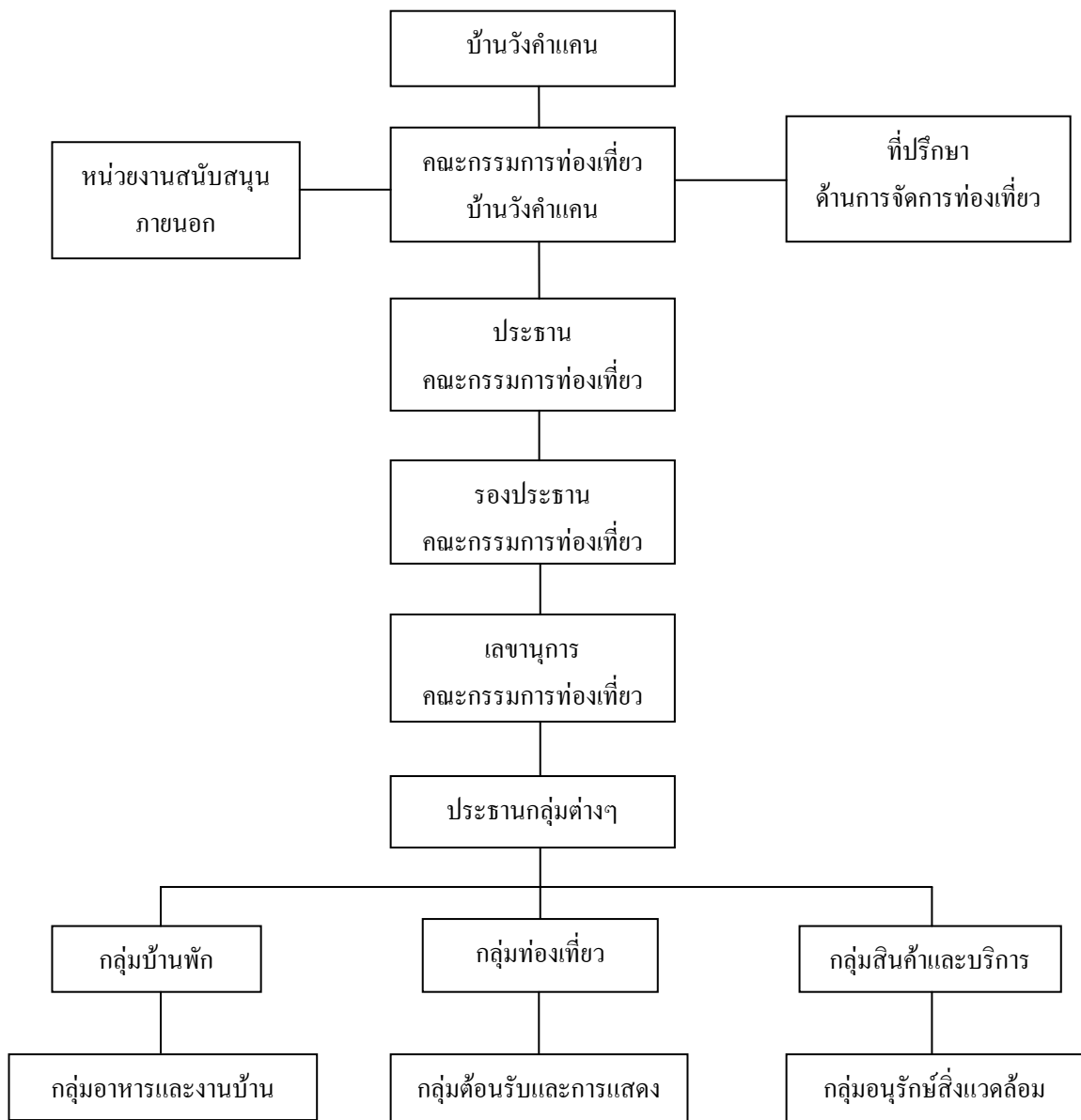
ภาพที่ 5.1 แสดงแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน

สาระสำคัญของขั้นตอนและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน สามารถสรุปได้ดังนี้

การจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ผู้รับผิดชอบ และสมาชิกในกลุ่ม

ในปัจจุบัน กลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีผู้รับผิดชอบและสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจน ดังแสดงในภาพ ข้างล่างนี้ และเพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสาขงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสาขงานจะต้องคำนึงถึงความถนัดและความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสาขงานนั้นๆ

โครงสร้างการบริหารกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์

คณะกรรมการกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน
ต้องประกอบด้วยอย่างตำแหน่งต่างๆ อย่างน้อยต่อไปนี้

1. ประธานกลุ่ม
2. รองประธาน
3. เลขานุการ
4. เหรัญญิก
5. ประชาสัมพันธ์
6. ฝ่ายประสานงาน
7. ฝ่ายต้อนรับ
8. ฝ่ายสถานที่
9. กรรมการ

หน่วยงานสนับสนุนภายนอก โดยเน้นหน่วยงานของภาครัฐในท้องถิ่นที่กำลังขับเคลื่อนด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นกลไกในการสนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

หน่วยงานสนับสนุนภายนอก อย่างน้อยควรประกอบด้วย

1. สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ
2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
3. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม
4. สำนักงานกีฬาท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ
5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดชัยภูมิ
6. โรงเรียนบ้านท่าหินโงม

คณะกรรมการที่ปรึกษา อย่างน้อยควรประกอบด้วย

1. นายอำเภอเมืองชัยภูมิ
2. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม
3. ตัวแทนจากสำนักงานจังหวัดชัยภูมิ
4. สำนักงานกีฬาท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ
5. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มดำเนินงานและหน้าที่รับผิดชอบ กำหนดกลุ่มดำเนินงานและหน้าที่รับผิดชอบ

ออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มบ้านพัก

- ทำความสะอาดบ้านพักให้มีความสะอาด เป็นระเบียบอยู่เสมอ
- ทำความสะอาดเครื่องนอน ที่นอน หมอน มุ้ง อย่างสม่ำเสมอก่อนและหลังนักท่องเที่ยวเข้าพัก
- จัดเตรียมบุคลากรไว้สำหรับบริการ อำนวยความสะดวก และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวพำนักอยู่ในบ้านวังคำแคน
- การกำหนดกฎระเบียบของหมู่บ้าน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้ามส่งเสียงดังในเวลากลางคืน ห้ามดื่มสุราในบริเวณบ้านพักที่มีนักท่องเที่ยว ห้ามมีสิ่งเสพติดทุกชนิดในครอบครอง และห้ามเล่นการพนัน เป็นต้น
- ตรวจตราและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว

กลุ่มอาหารและงานบ้าน

- จัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งอาหารแต่ละชนิดจะเน้นอาหารพื้นถิ่น ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เงินหมุนเวียนอยู่ในหมู่บ้านมากที่สุด เพื่อเป็นการกระจายรายได้ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

รายการอาหารที่จะเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้าน เช่น หมกหน่อไม้ ส้มตำ ผัดหมี่ชัยภูมิ น้ำพริกปลาทุ ขี้เจียวหมูสับ ปลาเผา ต้มไก่บ้าน และไก่ทอด เครื่องดื่มไว้สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยว คือ น้ำใบเตย และอาหารว่าง คือ ขนมหมก (ขนมพื้นบ้านทำจากผัก)

กลุ่มท่องเที่ยว

- การบริการรถกระบะเพื่อนำนักท่องเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว
- การนำชมแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในพื้นที่ ได้แก่
 - พะลานหิน วังคำแคน ซึ่งมีลักษณะเป็นลานหินขนาดใหญ่ มีธารน้ำไหลผ่าน
 - บ้านห้วยหมากแง มีกลุ่มทอผ้า จักสาน และขายผลไม้ท้องถิ่นตามฤดูกาล

- โลใหญ่ ป่าในหมู่บ้าน มีกล้วยไม้ขนาดใหญ่ ปาตะเคียนและปายาง
- นมัสการหลวงปู่ขาว ศาลปูตาที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพของหมู่บ้าน
- มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นบรรยายความเป็นมาและเรื่องเล่าต่างๆ เกี่ยวกับกลุ่มหิน
ให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งตลอดเส้นทาง
- จัดพื้นที่พักแรมบนมอหินขาว (ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว)
- ประเมินความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว เพื่อปรับปรุงการจัดการนำเที่ยวให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

กลุ่มต้อนรับและการแสดง

- ต้อนรับนักท่องเที่ยวและจัดเตรียมการแสดงต่างๆ ตลอดจนพิธีบายศรีสู่ขวัญ
- จัดเตรียมหาดอกไม้ โดยใช้ดอกไม้ตามธรรมชาติที่หาได้ในหมู่บ้าน ไว้เตรียมต้อนรับ

นักท่องเที่ยว และเชิญชวนคนในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วย

- ประสานงานกับกลุ่มอาหารและงานบ้าน เพื่อนำเครื่องดื่มและอาหารว่าง มาต้อนรับ
นักท่องเที่ยว
- เตรียมการแสดงไว้รอต้อนรับนักท่องเที่ยวในภาคค่ำโดยประสานงานกับโรงเรียนท่าหินโงม
ให้เป็นผู้จัดเตรียมการแสดง โดยการแสดงที่จัดให้มีขึ้นส่วนใหญ่ แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและ
ขนบธรรมเนียมประเพณีอีสาน การแสดงที่จัดให้มีขึ้น ได้แก่
 - รำดังหวาย
 - รำเซิ้ง
 - รำวง
 - การร้องเพลงขับกล่อมนักท่องเที่ยว
 - รำเหย้าไหมดแดง

กลุ่มสินค้าและบริการ

- จัดหาวัตถุดิบในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของฝากของที่ระลึก เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริม
ให้แก่ชุมชน
- ของฝากของที่ระลึกที่ชุมชนมีศักยภาพในการผลิต ได้แก่
 - หน่อไม้ถุ้ง หน่อไม้อัดป๊อป
 - ผลไม้สด และผลไม้แปรรูป เช่น ลำไย สับปะรด ขนุน
 - ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เช่น ตุ๊กตา พวงกุญแจ กระบวยตักน้ำ
เครื่องดนตรี (ซอฮู้) เป็นต้น

- งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น งานจักสาน
- เลื่อยอัด หมวก กระเป๋า พิมพ์สัญลักษณ์มอหินขาว

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ทำความสะอาดบริเวณบ้าน เก็บกวาดให้สวยงาม
- ปลูกลำไยประดับหรือผักสวนครัวบริเวณรั้วบ้าน
- ปรับปรุงลานหินบริเวณน้ำตกในหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
- ปลูกลำไยในวันสำคัญต่างๆ เช่น โครงการคืนป่าสู่มอหินขาว
- ปลูกลำไยที่เป็นเครือ เถา ตกแต่งตามแนวถนน เพื่อความสวยงาม
- ปรับปรุงทางขึ้นมอหินขาว เช่น หาไม้ดอก หรือดอกหญ้าที่ขึ้นง่ายในท้องถิ่น ปลูกลำไยเป็นทุ่งกว้าง เพื่อความสวยงามและไม่บดบังทัศนียภาพของมอหินขาว

การจัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ วิธีการ และจัดระบบการรับนักท่องเที่ยว การจัดสรร ผลตอบแทน และข้อห้ามต่างๆ อย่างชัดเจน เช่น

1. นักท่องเที่ยวที่จะเข้าพัก จะต้องลงทะเบียนเข้าพักตามที่ทางกลุ่มได้กำหนดขึ้น ไม่ว่าจะติดต่อผ่านช่องทางใดก็ตาม
2. การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักแต่ละหลัง จะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยกำหนดการจัดลำดับและใช้ระบบหมุนเวียนเข้าพัก
3. สมาชิกทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับผลตอบแทนที่เท่าเทียมกันในแง่ของการเป็นสมาชิกของแต่ละสายงานและเข้าร่วมปฏิบัติงานทุกครั้งอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งเงินปันผลที่กลุ่มบริหารจัดการได้กำหนดไว้ โดยผลตอบแทนในส่วนนี้มาจากการหักค่าเข้าพักและบริการที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์

ข้อตกลงสำหรับสมาชิกกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน

ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1. สมาชิกต้องมีความพร้อม บ้านต้องมีความมั่นคงแข็งแรง สะอาด และเหมาะสมที่จะรับนักท่องเที่ยว ตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. สมาชิกต้องเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
3. สมาชิกต้องเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง หากมีความจำเป็นต้องแจ้งให้คณะกรรมการทราบ

หากคนใดขาดประชุมเกินกว่า 3 ครั้ง โดยไม่แจ้งให้กรรมการทราบ ให้ที่ประชุมถือว่าผู้นั้น ไม่ประสงค์ที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มอีกต่อไป

4. สมาชิกทุกคนไม่ว่าจะได้รับนักท่องเที่ยว (ในครั้งนั้น) หรือไม่ก็ตาม จะต้องร่วมทำกิจกรรม เช่น ร่วมต้องรับ ทำบายศรีสู่ขวัญ ตลอดจนร่วมกิจกรรมอื่น ๆ
5. เมื่อมีการจัดผู้เข้าพักแล้ว บ้านพักหลังใดมีผู้เข้าพักเกินจำนวน ให้อยู่ในดุลพินิจของ คณะกรรมการที่จะจ่ายค่าตอบแทนให้เจ้าของบ้านพัก
6. เมื่อสมาชิกรับนักท่องเที่ยวเข้าพัก ต้องให้การต้อนรับ ดูแล นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี
7. สมาชิกทุกหลังคาเรือน ห้ามนำผู้เข้าพักดื่มสุรา และเล่นการพนัน
8. สมาชิกคนใดฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับ ก่อความไม่สงบ สร้างความวุ่นวาย หรือไม่ปฏิบัติตาม คณะกรรมการมีอำนาจดำเนินการได้ตามความเหมาะสม

ข้อตกลงของผู้เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน

ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1. ผู้เข้าพัก จะต้องลงทะเบียนก่อนเข้าพักทุกครั้ง
2. ห้ามผู้เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ ก่อความวุ่นวาย สร้างความรำคาญแก่เจ้าของบ้านพัก
3. ห้ามผู้เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ ดื่มสุรา เล่นการพนัน และเสพยาเสพติด ในบ้านพักโฮมสเตย์
4. หากผู้เข้าพักห้ามผู้เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ นำทรัพย์สินสิ่งของมีค่าติดตัวมา ควรแจ้ง เจ้าของบ้านพักทราบ หากไม่แจ้งและเกิดการสูญหายเจ้าของบ้านพักจะไม่รับผิดชอบ
5. เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผู้เข้าพักบ้านพักโฮมสเตย์ จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของบ้านพัก และชุมชนอย่างเคร่งครัด

หลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลตอบแทน

1. การคิดราคาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ทางกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์จะเป็นผู้กำหนด ราคาและรายละเอียด ซึ่งจะแตกต่างกันไป

- หากนักท่องเที่ยวมาเป็นหมู่คณะขนาดใหญ่ กลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอาหารและการแสดง ดังนั้นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่ให้บริการบ้านพักจะได้ค่าตอบแทนเฉพาะในส่วน ของค่าที่พักเท่านั้น

- หากนักท่องเที่ยวมาจำนวนไม่มากนัก สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่ให้บริการบ้านพักจะต้อง รับผิดชอบในเรื่องอาหาร โดยทุกครั้งต้องหักเงินเข้ากลุ่มบริหารจัดการ (จำนวนเงินที่จะถูกหักจะต้อง ผ่านการตกลงและเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก) โดยเงินที่ถูกหักเข้ามาดังกล่าวจะถูกเก็บในรูป

กองทุนและการใช้ประโยชน์ให้เป็นไปตามความเห็นและมติของสมาชิกกลุ่ม เช่น ใช้เป็นงบในการบริหารจัดการองค์กร หรือเป็นเงินปันผลให้กับสมาชิกกลุ่ม

2. ในการดำเนินการเพื่อรับรองนักท่องเที่ยว สมาชิกที่ได้รับมอบหมายให้มาปฏิบัติงานในส่วนต่างๆ เช่น ประกอบอาหาร จัดเตรียมและทำความสะอาดสถานที่ และนักแสดง เป็นต้น จะได้รับค่าตอบแทนในอัตราที่ถูกกำหนดขึ้นจากมติที่ประชุม

3. ฝ่ายற்றுบัญชีจะต้องจัดทำบัญชี พร้อมทั้งสรุปและแสดงรายการค่าใช้จ่ายต่างๆ และนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์เป็นประจำทุกไตรมาส

ทั้งนี้การกำหนดราคาค่าที่พักและบริการ สัดส่วนการหักเงินเข้ากลุ่มบริหารจัดการ ค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ และการใช้เงินใดๆก็ตาม ต้องผ่านความเห็นชอบจากมติที่ประชุมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมเสริมที่ชัดเจน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยพิจารณาจากศักยภาพในด้านพื้นที่และด้านบุคลากร ชีวความสามารถในการรองรับสภาพทางกายภาพและให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน สามารถกำหนดระยะเวลาเบื้องต้นที่นักท่องเที่ยวสามารถอยู่ร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้อย่างครอบคลุม คือ

ตัวอย่างที่ 1 ระยะเวลา 1 วัน

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮจส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาห้วยนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- รับประทานอาหารกลางวันบนมอหินขาว
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

ตัวอย่างที่ 2 นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมที่บ้านวังคำแคน ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน

วันที่หนึ่ง

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- เข้าที่พักแบบโฮมสเตย์ / พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมอีสาน เช่น การทอผ้า การจักสาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
- รับประทานอาหารกลางวัน
- มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮจส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาห้วนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เติชมธรรมชาติภายในหมู่บ้าน
- พิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ / รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน / ชมการแสดงพื้นบ้านอีสานของบ้านวังคำแคน
- นำนักท่องเที่ยวกลับเข้าที่พักโฮมสเตย์

วันที่สอง

- มัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว ชมพระอาทิตย์ขึ้น
- ร่วมตักบาตรกับชาวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- เดินทางกลับ

ตัวอย่างที่ 3 นักท่องเที่ยวเข้าพักแรมที่บ้านวังคำแคน ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

วันที่หนึ่ง

- เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน ฟังเรื่องราวความเป็นมาของหมู่บ้าน
- นำนักท่องเที่ยวเข้าที่พักแบบโฮมสเตย์ / ที่พักผ่อนตามอัธยาศัย
- เรียนรู้และศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมอีสาน เช่น การทอผ้า การจักสาน ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
- รับประทานอาหารกลางวัน
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว (สโตนเฮจส์ เมืองไทย)
 - นำชมความงามของเสาหิน และกลุ่มหิน
 - นำชมพันธุ์ไม้นานาพันธุ์ ที่ผาห้วยนาค
 - นำชมทิวทัศน์จากมุมสูงที่ล้อมรอบด้วยป่า และทิวทัศน์ของพื้นที่ด้านล่างที่สวยงาม
- เดินทางกลับบ้านวังคำแคน
- ที่พักผ่อนตามอัธยาศัย / เดินชมธรรมชาติภายในหมู่บ้าน
- พิธีต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ พิธีบายศรีสู่ขวัญ / รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน / ชมการแสดงพื้นบ้านอีสานของบ้านวังคำแคน
- นำนักท่องเที่ยวกลับเข้าที่พัก

วันที่สอง

- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวเดินทางขึ้นสู่มอหินขาว ชมพระอาทิตย์ขึ้น
- ร่วมตักบาตรกับชาวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- เรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงกับชาวบ้านวังคำแคน เช่น การทำเกษตรกรรมพื้นบ้าน การเลี้ยงปลา / เลี้ยงกบ
- รับประทานอาหารกลางวัน
- เที่ยวชมกิจกรรมทางการเกษตรต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น ชมสวนผักและผลไม้
- รับประทานอาหารเย็น
- นำนักท่องเที่ยว กางเต็นท์นอนดูดาวบนมอหินขาว*

* (นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่า จะนอนค้างคืนบนมอหินขาว หรือ กลับลงมาอนที่บ้านพัก
ทั้งนี้ต้องแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าของบ้านที่ตนเองพักล่วงหน้า)

วันที่สาม

- ร่วมตักบาตรกับชาวบ้าน
- รับประทานอาหารเช้า
- พักผ่อนตามอัธยาศัย / เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึก หัตถกรรมพื้นบ้าน
- นักท่องเที่ยวเดินทางกลับ

โดยนอกจากตัวอย่างของกิจกรรมที่แนะนำแล้วนี้ หากนักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะพัก
แรมอยู่ที่บ้านวังคำแคนนานกว่าในกิจกรรมที่แนะนำข้างต้น ชุมชนสามารถกำหนดกิจกรรมที่
หลากหลายในนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วม เช่น ศึกษาการทำเกษตร ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน เป็นต้น
หรือการนำเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น น้ำตกตาดโตน เขื่อนลำปะทาว และในแหล่ง
ท่องเที่ยวที่ไกลออกไป เช่น วัดป่าสุคะโต สุสานหินโบราณ พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี เป็นต้น การ
นำเสนอวิถีชีวิตอันเป็นกิจวัตรประจำวันของชาวบ้านวังคำแคน สามารถพัฒนาให้เป็นกิจกรรม
ทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าพักในโฮมสเตย์ได้เป็นอย่างดี

**คำถามการวิจัยข้อที่ 3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นอย่างไร และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้
อย่างไร**

การศึกษาครั้งนี้ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบ
โฮมสเตย์ โดยผ่าน 2 กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

1.การประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่จัดขึ้นเพื่อเปิด
โอกาสให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะได้อย่าง
ทั่วถึง โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ จำนวน 44 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่
ภาครัฐของจังหวัดชัยภูมิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานจังหวัด
ชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดอำเภอเมือง ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด
องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และ
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน 3) คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ 4) ประชาชนที่สนใจ

2. การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ โดยกิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และสมาชิกที่มีความสนใจจะเข้าร่วมได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพของโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดรูปแบบและการจัดการโฮมสเตย์ของตนเองได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้นปัญหาและอุปสรรคที่บ้านวังน้ำมอกได้ประสบ ยังถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ทำให้สามารถพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบในครั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดของแนวทางการดำเนินงานพร้อมทั้งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้นำเสนอในหัวข้อแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน

นอกจากนั้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้มากขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สมาชิกจะได้รับ โดยในการศึกษาค้างนี้ การศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ถือเป็นตัวอย่งที่ดี เนื่องจากพบว่าสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอกมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเป็นผลมาจากการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ ถือเป็นการจุดประกายและเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกในชุมชนจากการให้บริการบ้านพัก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,200 บาท และดำเนินธุรกิจนี้มาเป็นเวลา 1-3 ปี โดยมีนักท่องเที่ยวเข้าพักโฮมสเตย์ 2-3 ครั้งต่อเดือน อัตราค่าที่พักคืนละ 300 – 500 บาท จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ของพนิตตา สิงห์ครา (2544) ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านห้วยฮี้ว่า ชุมชนห้วยฮี้ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวมาแล้วประมาณ 3-4 ปี สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกระหว่าง 200-600 บาทต่อเดือน แม้รายได้ไม่มากนักแต่ก็สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชน เพราะทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี ได้รับการรักษาและฟื้นฟูภายใต้การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางให้ผู้คนรู้จักกันในวงกว้างมากขึ้น และโฮมสเตย์บ้าน

วังคำแคนได้มีการพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก มีการจัดการและการดำเนินงานที่ดี มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จะช่วยส่งผลให้ครัวเรือนและชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย และแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก นอกเหนือจากการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์แล้ว พบว่ามีความสอดคล้องกับ ภาวเดช พยัฆวิเชียร (2544) ที่ได้ให้แนวคิดว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบบ้านพักชุมชน ชุมชนต้องมั่นใจว่ามีจุดขายที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และความสวยงามของธรรมชาติ และต้องมีการกำหนดพื้นที่ใช้สอย เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชน พันธมิตรทางธุรกิจ ได้แก่ องค์กร บริษัท ห้างร้าน ฯลฯ ที่ดำเนินการอยู่แล้วที่มีความสามารถด้านการบริหาร ต้องยินดีที่จะช่วยเหลือสังคม หรือชุมชน รวมทั้งหลักการขายที่จะต้องหาจุดขาย และวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชน เพื่อดึงศักยภาพของชุมชนออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มโฮมสเตย์ด้วย โดยผ่านการดำเนินงานของกลุ่มสินค้าและบริการ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดหาทรัพยากรในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของที่ระลึก และบริการเสริมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์มีรายได้จากนักท่องเที่ยว กลุ่มทำของที่ระลึกมีรายได้จากการรับจ้างผลิต และการจำหน่ายของที่ระลึก ร้านค้าในชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องดื่ม สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการให้เข้าพาหนะในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต็ก รถอีแต่น รายได้จากการนำเที่ยว การเดินป่า รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในครัวเรือน เช่น ผักผลไม้ตามฤดูกาล และผลิตภัณฑ์แปรรูป เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าหากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการพัฒนาจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวจะเป็นผลให้การดำเนินกิจกรรมการค้า และการบริการต่างๆ เหล่านี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน จะยั่งยืนหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงานของกลุ่มสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ที่ต้องดำเนินงานตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และความร่วมมือของชุมชนในการร่วมเป็นเจ้าของที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน และจะช่วยส่งผลให้รายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ได้นานาคต

2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ควรจัดกิจกรรมและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแล้ว เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

3) ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนเองก็ต้องทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ อย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เช่น การจัดจักรยานแรลลี่ขึ้นมอหินขาว การปลูกป่า และกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ตามโอกาส โดยจัดขึ้นเป็นเทศกาลที่ชุมชนเป็นเจ้าของแล้วเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4) การจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสายงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสายงานจะต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิก และคำนึงถึงความถนัด ความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสายงานนั้นๆ และนอกจากนั้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญของสมาชิกในแต่ละสายงาน เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพผลงานของแต่ละสายงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้เป็นอย่างดี

5) การประชาสัมพันธ์แหล่งมอหินขาวที่จัดทำขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่หากการวางแผนประชาสัมพันธ์นั้นขาดการประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่เพื่อร่วมกันกำหนดวิธีการและแนวทางในการรองรับผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว อาจเป็นผลให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และมีแนวโน้มที่จะถูกทำลายได้รวดเร็วขึ้น

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **โครงการเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อรักษาระบบนิเวศ.**

กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง.** เอกสารสรุปการ

สัมมนาทางวิชาการ. เมื่อ 25 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรมดิเอเมอรัลด์. กรุงเทพฯ.

ขอนแก่น, มหาวิทยาลัย. ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. 2549. **การส่งเสริมการท่องเที่ยว**

เชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอ

เมือง จังหวัดชัยภูมิ. งบประมาณสนับสนุนการวิจัย จังหวัดชัยภูมิ. ขอนแก่น.

เจริญ ตันมหาพราน. 2542. **เยี่ยมเรือนเยือนเหยา ชาวไทยทรงดำ. อนุสารการท่องเที่ยว อ.ส.ท.**

39, 7. (กุมภาพันธ์ 2542).

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.**

รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ท่าหินโงม, องค์การบริหารส่วนตำบล. **รายงานประจำปี 2549.** ชัยภูมิ.

ธวัชชัย รัตนซื่อน. 2542. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง.**

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นำชัย ทนุผล. 2543. **การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่**

อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. รายงานผลการวิจัย. เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการ

ท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. คณะมนุษยศาสตร์**

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเวศ วะสี. 2547. **วัฒนธรรมกับการพัฒนา.**

www.research.mcu.ac.th/_htmlfile/menu3/buddhistpv/002.html

สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2551.

ปรัชญา เวสารัชช์. 2528. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท.**

รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พนิตตา สิงห์ครา. 2544. **ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**

แบบโฮมสเตย์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม.

การค้นคว้าแบบอิสระ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภราเดช พยัฆวิเชียร. 2544. บ้านพักชุมชน Home Stay **อนุสาร อ.ส.ท. 41.10** (พฤษภาคม) 27.

มิสรา สามารถ. 2543. **การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

มธุรส ปราบไพร. 2544. **ธุรกิจท่องเที่ยว: โสมสเด็จพระกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**.

กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. 2538. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ECO-Tourism. **จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ 14,3** (ก.ค.-ก.ย. 2538). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2539. **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**. สยามรัฐ. 18 มิถุนายน 2539.

วันชัย อัครวิททอง. 2549. **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอเมือง**

จังหวัดชัยภูมิ. รายงานการศึกษาอิสระ บธ.ม. ขอนแก่น.

ศมา ณ ระนอง. 2545. **การจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณี:**

ชุมชนศิรีวง ตำบลกำโลน อำเภอสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2537. **การศึกษากำหนดแนวทางการ**

ควบคุมพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเต่า เกาะนางยวน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สรวิศ อาสาสมัครพิช. 2540. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agro tourism). **จุลสารการ**

ท่องเที่ยว. ปีที่ 16. ฉบับที่ 1. (มกราคม-มีนาคม 2540).

สุทิพย์ ออบุ่น, พระมหา. 2541. **การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการ**

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี: เส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์

มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒน์ คุ้มวงศ์. 2537. Home Stay. **อนุสารการท่องเที่ยว อ.ส.ท. 35, 3**. (ตุลาคม 2537).

อภิรักษ์ บัวหนักดี. 2542. **ชมชีวิตพื้นบ้านสยาม ณ ลุ่มน้ำแห่งราชินี**. Home Stay ปลายโพพาง.

อนุสารการท่องเที่ยว อ.ส.ท. ปีที่ 40 ฉบับที่ 2-5 (กันยายน-สิงหาคม 2542).

Hatton, Michael J. 1999. **Community Based Tourism in the Asia-Pacific**. Humber

Collage Ontario, Canada.

ภาคผนวก (appendix)

ภาคผนวก ก.

บทความการวิจัย

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์
โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว

The development of home stay from the participatory to support ecotourism at Mo Hin Kao

วิรงรอง มงคลธรรม

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์

ชญญา อภิบาลกุล

เจริญ เจสันเทียะ

Wirongrong Mongkonthum

Sunee Laewpwnwong

Chanya Apipakakul

Charoen Jasuntia

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์การท่องเที่ยว ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 3) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน วิธีการดำเนินงานโดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยวและแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) พร้อมทั้งการค้นหาข้อมูลศักยภาพทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ (SWOT) จัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ที่ชุมชนจะได้รับ แล้วนำเสนอต่อชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ผลจากการศึกษาพบว่าบ้านวังคำแคนมีศักยภาพที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ที่สำคัญได้แก่ การเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นทางธรณีสัณฐาน มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นถิ่นนานาชนิด มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่ เขื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโตน คุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ ผ่านการประเมินในระดับดีมาก นอกจากนี้สมาชิกชุมชนบ้านวังคำแคนยังมีความร่วมมือเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ผลจากการศึกษาชุมชนบ้านวังคำแคนสามารถกำหนดรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเองได้อย่างเหมาะสมโดยผ่านกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมที่ถูกกำหนดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากการนำเอาศักยภาพของพื้นที่ ศักยภาพของบุคลากรและความพร้อมในด้านต่างๆ ที่สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันระดมสมอง แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยน

เรียนรู้กัน ซึ่งเมื่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้กับบ้านวังคำแคนแล้ว จะสามารถทำให้เกิดการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนได้อย่างแท้จริง

คำหลัก การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โฮมสเตย์ การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The purpose of this research was 1) study the potential of Vang kam Kan Community, Tha Hin Ngom sub-district, Muang district, Chaiyaphom province led to the management of ecotourism in form of homestay 2) study the appropriate patterns to manage homestay via the participation of local community and government offices 3) Study the guidance to support the community participation of homestay management to increase community income. The research revealed that the potential contributing of Vang Kam Kan community to homestay management is high. Sample of the potential are, close to Mor Hin Kao and other tourism destinations which can be connected to each, the quality standard of Vang Kam Kan community and area potential obtained the best level of assessment. Based on the research's findings, baan Vang Kam Kan could possibly determine the suitable homestay within five stages. First of all, set up an organization and clearly assign tasks and responsibility to each line agency. Second, regulate the rules, prohibition, procedures and administrative system of homestay management as well as allocate compensation. Third, arrange tour activities which derived from the community's potential, area and personnel dimensions particularly. Besides, the importance of any tourist place in the community including art, culture, and local wisdom are taking into account. Four, marketing and informing as long as promoting the tourist places' information like data and any kind of tour services of community propagandizing. Fifth, monitoring and evaluating the practice of ban Vang Kam Kan homestay in order to improve and develop the performance of homestay. The research also found that homestead under homestay implementation brought ban Vang Kam Kan income improving throughout homestay group' member and it also distributed income toward other people in community by souvenir, goods, food and beverage making and selling as well as vehicle rental, trekking tour and other supplementary services. Hence, if the eco-tourism, homestay practice of ban Vang Kam Kan, which is success and satisfy tourist, is developed accordance with the community determination, it will be strengthened and people quality of life will be improved.

Keywords: Management, Eco-tourism, Homestay, community participatory

คำนำ

บ้านวังคำแคน หมู่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ หมู่บ้านในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีศักยภาพในการที่จะดำเนินโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีต้นทุนทางการท่องเที่ยวสูงทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม

ประเพณี ตลอดจนลักษณะทางสังคมภายในหมู่บ้าน โดยความโดดเด่นในทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การเป็นหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นพิเศษและมีลักษณะเฉพาะ จากการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน โดยวันชัย อัครทวีทอง (2549) พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีศักยภาพมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยผลจากตัวชี้วัดศักยภาพที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) อรรถาธิบายของผู้นำชุมชน และชุมชนบ้านวังคำแคน 2) ความพิเศษหรือสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร หาดมได้้น้อยมาก 3) ความเหมาะสมในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เชื้อนลำปะทาวและน้ำตกตาดโตน

ปัจจุบันบ้านวังคำแคน มีประชากรทั้งสิ้น 90 ครัวเรือน จำนวน 214 คน พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นภูเขา หุบเขา และที่ลาดชัน ความสูงจากระดับน้ำทะเล 452 เมตร (รายงานประจำปีองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม, 2549) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและกสิกรรม ได้แก่ การทำไร่ไถ่, มั่นลำปะหลัง ทำสวนผลไม้เช่น มะม่วง สับปะรด ฝรั่ง ลำไย และเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงปลา ไก่เนื้อ และหมู แต่รายได้ของเกษตรกรยังไม่เพียงพอ เพราะผลผลิตทางการเกษตรที่ได้ไม่แน่นอน ประกอบกับกลไกการตลาด ทำให้ราคาผลผลิตแปรปรวนและตกต่ำ นอกจากนี้พื้นที่ทำการเกษตรยังมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตรกรรม แต่จากการที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว “มอหินขาว” แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว มีความสวยงาม ประกอบกับลักษณะของสังคมเป็นสังคมชนบทอีสานที่ยังคงรักษานขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมเรียบง่าย และมีเอกลักษณ์ตามแบบสังคมชนบทของไทยไว้เป็นอย่างดี ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ถือเป็นต้นทุนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณค่าและน่าสนใจ ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงนับว่าจะเป็นกลไกที่สำคัญที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับประชาชนพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้นได้เป็นอย่างดี

จากการที่มีต้นทุนทางด้านการท่องเที่ยวสูง รวมทั้งการเป็นชุมชนที่มีความสามัคคี และให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดีตลอดมา มีจิตสำนึก ความรัก ความหวงแหน และเห็นคุณค่าของการดูแลจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านวังคำแคนจึงได้มีการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็น “กลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว” โดยมีสมาชิกจำนวน 41 คน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยยึดหลักการอนุรักษ์ตามวิถีและองค์ความรู้ของชาวบ้าน นอกจากนี้แล้วยัง มีความพยายามจัดตั้งบ้านพักโฮมสเตย์ในชุมชน โดยกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว มีสมาชิกเข้าร่วมโครงการ จำนวน 9 หลังคาเรือน แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยว มอหินขาวขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (เช่น การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน การดูแลนักท่องเที่ยว การกำหนดอัตราค่าบริการแก่นักท่องเที่ยว วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร พาหนะนำเที่ยว การดูแลรักษาความปลอดภัย การป้องกันรักษาพืชพรรณธรรมชาติ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว) จึงทำให้การดำเนินโครงการโฮมสเตย์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยในปัจจุบันเหลือสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพียง 3 หลังคาเรือนเท่านั้น

ดังนั้นหากได้มีการศึกษาศักยภาพของพื้นที่และให้การเรียนรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในรูปแบบของโฮมสเตย์จะช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืน

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามกระบวนการศึกษาดังต่อไปนี้ 1) การลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน ได้แก่ ลักษณะพื้นที่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆของบ้านวังคำแคน เพื่อรวบรวมศักยภาพของพื้นที่ สำหรับการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน 2) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว โดยแบบสอบถามครอบคลุมประเด็นต่างๆ เพื่อให้ได้ทราบรูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน 3) ประเมินคุณภาพโฮมสเตย์ที่เปิดให้บริการอยู่ในปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและโฮมสเตย์ที่อยู่กลุ่มโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนที่เปิดให้บริการในบางโอกาส โดยใช้แบบประมาณคุณภาพ มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (2547) ของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 4) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้สมาชิกในชุมชนและตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน พร้อมทั้งแสดงจุดเด่น และเอกลักษณ์ของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดตั้งโฮมสเตย์ พร้อมทั้งร่วมกันกำหนดรูปแบบและแนวทางในการดำเนินการโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านวังคำแคน 5) จัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และผู้สนใจจากบ้านวังคำแคน กับ โฮมสเตย์ต้นแบบ บ้านวังน้ำออก อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย โดยการเข้าพักในฐานะนักท่องเที่ยวในสถานที่จริง เพื่อให้ได้สัมผัส เรียนรู้ รูปแบบการจัดการและวิธีการดำเนินการโฮมสเตย์ที่ประสบความสำเร็จ โดยผ่านการรับฟังการบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ในฐานะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าพัก 6) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ และผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ที่ชุมชนจะได้รับ แล้วนำเสนอต่อชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงความคิดเห็น

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถตอบผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และคำถามการวิจัยได้ดังนี้

1. ศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ได้แก่

1.1 เป็นที่ตั้งอยู่ของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความโดดเด่นทางธรณีสัณฐาน ประกอบด้วยกลุ่มแท่นหินรูปร่างแปลก มีพืชพรรณธรรมชาติพื้นถิ่นนานาชนิดโดยเฉพาะกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์ที่มีสวยงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและกำลังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยวันละ 50-100 คน (วันชัย, 2549) และมีจำนวนมากขึ้นในช่วงวันหยุดเทศกาล และพบว่าในขณะนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวให้เป็น 1 ในสถานที่ท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่จะเข้าเที่ยวชมมีจำนวนมากขึ้น

1.2 มีแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณที่สามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ ได้แก่ เชื้อนลำปะเทาะ เป็นเขื่อนกักเก็บน้ำเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม มีการจัดเรือนแพและร้านอาหารตามริมขอบของเขื่อนไว้บริการ ห่างจากแหล่ง

ท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 17 กิโลเมตร เหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ และน้ำตกตาดโตน เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ประกอบด้วยลานหิน มีน้ำไหลตลอดปี ตั้งอยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติตาดโตนที่อุดมไปด้วยป่าไม้และสัตว์ป่านานาพันธุ์ ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวประมาณ 20 กิโลเมตร โดยการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความสะดวก และห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิไม่มากนัก

1.3 จากการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนและศักยภาพด้านพื้นที่ พบว่าโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนผ่านการประเมินในระดับดีมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.05 (จากคะแนนเต็ม 5) เมื่อพิจารณาแต่ละมาตรฐานพบว่ามาตรฐานด้านที่พักของบ้านวังคำแคนได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด หมายถึงที่พักที่ให้บริการได้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพมาก รองลงมาได้แก่ มาตรฐานด้านอาหารและโภชนาการ มาตรฐานด้านสภาพแวดล้อม มาตรฐานด้านการจัดการและด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ จุดแข็งของโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้แก่ ที่พักมีความเหมาะสม คือ มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีที่เครื่องนอนที่สะอาดตามสภาพของชุมชน มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด สภาพแวดล้อมบริเวณบ้านเรียบง่ายสวยงาม มีความพร้อมด้านการรับรองนักท่องเที่ยว การดูแล มีบริการอาหารพื้นเมือง อาหารประจำถิ่น มีพื้นที่ในการประกอบอาหาร และการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย

แต่ในส่วนของมาตรฐานด้านความปลอดภัยซึ่งถูกจัดให้มีความสำคัญเป็นลำดับหนึ่งตามเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ นั้นพบว่า โฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ได้คะแนนด้านความปลอดภัยในลำดับที่ 5 โดยตัวชี้วัดที่ได้คะแนนต่ำได้แก่ การขาดเวรยามดูแลความปลอดภัย และการตักเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเก็บรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยา ในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว แต่ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าของโฮมสเตย์ที่ให้บริการพบว่าไม่เคยเกิดปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในขณะที่เข้าพักเลย เนื่องจากสมาชิกในชุมชนทุกคนมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการดูแลนักท่องเที่ยว โดยไม่ต้องมีการจัดระบบดูแลความปลอดภัยให้เป็นพิเศษ แต่หากต้องการให้ชุมชนมีความพร้อมและสามารถรองรับและดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้าพักได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามมาตรฐานของโฮมสเตย์ไทยแล้ว จะต้องมีการจัดให้มีการพิจารณาเพิ่มการดูแลด้านความปลอดภัยด้วย

1.4 สมาชิกชุมชนบ้านวังคำแคน มีความร่วมมือเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว จากการเก็บข้อมูลพบว่าปัญหาความขัดแย้งในชุมชนมีน้อย เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สมาชิกในชุมชนสามารถพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจและแก้ปัญหาได้ สมาชิกในชุมชนเข้าใจ ยอมรับ และร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่นำโดยกลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้น สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความสามารถในการเป็นผู้นำท่องเที่ยว สามารถอธิบายรายละเอียดและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี พร้อมกันนั้น สมาชิกในชุมชนยังมีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการให้บริการและต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความยินดีและเต็มใจ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว

จากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้หมู่บ้านวังคำแคนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว และการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งปัจจุบันมีบ้านพักที่ให้บริการทั้งหมด 12 หลัง แต่มีเพียง 4 หลังเท่านั้นที่ดำเนินการกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลด้านศักยภาพของพื้นที่ที่ได้จากการประเมิน ความพร้อมด้านต่างๆ ของชุมชน ความเข้าใจและความร่วมมืออันดีของสมาชิกในชุมชน สามารถทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของบ้านวังคำแคนที่

ชัดเจน เหมาะสม และเป็นรูปธรรม ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนได้อย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

ผลจากการศึกษาศักยภาพด้านพื้นที่ของบ้านวังคำแคน รวมถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และผลจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่ได้จัดทำขึ้น และการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การวางแผน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์เป็นกิจกรรมเสริมเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวมอหินขาว เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน จึงต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการวางแผนการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยในการวางแผนการดำเนินงาน ต้องพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 นโยบายในการดำเนินงาน

1.1.1 ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่และชุมชน

1.1.2 สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโฮมสเตย์ในหมู่บ้าน

1.1.3. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ได้เรียนรู้และศึกษาวิถีชุมชน ทั้งความเชื่อ ประเพณี

พิธีกรรม วัฒนธรรมความเป็นอยู่และภูมิปัญญาพื้นบ้าน

1.2 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

1.2.1 ความพร้อมด้านพื้นที่ที่จะใช้ดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

ผลจากการศึกษาองค์ประกอบด้านกายภาพของพื้นที่ พบว่า บ้านวังคำแคน มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่มีความหลากหลาย โดยมีพื้นที่บางส่วนเป็นเนินสูงสลับกับที่ราบ มีลำห้วยไหลผ่าน มีลานหินขนาดใหญ่

บ้านวังคำแคน มีต้นทุนของการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนทางธรรมชาติ และต้นทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง มีบรรยากาศเหมาะสม ในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ภายในหมู่บ้านมีลำห้วยคำแคนไหลผ่าน ทำให้หมู่บ้านมีความชุ่มชื้นสวยงาม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน หมู่บ้านมีกิจกรรมทางการเกษตรตลอดทั้งปี ทั้งยังอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว และสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ เช่น เชื่อนลำปะทาว และน้ำตกตาดโดน ทำให้บ้านวังคำแคนมีความพร้อม และเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่หลากหลาย เช่น การพักค้างคืนในหมู่บ้าน เพื่อเรียนรู้วิถีชุมชน การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่าเพื่อศึกษาพืชพันธุ์ไม้ โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น สามารถดำเนินการได้ตลอดทั้งปี เช่น ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือน มีนาคม สิ้นสุดประมาณเดือนพฤษภาคม นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ และฝึกการทำกิจกรรมการเกษตรประเภทต่างๆ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพที่ปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มขึ้น ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน สิ้นสุดเดือน ตุลาคม นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้การหาของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ผักพื้นบ้านชนิดต่างๆ ได้ ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือน พฤศจิกายน สิ้นสุด

ประมาณเดือน กุมภาพันธ์ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสทะเลหมอก ที่บริเวณผาหวนาค และเดินป่าเพื่อชมพันธุ์ไม้ และกล้วยไม้บนนาชนิด

นอกจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว บ้านวังคำแคนยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการจัดงานเทศกาลประจำปีแต่ละเดือนที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟ ที่จัดขึ้นในเดือนมีนาคม เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อแสดงถึงความเคารพ และระลึกถึงบรรพบุรุษของหมู่บ้าน และงานบุญประจำปีอื่นๆ ที่หมู่บ้านได้จัดขึ้น

1.2.2 ความพร้อมด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า สมาชิกบ้านวังคำแคนส่วนใหญ่ มีความสามารถเป็นผู้นำเที่ยวได้ โดยทุกคนมีความสามารถในการบอกเล่าเรื่องราว และประวัติความเป็นมาของแหล่งต่างๆ มีความชำนาญเส้นทางท่องเที่ยวต่างๆ เป็นอย่างดี และส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์นำนักท่องเที่ยวเข้าเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ นอกจากนั้นภายในหมู่บ้านยังมีเยาวชนที่มีความสามารถในการนำเที่ยวได้ หากแต่ยังขาดความรู้ทางด้านวิชาการ ในการอธิบายถึงข้อมูลที่มีความจำเพาะเจาะจง เช่น ชื่อที่ถูกต้องของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด ข้อมูลเบื้องต้นทางธรณีวิทยาที่ถูกต้อง ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพและทำให้เกิดรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน ดังนั้นจึงควรต้องจัดให้มีโครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านนี้

1.2.3 ความพร้อมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า ถึงแม้บ้านวังคำแคนจะมีการจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการท่องเที่ยวชมอินทนิล และกลุ่มโฮมสเตย์ขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น แต่พบว่าไม่มีการดำเนินงานด้านการตลาดอย่างเป็นรูปแบบที่ชัดเจน เช่น ไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านที่พัก มัคคุเทศก์ เส้นทางท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ อันได้แก่ แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ แต่พบว่าวิธีการเผยแพร่ข้อมูลการบริการด้านต่างๆที่มีของบ้านวังคำแคน จะทำโดยผ่านการบอกกล่าวให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาสอบถาม จากแบบสอบถามดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หากการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้มีการประชาสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดทำเว็บไซต์แนะนำโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เป็นต้น จะทำให้การท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เป็นที่รู้จักมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยว และเกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในชุมชนมากที่สุด ดังนั้นเพื่อให้การบริการด้านการท่องเที่ยวต่างๆที่มีอยู่ของบ้านวังคำแคนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน จึงควรจัดให้มี

- การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดของการบริการที่ชัดเจน เช่น รายละเอียดของบ้านพักโฮมสเตย์ รายละเอียดการนำเที่ยว กิจกรรมเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น (ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดรูปแบบที่ชัดเจนไว้แล้ว)
- ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่จัดทำขึ้นโดยชุมชนเอง เช่น แผ่นพับ ป้ายโฆษณา หรือการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำเว็บไซต์
- สอบถามจากนักท่องเที่ยวผ่านแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจท่องเที่ยวบ้านวังคำแคน เพื่อทำการประเมินผลการประชาสัมพันธ์ที่ได้จัดทำขึ้น

2. การดำเนินงาน

การดำเนินงานที่สำคัญเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน เป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่

2.1 การจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์ ผู้รับผิดชอบ และสมาชิกในกลุ่ม

ปัจจุบันนี้กลุ่มบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยมีผู้รับผิดชอบและสมาชิกในกลุ่มที่ชัดเจน และเพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสายงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสายงานจะต้องคำนึงถึงความถนัดและความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสายงานนั้นๆ นอกจากนั้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญของสมาชิกในแต่ละสายงาน เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพผลงานของแต่ละสายงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้เป็นอย่างดี

2.2 จะต้องมีการจัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และวิธีการ เพื่อจัดระบบการรับนักท่องเที่ยวเข้าพักในที่พักร้อยเท่าเทียมและทั่วถึง ผลจากการศึกษา สามารถกำหนดหลักเกณฑ์ในการรับนักท่องเที่ยวและการแบ่งปันและจัดสรรผลประโยชน์ได้คร่าวๆ ดังนี้

2.2.1 นักท่องเที่ยวที่จะเข้าพัก จะต้องลงทะเบียนเข้าพักตามที่ทางกลุ่มได้กำหนดขึ้น ไม่ว่าจะติดต่อผ่านช่องทางใดก็ตาม

2.2.2 การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักในบ้านพักแต่ละหลัง จะต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เช่น การจัดลำดับและหมุนเวียน

2.2.3 การคิดราคาที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ทางกลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้กำหนดราคาและรายละเอียด ซึ่งจะแตกต่างกันไป เช่น หากนักท่องเที่ยว มาเป็นหมู่คณะขนาดใหญ่ กลุ่มบริหารจัดการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดอาหารและการแสดง ดังนั้นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์จะได้ค่าตอบแทนในส่วน of ค่าที่พัก แต่หากนักท่องเที่ยวมาจำนวนไม่มากนัก สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ที่รับนักท่องเที่ยวจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องอาหารด้วย และต้องหักเงินบางส่วนเข้ากลุ่มบริหารจัดการเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการ การกำหนดราคาที่พัก และบริการ รวมทั้งสัดส่วนการหักเงินเข้ากลุ่มบริหารจัดการและค่าตอบแทนสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ ต้องถูกกำหนดขึ้นจากมติของที่ประชุมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เพื่อให้มั่นใจได้ว่า สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

2.2.4 สมาชิกทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับผลตอบแทนที่เท่าเทียมกันในแง่ของการเป็นสมาชิกของแต่ละสายงานและเข้าร่วมปฏิบัติงานทุกครั้งอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งเงินปันผลที่กลุ่มบริหารจัดการได้กำหนดไว้ โดยผลตอบแทนในส่วนนี้มาจากการหักค่าเข้าพักและบริการที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกลุ่มโฮมสเตย์

ตัวอย่างรูปแบบการกระจายรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนอย่างเป็นธรรม สามารถทำได้ดังต่อไปนี้

1. เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ จะได้รับรายได้ในส่วนที่เป็นค่าที่พัก ค่าอาหาร และค่ากิจกรรมที่จัดขึ้นในบ้านพักทั้งหมด ซึ่งรายได้ในส่วนนี้บ้านพักแต่ละหลังจะได้รับมากขึ้นอยู่กับตัวแปร คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก จำนวนวันพัก จำนวนมื้ออาหารที่เจ้าของบ้านทำเลี้ยงนักท่องเที่ยว
2. กลุ่มบริหารจัดการมอหินขาว จะได้รับรายได้ในส่วนที่นักท่องเที่ยวบริจาคให้กลุ่มชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นรายรับที่แน่นอนตามจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม รายรับในส่วนนี้จะป็นรายได้ที่นำเข้ามาสมทบทุนสำรองในการทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

3. วิทยากรชาวบ้าน จะจัดสรรให้แก่สมาชิกหรือชาวบ้านทั่วไปในชุมชนที่เข้ามาช่วยเป็นล่ามในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยว และช่วยดำเนินกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆ

2.3 กำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมเสริมที่ชัดเจน โดยแบ่งกิจกรรมหลักออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดและวิธีการ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การต้อนรับนักท่องเที่ยว

ในกรณีที่นักท่องเที่ยวติดต่อประสานงานเข้ามายังชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าจะเดินทางมายังบ้านวังคำแคนวันเวลาใด เมื่อชาวบ้านได้รับทราบข้อมูล รายละเอียดของกลุ่มนักท่องเที่ยวแล้ว จะต้องมีการประชุม วางแผนงาน ให้แต่ละฝ่ายได้ไปเตรียมการต้อนรับนักท่องเที่ยว

รูปแบบการต้อนรับนักท่องเที่ยว สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงบ้านวังคำแคน กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์และสมาชิกในชุมชน ให้การต้อนรับเพื่อกล่าวต้อนรับโดยอาจมีการมอบดอกไม้ประจำถิ่นหรือการต้อนรับด้วยเครื่องดื่มสมุนไพร หรือน้ำผลไม้ที่ผลิตได้เองในชุมชน แล้วนำนักท่องเที่ยวไปยังศูนย์ประสานงานกลางของหมู่บ้าน แล้วให้นักท่องเที่ยวลงทะเบียนตามแบบฟอร์มที่กำหนดขึ้น จัดนักท่องเที่ยวเข้าประจำ แต่ละบ้านพัก พร้อมทั้งทำความรู้จักกับเจ้าของบ้าน การต้อนรับนักท่องเที่ยวถึงแม้จะเป็นหน้าที่ของฝ่ายต้อนรับที่ได้ถูกกำหนดไว้ในสายงานแล้วนั้น สมาชิกในบ้านวังคำแคนทุกคนสามารถที่จะเข้าร่วมได้เพื่อแสดงถึงการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอุ่นใจและเป็นกันเองในการเข้าพักนอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะต้องได้รับแจ้งรายละเอียด กฎระเบียบ ข้อบังคับ และตารางกิจกรรมต่างๆ อย่างชัดเจน

ในกรณีของนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้แจ้งล่วงหน้าเพื่อเข้าพักนั้น กลุ่มบริหารจัดการจะต้องกำหนดศูนย์ประสานงานเพื่อให้ข้อมูลและติดต่อประสานงานในการเข้าพักแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยสมาชิกในชุมชนทุกคนจะต้องให้ข้อมูลและบอกตำแหน่งของศูนย์ประสานงานนี้แก่นักท่องเที่ยวได้ ในปัจจุบันศูนย์ประสานงานที่พักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนอยู่ที่บ้านพักผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงสถานที่ได้ตามมติและความเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

นอกจากนั้น ในส่วนหนึ่งของการต้อนรับ ควรจะต้องประกอบด้วยการรับประทานอาหารที่เป็นอาหารพื้นบ้าน การสังสรรค์ พิธีบายศรีสู่ขวัญ การแสดง การละเล่นต่างๆ หรือแม้แต่การเสนาพุดคุยแลกเปลี่ยนกับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม

2.3.2 การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์

องค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบโฮมสเตย์นั้น จากการสัมภาษณ์และสังเกตในชุมชน พบว่าสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความพร้อมและยินดีที่จะให้บริการบ้านพักแก่นักท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสมาชิกในกลุ่มโฮมสเตย์ สมาชิกในชุมชนบ้านวังคำแคนทราบดีว่า นอกจากการบริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวแล้ว เจ้าของบ้านยังจะต้องสร้างสัมพันธ์อันดีแก่นักท่องเที่ยวที่มาอาศัยด้วย เพื่อสร้างไมตรีและถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยว เริ่มจากการพบปะ พูดคุยกับนักท่องเที่ยว การสอบถามถึงความต้องการเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่นักท่องเที่ยวได้แจ้งไว้ การให้บริการที่พัก เครื่องนอนควรจะต้องมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ ตามเกณฑ์ที่กำหนดในคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ และเน้นความเรียบง่าย และเป็นไปตามวิถีของชุมชน

จากการศึกษา โดยวิธีการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าพักในปัจจุบัน พบว่าเจ้าของบ้านไม่ทราบข้อมูลหรือประวัติของนักท่องเที่ยวก่อนเข้าพักที่บ้านของตนเอง ซึ่งตามเกณฑ์ทั่วไปของการบริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ทั้งสองฝ่ายคือนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านจะต้องทราบข้อมูลและประวัติของแต่ละฝ่ายก่อนการเข้าพัก เพื่อให้ทราบว่าสามารถเข้าพักแรมในบ้านหลังนั้นได้หรือไม่ เพราะนักท่องเที่ยวแต่ละคนหรือเจ้าของบ้านพัก จะมีข้อมูลบางประการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเข้าพักอาศัยด้วย ดังนั้นแบบลงทะเบียนที่ถูกจัดทำขึ้น และการพูดคุยกับนักท่องเที่ยวในเบื้องต้น จะทำให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างเหมาะสม

ปัจจุบันบ้านพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนที่พร้อมเปิดให้บริการมีอยู่ทั้งสิ้น 19 หลังคาเรือน โดยกระจายอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน การจัดนักท่องเที่ยวเข้าพักนั้น กำหนดให้บ้านพัก 1 หลัง รับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 4 คน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการดูแลนักท่องเที่ยวของเจ้าของบ้านเอง โดยมีระบบการจัดนักท่องเที่ยวเข้าพัก คือ ใช้ระบบคิวหมุนเวียนกันไปจนครบทั้ง 19 หลัง แต่หากนักท่องเที่ยวเดินทางกันมาเป็นคณะทัวร์ขนาดใหญ่ อาจจะต้องจัดให้พักในบ้านละแวกเดียวกัน เพื่อสะดวกในการดูแลทั่วถึง และง่ายต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจจะมีการข้ามคิวไปบ้าง แต่ก็ขึ้นอยู่กับกติการตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งพบว่าวิธีการดำเนินการดังกล่าว ถือว่ามีประสิทธิภาพ แต่ยังคงขาดรูปแบบและวิธีในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่ชัดเจน

แม้ลักษณะของบ้านพักโฮมสเตย์ทั้ง 19 หลังของบ้านวังคำแคนที่เปิดให้บริการอยู่ในปัจจุบันจะแตกต่างกันไปตามฐานะทางเศรษฐกิจ แต่การเตรียมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวได้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน คือ จัดที่นอนให้เป็นสัดส่วน มีเครื่องนอนที่สะอาด มีห้องน้ำที่สะอาด มีอาหารพื้นบ้านที่ถูกสุขอนามัย ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดของการเป็นบ้านพักโฮมสเตย์ให้มีความพร้อมในการบริการอยู่เสมอ

2.3.3 การเตรียมอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

การบริการด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนในปัจจุบัน เป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์แต่ละหลัง ในอนาคตรูปแบบการให้บริการด้านอาหารอาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น การจัดเลี้ยงอาหาร ณ พื้นที่ส่วนกลางของหมู่บ้านที่ถูกจัดเตรียมขึ้น โดยการเตรียมอาหารจะเป็นหน้าที่ของกลุ่มอาหาร

อาหารที่เจ้าของบ้านพักเตรียมไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวนั้น จะเน้นการประกอบอาหารจากทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ปลา หน่อไม้ และผักสดชนิดต่างๆ รวมถึงส้มตำ ซึ่งเป็นอาหารพื้นถิ่นที่ชาวบ้านนิยมนำมาทำทานกันเองเป็นประจำ หรือหมกหน่อไม้ เมนูขึ้นชื่อของบ้านวังคำแคน ซึ่งเมนูอาหารเหล่านี้แสดงถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้านวังคำแคน ในการประกอบอาหารในแต่ละมื้อนั้น สามารถจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาหารได้ เช่น เรียนรู้วิธีการประกอบอาหารแต่ละประเภท เรียนรู้วิธีการแปรรูปอาหารแต่ละประเภท เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมการประกอบอาหารพื้นบ้านของชุมชน

2.3.4 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวหลัก ซึ่งได้แก่ มอหินขาว หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ ชุมชนจะต้องมีความพร้อม ดังต่อไปนี้

- 1) ความพร้อมในด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ มัคคุเทศก์ โดยจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถอธิบาย พร้อมทั้งถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และสามารถตอบคำถามของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

- 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น ควรเป็นกิจกรรมเสริมที่เกิดขึ้นจากศักยภาพของชุมชน โดยจะต้องให้ความสำคัญกับความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนทุกแห่ง รวมถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในชุมชนเห็นว่า มีความสำคัญและต้องการถ่ายทอดหรือแสดงออกให้กับนักท่องเที่ยวได้เห็น ดังนั้นการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชน จึงไม่ควรมองข้ามสิ่งเล็กน้อยในชุมชนที่มีอยู่ หากแต่ต้องส่งเสริมและผลักดันให้เสน่ห์ของชุมชนเหล่านี้ ได้ถ่ายทอดออกสู่สายตาของบุคคลภายนอกด้วย การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนที่ดี ร่วมกับการจัดการที่ดีจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

จากผลการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ทั้งในด้านลักษณะของพื้นที่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของบ้านวังคำแคน สามารถกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อเป็นกิจกรรมเสริมให้การท่องเที่ยว รูปแบบโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

3. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ โดยผ่าน 2 กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่

1.การประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการมีส่วนร่วม (PAR) ที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน ได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลและข้อเสนอแนะได้อย่างทั่วถึง โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ จำนวน 44 คน ประกอบด้วย 1) เจ้าหน้าที่ภาครัฐของจังหวัดชัยภูมิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดอำเภอเมือง ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อุทยานแห่งชาติภูแลนคา 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน 3) คณะกรรมการกลุ่มโฮมสเตย์ 4) ประชาชนที่สนใจ

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ พบว่า ได้เกิดการพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างสมาชิกในชุมชนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของภาครัฐในหลายประเด็น เช่น ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการของประชาชนต่อการพัฒนาบ้านวังคำแคน และมอหินขาวโดยภาครัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งที่เป็นความเห็นจากตัวแทนของภาครัฐและตัวแทนของประชาชน ข้อมูลและรายละเอียดในด้านศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการพัฒนา ซึ่งผลจากการระดมสมองของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของภาครัฐจากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคนและองค์กรท้องถิ่น

2. การจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโฮมสเตย์ต้นแบบ โดยกิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์และสมาชิกที่มีความสนใจจะเข้าร่วมได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพของโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก อำเภอ ศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ผลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดรูปแบบและการจัดการโฮมสเตย์ของตนเองได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่บ้านวังน้ำมอกได้ประสบ ยังถูกถ่ายทอดไปยังกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน ทำให้สามารถพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของโฮมสเตย์ที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ

โฮมสเตย์ต้นแบบในครั้งนี้ เป็นผลให้สมาชิกโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้อย่างเหมาะสม รายละเอียดของแนวทางการดำเนินงานพร้อมทั้งรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวได้นำเสนอในหัวข้อแนวทางในการจัดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน

นอกจากนั้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้มากขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สมาชิกจะได้รับ โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ การศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ถือเป็นตัวอย่งที่ดี เนื่องจากพบว่า สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอกมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเป็นผลมาจากการให้บริการที่พักโฮมสเตย์ ถือเป็นการจุดประกายและเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญให้สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีความต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์ให้เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลรายได้ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชน จากการให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน พบว่า ผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,200 บาท ส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจนี้มาเป็นเวลา 1-3 ปี นักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ 2-3 ครั้งต่อเดือน โดยมีอัตราค่าที่พักคืนละ 300 – 500 บาท จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ครัวเรือนที่ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ อนุฎฐา มณีโชติ ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ผู้ดูแลรับผิดชอบงานด้านโฮมสเตย์ไทย ที่กล่าวไว้ว่า “รายได้ของแต่ละภาคจากนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์แตกต่างกันออกไป ภาคใต้จะมีรายได้ประมาณปีละ 52,000 บาท ส่วนภาคอีสาน 9,300 บาทต่อปี ขึ้นอยู่กับความนิยมจากการท่องเที่ยวของภาคนั้นๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ลงภาคใดมากจะมีรายได้ต่อครัวเรือนต่อปีมาก” จึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางให้ผู้คนรู้จักกันในวงกว้างมากขึ้น และโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้มีการพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก มีการจัดการและการดำเนินงานที่ดี มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จะช่วยส่งผลให้ครัวเรือนและชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ นอกจากจะสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์โดยตรงแล้วยังทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มโฮมสเตย์ โดยผ่านการดำเนินงานของกลุ่มสินค้าและบริการ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดหาทรัพยากรในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของที่ระลึก และบริการเสริมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์มีรายได้จากนักท่องเที่ยว กลุ่มทำของที่ระลึกมีรายได้จากการรับจ้างผลิต และการจำหน่ายของที่ระลึก ร้านค้าในชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องดื่ม สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการให้เช่าพาหนะในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต็ก รถอีแต่น รายได้จากการนำเที่ยว การเดินป่า รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในครัวเรือน เช่น ผักผลไม้ตามฤดูกาล และผลิตภัณฑ์แปรรูป เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าหากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการพัฒนาจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว จะเป็นผลให้การดำเนินกิจกรรมการค้า และการบริการต่างๆ เหล่านี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์อย่างเหมาะสมและเป็นระบบ นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกในชุมชนจากการให้บริการบ้านพัก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์บ้านวังคำแคน มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,200 บาท และดำเนินธุรกิจนี้มาเป็นเวลา 1-3 ปี โดยมีนักท่องเที่ยวเข้าพักโฮมสเตย์ 2-3 ครั้งต่อเดือน อัตราค่าที่พักคืนละ 300 – 500 บาท จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ครั้วเรือนที่ให้บริการบ้านพักโฮมสเตย์ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาเรื่องศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ของพนิตตา สิงห์ครา (2544) ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านห้วยฮี้ว่า ชุมชนห้วยฮี้ดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวมาแล้วประมาณ 3-4 ปี สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกระหว่าง 200-600 บาทต่อเดือน แม้รายได้ที่เกิดขึ้นจะไม่มากนักแต่ก็สร้างความพึงพอใจให้แก่ชุมชน เพราะทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆของชุมชน จะได้รับการรักษาและฟื้นฟูภายใต้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า หากแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางให้ผู้คนรู้จักกันในวงกว้างมากขึ้น และโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนได้มีการพัฒนาให้เป็นที่ยุ้มนักท่องเที่ยว มีการจัดการและการดำเนินงานที่ดี มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว จะช่วยส่งผลให้ครั้วเรือนและชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มโฮมสเตย์ด้วย โดยผ่านการดำเนินงานของกลุ่มสินค้าและบริการ ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดหาทรัพยากรในท้องถิ่น นำมาจัดทำเป็นของที่ระลึก และบริการเสริมต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์มีรายได้จากนักท่องเที่ยว กลุ่มทำของที่ระลึกมีรายได้จากการรับจ้างผลิต และการจำหน่ายของที่ระลึก ร้านค้าในชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้า อาหาร และเครื่องดื่ม สมาชิกในชุมชนมีรายได้จากการให้ที่พักอาศัยในการท่องเที่ยว เช่น รถอีแต๋น รายได้จากการนำเที่ยว การเดินป่า รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตในครั้วเรือน เช่น ผักผลไม้ตามฤดูกาล และผลิตภัณฑ์แปรรูป เป็นต้น ดังนั้นจึงพบว่าหากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้รับการพัฒนาจนประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวจะเป็นผลให้การดำเนินกิจกรรมการค้า และการบริการต่างๆ เหล่านี้ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ บ้านวังคำแคน จะยั่งยืนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงานของกลุ่มสมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ที่ต้องดำเนินงานตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และความร่วมมือของชุมชนในการร่วมเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับนักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน และจะช่วยส่งผลให้รายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชนเพิ่มมากขึ้น ได้อีกในอนาคต

2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ควรจัดกิจกรรมและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคน ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวแล้ว เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบ โฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เป็นที่ยุ้มนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

3) ถึงแม้ว่าแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในโครงการ 12 เดือน 7 ดาว 9 ตะวัน ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนเอง

ก็ยังต้องทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของชุมชนควบคู่ไปด้วย โดยผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เว็บไซต์ อย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้นควรจัดให้มีกิจกรรมพิเศษเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โฮมสเตย์บ้านวังคำแคน เช่น การจัดจักรยานแรลลี่ขึ้นมอหินขาว การปลูกป่า และกิจกรรมพิเศษอื่นๆ ตามโอกาส โดยจัดขึ้นเป็นเทศกาลที่ชุมชนเป็นเจ้าของแล้วเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม

4) การจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านวังคำแคนนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของแต่ละสายงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การคัดเลือกผู้รับผิดชอบและสมาชิกในแต่ละสายงานจะต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิก และคำนึงถึงความถนัด ความเชี่ยวชาญ และความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่จะอยู่ในสายงานนั้นๆ และนอกจากนั้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญของสมาชิกในแต่ละสายงาน เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพผลงานของแต่ละสายงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการยกระดับคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการการท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งโฮมสเตย์ของบ้านวังคำแคนได้เป็นอย่างดี

5) การประชาสัมพันธ์แหล่งมอหินขาวที่จัดทำขึ้นโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะทำให้แนวโน้มของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่หากการทำแผนประชาสัมพันธ์นั้นขาดการประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่เพื่อร่วมกันกำหนดวิธีการและแนวทางในการรองรับผลจากการประชาสัมพันธ์ดังกล่าว อาจเป็นผลให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและมีแนวโน้มที่จะถูกทำลายได้รวดเร็วขึ้น

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. **โครงการเพื่อกำหนดนโยบายเพื่อรักษาระบบนิเวศ**. กรุงเทพฯ:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **จัด Home stay อย่างไรไม่ให้ผิดทาง**. เอกสารสรุปการสัมมนาทางวิชาการ.

เมื่อ 25 พฤษภาคม 2544 ณ โรงแรมดิเอเมอรัลด์. กรุงเทพฯ.

ทำหิโนม, องค์การบริหารส่วนตำบล. **รายงานประจำปี 2549**. ชัยภูมิ.

พนิตตา สิงห์ควา. 2544. **ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยอีในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์**.

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. การค้นคว้าแบบอิสระ.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภราเดช พยัทธิเชียร. 2544. บ้านพักชุมชน Home Stay **อนุสาร อ.ส.ท. 41. 10** (พฤษภาคม) 27.

มธุรส ปราบไพร. 2544. **ธุรกิจท่องเที่ยว: โฮมสเตย์กับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ:

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

วันชัย อัครวิฑู. 2549. **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านวังคำแคน อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ**.

รายงานการศึกษาอิสระ บธ.ม. ขอนแก่น.

ภาคผนวก ข.

บริบทชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

บริบทชุมชนบ้านวังแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

การศึกษารวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยเอกสาร หลักฐาน จากแหล่ง และหน่วยงานต่างๆ รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจ และเก็บข้อมูลโดยนักวิจัย ผลการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล แสดงข้างล่างนี้

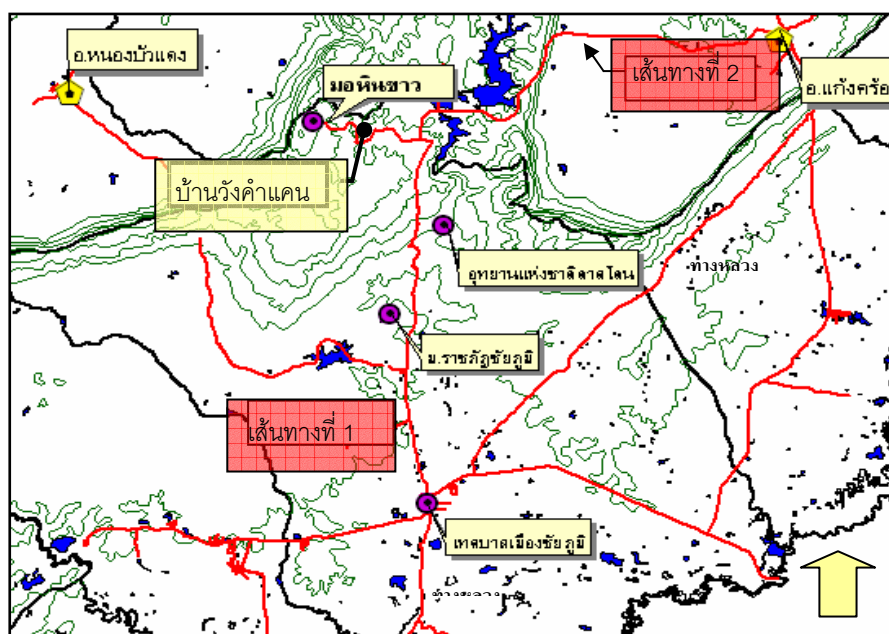
1. ที่ตั้งและเขตการปกครอง

1) ที่ตั้ง บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในเขตการปกครองของตำบลท่าหินโงมอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย หมู่บ้านท่าหินโงม แจ้งเจริญ ห้วยหมากแดง วังโพน วังน้ำเขียว หินหนีบ ไหมบัวงาม ชับสมบุญณ์ วังคำแคน หนองกวาง และบ้านแหละหญ้าคา รวม 11 หมู่บ้าน อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิไปทางทิศเหนือประมาณ 36 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 2051 ชัยภูมิ-ตาดโตน-ห้วยหมากแดง-ท่าหินโงม-แจ้งเจริญ-วังน้ำเขียว-บ้านวังคำแคน

2) การคมนาคม เดินทางโดยรถยนต์ ใช้เส้นทางหลัก 2 เส้นทาง คือ

เส้นทางที่ 1 จากจังหวัดชัยภูมิใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2051 จังหวัดชัยภูมิ-ตาดโตน-ห้วยหมากแดง-ท่าหินโงม-แจ้งเจริญ-วังน้ำเขียว-บ้านวังคำแคน ระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 2 จากจังหวัดชัยภูมิใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 201 อำเภอแก้งคร้อ-เขื่อนลำปะทาว-บ้านท่าหินโงม-แจ้งเจริญ-วังน้ำเขียว-บ้านวังคำแคน-มอหินขาว จากชัยภูมิ- อำเภอแก้งคร้อ ระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร และจากอำเภอแก้งคร้อถึงบ้านวังคำแคน ประมาณ 45 กิโลเมตร รวมระยะทางประมาณ 90 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอชุมแพ และจังหวัดขอนแก่น ควรใช้เส้นทางนี้จะสะดวก และประหยัดเวลาในการเดินทาง

แผนภาพเส้นทางเข้าถึงบ้านวังคำแคน

3) อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	พื้นที่ ตำบลซับสีทอง อำเภอเมืองชัยภูมิ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านซับสมบุญ บ้านแหลมหญ้าคา ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ และพื้นที่อุทยานแห่งชาติตาดโตน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านวังน้ำเขียว ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	แนวสันเขาภูแลนคา อำเภอหนองบัวแดง และพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูแลนคา

4) โครงสร้างพื้นฐาน

ถนนภายในหมู่บ้านวังคำแคน เป็นถนนลูกรังบางส่วนเป็นถนนคอนกรีต มีไฟฟ้าและโทรศัพท์สาธารณะ รวมทั้งมีสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนน้ำประปายังไม่มี แต่ใช้น้ำจากที่กักเก็บน้ำจากภูเขา แล้วต่อท่อน้ำใช้ภายในหมู่บ้าน (ดูในภาคผนวก ก สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ)

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

1) ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลท่าหินโงมมีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา หุบเขา และที่ลาดชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 452 เมตร พื้นที่โดยทั่วไปเหมาะสำหรับการปลูกพืชไร่

2) ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน สิ้นสุดเดือน ตุลาคม

รวมระยะเวลาประมาณ 5 เดือน

ฤดูแล้ง เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน สิ้นสุดประมาณเดือนกุมภาพันธ์

รวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน

ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคม สิ้นสุดประมาณเดือนพฤษภาคม

รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน

3. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

1) ประชากร บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัด ชัยภูมิ มีประชากรทั้งสิ้น 69 ครัวเรือน จำนวน 214 คน ชาย 109 คน หญิง 105 คน ลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท มีความเป็นอยู่อย่างญาติพี่น้องต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชาวบ้านวังคำแคนดั้งเดิมเดินทางมาจากจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา

2) การศึกษา บ้านวังคำแคนมีโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิเขต 1 จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านท่าหินโงม สาขาบ้านวังคำแคน โดยการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ อนุบาล 1-2 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 52 คน มีครูผู้สอน จำนวน 2 คน

3) ศาสนา นับถือศาสนาพุทธ

4) วัฒนธรรมประเพณี ชาวบ้านมีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนชาวอีสานทั่วไป
ใช้ภาษา (โคราช) เป็นส่วนมาก

5) การสาธารณสุข มีสถานอนามัย 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่บ้านท่าหินโงม ตำบลท่าหินโงม

6) ความปลอดภัย มีสถานีตำรวจตำบลท่าหินโงม และชุด อปพร. ประจำหมู่บ้าน

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

รายได้ด้านการเกษตร

1) อาชีพและรายได้

(1) ผลผลิตด้านพืช เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย ปอ ผลไม้ และอื่นๆ จากการปลูกไว้ขาย จำนวน 41 ครัวเรือน ร้อยละ 73.21 เฉลี่ย 40,488 บาท/ครัวเรือน/ปี และจากการปลูกไว้กินเอง จำนวน 22 ครัวเรือน ร้อยละ 39.29 เฉลี่ย 19,455 บาท/ครัวเรือน/ปี

(2) ผลผลิตด้านสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ หมู วัว ควาย แพะ แกะ ไหม และอื่นๆ จากการเลี้ยงไว้ขาย จำนวน 9 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.07 รายได้เฉลี่ย 15,967 บาท/ครัวเรือน/ปี จากการเลี้ยงไว้กินเอง และจากแหล่งธรรมชาติ จำนวน 21 ครัวเรือน ร้อยละ 37.50 เฉลี่ย 7,843 บาท/ครัวเรือน/ปี

(3) ผลผลิตด้านประมง เช่น สัตว์น้ำ และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำทุกชนิด จากการทำไว้ขาย จำนวน 3 ครัวเรือน ร้อยละ 5.36 เฉลี่ย 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จากการทำไว้กินเอง และจากแหล่งธรรมชาติ จำนวน 17 ครัวเรือน ร้อยละ 30.36 เฉลี่ย 7,843 บาท/ครัวเรือน/ปี

(4) รายได้อื่น

-รายได้จากเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน

จำนวน 44 ครัวเรือน ร้อยละ 78.57 เฉลี่ย 26,261 บาท/ครัวเรือน/ปี

- รายได้จากการค้าขาย จำนวน 40 ครัวเรือน (ดูในภาคผนวก ค ร้านค้า
ภายในชุมชน) ร้อยละ 71.43 เฉลี่ย 26,100 บาท/ครัวเรือน/ปี

- รายได้อื่นๆ จำนวน 9 ครัวเรือน

ร้อยละ 16.07 เฉลี่ย 12,222 บาท/ครัวเรือน/ปี

กล่าวโดยสรุป รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือน จำนวน 90 ครัวเรือน จำนวนคนในครัวเรือน 214 คน รายได้เฉลี่ย 23,145 บาท/คน/ปี

2) ผลผลิตภัณฑของหมู่บ้าน หมู่บ้านรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ขนมจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น สับปะรด พักทอง กล้วย จะบก เป็นต้น ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนเครื่องมือจากงานพัฒนาชุมชน จังหวัดชัยภูมิ (ดูในภาคผนวก ข ผลผลิตจากชุมชน)

3) การใช้ประโยชน์ที่ดินของหมู่บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ลำดับที่	การใช้ประโยชน์พื้นที่	เนื้อที่ (ไร่)	คิดเนื้อที่ (ร้อยละ)	หมายเหตุ
1	พื้นที่ทั้งหมด	5,000	100.00	เนื้อที่โดยประมาณ
2	พื้นที่ทำการเกษตร	1,474	29.48	
3	พื้นที่อยู่อาศัย	126	0.03	
4	พื้นที่ป่าชุมชน	100	2.00	
5	พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชน	1,300	26.00	
6	พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม	2,000	40.00	

ตารางแสดงเนื้อที่การใช้ประโยชน์ที่ดินหมู่บ้านวังคำแคน

5. แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว

ประวัติความเป็นมาอยู่ในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าภูแล่นคา ด้านทิศเหนือ ได้ชื่อมาจากการสังเกตของชาวบ้าน ที่เห็นเนินเขาในบริเวณนี้มีสีขาวอันเนื่องมาจากหินทรายสีขาวที่โผล่พื้นต้นหญ้า ยามต้องแสงแดดในเวลากลางวัน ยิ่งในช่วงเวลาหลังฝนตกไม่นานจะมองเห็นเป็นสีขาวเด่นชัดในระยะทางไกลๆ เป็นที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็น มีประวัติความเป็นมา ดังนี้

เมื่อปี พ.ศ. 2544 นายเจริญ เจสันเทียะ ผู้ใหญ่บ้านวังคำแคน ร่วมกับหน่วยงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และศิลปกรรมท้องถิ่นโรงเรียนสตรีชัยภูมิ ได้ร่วมกันทำการสำรวจพื้นที่มอหินขาวแล้วมีความเห็นร่วมกันว่า พื้นที่มอหินขาวสมควรได้รับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ปี พ.ศ. 2545 นายสุรพล สายพันธ์ นายอำเภอเมืองชัยภูมิ ได้ประสานงานธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี ทำการสำรวจพื้นที่มอหินขาว พบว่ามีแท่นหินและเสาหิน ที่มีธรณีสัณฐานที่โดดเด่น มี

ความพิเศษหรือเป็นสิ่งหายาก ไม่เหมือนใคร พบเห็นได้น้อยมาก จึงได้ประสานงานกับ นายสุพัฒน์ บุญมีประเสริฐ ป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ และนายสุรัชย์ นาจำเริญ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูแลนคา ทำการสำรวจข้อมูลพื้นที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม และองค์การบริหารส่วนตำบลชัยสืทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ เพื่อผนวกเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูแลนคาซึ่งได้ดำเนินการสำรวจเบื้องต้น และได้แจ้งให้สำนักงานอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้

ปี พ.ศ. 2549 จังหวัดชัยภูมิได้อนุมัติเงินงบประมาณจังหวัดแบบบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ ปี พ.ศ. 2549 สนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืน มอหินขาว เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมการสำรวจปักผังแนวเขตพื้นที่มอหินขาว สำรวจข้อมูลธรณีวิทยา และพืชพรรณ สำรวจข้อมูลด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเส้นทางและจัดรูปแบบการท่องเที่ยว การฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยว โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเข้าถึงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว อยู่ห่างจากหมู่บ้านวังคำแคนประมาณ 4 กิโลเมตร ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน การเข้าถึงพื้นที่ใช้เส้นทางดินและลูกรัง ซึ่งจะไม่สะดวกในฤดูฝน เนื่องจากถนนลื่น ในแต่ละเดือนจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมประมาณ 5-6 กลุ่มๆ ละ 5-10 คน นอกจากนี้จะมีนักเรียน นักศึกษา จัดกิจกรรมค่ายพักแรมศึกษาธรรมชาติ ครั้งละประมาณ 50-100 คน

สภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าภูแลนคาด้านทิศเหนือ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 233 (2510) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ให้ไว้ ณ วันที่ 10 ตุลาคม 2510 มีสภาพป่าเสื่อมโทรมซึ่งเกิดจากการทำไม้ และถูกบุกรุกทำไร่ของราษฎรในอดีต พื้นที่โดยรอบบริเวณนี้กรมป่าไม้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม และตำบลชัยสืทอง ทำการตรวจสอบและกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าภูแลนคาด้านทิศเหนือ เพื่อผนวกเข้าเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ประกอบด้วย พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร พื้นที่ป่าอนุรักษ์ธรรมชาติที่เหลืออยู่และมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ต้องฟื้นฟู พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่มีลักษณะเด่นเป็นแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่แปลงปลูกป่าของโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ปีที่ 50 แปลงปลูกป่า FTP.38-41 พื้นที่แปลงปลูกป่าของป่าสงวน พื้นที่ที่ได้มีการแก้ไขปัญหากับราษฎรแล้ว และพื้นที่ที่มีการขอใช้ประโยชน์ พื้นที่ มอหินขาวบางส่วนจัดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เนื้อที่ประมาณ 1,300 ไร่ และเป็นที่ตั้งของสำนักงานโครงการฟื้นฟูป่าภูแลนคา สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 7 (นครราชสีมา) ซึ่งได้ปลูกป่าไปแล้ว จำนวน 700 ไร่

หินในพื้นที่มอหินขาว เป็นหินทราย หมวดหินพระวิหาร อยู่ในชุดโคราช โดยวางตัวอยู่บนหมวดหินภูกระดึง และวางตัวอยู่ล่างหมวดหินเสาขัวเป็นแบบต่อเนื่อง โดยการตกตะกอนในสภาวะแวดล้อมที่เป็นแม่น้ำที่คดเคี้ยว และเปลี่ยนแปลงระบบทางน้ำประสานสาย ในสภาวะอากาศสมัยโบราณ จากร้อนชื้นเป็นกึ่งแห้งแล้ง

ลักษณะทางกายภาพของหิน โดยทั่วไปหมวดหินพระวิหารประกอบด้วยหินทราย (Sandstone) สีขาวปนเหลือง เม็ดละเอียดถึงหยาบ มีการัดขนาดและความมนดี ประกอบด้วยเม็ดแร่ควอร์ตซ์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังมีหินแป้งทราย (Siltstones) หินโคลน (Mudstones) ชั้นบางๆ แลหินกรวดมน (Conglomerates)

ธรณีวิทยาโครงสร้าง ชั้นหินมีการวางตัวเอียงไปทางทิศตะวันออกเล็กน้อย ประกอบด้วยชั้นหินทรายเนื้อหยาบ ความหนาตั้งแต่ 10-20 เมตร มีชั้นเฉียงระดับ รอยแตกแทรกด้วยเหล็กออกไซด์ เป็นแนวสันแข็ง หินถูกกัดกร่อนและผุพัง ส่วนที่แตกและผุพังจะถูกชะละลายออกไปเหลือเป็นหินโผล่ นอกจากนี้ขบวนการกัดกร่อนยังทำให้หินเกิดเป็นรูปร่างต่างๆ ตามแต่จะจินตนาการและผูกเรื่องราวตามตำนานโบราณ

อายุ จากหลักฐานการเรียงลำดับชั้นหิน และอายุที่ได้จากซากดึกดำบรรพ์ต่างๆ หมวดหินพระวิหาร มีอายุระหว่าง ยุคจูแรสซิก (Jurassic) ตอนกลางถึงตอนต้น (150-135 ล้านปี) (รุ่งเรือง เลิศศิริวรกุล, 2549)

มอหินขาว เป็นกลุ่มหินขนาดใหญ่จำนวน 3 กลุ่ม โดยจะมีหินทรายก้อนใหญ่ก้อนหนึ่งเป็นสีขาวและโดดเด่นในพื้นที่ เป็นที่มาของคำว่า มอหินขาว และในบริเวณดังกล่าว ยังมีเสาหินขนาดใหญ่จำนวน 5 เสา ตั้งเรียงรายกันเป็นแถว มีความสูงประมาณ 12 เมตร นอกจากนั้นยังมีแท่นหินที่มีรูปร่างคล้ายเรือเจดีย์ หอเสียงเมืองปี่ช่า และคล้ายกระดองเต่า ซึ่งจัดเป็นกลุ่มหินที่ 1 กลุ่มหินที่ 2 อยู่ห่างกันออกไป แท่นหินจะมีรูปร่างแปลกแตกต่างกันตามจินตนาการของผู้พบเห็น ห่างออกไปอีกประมาณ 1,500 เมตร จะเป็นกลุ่มหินที่ 3 ที่เป็นแท่นหินและเสาหินขนาดเล็ก โดยลาดเอียงขึ้นไปจดหน้าผาที่มีชื่อว่า ผาหัวนาค และบริเวณมอหินขาวยังเป็นจุดชมวิวยอดนิยมที่สวยงามแห่งหนึ่งของจังหวัดชัยภูมิ (ดูในภาคผนวก จ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว)

ที่มาของชื่อ มอหินขาว เดิมพื้นที่แถบนี้เป็นป่า ต่อมาได้มีคนมาบุกเบิกทำไร่ และเห็นว่ามียักษ์หินขนาดใหญ่อยู่ทั่วไป แต่ก็ไม่ได้สนใจ ที่ไร่มันล้าปะหลัง (ในอดีต) ของชาวบ้านคนหนึ่งก็มีก้อนหินใหญ่ขึ้นทั่วไป แต่ที่ชาวบ้านเห็นว่าแปลกประหลาดมาก ก็คือหินก้อนใหญ่ 5 ก้อน ที่ในทุกคืนวันพระ (15 ค่ำ, 8 ค่ำ) จะมีแสงสีขาวส่องขึ้นมา คนเฒ่าคนแก่สมัยนั้น เลยเรียกที่นี้ว่ามอหินขาว เสาหินและแท่นหิน ที่มอหินขาวส่วนใหญ่เป็นหินทรายสีขาว นอกจากนี้ก็ยังมี หินทรายแป้ง หินโคลน หินทรายสีม่วง ซึ่งสันนิษฐานว่าก้อนหินขนาดยักษ์เหล่านี้มีอายุประมาณ 175-195 ล้านปี และเกิดการสะสมของตะกอนทรายแป้งและดินเหนียว

กลุ่มหินของมอหินขาวกลุ่มที่โดดเด่นที่สุด คือ กลุ่มหินแรกที่มีเสาหินขนาดใหญ่ 5 ต้นเรียงรายกันอยู่ เสาหินเหล่านี้มีความสูงราว 12 เมตร ต้นที่มีขนาดใหญ่ที่สุดต้องใช้คนโอบไม่น้อยกว่า 20 คน

6. การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

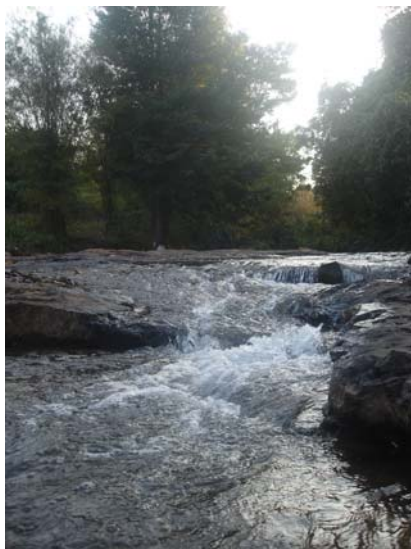
1. เชื้อนลำปะทาว อยู่ห่างจากมอหินขาวประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นเขื่อนดินที่กั้นลำปะทาว บ้านช้างหลุบพลาย ตำบลเก่าย่าดี อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลำน้ำกว้างใหญ่และมีทัศนียภาพที่สวยงาม

2. น้ำตกตาดโตน ห่างจากมอหินขาวประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีน้ำไหลตลอดปี น้ำตกสูงประมาณ 6 เมตร กว้าง ประมาณ 50 เมตร มีพันธุ์ไม้ต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น ทำให้บรรยากาศร่มรื่น

และด้วยความพร้อมของชุมชนที่มีต้นทุนสูงในการเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเด่นเฉพาะและมีความสวยงาม ประกอบกับลักษณะของสังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมชนบท ยังคงมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่งดงาม เรียบง่าย และมีเอกลักษณ์ตามแบบสังคมชนบทของไทย ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดกิจกรรมหรือรูปแบบการท่องเที่ยวได้อย่างคุ้มค่าและน่าสนใจ โดยให้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยยึดหลักการอนุรักษ์ตามวิถีและองค์ความรู้ของชาวบ้าน ซึ่งความพร้อมของชุมชนบ้านวังคำแคนเหล่านี้ สามารถนำมาใช้เป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ในหมู่บ้านวังคำแคนได้

ถนนภายในหมู่บ้าน

ห้วยคำแคน

ถังเก็บน้ำประปาหมู่บ้าน

ลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวบ้านวังคำแคนในปัจจุบัน

ผลผลิตจากชุมชน

สับปะรด

กะบักพืชธรรมชาติที่สร้างรายได้ให้ครัวเรือน

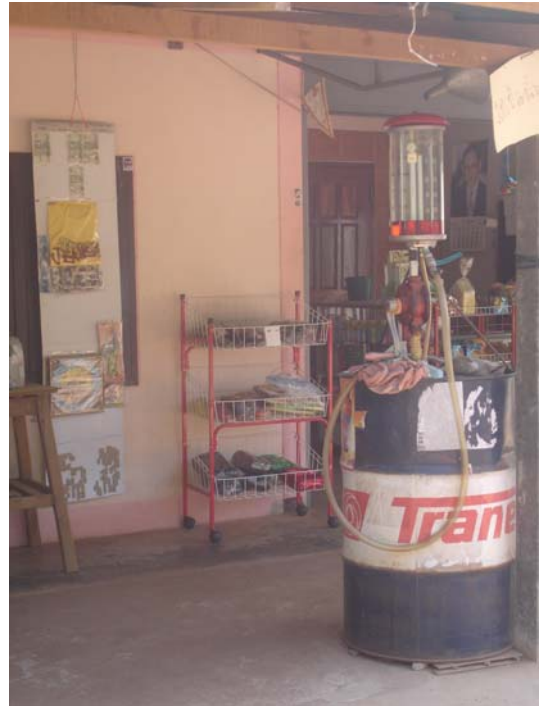

แผงหญ้าคาสำหรับมุงหลังคา

โรงเรียนปักชำดินยูคาลิปตัส

ร้านค้าภายในชุมชน

ตัวอย่างบ้านพักโฮมสเตย์

โฮมสเตย์หลังที่1 ของนางอำนวย นามโธสงค์

บริเวณหน้าบ้านพักโฮมสเตย์

แปลงไม้ดอกและพืชสวนครัวข้างบ้าน

ห้องนอนสำหรับนักท่องเที่ยว

ห้องครัวของบ้าน

โฮมสเตย์หลังที่ 2 ของนางแฉ่ม หนองสระ

ตัวบ้านพักมองจากภายนอก

อาหารที่เจ้าบ้านเตรียมไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว

ที่นอนสำหรับนักท่องเที่ยว

โฮมสเตย์หลังที่ 3 ของนางต่วน สิทธิเทศ

มุมมองตัวบ้านพักจากภายนอก

ห้องครัวของบ้านพัก

ห้องน้ำของบ้านพัก

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมอหินขาว

กลุ่มหินที่ 1

กลุ่มหินที่ 2

กลุ่มหินที่ 3 ประกอบด้วยลานหิน และหน้าผา

ร้านค้าบนมอหินขาว
เปิดขายเฉพาะฤดูการท่องเที่ยว

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

พื้นที่กิจกรรม

ภาคผนวก ค. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

ด่วนมาก

ที่ กก 0202.20/ 103 26

กองกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น
เลขรับ 6012
วันที่ - 6 ส.ค. 2552
เวลา 10.05

ศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ

ถนนบรรณาการ อำเภอเมือง ชย 36000

๒1 กรกฎาคม 2552

เรื่อง ขอเชิญประชุม

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ด้วยจังหวัดชัยภูมิ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มอบหมายให้สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดชัยภูมิ เป็นหน่วยงานหลักในการจัดประชุมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา "บ่อนหินขาว" ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในพื้นทีของจังหวัด และบรรจุเข้าในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเร่งด่วนของจังหวัด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยกำหนดจัดประชุมเพื่อปรึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในวันจันทร์ 10 สิงหาคม 2552 เวลา 13.30 น ณ ห้องประชุมเล็กของผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ

ในการนี้ เพื่อเป็นพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเชิญท่านเข้าร่วมประชุมในวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าว โดยพร้อมเพรียงกัน

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และให้เข้าร่วมประชุมตามกำหนดการข้างต้นด้วย จักขอบคุณยิ่ง

เรียน อธิการบดี

เพื่อโปรดพิจารณา เห็นควร
 1. ส่งเอกสารแนบมา
 2. คณะกรรมการวิชาการ
 และแจ้งเจ้าภาพทราบ
 เจ้าภาพแจ้งเรื่องฝ่ายบริหาร

ขอแสดงความนับถือ

(นายถาวร พรหมมีชัย)
 ผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ

(นายณัฏฐ์ ศรีสุภา)

ก่อนการไปดำเนินการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 6 ส.ค. 2552

กลุ่มงานส่งเสริมการท่องเที่ยว

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

โทรศัพท์ 0-44811218

โทรศัพท์ 0-44816316

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารมย์ คัดตะวะศาสตร์)
 รองอธิการบดีฝ่ายทรัพย์สิน

รักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคผนวก ง. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้ที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์	1. ลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลศักยภาพพื้นที่ และบริบทชุมชน 2. เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ 130 คน และนักท่องเที่ยว 100 คน 3. สัมภาษณ์กลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว	1. ลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลศักยภาพพื้นที่ และบริบทชุมชน 2. เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ 69 คน และนักท่องเที่ยว 114 คน 3. สัมภาษณ์กลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว	1. ทราบศักยภาพของชุมชนบ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ 2. ทราบความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านวังคำแคน และองค์กรท้องถิ่น ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ	1. ทีมงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและลงพื้นที่เพื่อสำรวจหมู่บ้านโฮมสเตย์ตัวอย่างที่ได้รับการคัดเลือกแล้วโดยเกณฑ์ในการเลือกตามมาตรฐานการคัดสรรโฮมสเตย์ไทยของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2547 2. จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตัวแทนโฮมสเตย์แหล่งอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ประสบความสำเร็จ คือ ตัวแทนจากบ้านโคกโก่ง บ้านวังน้ำมอก และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ 40 คน 3. ศึกษา วิเคราะห์ หาจุดเด่นและอัตลักษณ์ ของชุมชนที่มีความน่าสนใจ	1. จัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ภาครัฐ 8 แห่ง สมาชิกกลุ่มบริหารการท่องเที่ยวมอหินขาว รวมทั้งตัวแทนชุมชน เพื่อจัดทำ SWOT 2. ศึกษา วิเคราะห์ หาจุดเด่นและอัตลักษณ์ ของชุมชนที่มีความน่าสนใจ 3. ทีมงานวิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลและลงพื้นที่เพื่อสำรวจหมู่บ้านโฮมสเตย์ตัวอย่าง 4. จัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตัวแทนโฮมสเตย์ตัวอย่าง โดยพาผู้นำชุมชนและตัวแทนชาวบ้านไปศึกษาดูงาน ณ โฮมสเตย์บ้านวังมอก อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย	1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถนำรูปแบบ และแนวทางไปจัดตั้งโฮมสเตย์ได้ด้วยตนเอง 2. ชุมชนทราบถึงอัตลักษณ์ของตนเอง 3. ได้ต้นแบบการจัดการกิจกรรมโฮมสเตย์ 4. ชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบและวิธีการในการจัดทำโฮมสเตย์ 5. ได้รูปแบบการจัดตั้งโฮมสเตย์ และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

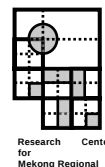
วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
	4. จัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ ภาครัฐ 8 แห่ง สมาชิกกลุ่มบริการการท่องเที่ยวมอหินขาว รวมทั้งตัวแทนชุมชน เพื่อจัดทำ SWOT		
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์และการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน	1. วิเคราะห์ข้อมูลด้านรายได้และผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในชุดแรก 2. จัดเวทีเสวนาเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ฯ และแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม	1. จัดเวทีเสวนาเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ฯ และแนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม	1. ทราบว่าชุมชนจะมีรายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใดจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ 2. แนวทางการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ภาคผนวก จ. ตัวอย่างแบบสอบถาม / แบบสัมภาษณ์

แบบสอบถาม สำหรับครัวเรือน

โครงการวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. สถานภาพส่วนตัว ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่า ☐ อื่นๆ (ระบุ)

3. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี

☐ 20-30 ปี

☐ 31-40 ปี

☐ 41-50 ปี

☐ 51-60 ปี

☐ สูงกว่า 60 ปีขึ้นไป

4. การศึกษา

☐ ป.4-ป.6

☐ ม. 1 – ม. 3

☐ ม.4-ม.6

☐ อนุปริญญา / ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท หรือสูงกว่า

☐ อื่นๆ (ระบุ)

5. อาชีพ

☐ เกษตรกรรม

☐ ค้าขาย

☐ รับจ้าง

☐ ข้าราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ

☐ บริษัทเอกชน

☐ อื่นๆ (ระบุ).....

6. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 5,000

☐ 5,001 – 10,000

☐ 10,001 – 15,000

☐ 15,001 – 20,000

☐ 20,001 ขึ้นไป

7. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม

☐ อาชีพหลัก

☐ อาชีพเสริม

☐ ไม่ได้ทำ

8. บ้านของท่านให้บริการพักรแรมแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่

☐ ไม่ให้บริการ

☐ ให้บริการ ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านใดบ้าง.....

8.1 ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม Home Stay หรือไม่

☐ เป็น

☐ ไม่เป็น

8.2 มีการพบปะ แลกเปลี่ยนในกลุ่มสมาชิก เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงการบริการ

แบบHome Stay หรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

9. ระยะเวลาที่ท่านประกอบอาชีพธุรกิจการท่องเที่ยวปี

10. ท่านมีรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวประมาณบาท / เดือน

11. ความถี่ของการมีนักท่องเที่ยวมาพัก

☐ นักท่องเที่ยวมาพักทุกวัน

☐ 1 ครั้ง / สัปดาห์หรือน้อยกว่า(ไม่มี)

☐ สัปดาห์ 2-3 ครั้ง/สัปดาห์

☐ 2-3 ครั้ง / เดือน

☐ มากกว่า 2-3 ครั้ง / เดือน

☐ อื่นๆ (ระบุ)

12. ค่าบริการที่พักแรม

☐ 300-500 บาท /คืน

☐ 500-1,000 บาท /คืน

☐ 1,001-1,300 บาท /คืน

☐ มากกว่า 1,301 บาท /คืน

☐ อื่นๆ (ระบุ)

13. วิธีการติดต่อเข้าพักในที่พักของท่าน

☐ นักท่องเที่ยวติดต่อเข้าพักด้วยตนเอง

☐ ติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยว

☐ ติดต่อผ่านหน่วยงานราชการ เช่น อบต./ อบจ.

☐ อื่น ๆ (ระบุ).....

14. ปัจจุบันท่านมีความพอใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนแห่งนี้หรือไม่

☐ พอใจ เพราะ.....

☐ ไม่พอใจเพราะ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

ท่านมีความคิดเห็นต่อชุมชนด้านความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว ประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้ในระดับใด

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
15. สาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก					
1. ที่พัก					
2. ร้านอาหาร					
3. ร้านขายของที่ระลึก					
4. สภาพถนนลาดยาง ,คอนกรีต,ลูกรัง					
5. แหล่งน้ำดื่ม					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. แหล่งน้ำใช้					
7. อาคารบริการนักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล					
8. สถานพยาบาล (ที่ใกล้เคียง)					
9.สถานที่จอดรถยนต์					
10. การดูแลรักษาความปลอดภัย					
11. โทรศัพท์สาธารณะ					
12. ห้องน้ำ					
13.ถังขยะ					
14. อื่น ๆ (ระบุ).....					
16. การจัดการ / การตลาด / การบริการ					
1. มีหน่วยประสานงานในพื้นที่					
2. มีเอกสารแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ,แผนที่ และรายละเอียดข้อมูลพื้นที่					
3. จัดเตรียมหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว					
4. มีข้อมูลจำนวน หรือฤดูกาลที่นักท่องเที่ยวชอบเข้าไปในพื้นที่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาท่องเที่ยวได้					
5. มีโอกาสรับทราบข้อมูลของนักท่องเที่ยวก่อนที่จะเข้าพักในชุมชน					
6. มีโอกาสปรึกษาหารือกับเพื่อนในชุมชน เรื่องการท่องเที่ยว					
7. มีข้อมูลค่าใช้จ่ายให้แก่นักท่องเที่ยว					
8. มีการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อห้าม เกี่ยวกับการนำขยะประเภทต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน					
9. มีการแนะนำการท่องเที่ยวในชุมชนผ่านสื่อต่าง ๆ สม่ำเสมอ					
10. กำหนดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยว อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น					
11. จัดเตรียมล่ามหรือผู้ที่สามารถสื่อสารกับบุคคลหลายกลุ่ม					
12. มีการจัดกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามวัน เวลา ฤดูกาล					
13. สมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว มีความตระหนักและระมัดระวังต่อความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14. บริษัทท่องเที่ยว / หน่วยงานราชการ มาติดต่อเพื่อนำนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นประจำ					
15.สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อยู่อาศัยของท่าน ได้อย่างอิสระ					
17. การมีส่วนร่วมของชุมชน					
1. ชุมชนของท่านมีการติดต่อช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี					
2. มีการประชุม พุดคุยหารือระดับหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ					
3. คนในชุมชนของท่านเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านทุกครั้ง					
4. คนในชุมชนร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภายนอกเป็นอย่างดี					
5. เมื่อมีงานหรือกิจกรรมส่วนรวม คนในชุมชนร่วมมือกันเป็นอย่างดี					
6. คนในชุมชนให้ความร่วมมือกับผู้นำเป็นอย่างดี					
7. คนในชุมชนมีความขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์					
8. คนในชุมชนช่วยเหลือกันเฉพาะกรณีเหตุเท่านั้น					
9.คนในชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เคยบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นอย่างดี					
18. ด้านกายภาพ					
1. จัดทำป้ายแสดงการต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อนถึงบริเวณชุมชน					
2. จัดทำป้ายบอกเส้นทาง หรือสถานที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย					
3. จัดทำแผนที่หรือรายละเอียดเกี่ยวกับบ้านที่เข้าร่วมโครงการHome Stay					
4. มีรายละเอียดข้อมูลลักษณะภูมิประเทศในชุมชน					
5. เตรียมข้อมูลพื้นฐานชุมชน เช่น จำนวนคน วัฒนธรรม กำหนดกฎ ระเบียบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติอย่างชัดเจน เป็นต้น					
19. ศักยภาพครัวเรือน ความพร้อม และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวในชุมชน					
1.รายได้จากการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของครัวเรือน					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.ความสม่ำเสมอด้านรายได้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยว					
3.คุณภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมและมาพักอาศัยพักแรมในพื้นที่					
4.การเสื่อมโทรมหรือการสูญเสียความเป็นธรรมชาติในชุมชน					
5. คริวเรือมีการจัดการเรื่องขยะ					
6. คริวเรือมีการจัดการเรื่องน้ำเสีย					
7. มีความสูญเสียทางวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น					
8.มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวชัดเจน					
9. ท่านสามารถนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้					
10. ท่านสามารถจัดบริการดูแลนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้					
11.ท่านสามารถประกอบอาหารท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวรับประทานได้					
12.ท่านคิดว่าสามารถหานักท่องเที่ยวมาใช้บริการได้อย่างสม่ำเสมอ					

20. ปัจจุบันพื้นที่ของท่านมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ในระดับใด / อย่างไร โปรดระบุ

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	คืออะไร(ระบุ)
1. มีสภาพธรรมชาติที่ดีและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว						
2. มีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์						
3. สถานที่ท่องเที่ยวเหมาะต่อการท่องเที่ยวแบบผจญภัย / เดินป่า						
4. พื้นที่ท่องเที่ยวเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ๆ โดยคุณภาพการบริการไม่สูญเสีย						

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	คืออะไร(ระบุ)
5. มีพื้นที่อีกมาก ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้						
6. ระบบสาธารณูปโภคเพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว						
7. ชุมชนมีระบบจัดการขยะที่เพียงพอ และเหมาะสม						
8. ชุมชนมีระบบจัดการน้ำเสียที่เหมาะสม						
9. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวชุมชนไม่สูงมากนัก						
10. สมาชิกในชุมชนให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยว						
11. ชุมชนมีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว						
12. อื่น ๆ ระบุ.....						

ตอนที่ 3 การสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริม การท่องเที่ยวในชุมชน

ประเด็น	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
21. ท่านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน / องค์กร ในด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน				
1. องค์กรบริหารส่วนจังหวัด				
2. องค์กรบริหารส่วนตำบล				
3. คณะกรรมการชุมชน				
4. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย				
5. กรมป่าไม้				
6. อื่น ๆ (ระบุ).....				
22. การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนมีลักษณะ อย่างไร				
1. ได้รับนโยบายมาจากหน่วยงานราชการ (ระบุ)				
2. สมาชิกในชุมชนช่วยกันกำหนดนโยบาย				
3. บริษัทท่องเที่ยวมาช่วยกำหนดนโยบาย				
4. อื่น ๆ (ระบุ).....				

23. หน่วยงานราชการ หรือองค์กรในท้องถิ่นได้กระทำกิจกรรมด้านใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1. กำหนดมาตรการป้องกันการทำลายป่าและสภาพแวดล้อม
- ☐ 2. การพัฒนาปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว
- ☐ 3. การรักษาความสะอาดในชุมชน
- ☐ 4. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อวัน
- ☐ 5. การบริหาร การจัดการ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว
- ☐ 6. อื่น ๆ ระบุ.....

24. ท่านเคยรับการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากชุมชนอื่นหรือไม่

- ☐ เคยบ่อย ๆ ☐ นาน ๆ ครั้ง ☐ ไม่เคย

25. ท่านเคยเข้ารับการฝึกอบรมเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์หรือไม่

- ☐ เคย ☐ ไม่เคย

26. ท่านคิดว่าปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชน (มอหินขาว) ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1. หน่วยงานราชการไม่เข้ามาดูแล จัดการให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎระเบียบ
- ☐ 2. นักท่องเที่ยวไม่รักษาระเบียบ กฎ กติกาของชุมชน
- ☐ 3. นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี
- ☐ 4. แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว
- ☐ 5. นักท่องเที่ยวไม่ช่วยกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ 6. ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว
- ☐ 7. ชุมชนไม่ช่วยดูแลจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- ☐ 8. อื่น ๆ ระบุ.....

27. ขณะนี้ท่านทำหน้าที่ หรือมีความรับผิดชอบด้านใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

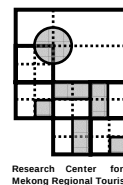
- ☐ 1. ดูแลบัญชีการเงิน
- ☐ 2. นำเที่ยวชมธรรมชาติ
- ☐ 3. ทำร้านค้าขายอาหาร / เครื่องดื่ม
- ☐ 4. บริการที่พัก
- ☐ 5. บริการอาหาร
- ☐ 6. อื่น ๆ ระบุ.....

28. เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ท่านต้องการความช่วยเหลือด้านใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

- ☐ 1. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวทั่วไป
- ☐ 2. การบริหารจัดการและการทำบัญชีการเงิน
- ☐ 3. การบริการอาหาร
- ☐ 4. การบริการที่พัก
- ☐ 5. การต้อนรับนักท่องเที่ยว
- ☐ 6. อื่น ๆ ระบุ.....

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

โครงการวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กรณีศึกษามอหินขาว

แบบสอบถามความเห็นครั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการพิจารณาศักยภาพพื้นที่ “มอหินขาว” บ้านวังคำแคน หมู่ที่ 9 ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 รูปแบบและความต้องการ ประกอบการตัดสินใจเข้าพักโฮมสเตย์

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพพื้นที่ด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. สถานภาพส่วนตัว ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่า ☐ อื่น ๆ.....

3. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี

☐ 20-30 ปี

☐ 31-40 ปี

☐ 41-50 ปี

☐ 51-60 ปี

☐ สูงกว่า 60 ปีขึ้นไป

4. การศึกษา

☐ ม. 1-6 / ปวช.

☐ อนุปริญญา / ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ ปริญญาเอก

5. อาชีพ

☐ นักเรียน, นิสิต, นักศึกษา

☐ ค้าขาย

☐ รับราชการ

☐ พนักงานบริษัท ห้างร้าน

☐ อื่นๆ.....

6. รายได้ต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 5,000

☐ 5,001 – 10,000

☐ 10,001 – 15,000

☐ 15,001 – 20,000

☐ 20,001 ขึ้นไป

☐ อื่นๆ.....

7. ท่านพักค้างคืนที่ จังหวัดชัยภูมิ หรือไม่

- ☐ 1. ไม่ค้างคืน ☐ 2. ค้างคืน.....คืน

8. ประเภทที่พัก ที่ท่านพักค้างคืนในจังหวัดชัยภูมิ

- ☐ 1. โรงแรม
☐ 2. เกสท์เฮาส์
☐ 3. บังกาโล / รีสอร์ท
☐ 4. บ้านญาติ/บ้านเพื่อน
☐ 5. บ้านพักรับรองของราชการ/เอกชน
☐ 6. ไม่ได้พัก

9. ท่านจัดการการเดินทางมายังจังหวัดชัยภูมิอย่างไร

- ☐ 1. จัดการเดินทางเอง ☐ 2. มากับบริษัทนำเที่ยว
☐ 3. บริษัทนำเที่ยวจัดการบางส่วน ☐ 4. หน่วยงานจัดการให้
☐ 5. อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

10. ท่านทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมอหินขาวจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ 1. เว็บไซต์ ☐ 2. หนังสือแนะนำเที่ยว / สิ่งพิมพ์
☐ 3. โทรทัศน์ / วิทยุ ☐ 4. นิทรรศการด้านท่องเที่ยว
☐ 5. ป้ายโฆษณา / แผ่นพับ ☐ 6. บริษัทนำเที่ยว
☐ 7. ญาติ / เพื่อน
☐ 8. อื่นๆ(โปรดระบุ).....

11. ท่านเดินทางมามอหินขาวแล้วกี่ครั้ง

- ☐ 1. ครั้งแรก ☐ 2. 2-4 ครั้ง
☐ 3. 5-10 ครั้ง ☐ 4. มากกว่า 10 ครั้ง

12. ท่านเคย ท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay หรือไม่

- ☐ 1. เคย (โปรดระบุ) ☐ 2. ไม่เคย

13. ท่านทราบหรือไม่ว่า บ้านวังคำแคน มีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay

- ☐ 1. ทราบ ☐ 2. ไม่ทราบ

14. หาก บ้านวังคำแคน มีการท่องเที่ยวในรูปแบบ Home Stay ท่านจะพักค้างคืนหรือไม่

- ☐ 1. พัก เพราะ.....
☐ 2. ไม่พัก เพราะ.....

ส่วนที่ 2 รูปแบบและความต้องการในการเข้าพักโฮมสเตย์

หากชุมชนบ้านวังคำแคนจัดให้มีที่พักแบบโฮมสเตย์ การตัดสินใจเข้าพักของท่าน จะคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้ในระดับใด

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านที่พัก					
1.1 โครงสร้างบ้านพักมีความมั่นคงและมีความปลอดภัย					
1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และแสงสว่างส่องเข้าถึง ไม่มีกลิ่นอับ					
1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพของชุมชน และเครื่องนอนที่สะอาด					
1.4 มีห้องอาบน้ำ และส้วมที่สะอาด					
1.5 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้านและหมู่บ้าน					
2. ด้านอาหารและโภชนาการ					
2.1 บริการอาหารพื้นเมือง/อาหารประจำถิ่น					
2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย					
2.3 มีการประกอบอาหารที่สะอาด ถูกสุขอนามัย					
2.4 มีน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด					
3. ด้านความปลอดภัย					
3.1 มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัย					
3.2 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการพยาบาลเบื้องต้น					
4. ด้านการจัดการ					
4.1 มีระบบการจองล่วงหน้า และลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูลนักท่องเที่ยว					
4.2 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียม และบริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน					
4.3 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก					
5.ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว					
5.1 มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม					
5.2 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้าน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นฐาน					
5.3 มีรถนำเที่ยวขึ้นชมมอหินขาว					
5.4 มีไกด์ท้องถิ่นนำเที่ยว					
6. ด้านสภาพแวดล้อม					
6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ บริเวณใกล้ที่พัก (ไปเที่ยวชมได้ สะดวก)					
6.2 มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนอยู่เสมอ					

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6.3 พื้นที่ยังคงสภาพเดิมของชุมชนและยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีของคน					
6.4 มีการดูแลรักษาสสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็น เช่น มีถังขยะไว้บริการอย่างเพียงพอ					
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม					
7.1 มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน					
7.2 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น					
8. ด้านการส่งเสริมการตลาด					
8.1 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ เช่น รายการกิจกรรมแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เส้นทาง เป็นต้น					

15 . ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเข้าพักโฮมสเตย์ อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

.....

.....

16 . กิจกรรมที่อยากให้เพิ่มเติมในชุมชน หากมีการจัดทำโฮมสเตย์ (โปรดระบุ)

.....

.....

.....

17. ท่านเคยแวะพัก หรือท่องเที่ยวที่บ้านวังคำแคน หรือไม่

- ☐ 1.เคย (โปรดตอบส่วนที่ 3) ☐ 2.ไม่เคย

ส่วนที่ 3 การประเมินศักยภาพบ้านวังคำแคน

ท่านมีความคิดเห็นต่อชุมชนด้านความพร้อมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์ ประเด็นต่อไปนี้อยู่ในระดับใด

ประเด็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
18 .ความสวยงามของทิวทัศน์ ภูมิประเทศ และบรรยากาศเหมาะสมในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ					
19. มีวัฒนธรรม ประเพณี เอกลักษณ์ที่โดดเด่น					
20. สาธารณูปโภค / สิ่งอำนวยความสะดวก					
• ที่พัก					
• ร้านอาหาร					
• ร้านขายของที่ระลึก					
• สภาพถนน / เส้นทางเดินรถ					
• แหล่งน้ำดื่ม					
• แหล่งน้ำใช้					
• อาคารบริการนักท่องเที่ยว / ศูนย์ข้อมูล					
• สถานพยาบาล (ที่ใกล้เคียง)					
• สถานที่จอดรถยนต์					
• การดูแลรักษาความปลอดภัย					
• โทรศัพท์สาธารณะ					
• ห้องน้ำ					
• ถังขยะ					
• อื่น (ระบุ).....					

ขอขอบคุณที่ท่านได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างดี ข้อมูลของท่านจะมีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม
กรมศึกษาหมอหินขาว จังหวัดชัยภูมิอย่างเป็นทางการและเป็นระบบและยั่งยืนต่อไป

ภาคผนวก จ. ตารางแสดงกำหนดลำดับที่ตัวชี้วัดเพื่อการประเมิน
และตารางแสดงการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์
โดยคณะผู้วิจัย

ตารางแสดงกำหนดลำดับที่ตัวชี้วัดเพื่อการประเมิน

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ลำดับที่ ตัวชี้วัด
1.ด้านที่พัก	1.1 โครงสร้างบ้านมีความมั่นคง	1
	1.2 บ้านพักมีอากาศถ่ายเทได้สะดวกและแสงสว่างส่องเข้าถึงไม่มีกลิ่นอับและมีหลังคาที่สามารถกันน้ำฝนได้	2
	1.3 มีที่นอนที่สบายตามสภาพชุมชนและเครื่องนอนที่สะอาด	3
	1.4 มีห้องอาบน้ำและส้วมที่สะอาด	4
	1.5 มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและอุปกรณ์สำหรับการนอนทุกครั้งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้าพัก	5
	1.6 มีการกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอยู่เสมอโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน	6
	1.7 มีการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน	7
2. ด้านอาหาร และโภชนาการ	2.1 มีอาหารปรุงมาอย่างดี	1
	2.2 ภาชนะที่ใช้สะอาดและปลอดภัย	2
	2.3 ครัวยูอยู่ในสภาพที่สะอาดไม่มีกลิ่น	3
	2.4 อุปกรณ์ที่ใช้ในครัวสะอาดถูกสุขลักษณะ	4
	2.5 มีน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด	5
	2.6 มีร้านอาหารในชุมชน	6
3. ด้านความ ปลอดภัย	3.1 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย	1
	3.2 มีเครื่องมือสื่อสารกับเจ้าหน้าที่เมื่อเกิดเหตุร้ายหรือกรณีนักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	2
	3.3 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น	3
	3.4 มีการเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาทรัพย์สินและเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับยาในกรณีที่นักท่องเที่ยวมีโรคประจำตัว	4
	3.5 มีการดูแลและซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ ในที่พักเพื่อความปลอดภัยอยู่เสมอ	5

เกณฑ์ มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ลำดับที่ ตัวชี้วัด
4.ด้านการ จัดการ	4.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจัดการในรูปของชมรม หรือ สหกรณ์	1
	4.2 มีคณะกรรมการบริหารโครงการ	2
	4.3 มีข้อกำหนด ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อมิให้เกิด ปัญหาที่ขัดต่อวัฒนธรรม จารีต ประเพณี ความเชื่อของชุมชน	3
	4.4 มีระบบการจองล่วงหน้าและลงทะเบียนเพื่อทราบข้อมูล เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว	4
	4.5 มีรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการให้บริการต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบชัดเจน	5
	4.6 มีข้อมูลกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างละเอียดให้นักท่องเที่ยวเลือก	6
	4.7 ชุมชนไม่หวังจะสร้างรายได้จากโฮมสเตย์อย่างเดียวและต้อง ไม่มีผลกระทบต่ออาชีพดั้งเดิมของชุมชน	7
5. ด้านกิจกรรม การท่องเที่ยว	5.1 มีกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เดินป่า ตกปลา ชิม้า ปั่นเขา ชี้อักรยาน ฯลฯ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชน	1
	5.2 มีกิจกรรมฝึกหัดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า จักสาน ฯลฯ	2
	5.3 มีกิจกรรมต้อนรับตามประเพณีท้องถิ่น เช่น บายศรีสู่ขวัญ ฯลฯ	3
	5.4 มีกิจกรรมบันเทิงเช่นดนตรี การเดินรำ การแสดงพื้นบ้าน	4
	5.5 มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	5
	5.6 มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวิถีชีวิตของชุมชน	6
6. ด้าน สิ่งแวดล้อม	6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใด ประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท เช่น แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางเกษตร เป็นต้น	1
	6.2 การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและ ชุมชนอยู่เสมอ	2
	6.3 มีสถานพยาบาลไปรษณีย์ ธนาคารอยู่ไม่ไกลเกินไป	3
	6.4 พื้นที่หลักยังคงสภาพเดิมของชุมชนและยังรักษาวัฒนธรรม และประเพณีของตน	4

เกณฑ์มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	ลำดับที่ ตัวชี้วัด
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม	7.1 มีร้านขายของที่ระลึกในชุมชน	1
	7.2 มี ผลิตภัณฑ์จากชุมชน และใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นผลิต	2
	7.3 มีโอกาสได้เผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชน	3
	7.4 มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนในด้านการบริการให้ประทับใจ	4
8. ข้อมูลด้านการส่งเสริมการตลาด	8.1 มีเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์การท่องเที่ยว	1
	8.2 มีการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์	2
	8.3 มีรายชื่ออยู่ในคู่มือการท่องเที่ยวโฮมสเตย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	3

ตารางแสดงการประเมินคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์โดยคณะผู้วิจัย

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
1. ด้านที่พัก	1	4	5	4	4	5	4.4
	2	4	4	3	4	4	3.8
	3	4	3	4	4	5	4
	4	3	3	4	4	4	3.6
	5	4	4	4	4	5	4.2
	6	3	3	2	3	4	3
	7	3	3	4	3	4	3.4
ค่าเฉลี่ย		3.57	3.57	3.57	3.71	4.43	3.77

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
2. ด้านอาหาร และโภชนาการ	1	4	4	4	4	4	4
	2	4	4	4	4	4	4
	3	3	3	4	3	4	3.4
	4	3	3	3	3	4	3.2
	5	4	4	4	4	4	4
	6	1	2	1	1	2	1.4
ค่าเฉลี่ย		3.17	3.33	3.33	3.17	3.67	3.33

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
3. ด้านความปลอดภัย	1	2	1	1	1	2	1.4
	2	4	3	3	3	4	3.4
	3	2	2	3	3	3	2.6
	4	2	1	2	2	2	1.8
	5	4	3	3	3	4	3.4
ค่าเฉลี่ย		2.8	2	2.4	2.4	3	2.52

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
4. ด้านการจัดการ	1	4	4	4	4	4	4
	2	3	4	4	3	4	3.6
	3	2	2	2	3	2	2.2
	4	3	3	3	3	4	3.2
	5	1	2	1	1	2	1.4
	6	0	0	1	0	0	0.2
	7	4	4	3	3	4	3.6
ค่าเฉลี่ย		2.43	2.71	2.57	2.43	2.86	2.6

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
5. กิจกรรมท่องเที่ยว	1	3	4	3	3	4	3.4
	2	2	1	2	1	2	1.6
	3	3	1	3	3	3	2.6
	4	3	2	3	3	3	2.8
	5	4	4	3	4	4	3.8
	6	3	2	2	2	3	2.4
ค่าเฉลี่ย		2.75	2	2.75	2.5	3	2.6

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
6. ด้าน สภาพแวดล้อม	1	4	4	4	4	4	4
	2	2	3	3	3	3	2.8
	3	0	1	1	1	1	0.8
	4	4	3	5	3	4	3.8
ค่าเฉลี่ย		2.5	2.75	3.25	2.75	3	2.85

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
7. ด้านมูลค่าเพิ่ม	1	0	0	1	1	1	0.6
	2	1	1	2	1	1	1.2
	3	4	4	3	3	4	3.6
	4	3	4	4	4	4	3.8
ค่าเฉลี่ย		2	2.25	2.5	2.25	2.5	2.3

มาตรฐาน	ลำดับ ที่ ตัวชี้วัด	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
8. ด้านส่งเสริม การตลาด	1	0	0	1	1	1	0.6
	2	2	2	2	2	2	2
	3	0	0	0	0	0	0
ค่าเฉลี่ย		1	1	1.5	1.5	1.5	1.3

ภาคผนวก ข. รูปภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

ภาพการทำงาน

ภาพกิจกรรมการประชุม วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ณ วัดป่าบ้านต่ง
บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ภาพกิจกรรมการศึกษาฐานแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ณ โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก ตำบลพระพุทธบาท อำเภอศรีเชียงใหม่
จังหวัดหนองคาย วันที่ 22-23 สิงหาคม พ.ศ. 2552

ภาคผนวก ณ. ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาววิรงรอง มงคลธรรม

(ภาษาอังกฤษ) Miss Wirongrong Mongkonthum

เพศ หญิง

วันเดือนปีเกิด 7 สิงหาคม 2517

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ ระดับ 5

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์/ โทรสาร (043) 342912

E-mail-address: wirmon@kku.ac.th

ที่อยู่ (ที่บ้าน) 4 ซอยธรรมวงศ์สวัสดิ์ 8 ถนนธรรมวงศ์สวัสดิ์ ตำบลตลาด อำเภอเมือง

จังหวัดมหาสารคาม 44000

โทรศัพท์มือถือ 081-3917738

เงินเดือนปัจจุบัน 13,000 บาท (หนึ่งหมื่นสามพันบาทถ้วน)

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก ; สาขา และสถาบัน)

ปี พ.ศ.ที่จบ	ระดับปริญญา	คุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถานศึกษา	ประเทศ
2540	ตรี	วท.บ (วิทยาศาสตร์ บัณฑิต)	วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม	คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ไทย
2543	โท	วท.ม. (วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต)	พลังงาน ทดแทน (Renewable Energy)	ศูนย์ฝึกอบรมและวิจัย พลังงานแสงอาทิตย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	ไทย
2546- ปัจจุบัน	กำลังอยู่ใน ระหว่าง การศึกษา ระดับ ปริญญาเอก		พลังงาน ทดแทน (Renewable Energy)	Coventry University	สหราชอาณาจักร

ผลงานวิจัย

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

(ไม่มี)

ข. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

1. ศักยภาพการประหยัดพลังงานจากการเปลี่ยนมาใช้ Shuttle bus ภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและความสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่อาศัยของนกในบริเวณพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น พื้นที่เขื่อนจุฬาภรณ์ จังหวัดชัยภูมิ
3. การจัดทำแผนแม่บทกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแหล่งดินแดนไดโนเสาร์ (ขอนแก่น-กาฬสินธุ์)

ค. ผลงานอื่นๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ (ไม่มี)

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ (ไม่มี)

จ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

1. การวางแผนและจัดการพลังงานและพลังงานทดแทน
2. การอนุรักษ์พลังงาน
3. แผนการจัดการพลังงานในระดับชุมชน
4. ปักษีวิทยา

ฉ. ภาระงานในปัจจุบัน

1. งานประจำ

- อาจารย์ประจำภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- กรรมการบริหาร และเลขานุการศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

- ศักยภาพการประหยัดพลังงานจากการเปลี่ยนมาใช้ Shuttle bus ภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและความสัมพันธ์กับแหล่งที่อยู่อาศัยของนกในบริเวณพื้นที่
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยขอนแก่น พื้นที่เขื่อนจุฬาภรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวสุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์

(ภาษาอังกฤษ) Ms. Sunee Leopenwong

เพศ หญิง

วันเดือนปีเกิด - / - / 2494

ตำแหน่งปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ระดับ 9

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 0 4324 6887 โทรสาร 0 4336 2041

E-mail – address: sunee@kku.ac.th

ที่อยู่ (ที่บ้าน) แพลตชีวน้อย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์ 0 4320 3821

เงินเดือนปัจจุบัน 50,500 บาท (ห้าหมื่นห้าร้อยบาทถ้วน)

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขา และสถาบัน)

คุณวุฒิ	ปี พ.ศ.ที่จบ	สถาบันการศึกษา / ประเทศ
มัธยมศึกษาตอนปลาย	2512	สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อบ. (ภาษาไทย)	2518	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

1. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

- บทความ เรื่องการพัฒนากาพย์ทอเกี่ยวหมี่บ้านอนุรักษวิทยาไทย ตำบลนาหว้า อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น
- บทความ เรื่องการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไท ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ข. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

- โครงการพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวหมู่บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (2545)
- การศึกษาศาพองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบคิดผ่านวรรณกรรมลุ่มน้ำโขง (2546)

3. โครงการจัดทำแผนลงทุนจังหวัดขอนแก่น (2538)
4. โครงการจัดทำแผนลงทุนจังหวัดกาฬสินธุ์ (2538)
5. โครงการจัดทำแผนลงทุนจังหวัดมหาสารคาม (2538)
6. โครงการศึกษาทบทวนแผนท่องเที่ยวอีสาน (2539)
7. โครงการศึกษาสู่ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี (2540)
8. โครงการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2546)
9. โครงการการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ : การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (2547)
10. โครงการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น (2548)
11. การศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไท ตำบลหนองห้าง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (2548)
12. การพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ตำบลนาหว้า อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น (2548)
13. โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี พื้นที่โคกภูตากา ตำบลเมืองเก่าพัฒนา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น (2549)
14. โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แบบยั่งยืน (แห่งใหม่) มอหินขาว (2549) หัวหน้าโครงการ โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองคูแฝดธาตุพนม-เรณูนคร (2549)
15. โครงการจัดทำแผนแม่บทกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว “ดินแดนไดโนเสาร์” (2550)
16. โครงการการศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชายแดนไทย – สปป.ลาว กรณีศึกษา จังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์ (2550)

ค. ผลงานอื่นๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ

หนังสือ

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (บรรณาธิการ). 2532. **พจนานุกรมอีสาน-กลาง ฉบับ มข.สวอ.**

(โครงการความร่วมมือมหาวิทยาลัยขอนแก่น-มหาวิทยาลัยอีสาน). ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2537. **คติชนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขปรับปรุง. ขอนแก่น :

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (บรรณาธิการ). 2539. **วารสารวิจัย มข.** ขอนแก่น : ฝ่ายวิจัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีละ 2 เล่ม.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และ กุลธิดา ท้วมสุข. 2539. **ทำเนียบงานวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.**

ขอนแก่น : ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 4 เล่ม

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และ กุลธิดา ท้วมสุข. 2540. **รอยเสด็จ**. ขอนแก่น : ฝ่ายวิจัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2541. **การศึกษานิทานพื้นบ้าน**. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (บรรณาธิการ). 2543. **ถ้อยคิดถ้อยเขียน**. ขอนแก่น : ภาควิชาภาษาไทย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และ กุลธิดา ท้วมสุข. 2545. ภาพสะท้อนจากเพลงกล่อมเด็กอีสาน.

วารสารวิจัย มข. 8 (1) : 78-85.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2546. **เส้นทางวรรณกรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 (แก้ไขปรับปรุง). ขอนแก่น :

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บทความทางวิชาการ

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2541. แรงผีในลิลิตพระลอ. ใน **ถ้อยคิดถ้อยเขียน**. ภาควิชา

ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2542. ผม ผู้เฒ่าต้องมอง. ใน **คติชนกับคนไทย-ไท**. ศิราพร ณ ถลาง

สุกัญญา ภักธราชัย บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์

ลำดับที่ 42. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2544. ฝาผนังเล่าเรื่อง. มิติหนึ่งของภูมิปัญญาไทย. **วารสารศูนย์**

บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 9(4) : 43-51.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2544. การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้าน

โคกโก่ง ต.กุดหว้า อ.ภูหินร่องกล้า จ.กาฬสินธุ์. **ชุดโครงการ : การท่องเที่ยว**

เชิงนิเวศ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2548. ศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรมผู้ไทบ้านหนองห้าง

อำเภอภูหินร่องกล้า จังหวัดกาฬสินธุ์. **โครงการวิจัย.** ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาค

ลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์. 2549. การพัฒนาศักยภาพในการนำเที่ยวของชุมชนโดยรอบ โครงการ อนุรักษ์

พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี พื้นที่โคกภูตากา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. **โครงการวิจัย.**

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ

(ไม่มี)

จ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

1. วรรณกรรมไทย
2. คติชนวิทยา
3. การท่องเที่ยว
4. วัฒนธรรม

ฉ. ภาระงานในปัจจุบัน

1. งานประจำ

- อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

- หัวหน้าโครงการ โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย โครงการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแขวง สะหวันนะเขต สปป.ลาว ภายใต้โครงการวิจัยหลัก โครงการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาระเบียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ แนวตะวันออก-ตะวันตก และแนวตอนใต้

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวชญญา อภิบาลกุล

(ภาษาอังกฤษ) Miss Chanya Apipalakul

เพศ หญิง

วันเดือนปีเกิด 1 มีนาคม 2495

ตำแหน่งปัจจุบัน รองศาสตราจารย์

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์ 0 4334 3452-3 โทรสาร 0 4334 3454

E-mail – address: achany@kku.ac.th

ที่อยู่ (ที่บ้าน) 273/122 หมู่บ้านบุศรีน ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์มือถือ 081-8738857

เงินเดือนปัจจุบัน 42,020 บาท (สี่หมื่นสองพันยี่สิบบาทถ้วน)

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขาและสถาบัน)

- ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาพัฒนศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประกาศนียบัตรทางด้านสุขภาพจิตชุมชน จาก มหาวิทยาลัยเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตรทางการวิเคราะห์นโยบาย จาก มหาวิทยาลัยฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ประกาศนียบัตรทางการประกันคุณภาพการศึกษา จาก มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ
- M.A of Conflict analysis and Management จาก Royal Roads University Canada

ผลงานวิจัย

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

“LESSONS LEARNED IN DEVELOPING A CONFLICT MANAGEMENT FOR IMPLEMENTING LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION POLICY” นำเสนอในที่ประชุม Asia Pacific Mediation Forum Conference 2008 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย และตีพิมพ์ใน Proceeding ของที่ประชุม

ข. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

โครงการศึกษาวิจัยการนำน้ำที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ในกลุ่มน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ค. ผลงานอื่นๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ

1. การส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัด
2. การบริหารการศึกษา
3. การสัมมนาทางการศึกษา

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ

(ไม่มี)

จ. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

1. จิตวิทยาการบริหาร
2. การพัฒนาบุคลิกภาพ
3. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การพูดในที่ชุมชน
5. การบริหารความขัดแย้ง
6. การบริหารความเครียด
7. การประชาสัมพันธ์และชุมชนสัมพันธ์

ฉ. ภาระงานในปัจจุบัน

1. งานประจำ
 - อาจารย์ประจำภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน
 - .VIOLENCE. IN FAMILY
 - โครงการจัดทำแผนแม่บท และศึกษาความเหมาะสมด้านวิศวกรรม เศรษฐกิจ และผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น เพื่อก่อสร้างระบบขนส่งมวลชนเมืองขอนแก่น
 - โครงการศึกษาและวิจัยการจัดทำผังเฉพาะเพื่อวางแผนการใช้พื้นที่และการจัดระบบการจราจรในพื้นที่ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 - โครงการศึกษาวิจัยและออกแบบผังแม่บท มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายเจริญ เจสันเทียะ

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Jaroen J-suntiea

เพศ ชาย

วันเดือนปีเกิด

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้าน

สถานที่ติดต่อ (ที่ทำงาน) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

โทรศัพท์ 0 4481 0038, 0 4481 0008

E-mail – address: -

ที่อยู่ (ที่บ้าน) 53 หมู่ 9 บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

โทรศัพท์มือถือ 087-9601853

เงินเดือนปัจจุบัน 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน)

ประวัติการศึกษา (ปริญญาตรี – เอก; สาขาและสถาบัน)

- ศิลปศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ผลงานวิจัย

ก. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ (ไม่มี)

ข. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (ไม่มี)

ค. ผลงานอื่นๆ เช่น ตำรา บทความ สิทธิบัตร ฯลฯ (ไม่มี)

ง. รางวัลผลงานวิจัยที่เคยได้รับ (ไม่มี)

จ. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

1. การบริหารชุมชน

ฉ. ภาระงานในปัจจุบัน

1. งานประจำ

1. ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังคำแคน ตำบลท่าหินโงม อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

2. งานวิจัยที่รับผิดชอบในปัจจุบัน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรูปแบบโฮมสเตย์โดยชุมชนมีส่วนร่วม

กรณีศึกษามอหินขาว